

Základní pravidla katolického vychování.

Zčeštil

a rodičům, učitelům i všem přátelům mládeže

věnuje

Jan Nep. Frant. Desolda.

PODÍL ÚDŮ NA ROK 1878. — ČÍSLO 65.

Kněhtiskárna Cyrillo-Methodějská (J. Zeman) v Praze.

Nákladem Dědictví sv. Jana Nep.

Předmluva.

Jak mnoho záleží na dobrém vychování dítek, zakládajícím se hlavně na přesném učení svatého náboženství, to nikdo po všecky věky neuznával více, nežli svatá Církev katolická, naučivši se tomu od samého Syna Božího, Ježíše Krista, anť dítky k sobě zval a jim žehnal, přísným trestem hroze těm, kteří by jim pohoršení dávali. Dle toho církvi, co pravé choti Božského Spasitele, zvláště na vychování dítek vždy hlavně záleželo. Od pradávných věků netoliko u chrámů biskupských a klášterních ale i u farních zřizovány bývaly školy, v nichž dítky od prvního mládí vyučovány bývaly netoliko ve svatém náboženství, ale i v hlavních vědomostech, k životu potřebných. Avšak to časem učinilo mnohé z rodičů z části lhostejnými, z části i nedbalými u vychování domácím, poněvadž se ve všem na školu spolehše, málo nebo nic snahu učitelů nepodporovali. A přec jistá pravda jest, že i sebe lepší škola málo prospívá, jestliže rodiče domácím vedením práci učitelů nejen nepomáhají, ale jí i všelijak na odpor jsou. Toť uzná každý, kdo se v oboru školním sebe méně ohlédl. Bývalo-li tak jindy, když školy stávaly pod přímým a bedlivým dozorem církve a když se největší váha kladla na vyučování svatého náboženství, jest tak tím více za doby naší, když se ve škole od dozoru církve násilně odtržené, účelem vyučování školního posunulo, an od náboženství na jiné předměty se přenesl. Tu nastává rodičům ta veliká a svědomitá povinnost, aby co se nyní ve škole neděje a mnohdy díti nemůže, domácím vychováním doplniti a napravit

hleděli. To uznávajíce mnozí slavní a věhlasní páni biskupové, svými pastýřskými listy rodiče křesťanské mocně a důtklivě napomínají, aby nyní v domácnosti pravého katolického vychování svých dětí pilni byli, zřejmě jim to jakožto svatou, Bohem samým uloženou povinnost udávající.

Týž účel má i tato naše knížka, kterouž v českém rouše všem rodičům, učitelům, i všem přátelům mládeže podáváme*). Kdož ji pozorně čísti budou, shledají tam mnohé vytknuté chyby, jichž se často rodičové více z neopatrnosti nežli zlé vůle, ale vždy ke zkáze své i svých dětí u vychování dopouštějí, aby se jich varovali; avšak poukazuje se jim ihned, jak by takové chyby napravit i jak i řečí i jednáním k blahu svých dětí působiti měli a mohli. Při vydání knížky této zvláště se tomu těšíme, že ji slavná redakce Dědictví Svato-Janského přijala, majíce tím jednak přesvědčení, že jest za prospěšnou uznána, jednak i naději, že svým valným rozšířením svého účele hojně dosáhne.

Dejž to Bůh!

V Teplé na den sv. Františka Saleského, učitele církevního 1878.

J. N. F. Desolda.

*) Dle německého: „*Zehn Gebote katholischer Kindererziehung, von Friedrich Clericus.*“

I.

Ú v o d.

Všemu se musí člověk naučiti. Žádný učenec nikdy s nebe nespádl. Buď si umění sebe menší, dílo sebe sprostější, učením jenom lze je získati, zdokonaliti. Bychomť i sebe lepší přirozené schopnosti k něčemu měli, hudlaři zůstaneme v tom, leč naučení a cvičení nám prospěje. Učiti se musí řemeslník, zahradník, hospodář, chce-li zaměstnání svému řádně rozuměti a je prospěšně prováděti. Žádná dívka nedovede ani nitky upřísti, ani punčochy uplésti, žádná žena polívky chutné uvařiti, žádný krejčí nebude moci řádného švu ušiti, ani kovář hřebíku zaraziti, ani bednář desky právě vystrouhnouti, — leč mu byl mistr prvé ukázal, jak se to udělati má; ba i kdo chce stromek zasaditi, símě rozsíti, květiny si pěstovati, musí přihlédnouti a otázati se, jak to jiný již umělý dělá. To celý svět za pravdu uznává. Jedno jenom umění jest, jemuž rozuměti každý si domnívá, jež vykonávati každý se osměluje, aniž by o něm byl dříve cos slyšel, nebo četl, nebo alespoň poněkud vážně o něm přemýšlel, míním *umění vychovatelské*. Vyjma duchovní a učitele, jimž se ve školách o něm přednáší, nikdo o ně nedbá, rodičové pak nejméně, ačkoliv by toho nade všechny potřeby měli. A přec jest umění to dle výroku sv. Řehoře „*největší, nejtěžší, nejdůležitější*“ ¹⁾.

Pravdať ovšem, že přirozený cit tu mnoho prospívá, okazuje otci, matce na pravou cestu, jíž by se při vychování držeti měli. Avšak tento dar moudrého Stvořitele dostačuje z větší částky toliko k tělesnému vychování, ba ani tu docela; následky hříchu dědičného působí i tu, tak že bedlivé pozorování i dobrá rada musejí rozumu ku pomoci přispěti, aby tělo dítěte záhy, již za prvních let života, ke škodě a zkáze nepřišlo. Více ještě se nedostatečným okazuje přirozený cit ohledem duchovního a mravního vychování. I přiznávám milerád, že prostý sice ale jistý prostředek

¹⁾ „*Ars artium regimen animarum*.“

k vedení duší jest pravá a upřímná zbožnost, tak že rodičové opravdu zbožní snadno a bez velikého umění své dítky dobře vychovati dovedou. Ale byť i všickni rodičové, nebo aspoň větší jich část skutečně zbožni byli, ani těm nebude na škodu, poučí-li se o tom, co se k dobrému, křesťanskému vychování žádá. I sebe lepší člověk mívá náhledy, ježto opravy nebo protřibení žádají, jež utvrditi, řídití potřebí; aniž pak jeden člověk na všechno pamatuje, tak aby mu někdy některé návěští a napomenutí od jiného neprospělo; někdy, byť i náhled byl dobrý, není vždycky a u každého vhod, a tu kolikrát malé pokynutí k dobrému bývá. Protož i kněží ve školách a seminářích nejen v pravé zbožnosti bývají cvičeni, ale i zvláště ve způsobu vedení duší učeni, aby pak je budoucně ve své duchovní správě u velkých i malých řádně zastávati mohli. A tu by pak u rodičů nábožnost sama dostačila?

K těmto všeobecným za každé doby platným důvodům, že rodičové toho potřebu mají, aby se o vychování dítek poučili, přichází za dnů našich ještě jeden zvláštní.

Německý básník Göthe praví kdesi: „Možná by bylo, že by se dítky již vychované rodily, kdyžby rodičové dobře vychováni byli.“

Jak se má tomu rozuměti? Hned povím.

V druhé polovici minulého století rozmohlo se mudráctví protikřesťanské, které zavrhuje nauku Církve o dědičném hříchu, za to mělo, že člověk na svět se rodě veskrze dobrý jest, a tudíž prý se mají přirozené jeho vlastnosti a náklonnosti svobodnému vývoji naprosto ponechat, aniž by bylo potřebí jich vésti, tím pak méně jakkoliv potlačovati. Za takovými mudráky, povstalými hlavně ve Francii, jichž vůdcem byl pověstný Rousseau, přešla nauka ta do Německa, kdež mnoho o vychování psáno a hlášáno, mezi čímž byla ovšem některá pravidla dobrá, ale větší část zlá, jak výsledek vzrostlého z toho pokolení ve známé revoluci francouzské dokázal. Takové převrácené zásady u vychování přešly za příkladem stavů panského a úřednického také k nám, a mnozí rodičové i nižších stavů, řemeslnického a rolnického, si v nich posud libují, omezující vychování svých dítek na pouhé zevnější uhlazení, bez důkladné mravné a zvláště zbožné povahy. Tak povstalo pokolení, které umí sice hbitě hráti, vtipně hovořiti, obratně tančiti, ale o pravých potřebách duševních, o vroucí zbožnosti, přísné mravnosti, statném sebezapírání nic věděti nechce. A toto tak zvrtlé pokolení dorostlo a vychovává teď své dítky, jak bylo samo vychováno, a že dle zkušenosti každé zlo čerstvěji se vzmáhá nežli dobro, rozšířily se následky toho lichého vychování na vše strany.

Či přeháníme? Ale zdaž nejsou toho důkazem tak hojně stesky na hrubost, nekázanost, zpustlost naší mládeže ode vsad, z měst i vesnic? Svědkem jsou toho noviny všech zemí a jazyků. A tato nákaza bude čím dále tím horší, jestliže se nebude to mladé pokolení na jiných základech vychovávat, nežli posud se dělo. Ale k tomu jest právě naučení potřebí, aby se zvrhlé předsudky odstranily a na místo jich zdravá pravidla u vychování nastoupila.

A tato pravidla dobrého vychování není potřebí hledati daleko, ta se nacházejí v *učení katolické Církve* jako v nějaké zásobárně, z které je vždy míti může, kdo upřímně chce. Církev, ta pravá, pečlivá máti lidstva, ví nejlépe, jak člověka vychovati náleží, poněvadž ona sama nejlépe zná, z čeho člověk záleží, k čemu od Boha stvořen jest, čím toho svého účelu a cíle dosáhnouti může a má; o tom vyučena jest Církev od Boha samého, a zkusila to již skoro po dva tisíce let, řídíc se u vychování příkladem Božského mistra svého, an dítky tak vroucně miloval, a příklady všech jeho horlivých následovníků, pravých *otcův* církevních. Ze svatého písma tedy, z učení svatých otcův, z příkladů svatých, a z zbožného podání předkův hledmež vážiti pravidla řádného katolického vychování, ponechajíce přepjatých mudráků, kteří přírodu zbožňují, člověka za kousek toho božstva vyhlašují a pro samou svobodu jen o samovolném nenuceném vývoji blouzní, a vášním úzdu pouštějíce za to mají, že člověk, jsa jen zdrav, hodným se stane, až jen vybouří.

A proto buďtež vám, rodičové, věnovány tyto listy, v nichž vám podati hodlám pravá, prostá a zkušeností potvrzená pravidla *katolického* vychování, jak jim Církev učí a dle nichž celé národy z stavu divokosti ku pravé vzdělanosti a pravému blahu vychovala. Schválně pravím „*katolického*“ vychování, poněvadž se mnozí křesťany sice nazývají, ale nic anebo pramálo křesťanské víry a mravů do sebe mají. Dobře bychom je nazvati mohli novověkými pohany.

Že pak vám tuto leckdes uvedu i některé výroky starobylých mudrců pohanských, jako Cicerona, Kvintilliana, Seneky z Římanů, Platona, Plutarcha z Řekův a j., nebudiž vám divno. Neboť i pohané měli od Boha světlo rozumu, tak že i Stvořitele svého poznati mohli, „dokavade zpozdlé srdce jejich nebylo (nepravostí) zaslepeno“¹⁾. U vychování pak povážlivou pozorností a dlouholetým cvičením mnohé důležité a pravé náhledy získali a nám zůstavili. I bude nám to pak, když tyto náhledy s učením Církve a výroky sv. otcův srovnajíce, shledáme, že se s těmito shodují, k ne-

¹⁾ Řím. 1, 21.

malému — zahanbení, jak Lud. Granadský praví, že my, ačkoli světlem víry osvíceni jsouce, nepoznáváme, co oni byli pouhým rozumem poznali. To si pamatujte a připomeňte, milí rodičové, budete-li některým výrokiem pohanského mudrce překvapeni.

Ostatně neočekávejte žádného hlubokého a důvtipného mudrování, nýbrž prostosrdečné upřímné rady člověka, kterýž i vám i dítkám vašim dobře míní; aniž pak buďte uraženi, jestliže se vám lecos z ostra podá. Není vždy přítelem naším, kdo nás lesklými rukavičkami jemně hladí a nás sladkými slovy baví, ale spíše ten, kdo nám zpříma a byť i ostře poví: „to jest špatné!“ — „to k ničemu dobrému nevede!“ Konečně poznáte-li tu někdy, že se vás některé slovo zvláště tkne, až vás i trochu rozmrzí, mějtež to důkazem, že se dotklo vaší slabé stránky a rozmyšlejte, jak byste ji napravili.

A nyní dosti toho úvodu; přistupme k věci.

II.

Kdo jest vinen?

Přijde-li lékař k nemocnému, bývá také obyčejně jeho otázka, jak se ten nemocný rozstonal. Tak i my začneme. Neduh, na který naše doba hlavně se rozstнала, jest *nevázanost*, *zdivočilosť* mládeže, jako si všeobecně přemnoží rodičové stýskají, a to nikoli bez příčiny. I tažme se tedy: „Čím jest to, že mnohé dítky tak zlé jsou?“ Bez ostychu odpovídám dle římského básníka Juvenala: „*Příčinou zkaženosti mládeže, na niž si rodičové stýskají, bývají rodičové sami.*“ A tu již slyším odpor s mnohé strany: „To není pravda! — Já konám svou povinnost, ale vadí to — a to —“ a jiné všelijaké námitky pronášejí se od těch a těch rodičů. Nuže tedy mějte slovo! Mluvte, otcové a matky! a řekněte, nejde-li nezdárnost dítek vašich na váš vrub, kdo jiný jest tím vinen?

Snad byste vinu sváděli na *Boha*? Na *Boha Otce* snad, který váš sňatek manželský nerozvížitelným ustanovil právě proto, aby vám vychování dítek usnadnil. Či na *Boha Syna*? Ale ten váš sňatek svátostně posvětil, aby vás milostí svou posilnil u vykonávání povinností vašich, z nichž nejhlavnější jest vychování dítek. Či na *Ducha svatého*? Avšak ten právě na křtu svatém duši dítek vašich milostí svou jako nějaké pole ukypřil, aby schopna byla pojmouti símě dobrého vychování. Tak zajisté tomu nebeskému hospodáři nemůžete nižádné viny přičítati, nezdaří-li se vám dítky vaše.

Směle vám může říci Bůh: „Což jsem měl ještě učiniti vinici mé,“ — rozuměj rodině křesťanské, — „cobych byl neučinil? A očekával jsem hroznův, a hle! ona vydala plané víno.“ (Is. 5, 4.)

Či byste chtěli viniti *duchovní a učitele*, jakoby své povinnosti u vašich dítek nedostáli? — Avšak nepovídejte to nahlas, sic možná, že by se vám jiní vysmáli. Již starý Kvintillian, římský učitel, ze zkušenosti dosvědčuje řka: „Dítka neupadají ve zlé mravy teprva ve školách našich, nýbrž přinášejí je z domova. Obyčejně přichází to zlo od rodičů, kteří jim z prvopočátku mnohý zlý příklad dávají. Mnohdy vídají a slýchají dítky doma věci, jež by po celý život ani viděti ani slyšeti neměly. To jim pak v obyčej přechází, který bývá druhou přirozeností; maličcí mnohdy se naučí mnohé nepravosti, aniž by věděli, že to a to nepravostí jest.“ — Zajisté než chlapci vaši a děvčata v ruce duchovních a učitelů se dostanou, bývají často již tak rozmazáni a nezvedeni, že u nich bývá učení tolik platno, jakoby hrách na zeď házel, a že nelze je aspoň za dobu školní jinak na úzdě udržeti než — lískovcem. Vždyť to zná a dosvědčí každý učitel, že mu po několikadenních prázdninách dítky obyčejně mnohem horší do školy přichází, jiné a jiné nemravy na sobě okazujíce. Tyť zajisté ze školy nemají, když tím časem ve škole ani nebyly! A nejsou-li pak někteří — pravím šetrně někteří — rodičové hlavní překážkou vedení školnímu, zlomyslně duchovním a učitelům odporujíce?

Tak to snad záleží na *dítkách samých*, když se nezdaří? Ovšemť jest srdce jejich následkem dědičného hříchu více k zlému nežli k dobrému nakloněno, tak že se k onomu samovolně nese, k tomuto však nuceno býti musí. A samo písmo dí: „Uvázáno jest bláznovství k srdci pacholíkovu“ ¹⁾. Avšak to nebudiž bráno tak, jakoby mladý člověk dobrého ani schopen nebyl. Zůstává sice i po křtu svatém zlá *náklonnost*, ale učení má býti rozum osvěcován, vůle podporována a tak celý člověk ušlechtěn. „Duše dítěte jest jako měkounký vosk, jemuž lze vtlačiti i obraz Boží, i ďáblův;“ dí jeden sv. otec. A sv. Jeronym praví: „Jako na písčitém břehu voda následuje za rýžkou jenom prstem udělanou, tak se dá útlé mládežské srdce snadno vésti, kam kdo chce.“ — „Z dítky lze vychovati buď andílka, buď diblíka,“ dí jiný. „Jak se k něčemu máš, tak se ti podaří,“ to lze zvláště na škole pozorovati. Jest-li učitel neschopen, nebo nedbanliv, bude brzo i sebe lepší škola na zmar; přijde-li však muž své věci znalý, obratný, ale zvláště příčinlivý, tu se, a byť nebylo hned, zajisté časem všecko polepší.

¹⁾ Frísl. 22, 15.

Dítky budou brzo tiché, pozorné, pilné a tím se prospěchu neočekávaného ve všem i v učení i mravích docílí. Čím jest to? Dítky jsou tytéž; ovšem že, ale vedení jest jiné — lepší a to jest to celé tajemství.

„Ale,“ řekneš, „mnohé dítky jsou *povahy zvláště zlé*, s nimiž přes vší práci nic svéstí nelze.“ — Na to odpověz ti řecký spisovatel Plutarch: „Buď si půda přirozeně sebe tvrdší, možnáť ji pečlivou prací časem zlepšiti, až i šlechetné ovoce vydá.“ Pravdať ovšem, že mnohé dítě již ten neb onen zlý pud snad dědičně na svět přineslo. Avšak přec to není nic jiného než zlá náklonnost, o níž nelze ještě říci, žeby byla již chybou. Tím se stane teprva, nenalezne-li odporu, utvrdí-li se v srdci, vyvine-li se v životě. Ač nesluší se člověka přirovnávati k zvířatům, budiž mi nicméně dovoleno upozorniti laskavého čtenáře nebo čtenářku, jak mnohdy i lvové i hyény se skrotiti dají, že i s beránkem pokojně trvají, aniž by mu ublížili. Pročby tedy bylo nemožno, mladého člověka rozumem obdařeného přivesti k tomu, aby své zlé náklonnosti odpíral, až by ji konečně šťastně potlačil? Mnohé dítě opět obdařeno jest dobrou schopností; ale zdaž jest tak již učencem? Ten nespadá s nebe. I sebe lepší hlava potřebí má učiti se dle návodu, povzbuzení jiných; není-li toho, ani z hlavy sebe lepší nic kloudného nebude. Tak jest i s náklonností zlou; ta nebývá hned nepravostí, nýbrž jenom tehdaž, nenalezne-li odporu, jímž by dušena, potlačena byla. „Mocná jest zlá přirozenost,“ dí zbožný Ludvík Granadský; „ale mocnější jest vychování, kterýmž zlepšena bývá a proměněna v dobrou. Nezáleží vždy na rodičích, jaké dítky se rodí, ale vždy bývá v moci jejich, aby je dobře vychovali.“

Avšak mnohý tu bude dále rozumovati; řka: „*Ty špatné společnosti*, ty jsou všeho vinny! Můj chlapec byl z domova dobře vychován, ale tu mi zabíhá k Václavu sousedovu, tomu hlavnímu ničemovi, a pak i jinde, ba i ve škole se s některými takovými ptáčky sčichne; ký div, že pak od nich napáchne?“ Tu jsem arci s počtem svým hotov a musím se chtěj nechtěj vzdáti! Ale já jsem od dávna k dobrému vychování počítával i to, aby se u dítek i toho bedlivý pozor měl, aby s nížádnými zlými kamarády neobcovaly; nyní však se mi dokázalo, že rodičové, kteří své dítky do zlých společností pouštějí, nejsou vinni těmi nezpůsoby, jimiž se tam pokazily. To jest něco nového! Ale já tomu nevěřím, a ty snad sám znamenáš, že jsi se velmi lichou výmluvou ospravedlniti hleděl, ale že se ti to špatně povedlo. A tak zůstane ve své platnosti ono „*Běda!*“, jež Bůh u proroků Jeremiáše (23, 2.) a Ezechiele (34, 6.) provolává pastýřům, jižto se po rozptý-

leném stádcí jeho ani neohlédli, tím pak méně je od divé zvěře chránili.

Jest přece svatá pravda, že čím více se kdo vymlouvá, tím více mnohdy zabředne. Tu slyším opět jiného, an praví: „Mou vinou to není, že jsou mé děti nezdárné; já jim kážu dost a dost, napomínám, kárám, trestám, ale — vždyť ráčíte sami věděti, jaké nyní děti jsou, *ony nic nedbají ani na slova ani na rány*; — čiň co čiň, mluv co mluv, neposlechnou.“ — A to má býti výmluva? Mlčte a styďte se, jestli pravda, že děti vaše na vás nic nedbají. Takovým jsi hrdinou, otče! že svého „palečka“ nezmůžeš? A Honzík-li tě neposlechně, zdaž-li pak to není tím právě, že jsi Honzíčka poslušnosti nenaučil? — Ale o tom si ještě zevrubněji povíme později.

Nu, máte ještě něco za lubem? — „Ovšemť! My budeme míti na konec přece pravdu;“ tak slyším některé rodiče říci; „nyní nám napadlo to pravé. *To jest tím duchem časovým*, že si nyní děti naše nic říci nedají, rodičů si málo vážíce. Dříve ovšem panoval jiný duch mezi mladým lidem; ten svět jest nyní jako na ruby a proti proudu nelze plouti. My činíme přísně a bedlivě svou povinnost, ostatně však ať svět běží, jak běží, my nejsme s to, abychom jej zadrželi.“ — Tu bych se zamlčel, kdybych jen k matkám mluvil; nebo ženské mívají rády ve všem poslední slovo, a bys je i desetkrát přesvědčil. Ale věda, že se tyto řádky dostanou do rukou i moudrým otcům, protož i na tuto námitku odpovím, ačkoliv mi vlastně celá hospodou zavání. Ovšemť pravdu máte, že za doby naší *duch časový*, či jak vůbec noviny hlásají, *veřejné mínění*, velmi převrácené jest. Celá hejna bludův, od dávna vymyšlených jak v náboženství tak i v mravnosti, jako ty mušky o sv. Janě polétají a bzučí v mnohých hlavách, nalezajíce všudy svých ctitelův a pěstitelů, kteří je za čirou pravdu vydávají a se jich zastávají. Skoro ani deset slov nelze s muži i jinak moudrými promluvit, abys se nepotkal s nějakým převráceným náhledem, klamným myšlením, bludnou zásadou. Kdož by směl trvati, že takový protikřesťanský, zpohanštělý směr beze všeho vlivu na mládež zůstati může? Jako kdybychom déle trvali někde v místnostech nelibě zapáchajících, brzo bychom šatem od takového puchu celí načichli; tak jest i toto ovzduší naší doby zápachem pohanským nakaženo, ježto pak zvláště na útlé duše dítek zle působiti musí.

Ale pro toto se ještě nevzdám, abych přisvědčil, žeby proti tomuto *duchu časovému* nic nebylo lze učiniti. Jako lékařové udávají léky, jimiž se škodlivé působení vzduchu nebo jiných výparů

ruší nebo docela odstraňuje; tak lze i mládež proti škodlivému vlivu běžných převrácených náhledův uvarovati i ochrániti. *Jeden z nejmocnějších léků proti tomu jest právě dobré domácí vychování.* Domácnost jest světem dítěte. Buď si tedy duch časový sebe horší, je-li v rodině dobrý duch křesťanský, ten si pak dítky přisvojí a nikoliv ducha času; stojí-li otec a matka co mocná stráž před svými syny i dcerami, pak se není nic báti, aby se k nim duch časový přiblížil, tím pak méně aby si je opanoval. Tu bývá vychování téměř všemohoucí. Rodičové jsou tu v očích dítek „*jako bohové*“, jak praví mudřec Filo, t. j. zastupují Boha samého; neustále obcujíce s nimi a je ve všem pozorujíce, vědí skoro myšlenky svých dítek; tyto pak mají k rodičům neomezenou lásku, pevnou důvěru a rádi po nich dělají vše, co na nich vidí; a k tomu-li přidáme též omilostnění svátostí stavu manželského: proč pak by tu mělo býti rodičům nemožno převráceným náhledům časovým přístupu do jich rodiny zameziti? Nebudťtež tedy, milí rodičové, v této případnosti malomyslni; Bůh vám pomůže, učiníte-li seč jste k jeho cti a slávě a k blahu svých svěřencův. „Všecko mohu v tom, který mne posiluje;“ dí sv. Pavel. (Fil. IV. 13.)

Ovšemť když rodičové sami „*proudem časovým*“ se unéstí dají; když jim „*blouznivou svobodou*“ hlava jde kolem; když se sami přidružují k „*pokrokářům*“, — „*liberalní noviny*“ čítají, „*lichou osvětou*“ se nad „*náboženské tmářství*“ vynášejí; pak ovšem není divu, že i dítky jejich tu časovou nákazu do sebe vsájí a hloub a hloub v bludy běžné zabředou. Má-li tedy býti lépe, tehdy buď tu hlavním pravidlem: všecko, co novým tím pohanstvím zapáchá, buď z domu i z srdce vymýtěno a odstraněno, a nic se nepřipouštěj, leč co by se s pravým křesťanským smýšlením a mravem srovnávalo. Ve všem co se víry a dobrých mravů týká, buď tu jediným světlem to, které Syn Boží na svět přinesl a ve své Církvi v kněžstvu na svícen postavil, aby svítilo všem, přicházejícím na tento svět. I vám, rodičové, svítí světlo to ve vašem katolickém svědomí; to vás poučuj a veď u vychování dítek vašich; nic nedbejte lichých slov a výkladů „*študovaných*“, ale zhusta i „*nedoštudovaných*“ mudráků nevěreckých. A přijde-li vám některá „*přemoudřelá paní teta*“, nebo náký „*vzdělaný pan strýček*“, aby vás poučil, jak byste nyní „*podle mody*“ své děti vychovávatí měli, jinak nežli jste se sami byli z katechismu naučili, a jinak nežli vám váš pan farář káže, neposlouchejte takové rady a byť zněla sladce jak slavičí zpěv. V pravdě nejsou leč hlasy sejčkovy z temnosti bludu a hříchu se ozývající, a volající k smrti, poslechnete-li jich. Pravidla svatého evangelia napište na

dvěře své, abyste je neustále na očích měli a dle nich se sami řídili i své svěřence vedli; buďte každý z vás pravým křesťanským otcem, pravou zbožnou matkou, všecko dle učení Páně a jeho sv. Církve konající a držící se věrně podání svých předkův: pak ani zhoubný duch časový, jehož působení s hrůzou patříte, nic vám a vašim dítkám neuškodí, mina dům váš.

III.

Má vina! má vina! má největší vina!

Snad jsi byl někdy, milý čtenáři! za mladých let „*mini-strantem*,” a pamatuješ se, jak jsi při „*confiteor*“ bje se v prsa říkával: „*mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa!*“ Co znamenají ta slova, volil jsem za nápis tohoto článku. Ale nyní jsi snad muž a manžel. Při sňatku vašem žehnal vám oběma kněz slovy sv. písma a žádal vám: „Budtež synové tvoji jako mladé olivové vůkol stolu tvého“ ¹⁾. Jsi snad otcem a máš dítky, ale nikoliv jako mladé olivové stromky, velmi sličné a užitečné, nýbrž jako ježaté ostré trní, které ti snad denně srdce rozrývá. Co jest toho příčinou? Či se kněz dobře nemodlil, že se žádost jeho nesplnila? Či scházelo milosti Boží? Čím jest to? V článku právě předešlém dokázal jsem ti, kdo že těmi nezdárnými dětmi, chlapci i děvčaty, bývá vinen, že totiž zhusta rodičové sami. Já vím, že jest těžko říci to slovo: „já jsem sám vinen!“ Ale není jinak. Jako při nemoci odporný lék slouží k zdraví, tak i tuto trpká pravda poznání své viny prospěje k napravení. Pročež srdnatě se bí opět v prsa a řekni: „*mea culpa!*“ — „*má vina!*“ Ovšemť, svědomití rodičové! přede vším uznati musíte, že tím nezdarem dítek bývá nejvíce vinno — *vychování*. Dokavade nebudete pevně přesvědčeni o tom, a nebudete se snažiti, abyste se dle toho zachovali, všecky vaše stesky na nezdar dítek vašich jsou marny. Léčení se musí počítati tam, kde zlo vězí; dokavade tomu se nepomůže, jest uzdravení nemožno. Pročež nic mi nemějte za zlé, tknu-li se opět citelně vašeho svědomí, řka vám, že *každý mívá dítky takové, jak si je vychová*.

To vám dokázati hodlám ze sv. písma, svatých otcův a ze zkušenosti vaší. Slova sv. písma jsou zajisté pravda, nebo co tam napsáno stojí, „mluvili mužové Boží, Duchem svatým nadchnutí“ ²⁾. Máš-li sv. písmo, nahledna nalezneš u mudrce Siracha kap. 11. v. 30.:

¹⁾ Žalm 127, 3. — ²⁾ II. Petr. 1, 21.

„Před smrtí nechval žádného člověka, nebo *po dětech svých poznán bývá muž*.“ Rozuměj: byť kdo sebe rozšafnějším se býti zdál, ne-veleb ho, až se po jeho smrti z mravů dítek jeho dokáže, co na něm bylo. Nebo z života dítek, jak jsou vychovány, lze souditi, jací byli jich rodiče, jaký jim příklad dávali. Suetonius, dějepisec latinský, vypravuje o ukrutném císaři Kaligulovi, že dlouho pochyboval, zdali dcera jeho Drusila vlastním jeho dítětem jest, či-li s nevěrnou manželkou od jiného cizoložně zplozena. Jednou díval se na tu Drusilku, ana hrajíc s jinými dětmi, najednou se na ně rozsápe a je zlostně až na krev jedno po druhém ve tvářích rozdrápá. Tu prý k ní běžel a objímaje ji radostně zvolal: „Nyní poznávám, že jsi mou pravou dceruškou!“ — Tak lze z chování se dítek na vlastnosti jich rodičů skutečně a právě souditi.

Snad i Kristus Pán měl na mysli takéž to krásné „ovoce“ špatného vychování, když řekl: „Zdali pak se sbírají hrozny s trní, nebo s bodláci fíky? Tak každý dobrý strom dobré ovoce nese, a každý špatný strom špatné ovoce vydává. Pročež poznáte je (tu rozuměj rodiče a jejich vychování) podle ovoce t. dítek jejich“¹⁾. — Aniž pak bylo bez podobného významu svaté slovo jeho, jež řekl na své bolestné křížové cestě k plačícím matkám: „Dcery jerusalemské, neplačte nade mnou, ale samy nad sebou a nad syny svými“²⁾. Ovšemť měly proč plakati nad syny svými, jimž po sedmatřicíti letech při vyvrácení Jerusaléma hrozný trest Boží pocítiti bylo, že otcové jejich svého Spasitele zavrhlí a na kříži umučili. Ale měly tytéž matky prvé i nad sebou plakati, poněvadž i samy též časnému i věčnému zahynutí propadnouti měly. Neboť kdyby byly též syny své k Pánu *Ježíši* vedly, jako ony matky učinily, jichž dítkám Kristus Pán žehnal, byli by též oni v Něho uvěřili, aniž pak jej ukřižovali.

Tu pak jsem již přistoupil k tomu důkazu, že Bůh za hříchy dítek i rodiče odpovědnými činí a trestá. Ať tu nic nedím, co o tom praví sv. OO., jmenovitě sv. Augustin, sv. Jan Zlatoustý, Origines a j., jisto jest, že i pohanští ustanovitelé zákonův a mudrci přikázali, aby *některé nepravosti synův a dcer na jich rodičích trestány byly*, a tehdejší duch časový, tehdejší pohanské veřejné mínění takové zákony potvrdilo a vykonávalo přísně. Tak praví Plutarch, že jednou dva otcové velice pokutováni byli, že jich synové vespolek se svářili. — Mudřec Diogenes tuhým políčkem potrestal *otce*, jehož *syn* necudně mluvil. — Mojžíš ustanovil na příkaz Hospodinův zákonem, aby dívka, „*která se dopustila ne-*

¹⁾ Luk. 6, 44. — ²⁾ Luk. 23, 28.

*šlechtnosti v domě otce svého*¹⁾, ukamenována byla, což pak se dítí mělo, jak tamo čísti lze a podání potvrzuje, před domem otce jejího, poněvadž ji neměl lépe na pozoru, aby ji takového hříchu uchoval. — Snad i to jsi již slyšel, jak odsouzenec jeden na popravišti si vyprosil, aby směl matce své něco potaji říci, a když mu to dovoleno bylo a matka vlastní k němu přistoupila, nakloniv se on k ní, jakoby jí něco do ucha pošeptati chtěl, ucho jí ukousl, a ospravedlňoval tento svůj čin řka veřejně, že ona vlastně jeho neštěstím a hanbou vinna jest, poněvadž ho za mladých let z krádeže a jiných nepravostí netrestala. Nuže tedy, zda-li pak smíte zapřítí, milí rodičové, že dopouštějíte špatným vychováním, nebo zanedbáním nějaké nepravosti svých dítek i jí spolu vinni jste a tudíž i za ni odpovědni i trestu hodni?

Poslechněme tu i co praví *zkušenost*, jsouc v tom pádu velmi důležitá. I ta dosvědčuje pravdu toho přísloví: jaké vychování, takové dítky! Tu jest pozoru hodno, *že skoro všickni svatí měli také bohabojné rodiče buď oba, nebo zajisté aspoň zbožnou matku*. Příklady toho jsou tak četné, že bychom museli celý kalendář svatých vypsati, kdybychom chtěli všechny uvéstí. Připomeneme tedy jenom některé a tu především že Rodička Boží, Panna *Maria*, měla svaté rodiče Jáchyma a Annu; *sv. Jan Křtitel* pocházel od spravedlivých manželův Alžběty a Zachariáše; *sv. Ignac*, mučeník, byl dle podání mezi těmi dítkami, jež zbožné matky k Pánu *Ježíši* přivedly, aby jim žehnal; *sv. Jana Zlatoustého* máť byla svatá Anthusa. Svatá Emelia celou svou rodinu do sboru svatých vychovala, tři syny: *Basilia Velikého*, *Řehoře Nyssenského*, *Petra Sebastského*, a jednu dceru *Makrinu*; taktéž svatých rodičů *Řehoře* a *Nony* dva synové *Řehor Nazianský* a *Cesarius* a jedna dcera *sv. Gorgonia* mezi svaté nálezejí. A zdažli pak se náš *sv. Václav* nestal svatým, právě že od opatrného otce bábě své *sv. Ludmily* byl poručen a pak od ní svatě vychován? Tak též *sv. Vojtěch* od své zbožné matky *Střezislavy*, a tak též *sv. Prokop* i *sv. Jan Nepomucký* od svých zbožných rodičů k svatosti od první své mladosti vedeni jsou byli. Ba jako zlato a perly ani v hnusném kalu svůj lesk neztrácejí, tak i základ dobrého vychování trvá i ve zlých okoličnostech. *Tobiáš* zůstal Bohu věren u prostřed pohanů, poněvadž se byl od otce naučil báti se Boha a varovati se hříchu. Svatý *Rupert Mohučský* měl otce bezbožného, ale svatá máti jeho *Bertha* vychovala synáčka na svatého sluhu Páně. Svatá *Monika* svou zbožností nejen manžela pohana *Kristu* získala, nýbrž

¹⁾ V. Mojž. 22, 21.

i svého syna *Augustina* svou vroucí modlitbou a horlivou péčí mateřskou (neboť až přes moře za ním jela) podruhé duchovně totiž k nebi zrodila. Mnohý z vás, milí čtenářové! ptal se snad již s podivením, proč za naší doby jest tak málo svatých? Na to jest snadná odpověď, protože jest vždy méně a méně rodičů zbožných a tudíž i řídčejší dobré katolické vychování.

Ale nač vám to tak obšírně dokazovati, že zdar dítek hlavně jenom od dobrého vychování závisí? Vždyť jsem to mohl zkrátka dovésti *z vašich vlastních slov*. Řekněte mi, prosím vás, proč pak jmenujete svévolné, lživé, zlodějské, líné, zlomyslné dítky, chlapce i děvčata, *nezvedenými*? Proč jiného, leč sami za to majíce, že jmenované chyby pocházejí od toho, že *nejdou náležitě t. k dobrému vedení, t. j. vychování*. Jak zhusta se každý z vás odvolává na to přísloví: „Jablko nepadne daleko od stromu?“ — Když tak sami jsouce mluvíte o chybách lidí jiných, že ten a ten jest nedbalec, lenoch, opilec, buřič, rváč, dlouhoprsták; ta a ta že jest nestoudná, svárlivá, nenechává a t. d. neříkáváte dokládající: „Ký div! vždyť otec jeho, matka její nebyl — nebyla nic jiného; to jest tak dědičné; ten a ten — ta a ta nebyli k ničemuž lepšímu vychování!“ A tak dobře soudíte, jde-li to na jiné; když pak se to tkne vás, tu vám brání vaše láska k sobě samým, že si sami pravdu zapíráte. Ale prořeknete se často, že ani nevíte. Neboť kárá-li někdo chyby vašich dítek, hned jste tu s ohrazením se, řkouce: „Cože řekl ten a ten? Myslí snad, že já své děti k tomu vedu?“ — Nebo když je sami trestáte, nepřipomínáte-li pak jim: „Což pak jsem tě tomu učil?“ Nedá-li se pak chyba některá dítek vašich zapřít, zdaž-li pak neříkáváte vymlouvající se: „Já konám svou povinnost, jak mohu; kdo pak může býti neustále za nimi“ a p. Zdaž tu neplatí pořekadlo, že ten vykřikne, koho rána zasáhne?

Ale tu slyším některého, an se vymlouvá, řka: „Však mnozí hodní rodičové mají svůj kříž s svými nezdárníky — nezdárnicemi!“ Avšak to jest výjimka a proto právě řídká. Mně aspoň žádní rodičové se ještě nepřiznali, žeby sami vinni byli nezdárností dítek svých. Vychvalovali své vychování až do nebe, jakoby nebylo na světě lepšího. Kdyby v skutku tak bylo, pak by se muselo za pravidlo stanoviti: Čím lepší rodiče a čím lepší vychování, tím horší dítky. Ale má-li již býti řeč o výjimkách, tuť myslím, že se dříve stane ten případ, že mnohdy působením milosti Boží budou některé dítky lepší než jejich vychování, nežli aby se stalo na opak. Můžeť se také státi, že ten syn, ta dcera dobrým rodičům a při dobrém vychování, se někdy nezdaří; avšak to bývá zřídka; k čemuž se pak připojiti může i to, že dítky jsouce dobře vy-

chovány, byť i později zbloudily, snadně a brzo se vzpamatují a polepší, kdežto nezvedenci pravidelně nezvedenými trvají do konce. Dobrý kořen mladé příměty vypustí, ale jest-li kořen shnilý, tehdáž i strom brzo zvadne a uschne.

Avšak láska k sobě samému má i přes to přes všechno vždy jiné a jiné „ale“ a „však“ pohotově. Tak se mi jednou přihodilo, že jsem jedné matce, ana si mi stýskala, že jí dcera ku pádu přišla, přímo řekl: „Na tom bývají často rodičové vinni.“ Ale tu jsem pěkně pochodil. Sáhodlouhou řečí a obratným jazýčkem jala se mi dokazovati matka, jak pečlivě své dítky vychovává, i na svou dceru zvláště jak bedlivý pozor měla. Nechal jsem ji, až se vyslovila; pak dostana se k slovu já, řku: „Jsem dalek toho, abych rodiče z každého jednotlivého hříchu dítek jich odpovědny činil. Možná, že na tom posledním poklesnutí, které se stalo, nejste vinni; ale zdali pak v dřívější době, za nejútlejších let nebylo zanedbáno lecos, co později bylo příčinou hrubšího se prohřešení? Jako v tomto případě tázati se jest, zda-li se srdci té nešťastnice hluboko vstípilo to zbožné, živé přesvědčení, že Bůh jest všudy, že vždy a na každém místě na nás patří, že anděl náš strážný jest nám vždy po boku? Zdali pak měla toho důkazy, že není nikde jista, aby ji matka nepřekvapila? zdali pak měla tu vroucí bázeň před rodiči, že si vždy říci mohla: „Kdyby se něco dozvěděli, to bych si utržila! to bych dostala!“ Dále též, zdali pak se jí nepovolily někdy nějaké schůzky, vycházky, špacíry, muziky, věnečky, trhy i poutě a j. bez bedlivé dohlídky? Vstípila-li pak se jí od nejprvnějších let ta útlá, jemná a něžná stydlivost, která se každému příliš důvěrnému pohledu zardí, každého méně slušného slova se zhrozí, každé pochybné příležitosti utíká? To všechno, doložil jsem zarmoucené matce, náleží a přichází v takovém pádu na váhu, nikoliv jenom poslední případ, nýbrž *celé dřívější vychování*. Když pak se v tom něco zdánlivě malého, ale přec důležitého opominulo, anebo něco nezřízeného, ač na pohled jen maličkostí, prohlédlo, to pak bývá příčinou větší chyby, až i — konečného pádu, který pak se v počátcích svých jako v základě může vším právem počítati na vrub rodičů!“

Tak jsem řekl té matce. Přesvědčil-li jsem ji, nevím. Ale tu to kladu vám, rodičové! na výstrahu. Nedaří-li se vám vaše dítky, chlapci — děvčata, zkoumejte, jak je vychováváte, a naleznete-li něco, v čem chybujete, tu vložte ruku upřímně na prsa a řekněte: „*Má vina! má vina! má největší vina!*“ — V dalších člancích vám povím o tom více a zevrubněji, čeho se varovati a co činiti máte.

IV. P o ě á t e k.

Jedna z hlavních chyb, pro něž se vychování dítek rodičům nezdařívá, ba oni i hříchův a nepravostí jejich spolu vinni bývají, záleží v tom, že se tím vychováním *nepočíná dosti časně*.

K té chybě položil základ v polovici předešlého století mudřec, či vlastně mudrák francouzský, již svrchu jmenovaný Rousseau. Sám nekřesťansky živ jsa, umínil si i křesťanskou víru podvrátiti a započal tím, že trval, aby se vychování beze všeho náboženství dělo, když by se pouze přirozený vývoj schopností dítěte pěstoval, a zvolení náboženského vyznání aby se člověku na vůli ponechalo, až by dospěl. V tom směru napsal mnoho knih, zvláště jednu o vychování, názvem „Emil“. Tu zastává svůj náhled, „že prý člověk, jak se rodí, jest původně dobrý, a nepůsobí-li se naň s nížádné strany, že i dobrým zůstane. Každé působení rodičův a učitelův, aby dítěti něco odvykli nebo navykli, že jest zlé a přirozený vývoj schopností dětských že prý se tím kazí a maří; tak že potom duševně zakrsá a zmrzačí a tím velikých vášní teprva nabude.“ — To jsou základní pravidla toho francouzského mudráka, jež vrstevníci jeho, zavrhnše vše laskavé vedení křesťanské víry, přijali a v nepochopitelné zaslepenosti je ve školy a rodiny uvedli, až pak se dále a dále rozšířila, tak že se i u nás za našich dnův ve vznešených stavích vědomě, v nižších pak z blbé opičatosti ubohá mládež dle toho zdánlivě přirozeného, ale v pravdě nepřirozeného, poněvadž nekřesťanského způsobu, vychovává, či vlastně nevychovává, nýbrž rozmazlí a kazí.

To nyní s Boží pomocí dokážeme.

Nejprve pravíme, že celý ten mudrák Rousseau nezasluhuje co do vychování mládeže *pražádné víry*. Muž, který v sedmém roce svého věku svou obraznost čtením všelikých románů (povídek o zamilovaných) pokazil, v dospělejších letech sňatek manželský „za omezení osobní volnosti“ vyhlásil a tudíž v žádný nevstoupil; svých pět nemanželsky zplozených dítek každé hned po narození do obecného nalezince dal, aniž pak by je dále kdy spatřil; který ve svých „vyznáních“ sám o sobě všecky své zpáchané šibalské kousky a hanebnosti bez studu vypravuje, ba peskou podlostí se jimi vychloubá, za cosi přirozeného a rozumného je vydáváje; — takový člověk zajisté nezasluhuje slova, když jest řeč o vychování, nýbrž pošetilostí jest hroznou a zhoubnou, náhledy jeho v té důležité, svaté povinnosti se řídit. Ostatek jako se strom pozná po

svém ovoci, tak i prospěšnost tohoto mudráctví zjevila se úžasně v jeho následcích. To zhoubné símě, jež rozsíl, vydalo svou krvavou žeň ve francouzské revoluci. Rousseau zemřel r. 1778., a r. 1793. padla hlava krále Ludvíka XVI. Ti ukrutníci, kteří veřejně prohlásiti se odvážili, že není Boha; kteří nestydaté, polonahé nevěstky v křesťanských chrámech, od nich prvé zprzněných, na oltáře jako „bohyně rozumu“ povznegli a jim klanějíce se kadidlo pálili; ti krvolační nesmyslníci, kteří tisíce tisíců svých občanů co nejkrutěji mečem — ohněm — vodou odpravili, tak že se skoro doslovně krví brodili, — ti byli *učeníky* onoho Rousseau-a. A po dnes ta nevázaná mládež, která vši kázni odporuje, a sotva z ní vyjdouc, všemu mravu se protiví, představeným vzdoruje, rodičů nic nedbá, Bohu se rouhá, ta všude nespokojená, hrabivá, bezuzdná čeládka, číhající, kde který kramol se hne, aby ihned lapavou choutku svou si nasýtila, — ta jest dle pravidel onoho nešťastného mudráka od nesmyslných „osvícenců“, jeho nástupníků a ctitelů vychována.

Svrchu položené náhledy *protiví se i víře*. Všecko, co jest proti zjevení Božímu, není nikdy ani pravda ani ku prospěchu. Blud jest, že by člověk přirozeně veskrze dobrý byl; víra učí, že každý následkem dědičného hříchu od narození více k zlému, méně k dobrému se kloní; blud jest, že by člověk sám o své jediné síle a svou vůlí mohl odolati zlému; k tomu má dvojí pomoci potřebí: nadpřirozené *milosti Boží*, a přirozené, *dobrého návodu v vychování*. Obé, i milost i vychování, mají spolupůsobiti. Kterékoliv dítě sobě samému se zanechá, u toho vyvine se více to, co zlé jest, a dobré zanikne, jako na poli sobě zanechaném, vzmůže se bejlí a udusí pšenici. Vždyť sám ten pověstný Rousseau svým příkladem dokázal, co se z něho vydařilo, když sám sobě byl ponechán! Pročež snadno každý, kdo zdravý rozum má, nahlédne, že člověk nedospělý má potřebí pomocné ruky, která by zlé náklonnosti dusila, a dobrou vůli jeho podporovala, — slovem že potřebuje nevyhnutelně — *vychování*.

A to musí *záhy* počítati z dvou příčin, jež Duch svatý sám v starém zákoně zjeviti ráčil. „Shýbej šíji syna svého,“ dí moudrý Sirach, „z mládí, — dokud jest malý, aby se snad nezatvrdil a nestal se neposlušen tebe. Nebo kůň neokrocený, bude tvrdoústý, a syn sobě zanechaný bude opovážlivý.“ Kdo jsi tedy tak nešťasten, že máš výrostky, syny a dcery, rozpustilé, „jako bezuzdné koně,“ zkoumej toho příčinu, není-li to tím, že jsi jim *za mládí, dokud malí byli*, šíji neskláněl, t. jejich zlé náklonnosti nepotlačoval, neměl je k poslušné poddanosti. „Stýskáš si“ dí sv. Jan Zlatoústý,

„na svého syna, že jest rozpustilý? Mělt jsi jej za mládí, kdyžby se byl snadno ještě vésti dal, bedlivě na uzdě držeti, povinností jeho vyučovati, v pořádku cvičiti a co na něm zlého bylo napravit. Když půda srdce jeho ještě kyprá byla, měl jsi z něho trní vymýtiti, a tak by se byly vášně synů tvých nedbalostí tvou nevzmohly tak, až je vykořeniti nelze.“ — A tak tě už snad stýskati si, už snad kvíliti slyším: „Ach! jest už ta chyba tuze u něho zarezovatělá; už tu jeho zlost, lenost, — tu její lehkomyšlnost, svéhlavost nezmohu!“ Ovšemť zarezovatělá! Neboť jako škrvny rzí vždy dále a dále se rozžírají, až i celou nádobu zkazí; tak i malé mnohdy chybičky, když jich nedbáme u veliké nepravosti vzrostou a člověka zahubí. A přec jak málo té pravdivé zkušenosti někteří rodičové dbají! Vidouce nezpůsoby svých maličkých říkávají ve své zaslepené, opičí lásce: „Vždyť jsou jenom děti! Nerozumějí tomu; až budou větší, potom bude čas je způsobům učit,“ a p. Klam! pošetilý klam! Nemravý nezacházejí, ale rostou s dětmi, bývajíce čím dále tím větší a horší, neopřeš-li se jim rázně a mocně i bedlivě. Jako jiskra, neutlumí-li se záhy, v plamen vyšlehně; jako bejlí, nevytrhá-li se, pšenici udusí; jako levná zimnice v nezhojitelný neduh se vzděje, nebývá-li záhy lékův užíváno: tak i malé chyby u člověka v nepravosti zhoubné přejdou, nebudou-li záhy udušeny. Toť i moudří pohané nahlíželi. Seneka praví: „Snadno jest, utlá srdce vésti a řídit, ale skoro nemožno staré nepravosti vykořeniti, které byly s námi vzrostly.“ A Kvintillian to hned na mládež obraceje dí: „Pročež mají se dítky učit a vychovávat v tom věku, když se ještě neumějí přetvářeti a snadno tomu, kdo jim co přikazuje, věří. Neboť když se některá chyba v nich ustálila a zlo utvrdilo, dříve je zlomíš, nežli napraviš.“

Avšak úloha výchovná nezáleží pouze, aby se vykořenilo zlé, nýbrž i vstúpilo a pěstilo dobré. A s tím též záhy se má učiniti počátek. Moudrý Šalomoun příčinu toho udávaje dí: „Veď záhy syna na cestu ctnosti, kteréž by se držeti měl; *neboť potom i když sestárne, neuchýlí se od ní*“¹⁾. — „Velmi pevně držíme to, co jsme za dětských let pochopili,“ dí často již uvedený Kvintillian; „jakož i nádoba podrží to, čím z počátku napáchla, a vlna své první přijaté barvy nepustí.“ I to jest všeobecně známá pravda: čemu kdo z mládí zvyknul, tomu i k stáří neodvykne. Avšak nynější svět jest tak nesmyslný, že jinak vyznává, jinak jedná. Zapomena toho právě řečeného pravidla přemnohý po t. ř. vzdělaných papouškuje: „Dítky něčemu navykati, jest člověka ne-

¹⁾ Přísl. 22, 6.

důstojno, nehodno; až dospějí k rozumu a poznají, k čemu se nésti mají, sami se rozhodnou.“ Jak málo znají plískači tací povahu *člověčí*! Pravda, svatá pravda jest, jakož každý sám na sobě denně poznati může, že člověk jednává málokdy dle své rozvahy, nýbrž nejvíce a nejčastěji dle své navyklosti. Kdo byl několikrát pro krádež zavřen, zřídka té nepravosti zanechá, nýbrž co nejdříve moci bude, své dlouhoprstácké kousky prováděti počne znova, byť i sebe i rodinu v hanbu a škodu uvrhl. — Kdo opilství zvykl, pocítí, že jej každá krčma jako magnetem k sobě potáhne. — Smilník, byť i patrně viděl, jak ohavná jeho nepravost mu zdraví podrývá, života skracuje, v hanbu a záhubu i časnou i věčnou přivádí, nenechá té své šeredné, hnusné náruživosti, — navyklost mocnější jest rozumu. A zdali pak mnohý ve svém hospodářství, řemesle a p. neříkává: „Já zůstanu při tom, jak jsem to prvé dělával, jak jsem *uvykl*!“ Ba k mnohému dobrému jsouce v dalším věku napomínání, odporujeme tomu, dřívějším návykem se vymlouvající. Tvůj farář a kaplan ku př. ti domlouvají, abys častěji k Boží správě a stolu Páně přistoupil. Dokavade mluví a prospěšnost toho ti vykládají, kýváš hlavou a přisvědčuješ; přijde-li pak doba, že bys jíti měl, tu ti napadne: „Dnes není můj den! Až jindy; tehdáž — a tehdáž.“ A to tvé „tehďáž — a tehďáž“ přijde a mine, a ty zůstaneš při starém návyku. — Když tedy my všickni jsme takové povahy, že se v životě návykem řídíme, patrně, že dobré vychování k tomu hleděti má, aby se útlým dítkám *záhy* dobré navyklosti vštíply; i potvrvají pak ve dráze, na kterouž jsi je vpravil, a neodchýlí se od ní tak snadno; všeliká ctnost, poslušnost, modlitba, mírnost, strídmost a j. stanou se jim návykem a dobrá vůle jejich pevně, nevyvratně se v nich utvrdí.

Avšak tím nebud' řečeno, jakoby veškerá ctnost jenom v mechanickém návyku záležela, tak aby se mladý člověk loutce na drátkách podobal, nikoliv; nýbrž když se věkem rozum vyvíjeti počíná, tu jest toho svatá a nevyhnutelná potřeba, okazovati mladému chovanci vždy více a více *důvody* jedné každé ctnosti, k níž posavade veden byl a již návykem z dobré vůle konal, aby pak jí z přesvědčení a rád i ochotně ve všem všudy pilen byl. Ale dobré navyklosti musí již býti vštípeny, nežli se k porozumění vykládají: pozdě jest čekati s vychováváním, až by se rozum vyvinul. Neboť s věkem nepřibývá toliko rozumu, nýbrž vzbuzují se i všeliké vášně, a sice tyto mocněji nežli onen, tak že, nastane-li zápas mezi oběma, tyto zhusta přemáhají a onen podléhá, nebývá-li pevnou, již dříve v dobrém utvrzenou vůlí podporován. Toto cvičení vůle jest úlohou nejprvnějšího mládí, již od kolébky.

Jako se dravý potok za letní doby, když klidně teče, s obou stran hrází opatruje, aby pak, až by se z jara rozvodnil, nevyžil se přes břehy a pole nepotrhal: — tak se má i za klidných mladistvých let srdce dítek dobrými navyklostmi jako hrází opatřiti, aby pak prudkým vlnám všelikých vášní šťastně odolaly. Schází-li takové hráze, tuť ryčaj zlých vášní zaplaví duše mládencův a panen a strhá všecky jich dobré náhledy, úmysly, přesvědčení, jež byli v některých lepších hodinách pojalí.

Pročež všickni svatí otcové a učitelé církevní, od sv. Augustina až po Fenelona, arcibiskupa Kambrayského, se sv. písmy za to měli, že se má vychováním počítí již *za prvního mládí*, či *od dětinství*, t. j. *před šestým rokem věku dítěte*¹⁾. Důmyslný jeden učenec našeho věku praví, že *vychování člověka desátým rokem věku jeho dokonáno jest*; jiný znamenitý mudřec řekl: Člověk zůstává obyčejně takovým, *jakým byl za prvních svých let v náručí své matky*; třetí praví, že dítě, *zasluhující po čtvrtém svém roce ještě metly, jest již nezvedené*; důvtipný znalec lidské přirozenosti, Herder za to má, že *vychování dítěte se má počítí prvním jeho dechnutím*. — Ba mnozí jdou ještě dále, trvajíce důvodně a rozumně, že vychování má se počítí již *před narozením*. Neboť není lhostejno, jak se rodiči dítěte v svobodném svém stavu, a zvlášť za svého snoubenství, jsouce ženichem a nevěstou, zachovali, sic by se bezdůvodně o „*chybách dědičných*“ mluvílo; tím však méně jest lhostejno, v jakém stavu otec, nebo matka byli v tom okamžiku, když Bůh jich k tomu použil, aby jejich manželským skutkem zplozenému a počatému člověku duši nesmrtelnou přistvořil a vštípil, ano totiž zkušeností dokázáno jest, že dítky od rodičů v stavu ku př. opilství, hněvu a j. vášní splozené a počaté i tyto nepravosti na sobě ukazují; tolikéž není lhostejno, jak se zvláště matka po tu dobu devíti měsíců, co se svým plodem chodila a téměř jedním životem žila, zachovala, zdali zbožně, laskavě, mírně a střídme či lehkovážně, bezbožně, hněvivě, a nestřídme; vlastnosti její i dobré i zlé přecházíávají na plod její. Kdož by nevěděl, jak pravdivé jest běžné a vůbec známé slovo: „Tu nepravost pojal ten a ten již s mlékem mateřským.“

Nuže tedy, milí rodičové, pozor! Neopomínejte, pro Bůh vás prosím, neopomínejte s vychováním *záhy* započítí; *šest prvních let dítek vašich jest doba nejdůležitější*. Co se za ty zanedbá, nelze

¹⁾ O Tobiaši se praví (1, 10), „že svého syna učil báti se Boha od *dětinství*“; tu jest však latinsky: „*ab infantia*“, od let nemluvněství, nebo latinikům byla „*infantia*“, *nemluvněství*, doba do šestého roku, než dítě rádně mluvíti umělo, jak obyčejně u větší části dítek bývá.

nikdy anebo jen s těží a nedokonale nahraditi! Toho věku byly ty dítky, které Božský náš Spasitel, jehož náměstky jste vy, k sobě volal a jim žehnaje pravil: „Nechejte maličkých jíti ke mně a nebraňte jim, neboť jejich jest království nebeské.“

V.

Kdy se má počítí vyučování o Bohu?

Rousseau, jehož náhledy o vychování jsme již svrchu co protikřesťanské vůbec zavrhlí, učil mezi jiným, „že se nemá člověku před osmnáctým rokem věku o Bohu a náboženství ani promluvití, ba i tehdaž prý jest to spíše příliš brzo nežli příliš pozdě.“

Nuže odpovězme mu na to slovy důmyslného básníka Jana Pavla Richtera, an dí: „Vydává-li Rousseau Boha a tudíž i náboženství jako nějaké dědictví teprv dospělému věku, tuť nesmí z toho větší zbožnou lásku a nadšenost očekávati, nežli by některý otec v Paříži od svého syna laskavé oddanosti se nadíti směl, an by se mu skoro tehdaž okázal, když by ho tento již ani nepotřeboval. Kdy pak může krásněji ujmouti se a klíčiti, co svaté jest, nežli *za útlého mládí?*“ — Po tomto důvtipném básníku slyšíme jednoho svatého biskupa, sv. Jana Zlatoustého, an dí: „Všecko zlé u dítek pochází z naší nedbalosti, poněvadž je nevedeme k bázni Boží a nábožnosti hned *z počátku, od mladosti* jejich.“ Ale nač více slov lidských? Není-li pak Bůh sám, jenž otcům a matkám přikazuje, aby dítky sobě svěřené *od první mladosti ve svaté víře vyučovali?*

Byť Šalomoun král nebyl býval Duchem svatým nadchnut, když knihu přísloví sepisoval, bylo by již pro jeho moudrost a zkušenost pozoruhodno to slovo, kdež všechny rodiče napomíná řka: „*Cvič syna svého!*“¹⁾ A moudrý Sirach třikrát totéž krátkými slovy v jedné kapitole opakuje²⁾, na rozum dává, jak důležitou povinností jest to všem rodičům. Spolu pak i dobu udává, kdy se vyučování o Bohu počítí má, řka: „*Máš-li syny, cvič je*“³⁾, *a to od mladosti*“, když totiž v útlém věku jsou. — Oba pak mudrci z vnuknutí Božího velí, aby se toto vyučování maličkých dělo pilně, horlivě, stále. „Kdo miluje syna svého, cvičí jej *v čas*, t. j. včasně, záhy⁴⁾ a uče ho, „*dá si s ním práci*“⁵⁾. A tento způsob vyučování vzali z knih Mojžíšových, kdež Bůh sám takto

¹⁾ Přisl. 29, 17. — ²⁾ Sirach 30, 2. 3. 13. — ³⁾ t. 7, 25. — ⁴⁾ Přisl. 13, 24. — ⁵⁾ Sir. 30, 13.

k lidu israelskému praví: „A budou slova tato, kteráž já přikazuji tobě dnes, v srdci tvém, a budeš je vypravovati synům svým a rozjímati je, sedě v domě svém, i jda cestou, i lehaje i vstávaje“ ¹⁾. — Konečně pak uvádí písmo svaté i prospěchy horlivého a včasného vyučování dítek, jakož i škodu z jeho zanedbání pocházející. „Vyučuj syna svého a obcerství tě a způsobí rozkoš duši tvé“ ²⁾; a moudrý Sirach dí, že „kdo cvičí syna svého, bude chválen z něho, mezi přáteli bude chlubit se jím a k závisti popudí nepřátele své.“ A dále napomíná: „Uč syna svého, abys nebyl zarmoucen mrzkostí jeho“ ³⁾; aby nevzrostlo tak „pokolení nešlechtné a vzdorné, pokolení, které nenapravuje srdce své a jehož duch není věren Bohu“ ⁴⁾.

A tato slova nebyla na prázdno; mnozí spravedlivci starozákonní je bedlivě zachovali. Tak vypravuje Daniel prorok: „Bylť muž přebývající v Babyloně, a jméno jeho Joakim; a pojal manželku jmenem Susanu, dceru Helkiašovu, krásnou velmi a *bojící se Boha; nebo rodičové její, spravedliví jsouce, vyučili dceru svou podle zákona Mojžišova*“ ⁵⁾. Tak i zapsáno jest o Tobiašovi, že svého syna, po otci týmž jmenem nazvaného, od dětinství, t. j. již *před šestým rokem věku jeho* „učil báti se Boha a varovati se všelikého hříchu“ ⁶⁾. Umíraje pak zavolal k sobě syna Tobiaše a sedm mladých jeho synův, vnuků svých, a řekl jim: „Služtež Pánu v pravdě a snažte se, abyste činili ty věci, které se líbí jemu; a *dětem svým přikažte*, aby činily spravedlnost a dávaly almužny, aby pamatovaly na Boha a velebily ho po všecken čas a ze vsí síly své“ ⁷⁾. A písmo dosvědčuje, že vnuci ti zachovali se dle příkazu dědova, neboť praví: „Celé pak příbuzenstvo a rod jeho v dobrém životě a svatém obcování trval, tak že jsou byli milí Bohu i lidem, jakož i všechněm obyvatelům země.“ To bylo ovoce toho, že se zachovala v té rodině rada mudrcova: „Máš-li syny a dcery, uč a cvič je od dětinství jejich.“

Abý pak nikdo mi nepřišel s tou lichou výmluvou, že to jenom platilo židům v zákoně starém, slyš, co praví sv. Pavel, píše k Efesčanům: „A vy, otcové, vychovávejte syny své v kázni Páně a v trestání“ ⁸⁾. Za věku sv. Řehoře Nazianského bývalo obyčejem, že matky při úvodu svému kojenátku knihu sv. evangelia do rukou dávaly, což znamenalo, že i ono nyní pod poslušnost sv. evangelia náleží a že příkazy jeho hlavně od matky seznati má. Tento obyčej, jak se podobá, udržel se u nás v tom výkonu,

¹⁾ V. Mojž. 6, 6. 7. — ²⁾ Přísl. 29, 17. — ³⁾ Sir. 30, 2. 3. 13. — ⁴⁾ Žalm 77, 8. — ⁵⁾ Dan. 13, 1--3. — ⁶⁾ Tob. 1, 10. srov. svrchu str. 18. pozn. — ⁷⁾ t. 14, 5. 10. 11. 17. — ⁸⁾ Ef. 6, 4.

když kněz uváděje šestinedělku před vstoupením do chrámu Páně na dítě klade štolu, znamenanou sv. křížem, její matka zbožně políbí. Tím se poukazuje, že jednak pod ochranu a poslušnost Církve novokřtěnce přijímá, jednak i právo a povinnost k vyučování jeho matce přenáší. Tudíž rodičové, a matky zvláště, mají tu sv. povinnost, aby děti své prvním počátkům sv. víry a příkazům sv. evangelia učili.

Že u katolických rodičův od pravěku Církve vždy tak bývalo, dokazují nám zprávy *svatých otcův církevních*. Sv. Jan Zlatoušlý († 407.) praví: „Jakmile děti k rozumu dospěly, bývaly ihned od svých rodičů vyučovány, aby uměly apoštolské vyznání víry a modlitby i zpěvy při službách Božích obyčejné.“ Uveda to jako dávný obyčej svého věku, potom dále domlouvá též horlivý a výtečný kazatel matkám řka: „Učte tedy a cvičte, křesťanské matky! své děti, jak mají své čelo sv. křížem znamenati, a dokavad ručičky jejich k tomu slabounké jsou, samy je tímž znamením spásy znamenejte!“ — A sv. Jeronym († 420.) píše k ovdovělé Létě dí: „Největší radostí buď matce křesťanské své dítě hned, jak se mu jazyk rozvazovati počne, učiti nejsladší jméno *Ježíš* vysloviti.“ — Sv. Augustin († 430.) osvědčuje o sobě, že „již za prvních let dětských od své zbožné matky Moniky slýchal, jak nám Syn Boží svým pokorným příštím život věčný získal.“

A za naší doby jsou někteří otcové a matky tak osvíceni, že synáčekové jejich a dcerušky, přijdouce do školy, ani kříž udělají, ani „Otče náš!“ se pomodlití neumějí. A vytkneš-li to těm rodičům, hledí se ospravedlniti tou novomodní, lichou výmluvou: „*Vždyť ta ubožátka tomu ještě nerozumějí!*“

Avšak to jest velmi převrácená a škodlivá zásada, že by se neměly děti ničemuž vyučovati, čemuž ještě nerozumějí, ale jistě porozumějí později. Lidská duše má nejen rozum ale i vůli a cit; tyto mocnosti duševní, dřímající z počátku, vyvíjejí se zponenáhla; nejprve pak zjevuje se cit a s ním spolu vůle skoro najednou, nejpozději pak rozum. Dítě cítí a chce mnohé věci, jimž nic nerozumí; cítí lásku k rodičům a chce se mu jíst, aniž by vědělo, odkud ta láska pochází a nač mu jídla potřebí jest. Protož jest samou přirozeností poukázáno k tomu, že cit a vůle přede vším se pěstovati mají; později přichází na řadu i rozum. Pěstování pak citu a vůle děje se dobrým návykem, nikoliv pak poučováním; tudíž má dítě nejprve dobrému zvykati, až pak schopnost jeho k tomu dospěje, vysvětluj se mu to, co posud z návyku činilo, proč se tak dítí má. To jest stručný a pravý způsob moudrého vychování. Kdo by opačnou cestou se bral, citu a vůli uzdu pouštěl,

aniž je k dobrému vedl, pozná brzo jak převládne u chovance jeho žádostivost, která ho pak strhne po zlém a udusí jednak dobré pocity, jednak všeliké vášně v srdce mladistvé uhnízdí. Když bys pak později poučováním a napomínáním pomáhal, učiněnou chybu napravití chtěje, bude obyčejně pozdě. Takové přemoudřelé dítky „slovům tvým potom již nevěří, srdce jejich jest zatvrzelé“ ¹⁾. K tomu vede to nešťastné pravidlo osvíceného vychování, dle něhož se nemají dítky míti a navykati k ničemuž, čemuž nerozumějí.

Ale takové osvícené vychování jest i nesmyslné. Kdybychom ve všem tak jednati chtěli, k ničemuž totiž dítky neměli, leč čemu rozumějí, kam pak bychom přišli? Dítě tvé ku př. vezme nůž a neopatrně s ním točí k očím, k hrdlu; budeš-li pak čekati, až se říznouc pozná ostrost jeho, či mu jej i přes moc odejmeš, aby si jím neublížilo? Dítě nic tomu nerozumí, jak krmě jdou do žaludku, tam se zažívají a v krev, maso, kosti se mění; čekal-li bys s podáváním krmí, až by tomu všemu dítě porozumělo, zdaž by ti zatím hlady nezahynulo? Nuže proč by se nesmělo podobně jednati i u vychování duševném, náboženském? proč pak by tu právě rozumění mělo předcházeti před cvičením, když skoro ve všem jiném jest naopak? Kdo máš tedy sebe méně rozumu, uznáš z toho, že nic nevadí, nerozumějí-li dítky všemu, k čemu se vedou a v čem se cvičí; ba naopak prospěšno, nevyhnutelno jest míti je ke všemu dobrému a cvičiti je, byť i jasně nechápaly, co a proč tak a nejinak činí.

Snad tu řekne některý rozumář: „to je *mechanicky*; tak se motorní zvířata, ale nikoliv rozumní tvorové!“ Jen pomalu s tou moudrostí, ať není přemoudřelá! Že jest to *mechanicky*, pravíš? Předně co jest to po česku, to tvé „*mechanicky*“? Ovšemť že, jako bys řekl: „bez ducha, bez smyslu“, jako pracuje hmotný stroj. Takové cvičení dítek smělo by slouti bez ducha, bez smyslu jenom tenkrát, když by duch dítek při tom nic spolu nepůsobil, kdyby při tom nic nemyslily, nic necítily. Ale tak není, když je k nějaké pobožnosti vedeme, v ní cvičíme; ač nemohou cítiti při tom *všecko*, jako to cítivají dospělí, přec duše jejich při tom činná jest, vzbuzujíc pocity tu radosti, tu žalosti a p.

Vezměme ku př. *učení se obyčejným modlitbám křesťanským*. Budiž, že dítě nerozumí úplně každému slovu a každé průpovědi, které za tebou říká; ale proto nejedná, nemluví bez ducha a beze smyslu. Říkajíc svou modlitbu, povznáší mysl k Bohu; byť i rozumem nechápalo, kdo jest Bůh, — a kdo jest s to, aby to po-

¹⁾ Sir. 30, 12.

chopil? — má přec nějaký cit o něm, cítí totiž, že jest vyšší bytost nad ním; a myslíc upřímně naň, jest modlitba jeho vroucnější nežli mnohého mudrce, jenž o každém slovu rozumuje, ale přes to tím více bývá roztržitým a vlažným. — Potom ví i dítě takové, že se *modlí*, t. j. že Pána Boha za něco prosí, byť i v plné míře nechápalo, zač se modlí, t. čeho si od Boha žádá. Tomu zajisté rozumí každé dítě, že *prositi* znamená tolik asi: já nemám něco, co potřebuji, a sám si to dáti nemohu, musím to tedy žádati od toho, kdo mi to dáti může a dáti chce. A tím smyslem žadonívá na tobě ustavičně tu pokrmu, tu nápoje, tu abys je choval, je uložil, a t. p. A při té jeho zkušenosti jak snadno jest mu dokázati a jak rádo věří, že milý Pán Bůh nám všechno dobré dává, i že se tedy sluší, abychom ho za to prosili. Modlíc se tedy „Otče náš!“ nerozumí sice, že prosí, aby se sláva Boží rozmnožila, aby se nám blaženosti věčné, odpuštění hříchů, potřebné milosti dostalo a t. d., ale to ví, že Boha za všechno prosí, čeho potřebí má. A to pro začátek a základ dostačí; jak potom dále se mu mysl rozvíjí, sděluje se mu postupně více a více.

Kdo jsi tedy posavade byl tou lichou osvíceností zaslepen, mysle, že bys se na důstojnosti lidské prohřešoval, kdybys se záhy se svými dětmi modlil, bij se v prsy a rci: „Má vina!“ Ale budoucně nebuď tak přemrštěným mudrákem, nýbrž nauč dítky své, nežli je do školy pošleš, kříž udělati, modliti se „Otče náš!“ — „Zdravas, Maria!“ — „Věřím v Boha“, a chceš-li se velmi dobře zachovati, i „Desatero Božích přikázání“, a „patero přikázání církevních“ a j. S tím počni hned, jak dítky počínají mluvit; nebo jakož mohou říci: „Mama, hajat!“ — „Tata, papat!“ — tak mohou se naučiti: „Ve jménu Otce, i Syna, i Ducha svatého. Amen.“ a t. p.

Když jsem tu zavedl řeč o modlitbě, zdá se mi za hodno, abych i něco na uváženou řekl „o domácí pobožnosti.“ Jest zajisté trudnou známkou časovou, že domácí pobožnost co den hyne a z obyčeje vychází. *Ranní* a *večerní* modlitba vykonává se sice ještě v mnohých rodinách, ale tak povrchně a nedbale, že jest to spíše na pohoršení a urážení Boha, a tudíž i málo prospěšno. Rodiče a co dosti málo odrostlo věku dětskému, synové a dcery, modlívali se ležíce v postelích¹⁾, s menšími pak se to odbývá zvláště před uložením při takovém hluku a hlomozu druhých, že o pobožnosti nemůže býti ani myšlenky. Jindy bývalo jinak. Tu hospodář u večer po denní práci svolal rodinu a čeládku a všickni

¹⁾ Říkává se: „Kdo se modlí leže, toho Bůh slyší jako dřímaje.“

kleknouce v sínci před křížem domácím konali modlitby své *společně a nahlas*; potom umkli na chvílku, a každý zpytoval své svědomí o tom, co přes den zhřešil, a pobožnost dokonali buď „litaniemi,“ nebo částkou sv. růžence; toto zvláště za doby svatopostní. Někdy se přidala modlitba za obecné potřeby ku př. za dešť, za nemocného, za zemřelého a p. Kdo svůj dům křestansky zřídití chceš, hleď přede vším takovou domácí pobožnost zavéstí, nic nedbaje na zdráhající se výrostky, nebo potměšilou čeládku, a jistě že toho litovati nebudeš. Předně naučí se a navyknou dítky z příkladu rodičů, jak se mají pobožně modlití; potom není žádného lepšího léku proti záhubnému toulání se po hospodách *pánů* synů a sedání na lavičkách před domem panen či *slečen* dcer, než ten přísný zákon domácí: „V tu a v tu hodinu jest večerní modlitba; ať jest každý doma! potom nikdo se nehni přes práh, ani krok!“ Pomni též co praví a slibuje Pán *Ježíš*: „Kde jsou dva nebo tři pospolu ve jménu mém, tu jsem já uprostřed nich.“ — Kterého lepšího, mocnějšího společníka ve svém domě a hospodářství bys mohl míti? Hleď si ho pravou domácí pobožností získati!

Druhá věc, která k křestanskému hospodářství náleží a prospěšně k vychování dítek působí, jest „*modlitba před jídlem a po jídle*.“ Zdali pak se ta u tebe zachovává? Osvícenci t. ř. vzdělanci se tomu posmívají, a běží k jídlu a od něho jako — ta hovádka. Co jest ti, otče křestanský! po takových neznabozích, horších nežli pohané? Ty se drž pevně té víry, že, „*všeliký dobrý dar přichází s hůry, od otce světla*“¹⁾; a že „*na požehnání Božím nejvíce záleží*“; pročť i napomíná Duch svatý: „*Až jísti budeš a nasytíš se, varuj se pilně, abys nezapomenul na Hospodina*“²⁾ toho musíš více dbáti, nežli všelikého plískání lidí, jimž břicho Bohem jest³⁾. Ty drž se zbožného obyčeje křestanského, a uť dítky své nahlas se modlití před jídlem: „Oči všech hledí k Tobě, Hospodine!“ a d. a po jídle: „Děkujeme Tobě, Hospodine, za všechna dobrodiní tvá, která jsi nám uštědřiti ráčil; jenž jsi živ“ a t. d. Obojí i před jídlem i po jídle dokoná se modlitbou Páně a pozdravením andělským.

Tak jest i s modlitbou „*Anděl Páně*“. Zbožný biskup Řezenský Sailer přišel jednou do jednoho bavorského městečka, kdež se byla mládež jemu na počest malé divadelní hře naučila. Jedno

¹⁾ Jak. 1, 17. — ²⁾ V. Mojž. 6, 12. 13. — ³⁾ Do jedné hospody přišel zbožný cestovník, aby si odpočinul a pojedl. Bylo poledne. Když se mu žádané jídlo přineslo, povstal a poznamenav se sv. křížem tiše se pomodlil. U druhého stolu sedělo několik hejsků. Jeden z nich, chtěje se mu posmívati, otázal se ho všetečně: „Modlívá se u vás všechno před jídlem?“ — „Tak skoro všechno,“ odpověděl onen, dolože k tomu ostře, „až na ty psy, vepře a jiný dobytek.“

asi desítileté děvčátko vystoupivši, chtělo svou úlohu odříkávati. Tu zavzněl zvonek k „Anděl Páně“. Nevinné děcko řeklo ostražitě před biskupem a celou společností: „Pomodleme se napřed „Anděl Páně!“ A to řkouc kleklo a modlilo se nahlas sepjatýma rukama, jak bylo doma naučeno a navyklo, a celé shromáždění modlilo se s ním. Po hře zavolal si biskup Sailer zbožné to dítě a dal mu tolar, aby jej dalo svým chudým rodičům. — Jiný as tříletý chlapeček znamená, že někteří na návštěvu k jeho rodičům přišlí hosté neslyšeli zvonek znějící k klekání, šel od jednoho k druhému a potahna každého za kabát napomínal: „Modlit! modlit!“ — Tak se mají děti navyknouti, aby modlitbu svou bez ostychu vykonávaly. Nejlépe jest jim přikázati a na to dbáti, aby jak zazvoní k klekání domů se dostavily a již nevycházely. Tím se i přetrhne divé, prostopášné pouličné běhání pod večer až do čiré tmy, jsouc příležitostí a příčinou mnohé zpustlé nemravnosti i zkázy tělesné ¹⁾).

Avšak naučivše děti své pouze těmito modlitbám nedostáli již rodičové křesťanští své povinnosti prvního vychování jich; k tomu náleží, aby jim dle jich schopností pověděli „*hlavní děje biblické, přikázání Boží, vysvětlení některých svatých obyčejů*“ a p. Tak přikázal Bůh sám řka: „Vypravuj poslouchajícímu synu svému a vnukům svým, kolikrát potřel jsem Egyptany a jaká znamení učinil jsem.“ — „Až budeš jísti přesné chleby, vypravovati budeš synu svému řka: Totoť jest, co učinil mi Hospodin, když jsem vyšel z Egypta.“ — „A otázeli se tě někdy syn tvůj: Co znamenají přikázání tato a obyčejové posvátní, povíš mu“ ²⁾). Nejlépe připojí se taková krátká ponaučení k obrazům a jiným viditelným věcem. Pamatuji se, jak zbožná matka dle obrázků křížové cesty vypravovala synáčku svému o umučení Páně, až ho to k slzám pohnulo. — Jiný opět dle obrázků v modlitební knize naučil se, jak částky mše svaté znamenají události z umučení Krista Pána. A tak lze dle obrazů, bez nichž žádný křesťanský dům býti nemá, mnoho dobrého a spasitelného mysli a srdci maličkých vštípit. Některé události z života Páně a svatých jeho jsou zajisté, pro-

¹⁾ Pisatel těchto listů přišel jednou za svých mladých let již pod večer do městečka B na českém pomezí. Zajda do hospody našel tam chasu mladých lidí popíjejících a hrubě vespolek hovořících, tak že se obávalo bylo, aby z té hádky nedošlo na pěstě, jak se tam zhusta stává. Tu zavzní zvonek k „Anděl Páně“. Hospodský, statný muž, staví se u prostřed rozčilené chasy, sejma čepici, volá zvučně: „Modlit!“ — A sám počna, s celou společností se nahlas pomodlil, a všickni se pak tiše rozešli domů. Podobalo se, jakoby anděl míru tu rozčilenou chasu byl upokojil a domů odeslal. — ²⁾ II. Mojž. 10, 2.; 13, 8.; V. Mojž. 6, 20.

spěšnější, poněvadž poučlivější, nežli potvorné a příšerné báchorky, jež mysl straší a srdce kazí. — Odíváš-li v neděli a ve svátek své maličké v čistý a pěknější šat, co vadí, abys mu, křesťanská matko! řekla: „Dnes jest Pána Boha posvátný den; dnes se nesmí pracovati, nýbrž modliti se máme a zvláště hodnými býti“ a p.

Jak snadno jest poučiti maličké u jesliček, u svěcení ratolestí, u Božího hrobu! Jak dojemno, když ty jich něžné ručinky z kvítků polních uvijíce věneček, stavějí jej na hlavu Panně Marii! Jest křest, novokřtěné dítě přináší se z kostela; maličcí pohlédají k tobě jakoby se tázali: „Co to znamená?“ Tu jim lze říci, že se dítky křtí, aby se Bohu líbily, hodné byly a pak někdy do nebe k Pánu Bohu přišly. — Jest-li nějaký pohřeb, nebo jdeš-li okolo hřbitova, jak tu snadno pověditi dítkám, že i po smrti duše živa jest, byla-li hodná, blaženě u Pána Boha v nebi, a nebyla-li hodná, že trpí tresty, a že se máme za takové modliti. — Když se děje slavný průvod o Božím těle, poukažte, zbožní rodičové! dítkám svým k velebné svátosti, řkouce, že tam v tom zlatém zářícím slunci Kristus Pán jest, aby se jen důvěrně podívaly a se k němu modlily. A tak lze věrným rodičům, jichž srdce láskou k Bohu a jich dítkám plane, všeliké příležitosti použití a podobné city v útlém jich srdečku vzbuditi. Dělal bychom dítkám křivdu, považující je tak tupými, že by toho nic nechápaly, co se Boha týče; naopak, srdce jejich jest jako jemnými strunami potažená a dobře naladěná harfa, ale potřebující opatrného hudebníka, jenž by ty strunky útlou rukou jemně probíral, a tak libý souzvuk z nich vyvodil. Takovými umělci mají býti nejprvé rodičové, a vyznají-li se v tom, pak i poznají pravdu toho, co královský pěvec David praví, že Bůh „*z úst nemluvnátek a kojenátek připravil si chválu*“ ¹⁾).

VI.

Kdo mají býti domácími apoštoly?

Převrácené smýšlení lidstva naší doby příčinou jest, že se musí mluvit a důkazy vésti o věcech, o nichž se jindy bezpečně pomlčeti mohlo, poněvadž jim nebývalo odporováno. Mezi taková blouznivá a škodná mínění náleží i to, že mnozí rodičové klamně se domnívají, jakoby, posílající dítky své do školy, prosti byli všeho vyučování jich po domácku ve věcech náboženských. „Nyní mají,“ tak říkají, „svůj katechismus, biblické dějiny, evangelium,

¹⁾ Žalm 8, 3.

ať se z nich naučí tomu, co potřebují; to náleží faráři a učiteli; do toho nám nic není; my nemáme k tomu ani kdy, vždyť máme své hospodářství, řemeslo; nač pak na ně platíme?“ a p.

Ale já vám dokáži, milí rodičové, netoliko ze slov sv. písma ale i důvody prostého rozumu, že jste „*k domácímu křesťanskému vyučování svých dětí povinni i když do školy chodí.*“ — Tu nejprve pozorujte, že již v starém zákoně Mojžíš dítky na vyučení u víře neposílá k prorokům a zákoníkům, nýbrž k rodičům řka: „Otaž se *otce svého* a oznámí tobě ¹⁾); *starců* svých, a povědí tobě.“ Protož se i vypravuje, že rodičové židovští ani tehdaž, když školy t. ř. prorocké zřízeny byly, neposílali do nich dětí svých, nýbrž vyučovali je doma v zákonu Páně, jakož to o rodičích čistotné Susany zaznamenáno jest ²⁾).

A čemu učí zákon nový? Tu slyšme osvíceného sv. Augustina, an káže lidu, takto praví: „Jako my, biskupové a kněži, povinnost máme, abychom vás vyučovali v chrámech; tak i vy, rodičové, povinni jste vyučovati dítky své v domích svých.“ — A sv. Jan Zlatoústý přímo a přísně dí rodičům křesťanským: „Vy jste *apoštolé dětí svých*, vaše obydlí jest vaším chrámem.“ A tak vypravuje dějepisec církevní *Eusebius*, že *Leonidas*, řečník a potom mučéník pro víru, svého syna *Origena*, ač proslavenou školu Aleksandrinskou navštěvoval, přec k tomu doma míval, aby se denně některým částkám sv. písem naučil a je odříkával. — Francouzská královna *Blanka* pilně vyučovala svého syna, potomního svatého *Ludvíka*, svatému náboženství, ač zajisté i jiné a výtečné učitele k němu měla. — A kdožby nevěděl ze života naší svaté *Ludmily*, jak mladého *Václava* ve svaté víře vyučovala, ačkoliv se v slavné škole Budečské učil písmu i latinskému i slovanskému na základě písem svatých! A tak velí i Církev svatá. Neboť na sněmu Mohučském (813) nařizuje: „Rodičové dejte si co nejsnažněji záležitosti na tom, abyste své dítky, jakož i kmotři, abyste ty, jež jste při křtu svatém na rukou drželi, ve svaté víře pilně vyučovali.“ — A papež Pavel V. uděluje rodičům a hospodářům, kteří své dítky a svou čeleď ve sv. víře vyučují, po každé, když tak konají, *odpuštění sto dní*, jednak aby je k horlivosti povzbudil, jednak jich snahu v tom svatém skutku odměnil.

Ale proč pak Církev katolická snažně žádá a přikazuje, aby rodičové své dítky u sv. víře vyučovati nepřestávali, byť i ve škole od duchovních a učitelů katechismu a biblickým dějinám se učily? Důvod toho udává sv. Augustin a dle něho uvedený

¹⁾ V. M. 32, 7. — ²⁾ Dan. 13, 3.

právě sněm Mohučský, poněvadž dítky od Boha *rodičům* dány jsou, a *rodičové* přede všemi jinými Bohu z nich odpoví. Pohodlno bylo by to ovšem, učitelům a duchovním všecku tu péči a práci o to naložiti a je samy za to odpovědny u Boha vyhlásiti; avšak Bůh to vezme dle své spravedlnosti s jiné strany. *Vám, rodičové*, ty dítky dal, *od vás* je někdy požádá; *Vaše* jsou, pročez *Vy* z nich nejprvé a hlavně odpovíte. Ovšem že spravedlivý soudce i duchovního i učitele k odpovídání z nich na soud potáhne, jestliže nějak své povinnosti zanedbali, nebo jí nedostáli; ale byť tak bylo, vy nevyváznete, jestliže jste cosi ve své povinnosti opominuli. Boháči jsou arci také povinni některé dítě, lační-li, nakrmiti, nahé-li jest, oděvem opatřiti; ale proto nejsou ni otec ni matka takového ubožátka prosti své povinnosti, aby o zaopatření jeho pokrmem a nápojem dle možnosti *sami* též pečovali, a tak-li ne- učiní, právem nesvědomitými, nelidskými rodiči uznáni budou a svému trestu propadnou. Tomu podobně jsou povinni učitelé a kněží „lámati chleba života maličkým“ v křesťanském učení; ale proto nemyslete, rodičové! že *vy* toho naprosto zbaveni jste, posílající dítky své do školy a do kostela na křesťanské cvičení. „Kažte evangelium všemu stvoření,“ přikázáno jest kněžím, a jak to činí, o tom náleží souditi jinému a nikoli *vám*; ale *vám* řečeno jest: „Máš-li syny, cvič je od mladosti ve všem učení a kázni!“ A ta slova jsou Ducha svatého; zachováte-li je, můžete býti před Bohem bezpečni, byť i ve škole duchovní a učitelé své povinnosti méně dbali, anebo k ní všelijak méně byli schopni, což také někdy přihoditi se může.

Avšak i *sebe schopnější, sebe obratnější, sebe pilnější učitel a duchovní pracuje ve škole marně, není-li rodiči doma podporován*. Podívejte se jenom do některé třídy školní; tu máte 50, 80, i 100 dítek a každé má nejenom jinou tvář ale i jinou hlavu a jiné srdce, t. j. jiné schopnosti, jiný cit. Jedno pochopí, co se mu řekne, na jednou, druhému to opakuj třikrát, ba i desetkrát, a ještě to nebude věděti; jedno porozumí pouhému pohledu, jiné nebude dbáti ani ostrého slova; některé dovede vykonati, co mu jednou ukážeš, druhému abys ruku vedl, jakoby dřevěné bylo. Tak tedy žádá skoro každé, abys s ním dle jeho povahy, schopnosti a srdce jinak a jinak zacházel; skoro by někdy bylo potřebí, aby se každý článek katechismu každému zvlášť a jinak vysvětloval a na srdce kladl. Tuť by muselo každé dítě každou hodinu zvlášť na potaz bráno býti; ale jak jest to možná za *dvě* hodiny týdně?¹⁾

¹⁾ Jindy, když byly školy v dozoru Církve, byly na vyučování sv. náboženství *čtyry* hodiny určeny, *dvě* na výklad od duchovního a *dvě* na opakování

Tu nastává rodičům ta svatá povinnost, aby s svými dětmi svaté náboženství netoliko opakovali, ale i dle schopností jejich a povahy o jednotlivých člancích s nimi rozmlouvali. Ve škole se nyní téměř jenom z *hruba* pracuje, co se pak doma působením rodičů vyleštiti má. A to se u mnohých dětí velmi dobře dovede; některé děti odpovídají tak čistě a čile, — že se mohou jiným za vzor postaviti. Čím jest to? Z jejich slov mluví ostrovtip pilného otce, jemnocit pečlivé matky, kteří si na vyučení svého jim od Boha svěřeného synáčka — dcerušky záležeti dávají.

Konečně ještě něco, *proč* jsou rodičové povinni, aby s dětmi svými doma opakovali zvláště svaté náboženství. Víš zajisté, milý čtenáři, že nelze naučiti se něčemu, k čemu člověk nemá chuti a náklonnosti. Zkus to a dej syna učiti řezníkem, když nemůže krve viděti; vyučuj děvče své zpěvu, když nemá sluchu. Kdo nemá v tom, čemu se učí, žádného zalíbení, nic v tom nedovede, nebude v tom leč hudlařem. Tak jest to i ve svatém náboženství. Nepřinese-li dítě chuť a lásku k svatým věcem do školy, tomu se tu marně mluví o Bohu; a byť se duchovní a učitel sebe více přičinili, jest jakoby hluchému hudli. Dítě takové bude tu seděti, jakoby seděl nějaký tesař na vysokých školách, poslouchaje profesora, an přednáší základy církevního nebo římského práva; dítě takové bude tu seděti tiše a pokojně, poněvadž *musí*, ale bude mu všechno nudno, nic ho nedojme, jakoby hrách na zeď házel, poněvadž v tom co slyší nemá žádného zalíbení. To se mu má od rodičů doma vštípati, vzbuditi, oživiti. Dítě přikládá každé věci takovou důležitost, v jakové vidí že ji doma rodičové jeho mají. Nuže jak pak má to dítě považovati sv. náboženství, učení o Bohu, o modlitbě, o přikázáních Božích, důležitým, když doma o tom všem ani slova neslyší? když nevidí, žeby rodičové povinnosti náboženské konali, modlili se a postili, do chrámu Páně chodili a p. Jak má dítě uvěřiti slovům duchovního, že jest svatá víra ten nejdražší poklad na světě, že katechismus jest nejdůležitější kniha, učení křesťanské prospěšnější nade vše jiné, když toho žádné potvrzení doma neznamená, ba mnohdy i přímý odpor proti tomu vidí, slyší? Jisto jest tedy, že dítě ve sv. učení náboženství málo prospěje, nebude-li k němu míti chuti a náklonnosti, ale ta se mu má doma vštípati i vzbuditi a oživiti.

od učitele. Ale nyní opakování od učitelův odpadlo, aby ten čas jiným, prospěšným sice, ale méně potřebným a schopnosti učitelův i dětí mnohdy přesahujícím předmětům věnovali. Jak špatně tím prospívají školy novověké, skoro se již okazuje, ano se stížnosti ode všad ozývají, že se zhusta zanedbává, čeho jediného potřebí jest (*unum necessarium*).

Ale *jak* se to má a může dokázati? Jak mohou a mají rodičové duchovním a učitelům u vyučování sv. náboženství nápomocni býti? Především nechajíce si od nich doma *katechismus odříkávati*, a to nikoliv jenom někdy, ale *řádne a denně*, nejlépe při večerní modlitbě; nemůže-li otec, tedy to učí matka, i někdy může oba zastati starší bratr nebo sestra, ale žádej to přísně, nedaje místa žádné výmluvě, žádným vytáčkám. Řekne-li malý lenoch nebo lenochyně, že nemají nic uloženo, nevěř tomu, není to pravda; v pořádné škole musí se každodenně něco uložití buď z katechismu nebo z biblických dějin. Vymlouvá-li se jiné: „My se nemáme co učit, velebný pán se to učí s námi ve škole;“ nevěř tomu! Žádný velebný pán není s to, aby katechismus dítěti do hlavy, jak se říká, vlil; má-li dítě tvé něco uměti, musí se tomu pilně učit, a zvlášť katechismu, v kterémž každé slovo tak vážné, tak důležité jest. Vůbec tedy se tu hled k tomu, aby se dítě doma z paměti učilo, ve škole pak aby učitel články sv. učení opakoval, duchovní pak vysvětloval.

Mimo to lze v srdci dítek vzbuditi a zachovati chuť k náboženství, když se *jich tážeme po tom, co se ve škole přednášelo*, což lze snadno učiniti při jídle. „Co pak vám dnes velebný pán povídal?“ Tím se obrátí a uvede rozmluva k věcem Božským, a činí-li se tak častěji, zvláště jestli dítek více, které jedno druhé předčiti se vynasnažují, velmi se tím prospěje, aby chuť jich a náklonnost k učení křesťanskému ožila a se udržela.

Kupte také, křesťanští rodičové, svým dítkám, jakmile čísti umějí, vhodné pro ně modlitební knížky; velebný pán vám poradí, které jsou dobré ¹⁾. Vyhledejte jim náležité modlitby ke mši svaté, k svaté zpovědi a sv. přijímání; učte je zvláště rozeznávati částky mše svaté, podle zvůně, a podle toho, na kterou stranu oltáře kněz jde a co koná, zpívá a p. Potom buďte nápomocni dítkám při jich zpovědi, a to nejen ve zpytování svědomí, ale zvláště při vzbuzení lítosti, uvedouce jim na mysl proč máme hříchů želeť, i projdouce s nimi modlitby v knížce, aby jim porozuměly; konečně dodejte jim důvěry, aby bez bázně a oštídání zpovědníku upřímně řekly, co jim svědomí vytýká, a se dle jeho rady zachovaly.

Aniž pak *spouštějte dítky své s očí při službách Božích v kostele a jinde*. Hledte, zdali se modlí, či s jinými dovádějí, si hrají, se smějí, a p. a znamenáte-li něco takového, nepromiňte to bez pokárání domácího a napomenutí; to mnohdy více působí, nežli když by ve škole za to trestány byly. Ale obzvláštně poslední

¹⁾ Na těch za novější doby, ani u nás, díky Bohu! není nedostatku.

čas před jich prvním sv. přijímáním nebuďte k nim jako němi, lhostejně se chovajíce k tomu svatému výkonu, důležitému pro celý jich život. Mluvte k nim o velebné svátosti laskavě, srdečně a důvěrně, nic káravě a hrozebně; představte jim, co nejživěji můžete, tu velikou milost, když Božský jich Spasitel, an dítky tak vroucně miloval, nyní i v jich srdečko zavítá, a pomáhajte jim, aby jednak příbytek ten jemu co nejčistěji ozdobily a připravily, jednak dobrým chováním, poslušností, živou věrou a modlitbou jej u sebe udržeti hleděly. Týden před tím ušetřte je všemožně všech roztržitostí, dejte jim kdy k modlitbě a sebrání mysli; den pak samý této milosti slavte s nimi radostně a utěšeně, nikoliv pak hlučně a světsky; nikdy neopomíňte provoditi je do kostela.

Na konec článku toho nemohu opominouti několika slovy se zmíniti „o mládeži škoie odrostlé,“ a pravím, že na ni doma rodičové bedlivý a svědomitý pozor míti povinni jsou. Že výrostkové ti, chlapci i děvčata, netoliko k službám Božím, ke mši svaté a kázání, nýbrž i k křesťanskému cvičení přidržování býti mají, byť i za prunedbání toho žádnými tresty nebyli stíháni, rozumí se samo sebou. Neboť křesťanské cvičení jest zvláště jejich věku mnohdy prospěšnější a tudíž potřebnější nežli kázání. Ale ani to ani to nebude tomu mladému lidu, přirozeně k lehkovážnosti se klonícímu, po chuti, jestliže se doma k tomu i k tomu *řádně* nepobídne. Pravím *řádně* a myslím, aby hospodáři a hospodyně o kázání a křesťanském cvičení mluvili před dítkami a čeledí vážně a uctivě, beze všeho zlehčování, tupení a obracování k jiným osobám; ale co by se zvláště některého z nich samých týkalo, na to upozorněte toho šetrně a laskavě, aniž pak úštěpačně a potupně, neboť to více rozhořčuje nežli polepšuje.

Konečně hleďte si obstarati některé zbožné a vzdělavatelné knihy, jež by se v neděli a svátek po poledni, nebo v zimě za dlouhých večerů četly. Bohu díky! ani těchto již nemáme za novější doby nedůstatek. Jmenovány tu budtež knihy sv.-Janského Dědictví vůbec, životy pak svatých zvláště, buď od *Karlíka*, nebo od Dra. *Bílýho*, „Vůdce hříšníků“ *Ludvíka Granadského*, *Goffine*-a *Postilla*, sv. *Františka Saleského* Bohumila, některé *spisy spolku tiskového*, *kalendář pro živé a mrtvé duše* a j. Příležitost k napomínání mládeže bývá vždycky a nemá se opominouti zvláště v tom věku, kdežto všeliké pokušení na ni doráží, ona pak k svedení snadno přístupna bývá. Tu budiž vám příkladem *Tobiáš*, anť syna svého k zbožnosti, čistotě, spravedlnosti a dobročinnosti napomínal (Tob. 4, 1. a d.); *David*, jenž synu svému Šalomounovi na srdce kladl, aby přikázání Božích zachovával a soudy jeho

věrně konal (III. Král. 2, 1. a d.); *Mathatiáš*, jenž svým synům za vzor postavil praotce starozákonní, aby je k statnosti povzbudil, aby zákona Božího i s nasazením života chránili (I. Machab. 2, 49. a d.) matka *Machabejská*, která svých sedm synů svatou výmluvností tak povzbuditi uměla, že životy své za Hospodina v největší muky vydali. (II. Mach. 7, 20. a d.)

Co se častějšího sv. přijímání týče, povzbuzujte, křesťanští rodičové! své svěřence k tomu více příkladem nežli slovem. Otec a syni neměli by tím prodlévati déle než čtvrt léta; matka a dcery nikdy přes šest-osm neděl. Na den jmenin, nebo jiné památné události, jako při některé slavnosti, při svaté „missii,“ by společné přistoupení celé rodiny k stolu Páně k nemalému oživení zbožné mysli posloužilo.

Když tak své svěřence, jak mladší tak i starší, ve svaté víře vyučujete a ve zbožnosti cvičíte, stáváte se téměř apoštoly a kněžími v domě svém a přispíváte k rozšíření království Božího na zemi; duchovním smyslem zachováváte to krásné napomenutí sv. Ducha, an dí ústy mudrcovými: „Ráno rozsívej símě své a večer ať neustává ruka tvá; nebo nevíš, které více vzejde, to-li či ono; a pakli obé spolu se zdaří, tím lépe bude.“ (Kaz. 11, 6.)

VII.

Odkud mnoho zlého pochází?

Když někdy veliký požár šťastně se uhasí, zůstává nicméně po delší dobu část hasičů na místě, aby semo tamo pod popelem ještě doutnající oheň úplně ulili a udusili, který by jinak i sebe menším větříkem v zhoubné plameny vyšlehl a pak větší neštěstí způsobil. Tak se i vodou svatého křtu požár hříchu prvotního v duši dítěte uhašuje, ale „*troud hříchu*“, jak Církev učí, v ní ještě doutná, moha se každým okamžikem vzníti a v plamen vyšlehnouti, jímžby chrám Ducha svatého sotva vystavěný opět zrušen byl; zůstává totiž v člověku i po svatém křtu „*zlá žádostivost*“, jsouc sice svatou svátostí utlumena ale neudušena docela, mohouc snadno ve zhoubné vášně se zmoci. I na takovém duchovním žárovišti jsou strážcové od Boha ustanovení, aby zlým vášním povstáti nedali, hříšné náklonnosti jich krotili a na uzdě drželi; a ti jsou *rodičové*, jimž pak Církev ve své pečlivosti přidružila ku pomoci *kmotry*.

Krotiti tedy zlé náklonnosti v srdcích dítek od dětinství jest veledůležitou ale i těžkou povinností rodičův; a že se této povinnosti za našeho věku u vychování dítek opomíná a zanedbává, jest veliká a velmi škodlivá chyba. I pozorujme tedy, co jest vám, milí rodičové, činiti, abyste řečené povinnosti své náležitě a prospěšně dostáli.

Chcete-li duše svých dítek záplavy vášní uchrániti, třeba jest, abyste hlavně zřídlo zacpali, z něhož se všecky prýstějí. Ale které jest to? Abyste nehádali dlouho, povím to hned: jest to *nezřízená láska sebe samého*, jevíc se hlavně v *smyslnosti a baživosti*. Jest totiž prvotním hříchem přirozenost člověka tak porušena, že si stále žádá a vyhledává, co smyslnosti lahodí, a naopak zavrhne a odmítá, co jí odporно jest. Co však smyslnosti lahodí, bývá zhusta zapovězeno a tudíž hříchem, tak že, kdykoliv se tohoto dopouštíme, vždy se za činem naším skrývá žádost, opatřiti si, coby smyslnosti naší lahodilo. Pročež dí sv. Jan: „Žádo-
stivostí očí, žádostivostí těla a pýchou života jest všechno na světě, co není od Boha“ ¹⁾, a tudíž jest hříchem. A naopak co jest smyslnosti odporно, bývá přikázáno a jest dobré; a tak skoro žádné ctnosti konati nelze, abychom si nemuseli odepřítí nějaké lahody smyslné. Protož i žádá sv. apoštol, abychom „*trestali tělo s žádostivostí jeho*“ ²⁾, a Kristus Pán přikazuje, abychom „*nesli kříž svůj, chceme-li přijíti za ním*“ ³⁾. Nikdy tedy své vášně nepotře, nikdy ctnostným nebude nikdo, leč přemůže sebe samého a potlačí smyslné choutky své. Toto však nikdy nedovede, byl-li *smyslně* vychován, t. j. jestliže mu rodičové jeho všeho použití nechali, všeho dosíci dali, po čemž se mu koli zachtělo, všechno pak od něho odstranili, co by mu nějak odporно a nepříjemno bylo, slovem, jestliže ho neměli k tomu a necvičili, *aby uvykl od prvního mládí skromnosti, střídmosti, zdržlivosti*.

Ale, Bohu žel! že má jeden mudřec našeho věku pravou pravdu, stěžuje si, že „*tato ctnost zapírání sebe v vychování skoro docela zanikla*.“ Co mnozí rodičové si činí „*břicho Bohem*“ ⁴⁾, a „*zdravé smyslnosti hoví*“, t. j. v životě se řídí dle toho pravidla: „Užívej všeho, co a jak můžeš, a co zdraví tvé snese;“ co mnozí i měšťané i venkované si za pravidlo zvolili, čím se bezbožníci tam v písmě chvastají, řkouce: „Popel bude tělo naše a duch se rozplyne jako lehounký větýrek, a potom budeme, jakobychom nebyli bývali; pojďtež tedy a požívejme těch věcí, kteréž tu jsou, a užívejme tvorstva, jako v mladosti, rychle“ ⁵⁾; neodpírejme očím svým,

¹⁾ I. Jan 2, 16. — ²⁾ I. Kor. 9, 27. — ³⁾ Mat. 10, 8. — ⁴⁾ Fil. 3, 19. —

⁵⁾ Moudr. 2, 3. 2. 6.

aniž zbraňujeme srdci svému, aby nepožívalo všeliké rozkoše ¹⁾; žádný z nás nebuď prázden rozpustilosti naší, všude pozůstavme znamení veselosti své, neboť ten jest díl náš, a ten náš los“ ²⁾; co se tato baživosť, tato rozkošnická nevázanost uhostila netoliko v nádherných domech boháčův, ale i v chyškách lidí sprostých: tuť i přirozená věc jest, že týmž neduhem více a více bývají nakazena srdce dítek, majících takové příklady smyslného života nejenom stále na očích, ale i mnohdy zúmýslně a soustavně v takovou rozkošnickou rozmazlivost svedených. Někdy tomu i napomáhá nezřízená láska otcova nebo matčina, zvláště k jedináčkům a posleděčkům; jindy opět potřebná šetrnost, slabým dítkám věnována jsouc, přecházívá přílišnou pečlivostí v ochablou a škodlivou choullostivost, pročez v takových případech moudrým rodičům dvojnásobní opatrnosti potřebí jest.

Takový baživý život spojený s rozmazleným vychováním, prázdným všelikého, neřku cvičení, ale i samého pojmu sebezapření, jež i Kristus Pán i svatí apoštolé přísně velí, škodí velmi netoliko duševnímu blahu, ale i vezdejšímu štěstí celých rodin. „Aj! tato byla nepravost Sodomy: pýcha, sytosť chleba a hojnosť i zahálka její a dcer jejích“ ³⁾, dí Ezechiel prorok; a Ezdráš veřejně vytýká synům Israelským: že „oplývali rozkošemi, proto odstoupili od Boha, zákon jeho za hřbet zavrhně“ ⁴⁾.

Naopak, kdokoliv svatými se stali, byli již buď od mladosti přísnému sebezapírání uvykli, jako Samson, Samuel, Jan Křtitel, za něž rodičové jich se zaslíbili, že nebudou píti opojných nápojů i jinak že přísně živi budou; anebo aspoň od té doby, co se stali učeníky Páně, „všecko co měli opustíce“, tělesnost svou krotili, smyslnost v kázni drželi, jako byli svatí Matouš, Pavel, Jakub, a mnoho jiných bez počtu. Vždyť i ve světských záležitostech nikdo, jak říkáme, daleko to nepřivedl leč zapíráním a přemáháním sebe samého; všickni vítězní vojvodové, věhlasní státníci, slavní králové, na slovo vzatí učenci vycvičili se toliko ve škole pracovitosti, nesnází, nebezpečí, kdežto naopak zmalátnělostí lidu, hejřivým rozkošnictvím a hrdým přepychem vždy se započal úpadek a konečná záhuba největších a nejslavnějších rodův i národův. A tak i vezdejší blahobyť jednotlivců nezakládá se na tom, co kdo má a čeho užívá, nýbrž na tom, co koná a čeho si odepříti dovede. Čím kdo více potřebuje, tím více postrádá a tak tím spíše se ho nespokojenost ujímá, a potom všechna radost, útěcha, blaho jsou — ty tam. Obraťme to tedy jak obraťme, vždy nám vyjde, že nevy-

¹⁾ Kaz. 2, 10. — ²⁾ Moud. 2, 9. — ³⁾ Ezech. 16, 49. — ⁴⁾ II. Ezdr. 9, 25. 26.

hnutelně se u vychování žádá, aby se chovanci záhy uvykli *mírnosti a střídmosti v užívání a moudrému sebezapření i v potřebných věcech*, jak to sv. apoštol vychvaluje řka: „Já se naučil dosti míti na tom, co mám; umím i nuzným býti, umím i hojnost míti; ve všech všudy věcech vycvičen jsem, i nasycen býti i lačněti i nouzi trpěti“¹⁾).

Nuže jak pak si v tom budou museti rodičové *zevrubně* počínati, aby smyslnost u svých dítek krotili a takto všem vášním a naruživostem pramen přetrhli? Nejprvnější pomoc k dosažení toho jest *otužení těla*. Tělo rozmazlením ochablé bývá obyčejně i sídlem rozmařilé obraznosti, přepjatého citu a slabé vůle, co naopak dle starého pořekadla v těle rozumnou přísností otužilém též obyčejně zdravý duch bývá²⁾. Zbožný a velemoudrý biskup Sailer praví: „Otužilostí se tělo podrobuje pode jho ctnosti, prvé nežli se mysl k ní vzbudí.“ — Spaní v měkkých a příliš teplých peřinách, obvazování a zakuklení v šaty až do potu zahřívající, ustavičné chování a hýčkání, lektání a hlazení na nahých částkách těla, to vše jest velmi škodlivé; lépe se i zdraví i mravnosti dítek poslouží, uvyknete-li je, jakmile procitnou, ihned vstávati, obličej, hlavu, krk a prsa studenou vodou si umýti a hned se úplně obléci; nikdy se neponechávejte dítky večer po jídle, aby někde na pohovce nebo na lavici u kamen usnuly, nýbrž uložte se v dobu věku jich přiměřenou řádně, dříve raději nežli později. Nenechávejte je dlouho spáti: u menších dostačí osm až i devět hodin, u větších sedm; pak se hleď k tomu, aby si z rozličné nepříjemné povětrnosti nic nedělaly, buď jim sněh-nesněh, dešť-nedešť, zima-nezima, horko-nehorko, vítr-nevítr.

Smyslnost se dále u dítek krotí *přidržováním jich k činnosti a práci*, kterou dle věku a sil zastati mohou, jakož i *k náležitému pořádku ve všem*. „Cesta lenivých jako plot trnový, cesta spravedlivých bez úrazu“³⁾; lenost učí mnohému zlu“⁴⁾. „Práce a pořádek přemahá rozmařilost a vrtkavost,“ dí jeden učenec novověký. Pročež, milí rodičové! nikdy si před dítkami nestýskejte na práci, neřku-li abyste před nimi vychvalovali a velebili lenivé pohodlí; neslužte dětem v tom, co si sami udělati mohou: oblékání, mytí, česání se, cídění šatů a obuvi. Znal jsem jednoho mladíka již na vysokých školách, který si velmi stěžoval, že se sám mýti a česati musí, což mu dříve děvečka domácí dělávala, on pak sám k tomu potom až i dvě hodiny potřeboval! Také nedospěl na žádného učence.

¹⁾ Filip. 4, 11. 12. — ²⁾ „Mens sana in corpore sano.“ — ³⁾ Přísł. 15, 9. —

⁴⁾ Sir. 33, 29.

Mějte pak i dítky, jakmile s to budou, k malým domácím pracem, ať ku př. vymetají síň, smétají prach, uklízejí nádoby, krmí drůbež a p., rozvrhněte jim to v jistý pořádek, a jest-li jich více, nechť se střídají týdně. Avšak při tom hleďte bedlivě k tomu, aby se to dělo svým časem určitě a pořádně. Všecko, co mají k své potřebě, ať jest čisté a na svém místě, mimo místo nětřpte jim ničeho, ani školních knih, ani šatu, ani hraček; všecko se děj v určitý čas; v určitou hodinu ať vstávají a léhají, modlí se a jedí, učí se a si hrají, a každé ať dělá to, co se mu přikáže, a kdy se mu přikáže, aniž se plete jinému do jeho úkolu. Ten *pořádek v práci* důležitější jest práce samé; bez pořádku by byla práce vrtkavé pipání a neprospěšné kutění, působíc právě opak přísného sebezapírání. Snad, ba bez snadu má ta nestálá těkavost a nepokojná třestivost, která se zhusta u našeho mladého lidu nemile objevuje a kterouž i mnozí velmi po novotách baží a k převratům se svěsti nechávají, i v tom svou příčinu, že se při vychování jich „*osobní volnost*“ přecenila a pak následkem toho, že *ku pravidelné činnosti* méně vedeni byli.

Nejpřirozenější škola k zapření sebe jest *chudoba a nouze*, neboť vece přísloví: „*chudoba matka zdravoty*“. I měli by z nich mnozí lepší prospěch pro vezdejší spokojenost i pro věčné blaho, kdyby je byli moudrým vychováním naučili, nouzi a potřebu k dobrému obrátiti. Ale to není možná, když se před dětmi rozumuje a vykládá asi takto: „Ti a ti mohou míti dobré časy, žítí v samé rozkoši, co našinec se musí hlomoziti a k tomu se ještě všelijak nuziti“; nebo: „což těm a těm jest hej! kdybychom se i my jenom jednou tak míti mohli, ale nám se toho nedostane nikdy“; a t. d. místo co by nemajetní otcové a matky měli své dítky těšiti slovy starého, zbožného Tobiáše, řkouce: „Nebojte se, milé dítky! chudý sice život vedeme, ale mnoho dobrého míti budeme, jestliže se báti budeme Boha a odstoupíme-li od všelikého hříchu a budeme-li dobře činiti“¹⁾; nebo slovy moudrého Šalomouna: „Lepšíť málo s bázní Hospodinovou, nežli veliké poklady s nenasytelností; nepovznásejtež očí svých ke zboží, jehož míti nemůžete“²⁾. — Mějte dále i na to bedlivý pozor, abyste dítky uvykali *trpělivosti* v případě nemoci nebo nějaké bolesti, upozorníce je, že se máme vůli Boží odevzdati, an navštěvuje, koho miluje, a kárá, kdo toho zasluhuje, že tudíž nelze žádnému člověku bez bolesti býti, zvláště pak křesťan že má mnohým utrpením dostati se v blaženost nebeskou. — Jsouť pak mnohé dítky,

¹⁾ Tob. 4, 23. — ²⁾ Přísl. 15, 16. 23, 5.

kteře se rády dělají, jakoby stonaly, aby nemusely do školy, nebo jinak práce se štítíce; jiné opět, byť jim i něco bylo, tají to a ukrývají, když samy si to způsobily, anebo aby mohly nějakého vyrazení se přiúčastniti. Obojího případu hledtež, moudří rodičové, použití k tomu, abyste dítky vedli a cvičili k zapírání sebe.

Dále se zachovávej u vychování *střídmost v jídle a pití*. Tu připomínám slova sv. Pavla: „Nepřivádějž pokrmem k zahynutí toho, za kterého Kristus umřel“¹⁾, jimiž na rozum dává, že všeliká nezřízenost v pokrmu škodlivá jest velmi. Tu se střežte dítky nejprvé a hlavně *všeho přesycení*; nikdy nedovoluj se jim jísti, co a moc-li by chtěly, tím pak méně buďte nuceny, aby jedly a pily, když mají dost. „Jozífku, jez! Bětuško, tu máš ještě něco! Jen jezte, děti, tak hodně porostete a budete silny.“ Tak často mluvila paní N k svým miláčkům; ale ti byli vždy špatnější, často stonali, až ubohá Bětuška v šestém roce věku vodnatelností zemřela. — Chlapec jeden, byv ve škole otázan, které jsou nej-slavnější dni v roce, chutně odpověděl, že posvícení, svatba a křtiny. Když pak se ho velebný pán optal, proč? — řekl na to ten nesyta: „Protože jest celý den objed.“ Nevím zdali se z něho stal hodný křesťan²⁾. Nesytové a labužníci se nerodí, ale vychovávají.

Mimo to zachovejž se s jídlem náležitá doba. Zdravé dítky mají mimo snídaně, objeda i večere a po kousku chleba o desáté hodině před polednem a o čtvrté po poledni dost; mimo ten čas se jim nic nedávej, aniž mějtež volný přístup k almaře a špižárně. Když jsem byl študentem, opozdil se jednou můj spolužák a soused ve škamně o několik minut. Profesor mu mnoho neřekl, a on byl přec celý promrzlý. Po škole mi svěřil své proč. Měli prý hosti na oběd a k konci bylo také víno, na něž on měl veliké laskominy. Tu najednou přísný rozkaz otcův: „Do školy! ty nemusíš okusiti všeho.“ Tehdáž jsem mrzutého přítele politoval; nyní pak chválím moudrého, prozřetelného otce. Neboť z dítek nemohoucích nic viděti, aby toho nedostaly, vypěstují se povolností k nim ne-nechavci, opilci, — smilníci. — Takové nebezpečí vede za sebou *i mlsavost*. „Dětičky, buďte jen hodně pilny, dostanete pak cukrovinek — jablek — švestek“; — „budete-li hezky poslouchati, smíte

¹⁾ Řím. 13, 15. — ²⁾ Pamatuji se, že jsem jsa ještě chlapcem s rodiči byl na jedné svatbě, kdežto jeden z hostů, již hodně podnapilý, blábolavým jazykem pronesl tato žertovná ale i znamenitá slova: „Vždycky mi říkávali moji staří: ‚Toničku, bumbej, bumbej hezky!‘ a když pak se Toniček naučil hodně bumbati, potom je to mrzelo.“ Z těchto slov by si mnohý nerozumný otec mohl vzíti to výstražné naučení, k čemu takové neopatrné žerty u dítek konečně vedou. Po hříchu! netoliko pivu, ale i pálenice, ba i té s dlavé dýmce navykají se útlé dítky od pošetilých tatíků nebo mlsných matek!

na tetinu svatbu; tam bude koláčů, dortů a jiných lahůdek dost a dost!“ Tak říkávala paní Mlsná, ale brzy na lahůdkách statek projedši, s nouzí se odebrala do Ameriky. Tak bývá chudoba nejbližší dědičkou marnotratnosti. — K mlsavosti náleží i *vybíračnost*. Jedno z hlavních pravidel rozumného vychování jest, aby se dívky navykly jísti všecky zdravě a řádně připravené krmě, a byste mu i někdy některou libůstku jeho poskytli, přec nikdy netrpte, aby si samo co chce vybíralo, a jiného, co by mu méně bylo po chuti, nechávalo. Tu plať slovo: „Kdo nechce to, nedostane nic jiného!“¹⁾ Z jídel jsou dětem, čím jsou mladší, tím méně prospěšná jídla masitá, a tudíž se jim dávejte po řídku; i mnoho slané a kořeněné krmě nejsou jim zdravé; líhové nápoje zakažte se jim docela. Tváře tří mládenců v zajetí babylonském byly plnější a čerstvější, když byli o vařivu a vodě, nežli těch, kteří byli stravováni s královské tabule²⁾. I mnoho rozprávěti o dobrých jídlech jeví labužnickou rozmařilost a dává dítkám to mínění, jako by byl člověk živ, aby jedl. Konečně by se tu mluvití mělo, jak by se moudře dětská vyražení vybrati a opatrně omeziti měla; ale o tom buď zvláštní článek.

VIII.

Dětská vyražení.

Když se mi druhdy cokoliv mrzutého přihodilo, tak že jsem si nevěděl rady, sebral jsem se a šel — do hospody myslíš? nikoliv, tam by mi teprva šla hlava kolem; tedy snad k nějakému koncertu? — nikoliv, nebo kdo jest smuten, toho hudba mnohdy ještě více roztrudí; či snad k sousedu návštěvou? — nikoliv, neboť u lidí nenalezáme vždy žádoucí útěchy; tedy do kostela? — toť by ovšem bylo nejlépe, neboť tam nalézáme vždy pravého utěšitele v velebné svátosti, a tam se odeberme vždy, když zvláště zarmouceni jsme: ale já, když mne nějaká věc rozmrzela, sebral jsem se a šel jsem obyčejně — *do školy*.

Tu mne po každé přivítali maličci, vědouce že je mám rád, jasnými, veselými tvářemi, tak že při pohledu na ně i moje se

¹⁾ Jeden chlapec nerad jídal hrách. Nedostana nic jiného, nechal obyčejně svůj díl státi a spokoje se chlebem, šel do školy. Přišla po škole domů a prose matku, aby mu jak obyčejně dala kousek chléba, slýchal: „Tam v troubě máš od oběda svůj hrách; prvé sněz ten a pak dostaneš chléba.“ Vida nezbytí a maje hlad, jak chutně snědl vždy, co dříve nechtěl! —

²⁾ Dan. 1, 15.

rozjasnily. A když pak jsem v jich lesklá očka patřil, z nichž klidná nevinnost zářila; když jsem znamenal jich prostosrdečnou důvěru, neznající klamu; — tuť jsem zapomněl všeho trudu a nesnází, jichžto nám každému zde v tom slzavém údolí jistá částka jest udělena a žádného nás nemine, a já pak vzpomněl Božského slova Páně ano dí: „Nebudete-li jako maličcí, nevejdete do království nebeského.“

Při takové povaze dítek, jak nekřesťansky, ba nerozumně a velmi škodlivě by jednal, kdoby dítky na pošmurné mrzouty přetvořiti chtěl. Již zkušenost učí jak tiší a potutelní peciválkové „mívají za ušima“, a jak se z nich vyvíjejí nezřídka lestní potměšilci, nebezpeční nenechavci, tajní hříšníci. A byť i děvčata přirozeně tišší a mírnější byla, ani tu bych mnoho nevěřil těm, která zamhouřenýma očima pod sebe hledí, jakoby s celým světem nespokojena byla. Dětem jest přirozeno, by byly veselé a jasné tváře, a u kterých není tak, u těch zdraví buď tělesné buď duševní nebývá v pořádku. Pročež i praví svaté písmo: „Vesel se za dnů mladosti své, a v dobrém budiž srdce tvé za dnů mládí tvého“ ¹⁾; „radost v Hospodinu jest síla naše“ ²⁾; „veselosť srdce jest poklad svatý bez nedostatku“ ³⁾.

V tom zajisté mi každý přisvědčíš; ale já přes to ti dokáži, že *vyrazení dítek opatrně střežiti a mírniti jest jedna z nejdůležitějších povinností vychovatelských*. Nemluvím sám proti sobě, řka jednou, že dítky mají se radovati a býti veselé, pak ihned, že se jim mají vyrazení mírniti? Nikoliv. Neboť dejme tomu, žebyš taková jídla, jaká míváš jenom na Boží hody nebo na posvícení, měl každý den, zdali pak by se ti za krátkou dobu nezošklivila, a ty nežádal-li bys opět své sprosté stravy, jakou jsi mívával prvé? Zajisté. A tak jest se vším, co smyslům našim lahodí; čím sprostšími věcmi se spokojíme, tím snadněji si je opatřiti můžeme; čím řidčeji něco lepšího si přejeme, tím libější nám to bývá. A tak to bývá i s vyrazením; kdo jakákoliv mívá často, toho vždy méně a méně těšívají, až ho konečně omrzí. „Velmi divná věc jest to za naší doby“, dí jistý důmyslný muž, „jak denně více a více ve světě radosti ubývá a bídy přibývá, čím více se veselosti rozmnožují!“ Nejradostnější dny člověka jsou, když ho i sebe skrovnější maličkosti těší; proto se mají právě vyrazení dětská umírniti, aby se jim neovšednila; neboť nic nedráždí smyslnost člověka tak velmi, a nic nečiní ducha jeho tak roztržitým, jako ustavičná veselí. Kratochvilkáři a rozhejřilí hejskové bývají malokdy rozum-

¹⁾ Kaz. 11, 9. — ²⁾ Ezd. II. 8, 10. — ³⁾ Sir. 30, 23.

nými muži, tím méně dobrými křesťany. Po rozhárané veselosti přichází hrubé otupení. Pročež i sv. Církev velemoudře, poněvadž Duchem svatým jsouc vedena, veselosti v některé doby zakazuje, a napomíná věřící, aby „neobtěžovali srdce svá nestřídmostí¹⁾, a odříkali se světských žádostí“²⁾. A touto opatrnou přísností vedeno buď i vychování dítek, aby nebyly otroky svých choutek, nýbrž uměly se vzdáti mnohé radosti, když toho potřeba káže a tak na statnou vůli mužných lét dospěly. Takové sebezapření chválí sv. Pavel na Mojžíšovi, „an volil raději protivenství s lidem Božím trpěti, nežli v domě Faraonově utěšení s hříchem míti“³⁾.

Od té všeobecné úvahy přejdeme nyní k některým zvláštním pravidlům, jak se máme zachovati ohledem na vyrazení dětská. Tu plať nejprve, že *dítky nemají žádného podílu míti v vyrazeních, ježto pouze dospělým přísluší*. Nebuďte brány ani na trhy ani na svatby; již jest chyba, jestliže v podobných případech jen s plácem a přes moc doma zůstanou. *Dětské bály* jsou naprosto k zapovězení, a jest div, jak mohly v některých místech druhdy v obyčej přijíti. Ani *učení se tancům* není radno u dítek školních obojího pohlaví po spolu, a byť se vymlouvalo, že se tím učí *slušným způsobům* a postavě v chůzi. Tolikéž neslušno a škodlivé jest, dítky ještě na rukou chované k muzice nositi a jimi podle taktu hýčkat. Jenom pošetilí otcové mohou bráti své dítky spolu do hospody. Byl jsem jednou svědkem toho, jak asi čtyřletý chlapeček sedě na stole držel plnou sklenici v slabých ručinkách; muži vůkol, již podnapilí, pobízeli maličkého křičíce: „Pí, chlapíku!“ — „Hodně!“ — „Ještě jednou!“ — A když pošetilci se z plných hrdel smáli, kdykoliv je to ubožátko poslechlo a přes moc pilo, — mně bylo věru do pláče⁴⁾. Ani se nemají dítky posílati do hospody pro otce, nebo jiného, aby šel domů. Podotknu-li tu též o *škodlivém kouření tabáku*, nemám na mysli toliko nezvedené klučiny 13- nebo 14leté, nýbrž i menší. Vždyť není dávno, co novinami se oznamovalo, že v městě Rábu v Uhrách *pětiletý* chlapec následkem kouření zemřel⁵⁾.

Druhé pravidlo ohledem na vyrazení dítek jest: *Nedávejte dítkám žádných peněz, jimiž by dle libosti naložiti směly*. Co potře-

¹⁾ Luk. 21, 34. — ²⁾ Tit. 2, 12. — ³⁾ Žid 11. 25. — ⁴⁾ Viz i svrchu, str. 37. — ⁵⁾ Jeden kněz potkal chlapce asi desítiletého na ulici, an kouří a napomenul ho, že je mu to nezdravé, že by mu lépe sloužilo, kdyby si koupil rohlík. Tu přistoupivši žena praví drze: „Velebuť pane, já jsem jeho matka, já mu dovolila kouřiti; nechte ho na pokoji; do toho vám nic není.“ Zajisté velmi hodná a přející matka! Avšak nevím, zdali z synáčka toho velkou radost měla.

bují, nebo co by rády měly k svému vyrazení, o všechno nechť prosí své rodiče; ani o trhu, ani na svátek nedávej se jim krejcaru, leč by řekly, co si za to koupiti chtějí, za dovolení k tomu prosíce. K jejich radosti zaříd se jim u rodičů spořitelnička, aby se naučily strádati si, avšak k udušení náklonnosti k lakotě, mějte je k tomu, aby z uštědrné zásoby někdy něco a byť sebe méně k nějakému dobrému účelu věnovaly. Tím se jim i nevinná, utěšená radost způsobí, any si mohou říci: „Tímto šatem, který jsem tomu chudému dítku dal, učinil jsem dobrodiní i malému Ježíškovi a ten mne za to bude mít tak rád, jakobych to byl jemu samému dal.“

Takto přicházím k zvláštnímu druhu radostí, *k radostem zbožným, ježto* jsou anebo mají býti velmi důležité i malým i velkým. Již i sv. písmo k tomu poukazuje, mluvíc „*o radosti v Duchu svatém*“ ¹⁾, a napomínajíc spravedlivé „*aby se radovali a plesali v Hospodinu*“ ²⁾. Ale nevěrectvo jest tak kruté, že netoliko duše v konečnou záhubu pohřřzuje, nýbrž i lidstvo o mnohé nevinné radosti přivádí. Či není to nevinná radost o vánocích strojiti jesličky? o velkonoci plesati s probuzující se přírodou? slaviti hlučně svátek Božího těla? chváliti Boha společně ve svatém průvodu? účastniti se při sv. misii a získati poklid všelijak utrápenému, utištěnému srdci? navštívit některé posvátné místo? Nerozum a zloba času mnohé z těchto radostných obyčejů potlačily, ale vy hleďte svým dětem zachovati, co možná. Dejte jim dárky na sv. Mikuláše, vystrojte jim vánoční stromeček, podělte je červenými vejci; nechť si strojí jesličky, oltářičky, nesou k svěcení ratolesti a jdou s jinými s řehtačkou a p. Navštivte s nimi Boží hrob, jindy opět hřbitov, ať tam ověncí náhrobní kříž některému příbuznému, tím se oživí v srdci jich víra v život věčný a že spojení s našimi milými trvá i za hrobem.

Po zbožných radostech jdou přímo *radosti z přírody*. Ty již znal svatý pěvec David, opěvuje v mnohých žalmích velebné skutky Boží, tak že pravdivě směl říci: „Potěšil jsi mne, Hospodine! skutky svými, a nad děly rukou tvých plesati budu“ ³⁾. Jeden otec brával rád své děti na pole a do lesa, ale jenom aby mu v práci pomáhaly. Odskočily-li mu pak na pahorek, aby se po rozkošné krajině rozhledly, nebo jestliže kytku natrhavše otci ji nesly, radostí poskakující, nebo se po veverce dívaly, ana s stromu na strom letmo skáče, nebo za pestrým ptáčkem běhaly, an se jim švitořivě vysmíval, nebo si hladké kamínky v bublajícím potůčku sbíraly: tu se na ně rozzuřil ten nerozum, láje jim a hroze, že je budoucně doma nechá. Tak pozbyly potom ty dítky

¹⁾ Řím. 14, 17. — ²⁾ Žalm 31, 11. — ³⁾ Žalm 91, 5.

všecken něžný cit pro přírodu a dospěvše, nelibovaly si leč v hlomozných veselostech s opojením a hovadným hulákáním a jinými nemravy spojených.

Proti takovým hrubým výstřednostem pomohou i *obyčejné radosti domácí*. Hledte totiž, rodičové! připravit a dovolit svým dětem některé vyrazení po domácku, buď s druhými bratřími a sestrami, nebo i dobrými kamarády pod svou dohlídkou; tím si zvyknou na domov a nebudou pak vyhledávati hlomozná vyrazení vně. Proti tomu chybuji mnozí rodičové, kteří se s dětmi svými jen vadí, na ně lají, jim na jméno přijíti nemohou, ustavičně je semo tamo trhají a postrkují, žádného dobrého potěšitelného slova jim nedadouce. Jiní opět překládají své dítky pracemi, jež zastati nemohou, tak i zdraví jich škodíce, až někdy i bídně zmrzačí. Ještě jiní neposkytají dítkám svým náležité potřeby školní leč uštěpačnými výčitkami, nadávkami neb i klením. Kdo tedy chcete, aby dítky vaše náklonnost měly k domovu a k vám, hledte jim působiti dle věku a času některé vyrazení. Jest ku př. jednoho nebo druhého *svátek*; jaká radost když je překvapíte, dadouce jemu něco vázaného. Avšak tu nebuď opomenuto vyprávěti nebo přečísti život svatého jmenovce a povzbuditi k navštívení chrámu Páně a obnovení slibu křestního; neboť svaté náboženství vyzírej vždy a ve všem z celého domácího života.

Ke konci ještě slovo o *dětských hrách*. Dopřejte dítkám svým, aby si po vykonané uložené práci zahrály, určice hodinu, jak dlouho to trvati má a přísně ji dodržice pro kázeň. Ale buďte opatrní, když jim hračky, zvláště knížky s obrázky kupujete, aby nic nebylo proti dobrým mravům a svaté víře. Ostatně nechť chlapci motýly chytají, na vojáky si hrají, sněhové muže dělají, na sánkách a bruslích se prohánějí; děvčata nechť si hrají na schovávačku, na slepou bábu, na luňáka, míčem házejí i se klouzají. To jest co pořekadlem se praví: „Mládež musí vybouřiti.“ Nedobrým však jest znamením našeho věku, že takové nevinné ale bujaré, tělo i ducha cvičící hry vždy více a více z obyčeje vycházejí a dětem se zošklivují. Z nejbujnějších dítek vyzírá zdravota těla i duše, kdežto u potutelných ticháčků jedno neb druhé poškozené bývá. Ale při všech hrách mějte své dítky na očích, nebo alespoň ať vždy na myšli mají, že mohou býti překvapeny; nedopouštějte jim při tom ani hrubosti ani zlosti ani podvodu ani hádky; když by však se objevila závist, mstivost, nestoudnost, buď konec vši hře! Připomeňte pak též dítkám, že i při hře je Pán Bůh vidí a slyší, že se tedy i tu všeho zlého varovati mají. — „Bázeň Páně obveseluje srdce a dává (pravou) radost a veselí.“ (Sir. 1, 12. 18.)

IX.

Goliáš a Achab.

Kdož by nevěděl o Goliášovi, silném hrdinovi, jak po čtyřiceti dnů lál Israelským k boji vyzýváje, až jej zbožný mládenec David kamenem z praku zabil a tak vojsko Filistinských na útěk zahnal? „Vidouce Filistinští, že jejich nejsilnější padl, dali se všickni na útěk“ ¹⁾. — Snad si, milý čtenáři, máš-li biblí českou, též četl, jaký příkaz král asyrský Benhádat vůdcům v boji proti bezbožnému králi israelskému Achabovi dal, řka: „Nebojujte proti žádnému, ani malému ani velikému, jedině proti králi israelskému“ ²⁾.

Nač to? — Povím ihned.

Hle! každého člověka život podobá se boji, kdežto dvě nepřátelské mocnosti proti sobě stojí a válčí. Avšak tím nemíním zápas každého člověka s živly sobě odpornými; ani zápas proti jiným lidem, kteří nám zlomyslně škoditi usilují; ani proti slabostem křehkého těla, jenž nás mnoho práce stávají: nikolivěk! já tu mám opět na mysli ten vnitřní duchovní boj v srdci vlastním, boj „*duchovního člověka s tělesným*“, t. j. naší *dobré vůle* proti *zlým náklonnostem*, jehož nikdo z nás tak není prost, že jej každý den podstoupiti musí.

Nuže pozorujme oba proti sobě stojící zástupy! Tu seznáme, že po boku dobré vůle jest mnoho statných a mocných pomocníků: bázeň trestů pekelných, naděje na blaho nebeské, mocná víra, ana přemahá svět, láska k Bohu; v čele těchto vůdcem jest sám Syn Boží, jeho andělé s ním, jeho svaté slovo povzbuzující k dobrému, jeho Božská milost podporující v nesnázích, jeho svaté nás posilňující svátosti, svatá Církev se všemi za nás orodujícími svatými: to jest zajisté mocný tábor, tak že nic nesmíme býti malomyslnými. Avšak vítězství nezáleží pouze na množství pomocníků, nýbrž na moudrém bojování. Hlavní pravidlo tu jest, abychom z protivníků svých si vzali na ořech právě výtečníky, siláky, vznešence, kteří nám jsou nejnebezpečnější, a těch se zbavili; neboť když hlavní vůdcové jsou přemoženi a poraženi, pak zástup ostatní snadno se zažene. Padne-li Goliáš, druzí Filistinští sami prchnou; zasáhl-li smrtný šíp mocného Achaba, lid jeho se pak sám vzdá. I mezi zlými náklonnostmi bývá jedna největší a nejsilnější jako Goliáš, jedna nejmocnější, téměř panující jako Achab, která si vládu nad druhými osobuje, již *hlavní náruživostí nebo vášní* nazýváme. Proti té se tedy co nejstatněji postavme a hleďme ji všemožně potříti.

¹⁾ I. Král. 17, 51. — ²⁾ III. Král. 22, 31.

K tomu cíli *zkoumejme se bedlivě*, ať ji poznáme, a *bojujeme* proti ní vši zbraní duchovní; buďme na sebe pozorní, ve všem opatrní, modleme se pilně za dar osvětlení Ducha svatého a užívejme svědomitě všeho, co by nás k dokonalosti vedlo.

„Avšak nač to všechno u vychování dítek? Místo co bys měl říci jak by se dobře vychovávaly, vykládáš, jak se dospělí zdokonalovati mají! Jak pak to souvisí?“ — Velmi dobře, milý příteli; neboť pravidla, jimiž se dospělí sami zdokonaliti hledí, platí též pro vychování dítek, s tím toliko rozdílem, že dospělí se dle nich *vychovávají sami*, ale nerozumné, slabé dítky dle nich *vychovány bývají* od dospělých. Na tom se zakládá i ta důležitá pravda, že dobré vychování jest plodem pravé zbožnosti. Otec a matka, jižto sami duši svou od hříchu uchovati nebo očistiti a v ní pravou ctnost vštípití znají, — slovem kteří vroucnou zbožnost mají, ti budou i s to, aby si vychovali dítky nevinné a ctnostné, ježto by zasluhovaly milosti u Boha i u lidí. Na dobré vychování není potřebí člověka „učeného“ a „študovaného“, tu dostačí pravý, upřímný křesťan, který svůj katechismus zná a zachovává; tím má pak mnohdy v malíčku více moudrosti, nežli mnohý učený profesor v celé té hlavě.

Jako tedy k dosažení dokonalosti nejdůležitější úlohou jest, abychom svou hlavní chybu poznali a přemohli, tak též u vychování dítek nejprve to buď pravidlem, abychom *pilně zkoumali, která jest hlavní chyba každého chovance, a ji pak všemožně odstraniti hleděli*. K tomu napomíná již moudrý Sirach řka: „Nepřehlídej obmyslu syna svého“¹⁾, neboť „po snažnostech svých poznáno bývá pachole, jsou-li čistí a praví skutkové jeho“²⁾.

Ale tu opět pravím, jakož jsem již prvé několikrát řekl, že se s tímto zkoumáním a přemáháním hlavní zlé náklonnosti u dítek má počítati *od mladosti*, t. j. *od prvních lét věku*. — Otec jeden, jak sv. evangelista Marek vypravuje, přivedl svého ďáblem posedlého syna k Pánu Ježíši samému, poněvadž učeníci nebyli s to, aby to ďábelství vymítli. Čím to bylo, že to dokázati nemohli, ač jich byl Kristus Pán mocí k tomu opatřil? Příčinu toho poznáváme z otázky Páně, kterou se otce toho nešťastníka na setkání zeptal, řka: „Od dávna-li se mu to stává?“ — „Od dětinství,“ odpověděl otec. Proto tedy měl ten ďábel takovou moc nad mladíkem tím, že jej na zemi povrhl, až on slině a zuby skřipě, tu v oheň, tu v vodu sebou mecil, poněvadž od dětinství si jej byl ďábel opanoval, aniž pak byl kdo s to, aby ho vymítl, leč vše-

¹⁾ Sir. 30, 11. — ²⁾ Přísl. 20, 11.

mohoucí slovo Páně, podporováno vroucí modlitbou, a přísným sebe zapírajícím postem. A přes to jej ďábel onen tak pevně držel, že při vyjití jeho mládenec bolestně křičel a sebou lomcoval až do umdlení, tak že se mrtvému podobal a mnozí zvolali, „že umřel“ ¹⁾. Tak jest právě i u člověka s ďábelstvím pýchy, smilnosti, lakoty, hrabivosti a j. Nevymecí-li se za prvních let mladosti z duše dětské, zahnízdí se v ní a zažerou tak pevně, že později jenom s zvláštní pomocí milosti Boží bude možná, sprostiti se takové ďábelské povahy, jakož toho příklad máme, že se stalo sv. Pavlu na cestě do Damašku, i jiným svatým. Rodičové, chtěli byste býti tak nesmyslnými a očekávati opovážlivě u svých dítek nějakého zázraku, jímž by je Bůh až někdy, za dospělých let, zlých náklonností sprostil? Jakobych vás úzkostlivě šeptati slyšel, že „nikoliv!“ Nuže tedy nastupte přirozenou a tudíž rozumnou cestu k tomu a přičiňte se vši silou a opatrností, abyste hlavní zlou náklonnost u svých dítek záhy vyzkoumali a potřeli. Za prvních let jich útlého dětství jest vám to ještě možná, nyní vás v tom také podporuje milost Boží ve svátosti stavu manželského vám udělená; opominete-li tak učiniti, očekává pak vás později mnoho úzkosti a hořkých slzí, a snad jen na úpěnlivou prosbu vaši bude vám nápomocen Bůh, že vám pomůže; pravím „*snad*“; neboť mnohdy na trest za první nedbalost oslýchá Bůh ve své nezpytatelné moudrosti opozdilé takové prosby, a nebo náhlou smrtí nezdrárníkův takových odlehčuje stísněnému srdci zkormoucených rodičů.

Abyste tedy té své hlavní úloze dostáli, povím vám již, *jak takovou úhlavní zlou náklonnost poznáte*. Poznati ji to jest zajisté nejprvnější; neboť nemůže se bojovati, neví-li se o nepříteli, kde a jaký jest; nejprvé tedy vyhledejme toho Goliáše a pak s pomocí Boží hledme ho potříti.

Jest vůbec a na jisto známo, že dítky mnohdy zlé náklonnosti po svých rodičích dědí. To může býti pro vychování jich buď prospěšno buď škodlivu, dle toho, jsou-li rodičové opravdu zbožní, čili nic. Nejsou-li opravdu zbožní, nebudou ani sebe sami náležitě znáti, aby věděli, jaké náklonnosti mají, jimž by odporovati měli. Budou pak mysliti, že všechno jest u nich v tom nejlepší pořádku, a oddají se tak klamnému pohodlí a ve své zaslepenosti ani se nepokusí napraviti své chyby, známé a odporné všem, jenom jim samým neznámé, ba někdy i zamilované. Ale tím neškodí jenom sobě ale i svému vychování dítek. Neboť tu zlou náklonnost, kterou sami mají,

¹⁾ Mar. 9, 16—26.

a si tak někdy oblibují, že ji i za ctnost vydávají, tu jistotně ani na svých synech a dcerách za nic zlého nebudou považovati, tím pak méně aby se jí nějak protivili a ji potlačovali; nýbrž přehlédnou ji a svým příkladem, — ba možná že i zřejmým povzbuzením ji potvrdí, posilní. Že takové *poznání sebe samého* u rodičů nenábožných se nenachází, to jest mimo jiné i jedna z hlavních příčin nynější vždy se zmáhající zpustlosti mládeže. Ale rodičové opravdu zbožní, kteří denně své svědomí zkoumají, často k sv. zpovědi jdou, pilně Boha za dar osvětlení rozumu prosí, nikdy chyby své si ani netají aniž ustávají, je napravovati, tací *znávají důkladně* sebe samy. A toto *poznání sebe* prospívá pak netoliko jim k dokonalosti, ale jest jim i vůdcem u vychování jejich dětí, poukazujíc jim k té zlé náklonnosti, kteráž se na nich podobně buď po otci buď po matce jeví. Hle! k čemu prospívá zbožnost!

Avšak nejste-li již, milí rodičové, tak opravdu zbožní, že byste se znali každý sebe sám, znáte zajisté jeden druhého tím lépe, manžel manželku, manželka manžela. Když jste ještě snoubenci byli, ženichem a nevěstou, tehdáž se snad poštěstilo jedné každé straně ukrýti tu a tu svou vadu straně druhé. Ale sotva jste pospolu krátký čásek, tu již slyším, jak manžel svému příteli důvěrně se svěřuje řka: „Já jsem se svou ženou velmi spokojen, ale jen to a to kdyby nebylo.“ — A jako navzájem ty, manželko, svěřilas se sousedce: „Můj muž jest z míry dobrý člověk; ale jenom to má, že .“ doloživši „avšak neříkejte to žádnému!“ Ale já se to přes to dověděl. — Možnáť i že po nějaké době přišlo též pro ono „to“ a „to“ mezi vámi k nějakému doslovnému a hlasitému vysvětlení, jako se někdy mimochodem až na ulici slýchává. Nyní pak máte již několik dětí, a majícím je vychovati ukládá se vám, abyste poznali, jakou má každé zlou náklonnost. Nuže tedy pozoruj, matko! zdali ono „to“ a „to“, co se ti na muži nelíbí, nevystřká růžky i u tvého synáčka; a ty, otče! hleď zkoumaje, zdali ono „to“ a „to“, jež nerad vidíš na své ženě, neobjevuje se u tvé dcerušky. A naleznete-li svědomitě pozorující, že tak skutečně jest, již jste hlavní zlou náklonnost u svých dětí vyzkoumali. Ale varujte se, abyste si vespolek tu svou vadu nevytýkali způsobem, jak se někdy příliš hlasitě ozývá, když kárajíce dítky své bez ostychu pravíte: „Ty jsi celý, jako tatík!“ anebo: „ty budeš celá, jako máma!“ anebo když sami proti sobě něco máte, zapomenouce se prohodíte tak „z přenáhlení“; „ten Jan, — ta Anna jest právě takový ., jest právě taková jako ty.“ To si smíte pomysleti, na nejvýše si v důvěrnosti, po tmě vytknouti a sebe navzájem napomenouti; smíte toho i u vedení dětí opatrně

použití, ale před dětmi takového cosi na hlas říci, jest hanba a hřích proti čtvrtému Božskému přikázání, a podkopává u vašich dítek lásku k jednomu i druhému z vás. V Africe na poříčí Senegalu žije divoký kmen černochoů, Peuli řečených, u nichž za největší urážku se běře a nejkřutěji pomstívá, když někdo slyší, ano druhý o jeho matce potupně mluví ¹⁾).

Znáte pak, milí rodičové, ze zkušenosti, že za příčinou dítek povstávají mezi sousedy největší mrzutosti a nepřátelství. Tak přijde-li některé to tvé „dobré kvítko“, milá matko, k sousedovým dětem a dokáže tam nějakou nezvedenost, a ty setkajíc se s sousedou nucena jsi poslouchati celé litanie nezpůsobů svých miláčků, tu bývá obyčejně mezi vámi po přátelství, byť i sebe lepším — úmyslem ti to byla ona sdělila. Jaké to u tebe nesmyslné jednání! Což nevíš, že cizí lidé obyčejně lépe vídají, co kde u nás vadívá, než-li my sami? Zdali pak tomu někdy sám, milý otče, v rozhorlení nepřiznáváš, káraje své dítky a řka: „Hle! od cizích lidí musím slyšeti, jací jste nezvedenci!“ — Mějte tedy rozum, milí rodičové, *a neoslýchejte, nýbrž moudře uvažujte, co vám příbuzní, přátelé a sousedé proti vašim dítkám* povídají, nikdy se pro to na ně nemrzíce. Jestliže pak i *duchovní nebo učitel*, setkajíce se s vámi, důvěrně se vám svěří: „Milý otče! milá matko! váš Václav jest lenoch, přidržte ho lépe k pilnosti; vaše Anna jest nepořádná, mějte ji k čistotě a pořádku; váš Frantík zná lháti, jako by tiskl; vaše Lidunka jest nenechavá, všecko se jí hodí; váš Jan jest zlostník, vaše Mařenka plna závisti, váš Petřík jest hrdopýšek, vaše Růženka hází již očima po hoších, váš Josef jest kmotr mlsal, vaše Lenka marnivá upejpavka a p.“ — tu se neškaredte na ně pro to upřímné slovo, domnívajíce se, že by snad proti vašim dětem horlili, nýbrž přijměte jich dobrou radu a hleďte se dle ní zachovati; ba považujte to, jako by vám to sám anděl strážce dítek vašich svěril, sic možná, že pozdě opykáte, že jste svých dobromyslných rádcův oslyšeli. Ba byť úhlavní tvůj nepřítel proti tvým miláčkům lál, uvaž, jak daleko se to s pravdou srovnává a zaříd pak své jednání podle toho. Říká se, že jest láska slepá, a že nepřítel náš ostré oči má. Nelaskavé lání toho tvého nepřitele tě ovšem v srdci bolí, možná že i zlolajci jest hříchem, nic však méně tobě může býti hlasem Božím, an ti nepravosti tvých synův a dcer na oči staví, abys je ve své přílišné opičí lásce nepřehlídal, ale bedlivě pozoroval, uvážil, napravil.

Konečně *sám pilně pozoruj své dítky*, ale ze vzdálí, zvlášť při hře, nebo tu se nejsnadněji objeví i dobré i zlé vlastnosti

¹⁾ Kat. miss. 1877. str. 78.

jich, nemohoucích se přetvařovati; ale čiň to často nedaje se klamati přílišnou láskou. Tím seznáš, že v tom nebo v tom tvém dítěti okáže se zlá některá náklonnost jako zárodek k jednomu nebo druhému *z sedmera hlavních hříchů*; a proti tomu pak bojuj s pomocí Boží se vší silou, jako proti nějakému siláku Goliášovi.

X.

Jak se má léčiti?

Každou zlou náklonnost lze považovati též jako nějaký neduh duševní, jenž z počátku jenom levně člověka dojírá, ale časem mocnější a — mocnější bývá, až pak jej nijakým lékem nelze odstraniti, tak že konečně člověk truchlivé smrti podlehne. I kdož by byl tak nesmyslným a necitelným, aby, cítí-li se tak nemocen buď sám, buď znamená tak u některého z domácích, ba i některého milého nebo potřebného dobytčete, nehledal by pomoci, nepovolal by znalého lékaře, nezachoval by se dle jeho předpisu, příkazu?

Nuže jakého pak lékaře my se v *duševních* nemocech dítek přidržíme? My v tom ohledu máme lékaře spolehlivého, poněvadž velemoudrého, velemocného, velelaskavého, jenž slabosti naše zná, jim odpomoci i může i chce. A kdo jest ten? — Pán a Spasitel náš *Kristus Ježíš*. A jeden z jeho nejdůležitějších předpisů zní: „*Zapři sebe sám!*“ ¹⁾ Krásně tento předpis Božského lékaře vysvětluje do zevrubna svatý papež Řehoř řka: „Jako v umění lékařském léčí se palčivé neduhy léky ochlazujícími, studené zimnice rozhrívajícími, tak i Syn Boží proti náruživostem našim opačné ctnosti přikazuje, jako: pyšným velí pokoru, lakomým štědrost, smilným zdrželivost, hněvivým tichost.“

Ale za naší doby jsou, pohříchu! někteří tak zvrhlí mudráci, kteří o takovém sebezapírání věděti nic nechtějí, trvajíce, že se má mladý člověk i s nepravostí seznámiti, aby její škodlivost poznal a sám pak se rozhodl. *Nesmyslné učení!* Zdaž by to nebylo tak, jakoby lékař, chtěje nemoci poznati, sám je na sobě zkoušel? Takový nesmysl by žádný ani za možný nepovažoval. A přec se pamatuji, že jsem četl o jednom lékaři, jenž chtěje zkoumati, zdali nemoc cholery v krvi vězí, vystříknouti si dal krev jednoho těžce nemocného do svých zdravých žil. Seznalť zhoubnost nemoci, ale také to životem zaplatil.

¹⁾ Mat. 16, 24.

Avšak nejenom nesmyslné ale i *ďábelské* jest ono učení, ukazujíc jednak jak daleko zbloudí, kdo se spustí víry, jinak i celé rodiny a národy v záhubu uvrhujíc. Někteří pak rodičové ač zamítají rozumem takové zvrhlé, vši mravnosti odporné pravidlo, přec v *jednání* se ho přidržují, vzbuzující a podněcující náklonnosti, které sice nejsou samy o sobě zlé, ale časem v nepravosti vzrůstají, jako jsou ctižádost, příčinlivost, pud k zachování sebe, cit společenský a p., z nichž pak se vyvíjejí později: pýcha, lakomství, sobectví, rozmařilost a p. Avšak dle předpisu Božského lékaře budiž u katolického vychování to pravidlem: „*Přemáhej hlavní zlou náklonnost dítěte, cviče je v ctnosti opačné.*“

Pravdu toho pravidla zkoumejme na *sedmi hlavních hříších*.

Když se jednou otázali učeníci Páně, kdoby byl větší v království nebeském, pojma Pán dítě maličké a postaviv uprostřed nich řekl: „Kdo se poníží, jako maličké toto, ten jest větší v království nebeském“ ¹⁾. A zajisté jest útlému srdéčku dítek ctnost pokory tak přirozena, že jenom nemoudré vzbuzování a podněcování ctižádosti, ana v každé lidské duši dřímá, s to jest, aby ji potlačilo a vypěstovalo za ni *pýchu*, kterouž Duch svatý nazývá „*ohavností před Hospodinem*“, a „*počátkem všeho hříchu*“, i učí, že „*kdo se jí přidrží naplněn bude zlořečenstvím a konečně poražen*“ ²⁾.

Ubohé dítky, chlapci i děvčátka, na něž nerozumní rodičové jako na krám každý den něco nového navěšují, aby se sami svým jméním pyšnili; které se k tomu vedou, aby se v zřícadlech zhlídali, jak jim ten klobouček, ten fábor sluší; které se domácím představují „krásní jako andílkové,“ a od hostí obdivováni bývají pro „sedmeru jich krásu“: — zdali pak se takovým ubožátkům nevštěpuje přes moc ta nejhloupější, nejnesmyslnější pýcha? O „*krásných*“ šatech by se nemělo s dětmi ani mluvit, nýbrž jen o „*čistém*“ obleku. *Čistoty* si hleďte u dítek, rodičové! nejvíce; té zanedbávati není pokora. Nekárejte dítky, aniž pak se jim uštěpačně smějte, jestliže si často ruce a tvář myjí; nemrzte se na ně, nechtějí-li roztrhané nebo ušpiněné šaty obléci; nenuťte je, aby z nevypláchnutých nádob jedli a pili; nevaďte se s nimi, jestliže často prach s náradí stírají, sínce, kuchyni, dvůr zamétají. To vše náleží k tomu, abyste u nich cit pro čistotu vzbuzovali, udržovali. „*Čistota půl zdraví*“, říkává se v Čechách; a sv. František Serafínský, ten výtečník pokory, praví: „Chudobu jsem vždy miloval, ale nečistota mi bývala vždy na odpor.“

¹⁾ Mat. 18, 4. — ²⁾ Přísl. 8, 13; 11, 2; Sir 10, 15.

Jako pyšniti se šatem, tak jest i *velmi sprosté a nesmyslné vynáseti se jméním a stavem*. Jaromír, syn bohatého statkáře (jak se nyní praví, jindy by se bylo řeklo sedláka) věděl již sotva čtyřletý, že bude někdy *pánem* velikého dvoru otcova. Otec sám si někdy zažertoval, s ním se hádaje, komu by vlastně to a to ze statku náleželo; čeleď byla navedena, aby pro vyrazení dílem k otci dílem k Jaromírkovi stála, přisvědčujíc — odporujíc. Jinak jej nikdo nesměl nazvati než „*mladým pánem*“. Později dán jest na studie; za dvě leta byl vyštudoval; platil za moudrého, protože byl bohat. Ale také za nedlouho byl hotov i s statkem. — Ladislávek byl ke všem svým kamarádům zpupný, odporný; někteří mu sice podlízali, jiní však si mnohdy naň k večeru počíhali a citelně mu vyklepali. Otec jeho mu vštípil, „že jest ouředníkův syn a tudíž něco víc než ta druhá čeleď vesnická.“ Když dorostl cítil se velmi nešťastným, že jest toliko v malém městečku ouředníkem, kdežto spolužák jeho v hlavním městě jest. — „Až půjdu do města na trh, koupím ti, milá Lidunko, také takový čepeček, jako má ta vedlejších Kačena, aby si ona nemyslíla, že je něco víc než ty; co ta ze sebe dělá, s to jsme my také.“ — Není-li pak to blbá pošetilost, tak se jméním, stavem, šatem, vypínati a vynáseti a pohrdlivě shlížeti na chudší, sprostší bližní, ač při tom nezřídka mravy mnohem lepší? nejsou-li pak při tom k politování taková ubožátka, jež nesmyslní rodičové tak přes moc k *hrdopýše*, prazřídlu vší nepravosti, vychovávají?

Naproti tomu kdo jste rodičové rozumní, učte dítky své, aby byly *přívětivé, zdvořilé, úslužné, ponížené ke všem*, k chudým — bohatým, k sprostým, vznešeným. Netrpte jim, aby se osupovaly na čeládku nějakým hrubým, nebo zlolajícím slovem, tím méně činem; nezakazujte jim obcovati s některým dítětem chudším nebo sprostším, nežli by samy byly, spíše jim poukazujte na tu a tu dobrou vlastnost, které by po něm následovati měly; nedovolujte jim nikdy prostořekého, uštěpačného, hrubého, drzého slova k někomu, sami se opatrně varujte, abyste je k ničemu takovému nenaváděli; zakažte jim, ať se nikamž všetečně nevtírají, drze za někým cizím pohlédajíce nebo běhajíce; cvičte je pilně, ať každého známého, zvláště pak představené, duchovní, učitele, slušně pozdravují, když k sousedům přijdou, zaklepají, smeknou, pozdraví, atd. „Se zdvořilostí prý nejdál dojdeš“; a jinak: „Zdvořilost nic nestojí toho, kdo ji koná, ale mnoho mu prospívá“; naopak hrdé si počínání odvracuje od nás srdce všech; tím si každý vždy a všudy jenom škodí.

Konečně se lidé pyšnívají *svými dobrými vlastnostmi*, jež

buď skutečně mají nebo se míti domnívají. Nejodpornější jest taková pýcha, když si kdo zakládá na ctnosti a umění, jehož ani nemá; a přec jsou mnozí rodičové tak nesmyslní, že takovou domýšlivostí u svých dětí vzbuzují dovolující jim do všeho mluvit, o všem svůj úsudek pronášeti, vychvalující jejich chytrost, nejsoucí zhusta leč všetečnou ošemetností, vynášejíce jich pobožnost, nejsoucí leč lísavým pokrytstvím, chlubíce se jich pilností, nejsoucí leč titěrným pipláním. Ale i když se na dítkách vašich dobré vlastnosti ukazují, hleďtež je obrátiti ke cti a chvále Boží, nikoliv pak jich neužívejte za základ k pýše a marnosti. Nechvalte je nikdy do očí, aniž se jimi před druhými lidmi vynášejte, ba ani neříkejte před nimi, že by „nyní mládež více uměla, než jindy“; nedovolujte jim, aby starším do řeči se míchaly, nebo snad i je opravovaly, anebo se jim i vysmívaly; často, zvláště dopadnete-li je na vychloubání se, říkejte jim, „že vlastní chvála smrdí“, že se nesluší, abychom o sobě sami mluvili, a jiným do řeči vpadali, že jest to hrubá pýcha, ve všem chtíti právo míti, aniž kdy povoliti jiným. A tak potom skromnost a pokora, již moudrý Šalomoun „*pravou moudrostí*“ zůve, dokládaje, že „*předchází slávu*“ ¹⁾, zapudí z útlého srdce všelikou marnivost, aniž by pak přičinlivostí škodila. „To bylo dobře“; — „tím jsi mi učinil radost, že jsi svou úlohu bez chyby udělal“; — „budu s tebou spokojena, budeš-li pilna a hodna“; — takové a podobné krátké pochvaly musí u dítěte dostačiti, aby se k dobrému povzbudilo; které by více žádalo a potřebovalo, to již nemá nic té blažené sprostnosti, která by je pýchy ochránila.

Sestra pokory jest *tichost*, pročez je i Božský učitel obě spojil, řka: „Učte se ode mne, nebo jsem srdečně tichý a pokorný, a naleznete pokoje srdcím svým“ ²⁾. Blahoslaví pak i tiché, dokládaje o nich, „že zemí vládnouti budou“ ³⁾, t. j. že si srdce, lásku všech získají. Pročez „všeliká hořkost a hněv a prchlivost a křik i rouhání buď odjato od vás spolu se vší zlostí“ ⁴⁾ a vypuzeno z vašich příbytků. Moudrý Seneka praví: „Ničím nestává se člověk tak zlostným, jako mazlivým, lichotným vychováním; žádnou urážku neodpustí, komu se z mládí nikdy nic neodřeklo, komu lítostivá matinka každou slzičku ihned utírala, komu vychovatel ve všem všudy vůli činil.“ — Ale také se bedlivě varujte, abyste dítky své zoumyslně k zlosti nepopouzeli ⁵⁾. Hrubý nerozum jest, děti uštěpačným škádlením, přílišnými úkoly, nespravedlivými tresty zkoumati, zdali se rozhněvají čili nic. Bouchnou-li vzdorně dvěřmi,

¹⁾ Přísl. 11, 2; 15, 33. — ²⁾ Mat. 11, 29. — ³⁾ Mat. 5, 4. — ⁴⁾ Efes. 4, 31. — ⁵⁾ Efes. 6, 4.

házejí-li zlostně knihami, židlemi nebo jiným nářadím, trhají-li svévolně šaty nebo tkanice a p. zavolejte je mírně k sobě a přikažte jim vlídně ale přísně, aby to udělaly ještě jednou slušně, a pořádně. Počnou-li pak nohama dupati, pěstě zatínati, zblednou-li ve tváři nebo se zapýří, vezměte zřícadlo ať do něho nahlédnou, jak jest to jich se chování ošklivé; to-li nepomůže, pak jest čas použití — metly. Zakažte jim naprosto každé hanlivé a zlořečivé slovo, ježto vždy projevuje srdce hněvivé, ale mějte se také sami na pozoru, abyste je svým příkladem nesváděli k takovému hříchu. Pamatujte si na výstrahu sobě i dítkám svým, co praví písmo: „Hříšník oblékl se zlořečením jako rouchem, i vešlo jako voda do vnitřností, jak olej do kostí jeho; tak miloval zlořečení; nechať přijde na něho“ ¹⁾ ²⁾.

Na závěrek tohoto článku krátkou pohádku o „hodném Karlíčkovi“, — ale na výstrahu. Jedna kmotra navštívila svou dobrou přítelkyni. „Chutě, Karlíčku! polib ruku paní kmotře!“ — Přívětivě chválí paní teta — řekněme jí Voršila: „Aj, Karlíček jest co den hezčí!“ — Mezi tím líbá tento paní kmotře ruku, ale při tom i ohmatává jí kapsu řka: „Co pak jsi mi přinesla?“ — Paní Voršila: „Dnes, milý Karlíčku, nemám nic; ale až po druhé.“ — *Karlíček*: „Ty jsi ošklivá mrcha.“ — *Matka*: „Co to mluvíš? ty bezbožné dítě! Nehněvejte se, paní kmotra; jest to jen dítě.“ — Paní Voršila: „Kdo pak by cos takového dítěti za zlé měl?“ — *Matka*: „Počkej, Karle, jak já to povím tatínkovi, až přijde.“ — *Karlíček*: „Ty jsi také ošklivá mrcha;“ a to řka upaluje ze dveří ven; a co matka? Ta se tomu dává do hlasitého smíchu řkouc: „To je malý dareba. Věřte mi, paní Voršilo, pro samý rozum jest takový čtverák. Na každé slovo má hned trefnou odpověď. A co pak děvče! Ta od něho dostala facek na kopy.“ — „To bude jednou chytrý, prohnáný chlapík,“ řekla paní Voršila a — poroučela se. — — My pak dokládáme na to: „Ubohý Karlíček!“

¹⁾ Žalm 103, 18. — ²⁾ Vždy mne nemálo rmoutívá, když jda mimo našeho pracovního lidu, slýchám od něho slova hrubá, podlá, zlořající, jimiž nejenom Boha urážejí, ale i zlý příklad slyšícím dávají. A nemajíce dosti na českých slovech, cizími rouhavými výrazy, jimž ani nerozumějí, svou krásnou mluvu hnusně zpotvořují. Rodičové, mistři, učitelé! hleďte všemožně, aby se takovému hanobení naší řeči, takové zmahající se — nerad to pravím — zhořadlosti našeho lidu přítrž učinila!

XI.

Mamonictví.

Není tomu dávno, četl jsem v jedněch novinách podivný kousek skoro k neuvěření. V Maconu ve Francii prolomili prý se klouzající se chlapci na ledě a byli v nebezpečí utonouti. Co si druzí sami jak možná bylo pomohli, byl jeden příliš daleko v řece. Tu jeden statný muž stoje na břehu, odvážil se za kruté zimy do hluboké řeky, a — nešťastníka od utonutí zachránil, živa na břeh přivedl a otci jeho, an zatím sem přišel, odevzdal. Avšak co řekl tento svého dítěte zachovateli, an zimou celý skřehlý a z rukou od ledu krvácející před ním stál? „Pane, čepice chlapcova jest ještě v řece, vy jste už zmáčený, nechtěl byste býti ještě tak dobrý a pro ni skočiti?“ —

Fui, hanba! řekneš, milý čtenáři, a máš pravdu. Ohavněji nelze ani jednati, nežli tento otec. Ale tak jest, když člověkem *lakotné mamonictví* vládne. Tato nepravost, nad níž není sprostější a podlejší, nejenom každého opovržlivým činí, nýbrž i duši przní i Boha velmi uráží. „Nic není nepravějšího než milovati peníze, neboť takový i duši svou na prodej má“ ¹⁾, dí svatý mudřec. Pročež jest i lakomství mezi sedmi hlavními hříchy, proto tak nazvanými, že z nich jako z tolikéž pramenů mnohé jiné hříchy se prýstějí. Svatý Pavel nazývá lakomství „kořenem všeho zlého“ a učí, že „kdo se mu oddávají, upadávají v osidla ďáblova a v žádosti mnohé, neužitečné a škodlivé, kteréž pohřžují lidi v zahynutí“ ²⁾.

Když tedy za naší doby mnozí rodičové za přirozenou nám všem žádostivostí se ženouce směrem časového mamonictví se berou, („peněz poslušno jest všecko,“ dí o tom Kazatel ³⁾), již zhusta v těch osidlech ďábových vězí, „mamonu sloužíce“ ⁴⁾; — ký div, že i dítky již za útlého věku týmž jaty bývají a podobnými „modláři“ se stávají, jak to sv. Pavel nazývá ⁵⁾. Neboť v mnohém hospodářství, zvláště na venkově, neslychají dítky mluvit o ničemž jiném leč „o penězích“. Vydělkářství se velebí jako účel člověka na zemi; bohatství se vyhlašuje za největší blaho; peníze za jediné štěstí. Naproti tomu každá ztráta se skoro oplakává, vydání jen mrzutě a s nevolí koná. Tak jest, že za naší doby člověk jen tolik platí, co má peněz, práce jeho a snažení měří se dle toho, co vydělá. Tu lze slyšeti: „Peníze jsou nade všecko!“ —

¹⁾ Sir. 10, 10. — ²⁾ I. Tim. 6, 9. 10. — ³⁾ 10, 19. — ⁴⁾ Mat. 6, 24. — ⁵⁾ Kol. 3, 5.

„Výdělek předchází!“ — „To je hodný člověk; jak se činí! Ten asi mnoho vyzíská!“ — „Má dcera je ve službě u jednoho bohatého pána; to mám radost! 50 zl. ročně; každý nový rok nové šaty, každý trh a i mnohdy jindy dobré diskrece!“ — „Mnoho-li pak polí asi ten se svou nevěstou dostane?“ — „Kdybych tolik měl, jako má ten Frantík Čermákovice, nevzal bych si tu truhlářovic Máru tak s ničím, byť byla sebe hodnější a krásnější! Tak hloupým bych, jak živ! nebyl.“ — „Ten zahradníkovic Vojtěch dostane bohatou! Nejméně 10.000 zl. mu přinese.“ — „Ale náš pan farář, ten má faru! Pod 50 jiter polí, 300 zl. výplaty, 12 hranic dříví; a co pak mu nese ta štola!“ — — Úřední posel přichází, tu se hospodář do něho dává: „Už zase platiti? Ty daně nemají žádného konce! Jakoby to člověk do horoucího pekla házel! Tu školné, co nikdy nebývalo, tu přírážky obecní, okresní, a Bůh ví jaké! A člověk, co z toho má?“ — „Ten může snadno hlásati, v neděli nic nedělati! Zahálím-li, abych hlady třel!“ — „Almužnu? příspěvek na dobrý účel? To bych věděl! Já mám dosti starati se o sebe a o své. Každý ať hledí na sebe.“ — „Nač to zase? Co z toho mám?“ — „Darmo není ani smrt!“ a t. d. a t. d. Nestal bych ani s celou knihou, abych všechny ty mamonické řeči vypsál, kteréž se útlýma ušima v jemná srdečka dítek skoro denně cpávají, a tak duše jich nákazu tu mamonickou do sebe ssají, ač jsou stvořeny a způsobeny, aby následovaly dobrotu Boží, „jenž jest bohat ke všem, kteří ho vzývají“ ¹⁾).

Avšak kéž by to při tom zůstávalo! Ale k takovým mamonickým výkladům, jež dítky dobře i pochopují i si pamatují, přichází i mnohdy *přímé svádění k lakomství*! Tu se dětem z zisklosti ukládají práce nad síly jejich: aby nosily koše trávy, vědra a putny vody, břemena dříví a p., tak že se celé schroumají a zmrzačí; jindy se ženou do fabrik, kde nezdravými výpary a ustavičným dřepěním znedužíví; jindy se jich užívá ku práci, kdež by se měly poslati do školy anebo se jim mělo dovoliti, aby si pohrály, a láje se na učitele a na úřad, že prunedbání školy udávají a pokutují; jinde opět se jim chválí a velebí peníze, dávají se jim, aby si s nimi hrály a si je počítaly, bývají kárány, když chtějí nějakou almužnu dáti, anebo i přísně trestány, když nějaký krejcar ztratí, anebo se jim dávají peníze za odměnu pilnosti. Někteří rodičové říkávají nerozumně svým dítkám za něco prosícím: „Co dostanu za to, když ti to dám?“ a promiňují jim bez výtky, když se samy ptají, co za to a za to dostanou; anebo

¹⁾ Řím. 10, 12.

učiní-li samy někomu nějakou službu, říká se jim potupně: „Ty jsi hloupý, ty jsi hloupá! Co pak za to dostaneš, že jsi to a to, tomu a tomu udělal, udělala? Ten ti toho nadělí!“

Avšak již jako bych tě slyšel říci: „Od čeho pak člověku živu býti? Bez peněz nic nepořídím, nic nedostanu; což si mám vychovati lenochy?“ a p. Pravdu máš; ale já také. „Člověk jest k práci zrozen, jako pták k létání“¹⁾ pročž přidržuj své dítky k práci, jich věku a síle přiměřené, a dle právě řečeného slova vštip jim, že mají *pracovati z povinnosti*, aniž pak jim ve všem zisk na oči vystavuj; předkládej jim, že jest hanba, nedbale se toulati a ničemností tropiti²⁾; „kdo nepracuje ať nejí,“ zahálka že jest počátek všelikého hříchu³⁾; ctnostný člověk že „nepojídá svého chleba zahálčivě,“ nýbrž „že se odívá pilností a pracovitostí jako rouchem“⁴⁾. U dítek má dostačiti pouhé pobídnutí, jako: „Kdo mi to a to udělá?“ — „Kdo má chuť do toho?“ — „Kdo mi udělá tu radost a půjde mi tam?“ — „Kdo bude tak hodným a pomůže mi?“ a p. a tak se nevzbudí v nich náklonnost k zištnosti.

Dále pak jest ovšem dobře i radno, aby si dítky navykaly *sporivosti*. Nebo „kdo pohrdá málem, pomalu zhyne“⁵⁾.

Když se nasytil lid, řekl Ježíš k učeníkům: „Seberte pozůstalé droby, ať nezhyne“⁶⁾. Ale proč a nač se sporívá, v tom bývá veliký rozdíl. Spoříš-li, abys své oči leskem peněz bavit, své plné truhlíky přepočítával, zněním tolarů se těšil; — to vše jest *špinavá lakota*, „kterouž se lakomec nenasytí, až schřadne a zhubí život svůj“⁷⁾. Mluv tedy dítkám svým a dokazuj svým vlastním příkladem, že peníze k tomu jsou, abychom si za ně své potřeby duše i těla opatřili; a stává-li se, že si časem něco z nich uložíme, že to má býti toliko pro dobu potřeby, buď nemoci nebo jiné nehody, ku pomoci sobě a svým příslušníkům⁸⁾; ba že jest i povinností, abychom si něco uložili, z čehož bychom nuzným udělili⁹⁾. Pročž nečin sporivost služkou lakoty, nýbrž družkou *štědrosti*; obě ctnosti nejsou si tak odporné, aby nemohly pospolu obstáti, mohouť i jedna druhou podporovati. Spoříš-li ve věcech méně potřebných, vždy získáš nějaký nadbytek, abys z něho jiným uštědřil, a pak bude o tobě platiti, „že si dobrou odplatu tím uložíš ke dni potřeby“¹⁰⁾. A tak nejenom sami, drazí rodičové! „nemějte ruku vztaženou ke brání, a skrčenou k dávání“¹¹⁾, nýbrž i svým dětem vštipte, že „dávati jest blaženěji nežli bráti“¹²⁾; a dokavade samy

¹⁾ Jan 5, 7. ²⁾ — II. Thess. 3, 11. 12. — ³⁾ Sir. 33, 29. — ⁴⁾ Přisl. 31, 25. 27. — ⁵⁾ Sir. 19, 1. — ⁶⁾ Jan 6, 12. — ⁷⁾ Sir. 14, 9. — ⁸⁾ Dle Sir. 18, 26. — ⁹⁾ Efes. 4, 28. — ¹⁰⁾ Tob. 4, 10. — ¹¹⁾ Sir. 4, 36. — ¹²⁾ Skut. 20, 35.

nemohou něco ze svého jiným udělit, nechať skrze jejich ruce jde vaše štědrost chudým a nuzným, příspěvek k dobročinným účelům, k stavbě kostelů, ku podpoře misií a p. Slavného biskupa Sailera otec prý po obědě říkával: „Kéž by takto všickni lidé, co jich na zemi jest, nasyceni byli, jako já nyní syt jsem!“ I taková upomínka vzbuzuje v dítkách vašich jednak díky k štědrému dárci Bohu, jednak útrpnost s nuznými, jimž se podobného nasycení nedostalo. Dobře i prospěje dáti dítkám ovoce nebo jiné věci, aby jimi podělily druhé sestry a bratry, nebo jich kamarády, při čemž však sluší pozor míti, aby neobmyslily sebe samy s největší a nejlepší částkou a druhé jenom tak ledabylo odbyly, začez vždy by zasloužily býti pokárány. Jedna matka dala Bětušce jablko, aby se s menším bratříčkem Vojtíškem poctivě rozdělila. — „Co pak jest to poctivě?“ tázala se Bětuška. — „Dáš-li větší částku Vojtíškovi, sama se spokojíš s menší;“ řekla moudrá matka. — „Ach, dejte, maminko, to jablko Vojtíškovi, ať on sám se poctivě rozdělí se mnou,“ myslila Bětuška. — „Ta byla chytrá!“ řekneš; ale já pravím: „Ta byla lakomá!“

Ovšemť že musí každý hleděti, aby něco si získal; avšak to lze i dosáhnouti, aniž bys byl mamonickým hrabalem a židovským vydíračem. Ale při tom získání mnohý tuze vysoko myslí, chce ve všem se opičiti po vznešených a bohatých pánech, a tudíž ve dne v noci myslí na peníze a jenom na peníze. *Spokoj se s málem* a budeš míti dosti, aniž bys měl potřebí hrabati a lakotiti a lichviti. Zákonem buď v domě tvém, co sv. písmo praví: „Obcování vaše buď bez lakomství; dosti mějte na tom, co máte ¹⁾. Jest zajisté zisk veliký pobožnost s dostatečností. Nic jsme zajisté nepřinesli na tento svět, a patrně že nic odtud neodneseme“ ²⁾. S dětmi pak ze zachovávej přísně to pravidlo: „Kdo není spokojen s tím, co se mu dá, nedostane nic.“ „Není-li ti to dosti hezké a veliké, co jsem ti dal, navrať to; nic není tvého.“ — To jest jistá pomoc proti lakomství.

Peněz máme ovšem potřebí, nikoliv pak, aby nad námi panovaly, ale aby nám sloužily. Nevažme nikdy srdce své na ně tak tuze, abychom je stavěli nade všecko, a je účelem života svého činili, jedině v nich své blaho pokládajíce. Vždy mějme na očích a na paměti, že jsou vyšší věci nad zlato a stříbro, nad domy a statky; že nelze nám všem všecko míti, že se máme spokojiti s tím, co se nám uštědřilo, ba i hotovi býti, pro vyšší věci i všeho pozemského jmění se vzdáti. Kdo srdce své takto nespořádá, aby, jak

¹⁾ Žid. 13, 5. — ²⁾ I. Tim. 6, 6—8.

praví Kristus Pán, byl opravdu „*chudý duchem*“, nikdy nebude prost zloducha mamonictví, ten pak jej i nespokojena s jeho ve-zdejšíím stavem učiní, i o věčné blaho připraví.

Místo oněch mamonických řečí, hleďtež tedy, rodičové, abyste ve svém domě, mějte si málo nebo mnoho, zvykali své svěřence a hlásali jim neustále, aby byli *chudí duchem*. Tak mluvili zbožní lidé starého i nového zákona. „Lepší jest maličko spravedlivému nad bohatství hříšníků mnohá“ ¹⁾. — „Zdraví duše v svaté spravedlnosti lepší jest nežli všeliké zlato a stříbro“ ²⁾. — „Co jest platno člověku, by celý svět získal, duše pak své škodu trpěl?“ ³⁾ — „Neukládejte si pokladů na zemi, ale ukládejte si je v nebi, kdež jich ani mol nežere ani rez nekazí, aniž zloději kradou. — Hledejte nejprvé království Božího a jeho spravedlnosti, a vše ostatní bude vám přidáno“ ⁴⁾. — „Čiňte dobře a buďte bohati v dobrých skutečích a tak si skládejte dobrý základ k času budoucímu, abyste dosáhli pravého života“ ⁵⁾. — „Čiňte sobě přátele z mamonu nespravedlivého (bohatství nevěrného, pomijitelného), ať přijmou vás, až skonáte, do stánků věčných“ ⁶⁾.

Kterým tedy rodičům se to povede, aby tuto „chudobu duchem“ v srdci svých dětí a celé rodiny vštíplili, ti se, Bohdá! zajisté nedožijí na nich té hanby, *aby kradly*. Ale i přes to jest prospěšno a radno proti takovému neštěstí pracovati všemožně a opatrně. — Když žena Tobiašova za svou práci dostala a domů přinesla kůzle a on netušil, že by svým tkaním byla tolik vydělala, napomínal ji, aby, je-li ukradeno, je ihned navrátila, řka: „Nesmíme ani jísti ani se dotýkati ničeho kradeného“ ⁷⁾. Tak se drž i ve své domácnosti ve všem přísné poctivosti a spravedlnosti; nic cizího nenalezej přístřeší u tebe. Znamenáte-li, otče nebo matko! u svých dětí nějaké hračky, ovoce, pamlsky, drobnůstky školní a p., jež jste jim nedali sami, hned se přísně ptejte: „Od koho to máš?“ — Ba prohlídejte jim často školní jich věci, nejsou-li mezi nimi cizí péra, tužky, sešity, obrázky a p. a naleznete-li cosi takového, buď si sebe menšího, neuprositelně na tom stůjte, aby odcizeno-li jest, ihned navraceno bylo, pak-li nalezeno, ať se udá co nejdříve učiteli. Avšak nebuďte v té příčině skoupí v opatření dítkám svým potřebností školních, aby bojíce se trestu, nehleděly si některé maličkosti získati nějak nespravedlivě. Tím byste je „uváděli v pokušení“ ke krádeži. Více pak nežli pokušením, — přímo svůdnictvím jest, dovoliti nebo naváděti dítky, aby ku př. na cizím pásly, trávy natrhaly, ovoce si

¹⁾ Žalm 36, 16. — ²⁾ Sir. 30, 15. — ³⁾ Mat. 16, 26. — ⁴⁾ Tamž. 6, 19. 20. 33. — ⁵⁾ I. Tim. 6, 18. 19. — ⁶⁾ Luk. 16, 9. — ⁷⁾ Tob. 2, 19—21.

nasbíraly, dříví nasekaly. „Co pak na tom záleží? Vždyť jest to málo! Nestojí to ani za slovo!“ Takové výmluvy lze mnohdy slyšeti. Ale to nejsou žádné moudré řeči. Dětem, ba i všem příslušníkům v domě se má připomínati: „Málem se začíná, mnohem se dokoná!“ — „Poctivost nade všecko!“ — „Nespravedlivý peníz vyhání sto spravedlivých.“

Netrpte, rodičové a učitelé, žádného prodávání a kupčení mezi dítkami a spolužáky s ničím; v tom by se učili podváděti a přelstivati jiné. — Podobné zlé náklonnosti ukazují se zhusta ve hře, pročez i tu je mějte bedlivě na očích, a znamenáte-li sebe menší podskok, nešetřete přísným pokáráním. Dítka, jak chlapci tak i děvčata, po pamlscích baživě se shánějíce a nebo za darovaný peníz si je kupujíce, bývají na nejbližší cestě k krádeži; u větších vábí a svádí všeliká hra, jako v kuželky a karty, k podvodu a zlodějství. — Zhoubná jest v té příčině i *žebrota*. Jste-li, rodičové! skutečně chudí a nuzní, obraťte se *sami* k dobrým lidem, prosíce za pomoc, to není žádná hanba; ale děti posílati žebrem jest hřích, neboť se tím jich cit pro čest udušuje a vedou se k lenosti a podvodu i jiným nepravostem; zhusta nahražují krádeží, co nevyžebří. Nejhorší žebrota jest, která se zastírá pokrytstvím, když se navádějí dítka, aby zbožně se tváříce, milosrdenství u jiných vzbudily, jako se obyčejně na poutích a slavnostech stává. To jest zneuctění toho, co nám má býti svaté, a kdo se toho dopouštějí, zasluhují spíše trestu nežli almužny.

Konečně učte se dítka přísně rozeznávati ve všem všudy, co jest to *moje*, — a co *tvoje*; ani mezi bratřími a sestrami nebež nižádné ničehož, co jest druhého, ani z šatu, ani z náčiní školního, ani z hraček, a p. „Každému se nechej, co jeho jest!“ — „Co není tvé, toho se ani netkni!“ — „Bez dovolení nebež ničeho, co jinému náleží!“ — Aby však z bedlivého šetření těchto pravidel, jimiž se k poctivosti hledí, nevyvinula se nelaskavá neužilost a odporné sobství, upozorňujte a napomínejte, rodičové, své dítka, aby si ochotně a úslužně to a to vespolečně půjčily, ale slušně o to jedny druhých žádaly. Nejenom ohled na poctivost ale i na vážnost rodičů toho žádá, aby ani větší synové a dcery sobě své potřeby sami nejednali, nýbrž mají vždy za to slušně a poníženě rodičů prositi, a spokojiti se s tím, co se jim zjedná. Nikdy jim nebuď svobodný přístup k špižírně, almaře, sklepu a p.; za stolem ať pořádně čekají, co se jim udělí, s poděkováním to přijímajíce.

A když by se přes to přes všecko zlá náklonnost ke krádeži u některého dítěte jevila, tehdaž, pečliví rodičové! uvedená pravidla netoliko tím přísněji zachovávejte, nýbrž i postihnouce je

na krádeži sebe menší bez milosti je kárejte a trestejte. Neboť nic tak snadno a brzo nebývá návykem, jako náklonnost ke krádeži. Připomeňte si příběh o zloději, an pod šibenicí vlastní matku vinil, že tak ohavnou smrtí umírá, a ji ucho ukousl, že mu krádež z mládí neodvykla, nýbrž kradené věci od něho přijímala a uschovávala! ¹⁾ Tak daleko to přijíti může, když se zlu hned v zárodku nepřekazí!

XII.

Ještě o jednom ze sedmera hlavních hříchů.

Sv. prorok David, připodobniv národ Israelský krásné vinici, stěžuje si Bohu, že ji opustil a následkem toho, že ji nepřátelé zpustošili, řka: „Rozbořil jsi hradbu její, tak že rozryl ji vepř lesní, a všeliká divoká zvěř ji spásla“ ²⁾. — Tak jest i s duší lidskou, když neopatřena jsouc hradbou pravého nábožného vychování přístupna bývá všelikým nepravostem a vášním, které v ní hospodaří nic jinak, nežli jako divocí vepři v krásné vinici. Na několik takových divokých zhoubců duševních jsem vám posud, milí rodičové, poukázal i jak na ně co na zlou, divokou zvěř hnáti a je vyhladiti máte. Poučil jsem vás, jak byste útlé duše dítek svých měli uchovati *pýchy*, *hněvu*, *lakomství*; nyní si vezměme na ořech čtvrtého takového zhoubce, *závist* s celým jejím šeredným plemenem.

Ze všech nepravostí jest *závist* nejhloupější. Při každém jiném hřichu má člověk aspoň nějaký, ač toliko zdánlivý požitek; ale kdo svému bližnímu co má dobrého závidí, nejenom sám z toho nic nemá, ale tím si i svůj život ztrpčuje a zkracuje. Velmi dobře se vypodobňuje závist podobou stařeny zsinalé a vyžáblé, ana své vlastní srdce si zžírá. Totéž míní i sv. písmo, řkouc, že člověk „*závistí chřadne*“ ³⁾, a nazývajíc ji „hnisem v kostech“ ⁴⁾, který „sprostáka usmrcuje“ ⁵⁾. Ale nejstrašlivěji o ní praví kniha moudrosti, řkouc zřejmě: „Závistí ďáblovou přišla smrt na okres zemský, a kdož jsou s strany ďáblovy, následují ho“ v této vášni ⁶⁾. To svědomitě uvažte, rodičové! a varujte se, ať duše svých dítek, tyto obrazy Boha nejlaskavějšího, tou ďáblou skou nepravostí neporušíte, nezahubíte.

¹⁾ Viz svrchu str. 11. — ²⁾ Žalm 79, 13. 14. — ³⁾ Moudr. 6, 25. — ⁴⁾ Přísl. 14, 30. — ⁵⁾ Job. 5, 2. — ⁶⁾ 2, 24. 25.

Ale tu slyším každého z vás, an přísně se ohražuje řka: Kdož pak by takového cosi učinil? — Ale já na to pravím taktéž přísně a opravdu, že jsou rodičové, kteří své nevinné dítky svádějí k závisti již *svým příkladem*. Tu jest ku př. chudá vdova, kteráť ovšem s svými nedospělými dítkami dosti bídně živa jest; ale přec by mohla s pomocí jiných dobrých lidí, ježto se přes všechny nehody našeho věku semo tamto nalezají, sobě a rodině odlehčiti, kdyby nebyla až k omrzení závistiva. Žádá-li některé dítě od ní nějaké potřebné věci, tu si stýská a vzdychá a pláče: „Ach, milé dítky, to já nemohu; my na světě nemáme než bídu a nouzi. Kdybychom měly tolik, jako jiní mají, kteří nic nedělají a jenom po celý čas lenoší! Ale tak to bývá; holubi se slétají k holubům. My jsme byli vždy pracoviti, já a nebožtík váš otec, ve dne v noci jsme dělali, a přec jsme nic nezískali, co jiní samým lenošením zbohatli. Ach, Bože! kam pak to půjde? jak pak se vám nebožátkům povede?“ Takové žaloby zpívá nejméně jednou za týden svým dětem, vzdychajíc a plačíc, až se i tyto též s ní dají do pláče, a v duchu zanevrou proti všem, co více mají nežli oni. Tak je závistivá ta matka připraví o spokojenost vezdejší, ba mnohdy též o blaho věčné.

Hrubá pošetilost jest dítky při jídle nutiti k požití nějaké krmě z závisti. Tak nechtějí-li dítky něco jísti, buď majíce již dost a nebo že jim to a to nechutná, slyšeti jest nezřídka, že jim matka domlouvá: „Nesníš-li to, vezmu si to já!“ — „Jez chutě, sic to dostane sestra!“ — „Pojď sem, pejsku, tu máš; Mařenka nechce!“ — „Mám to dáti kocourkovi?“ — Někdy se i děvečka nastraží, aby dělala jako by to dítěti vzíti chtěla, načež ono jako z peské závisti do čista mísku vyprázdní, a pak pochváleno bývá: „Tak, nyníčko tě mám ráda, až po druhé dostaneš více.“ — Což pak jest taková neužilost ctností, že se dítky nutí, jísti z závisti, jenom aby jiní nic nedostali?

Jiné chyby, kterou se závist v útlém srdéčku dětském vštěpuje a pěstuje, dopouštějí se někteří rodičové tím, že některému z dítek v jídle a práci, v šatu a vyrazení přednost před jinými dávají, některé více vychvalují, i když toho méně zasluhuje, pro jiné ani dobrého oka tím méně přívětivého slova nemajíce, nýbrž jenom ve všem je kárají, tupí, trestají. Křesťanští rodičové nemějtež mezi dítkami svými žádného „miláčka“ nebo „mazánka“; neříkejte nikdy nikterému: „Ty jsi tatínkův!“ — „Ty jsi maminka!“ Nebo kde tak se jednomu dítěti říká, tam bývá druhé „popelkou“. Taková nespravedlivá strannost netoliko dětskou lásku k rodičům utlačuje, nýbrž i závist a zášť i mstivost vyvolává

mezi bratřími a sestrami, ježto by se vroucně milovati měli. Dvojnásob se toho všeho varujte, otčimové a macechy, k svým nevlastním dítkám; hleďte abyste jim ani sebe méně nekřivdili, aniž je v čemsi ztenčovali, ani v jídle, ani v oděvu, aniž v čem jiném. Svě vlastní milovati, jest pud přirozený, nalezající se i u té němé tváři; ale i nevlastním svěřencům srdečnou lásku a horlivou péči věnovati, jest ctnost a milost od Boha daná, která se odplaty spravedlivé nemine. Kdož ví a stojí vám za to, že se někdy jistotně na svých vlastních dítkách větší radosti a odměny dožijete, nebo jak někdy bývá na nevlastních? Bůh zajisté vám odplatí tu lásku hojněji, kterou nevlastním věnujete, poněvadž jste ji z čistšího úmyslu a s mnohým sebezapíráním konali.

Konečně dejte, pečliví rodičové, bedlivý pozor na první závistivá hnutí svých dítek a hleďte je v zárodku dusiti. Jestliže maličci vaši při jídle příliš horlivě s svým talířem přicházejí, aby před jinými nebyli zkráceni a větší nebo lepší kousek si ulovili; jestliže pospíchají s jídlem, vůkol se ohlížejíce, kde by ještě něco dostali; jestliže ovoce, kterého se jim udělilo, počítají, skývičky chleba měří, šaty jim zjednané s jinými svých bratří a sester srovnávají: tuť vězte, že se v srdci jich ujímá závist, a neopominěte všemožně se proti té ďábelské nepravosti opříti. Již hlouběji se zakořenila tato hloupá vášeň, jestliže se dítky i na závistivá slova odváží, řkouce ku př.: „Vid', ten a ta nedostane z toho nic?“ — „Vid', to a to jest jenom moje a žádného jiného?“ — „Ten“ nebo „ta nesmí s námi, bude doma.“ Ba i to lze z úst některých dítek slyšeti: „Dostane-li ten nebo ta něco z toho, potom já nechci nic.“ — Že taková slova pokárání a trestu zasluhují, rozumí se samo sebou. Aby pak podobnému smýšlení u dítek křesťanští rodičové moudře předešli, nezavdávajíce tomu sami příčiny, hleďte, ať každé dítě řádně dostane, „co mu náleží,“ ale pak ať i druhému přeje, co jeho jest. Toho jest nevyhnutelná potřeba, aby se dítkám hluboce vštípil pojem vlastnictví, že co jinému náleží jest jako svaté a nedotknutelné; ale při tom se i mějte k tomu, aby si v potřebě půjčením svého vespolek pomáhaly, z obdržených darů jedny druhým sdílely, jedny za druhé prosily a p. Tím se pěstuje a živí laskavá užilost a vzájemná příchyllost.

Rub závesti jest *radost ze škody jiných*. Dítě, které se druhému posmívá, že bylo trestáno, zasluhuje, aby podobný trest zakusilo, který se mu na druhém líbil. „Nikdy se netěší dobré dítě, když jiné trpí,“ čítávali jsme v starém slabikáři. — Avšak i rodičové varujte se, abyste jim nikdy žádné škodolibosti neukazovali, ku př. padne-li některé, neříkejte: „Kéž bys se byl zabil!“

nebo bylo-li trestáno: „Dobře na tebe; jen ještě víc!“ — „Škoda rány, která chybí!“ a p. Tak jest i pokárání hodno dítě, které vinu něčeho na jiné svádí. I samo *vyzrazování* skutečné chyby jiných zasluhuje pokárání, děje-li se z závisti nebo ze msty. Vůbec se nemá dítkám dovoliti udávání poklesků soudruhů, leč byly ustanoveny, aby na ně dávaly pozor, nebo jsou-li na to od rodičův a představených tázány. Podobně netrpte, rodičové, nikdy, aby „ze školy vyzrazovaly,“ co se tam děje, tím pak méně, abyste se jich sami na to dotazovali; takové vyzrazování pochází z závistivého, lásky prázdného srdce, a stává se nadále sočivým utrhačstvím.

Nejmocnější lék proti závisti jest opačná jí ctnost, *dobromyslná láska k bližnímu*, bez rozdílu, ve všem všudy. Tu má působiti hlavně váš příklad, křesťanští rodičové! Tím učte dítky své, jak by měly plakati s plačícími, radovati se s radujícími se; jak by měly potřebným pomáhati, ke všem úslužnými býti, zdvořile se ke všem chovati, chyby jiných buď trpělivě snášeti nebo i laskavě vymlouvat, urážky sobě učiněné odpouštěti, se všemi v pokoji žíti, za všechny i za nepřátele podle příkazu sv. víry se modliti.

Kdož by neznal, jak vznešené jest přikázání *křesťanské lásky k bližnímu*? „Nové přikázání vám dávám,“ dí Kristus Pán, „abyste se milovali vespolek, jako jsem já miloval vás“ ¹⁾. A jak důležité jest toto přikázání jeho, souditi lze z toho, že je na roveň staví s přikázáním lásky k Bohu ²⁾, a znamením určuje, dle něhož se praví jeho učeníci poznají, řka: „Po tom poznají všickni, že jste učeníci moji, budete-li míti lásku jedni k druhým“ ³⁾. A z toho soudí dobře ač přísně svatý Augustin, „že křesťanskou láskou k bližnímu se právě rozeznávají synové Boží od synů ďáblových.“ A tak jest dále patrné, že nijak nezasluhuje křesťanským slouti to vychování, když se zlé náklonnosti *hněvu, závisti, mstivosti* v útlých srdcích dítek nejenom nedusí a nepotlačují, nýbrž i mnohdy a všelijak nerozumně *vzbuzují, živí, pěstují*.

Bohu buďž žel! jak mnohé ubohé dítky vyrůstají téměř v ovzduší nakaženém hněvivou závistí a nenávistí k lidem! Mnohé již dědičně mají v sobě povahu zlostnou, hlodavou, vzdornou; potom pak, jakmile mluvíti počínají, neslyšívají leč řeči nelaskavé, nepřátelské, provázené příklady podobnými: jak totiž rodičové jich netoliko s sebou vespolek se vadí, nýbrž i proti všemu brojí, až i proti Bohu rouhavě repcí, každému nějakou chybu vytýkají,

¹⁾ Jan 13, 34. a 15, 12. — ²⁾ Mat. 22, 37—40. — ³⁾ Jan 13, 35.

žádného pravým jmenem nenazvou, s nižádným se nesrovnají. K tomu přicházejí i u jiných přímá štvání proti jiným, jako: „Proč pak jsi se mu dal bít?“ — „Jen mlč; však já si ho dostanu; tomu naložím.“ — „Nedej se!“ — „Dobře máš! jen do něho!“ Šeredná pošetilosť jest, dítko padne-li někde, nebo narazí-li se o něco, naváděti k tomu, aby „bacalo“ stůl, židlici, a p., kde si ublížilo. — Ký div tedy, jestliže tak s dětmi vyrůstají hněvivosti, závisti, msty, nepřátelstva a pak se vždy více a více s nimi plemení, rozmnožují, rozžírají? Tím jest to, že bývají celé rodiny, obce, národy co den horší a horší.

A potom jak často bývají i nedospělé dítky strženy ve sváry a svády dospělých! Majíce rodičové někteří něco proti sousedovým nebo i proti vlastním příbuzným, tu jest ihned synům a dcerám přísný zákaz: „Ať mi tam a tam nejdeš ani krokem!“ — „Uvidím-li tě, že s tím nebo s tou sousedových půjdeš, uvidíš, co ti udělám!“ A stane-li se přes to, že děti, jakéž jsou, spolu se sejdou a si zahrají, tu jest pravé hromobití nad nimi, jako by to byl smrtelný hřích, zapomenouti utrpeného uražení. Ba jak často bývají dítky příčinou nepřátelských potýček mezi dospělými! Založil bych se o mnoho, že z desatera svárů mezi domácími a sousedy i příbuznými, nejméně sedm povstává pro dítky. Ale jaké to zlé působení na srdce dítek, patří-li, že jsou příčinou mnohdy i nevinnou, nepřátelství i sváru, a když se jim při tom zhusta za pravdu dává!

Konečně ještě něco, jak se zachovati mají rodičové, nastane-li *rozepře a svár mezi dítkami samými, bratřími a sestrami*. Tu buď první pravidlo, že si nemá žádné, ani starší ani mladší, ani bratr ani sestra osvojovati právo nad jiným a se mstíti. Přísně se jim vštip, že kdo slovem nebo skutkem si sám pomáhá, nejen práva pozbývá, nýbrž i trestu zasluhuje.

Žaluje-li některé dítě pro utrpené bezpráví, mějte je opatrní rodičové k smířlivosti, řkouce, jako: „Kdo pak by pro takovou maličkosť hned tak se vzpouzel?!“ A pak k tomu, který tím vinen: „Viď, že jsi to udělal nerad, a že to více neučiníš? — Pojď sem tedy; podejte si ruce a buďte zase hodni.“ — „Maminko! Václav mi nadával.“ — „Jdi k němu, Lidko, a řekni mu, že ho máš přec ráda, byť ti i nadával“; řekla moudrá matka, a Václav stal se na to mírnějším. — Pakli jde o něco důležitějšího, tuť ovšem staň se rozsudek spravedlivý a přísný, a tomu se přikáž ustoupiti, kdo nepravdu má, buď si kdo buď, a byť i miláček byl. Abyste se pak při takovém soudu čiré a čisté pravdy dopátrali, hleďte bedlivě k povaze svých dítek a svěřenců; neboť bývají

mezi nimi potutelní svárlivci a vzdorní „rýpalové“, kteří se neshodnou s nižádným, každou hru kazíce a z různých se radujíce. Proti takovému jest již spravedlivé podezření, a to-li se potvrdí, tu pak bývá nejlepší pokuta, odloučiti jej od společnosti lidské, zamknouti ho na krátkou dobu do nějaké komory nebo podobné místnosti, neb aspoň postaviti do kouta. Jsou-li dva oba vinni stejně nebo skoro stejně, tu mnohdy dobře prospěje postaviti na čas každého zvláště do jednoho koutku, až se smírnosti naučí. Mějte pak při nastalém sváru i na to ohled, aby strana, které se ukřivdilo, a která pak odprošena býti má, neučinila se tím svéhlavkou. Kde by se toho bylo obávati, nebo vůbec, když se staršímu právo přiřkne, radno jest, i méně vinného, jenž se však též při tom ač jen menšího pochybení dopustil, pojmouti stranou a mírně ale přec důtklivě domluviti, jako: „Neměls tomu tak daleko dopustiti; mělš raději hned z počátku odejítí a mlčeti; vždyť ho znáš, jaký jest; moudrý ustoupí“ a p.

Poslední slovo tohoto článku měj mudřec Sirach: „*Ve třech věcech má zalíbní duch můj, kteréžto schváleny jsou před Bohem i před lidmi: muž a žena dobře se snášející, svornost bratří a milování bližních*¹⁾).

XIII.

Jak se má pěstovati cit pro pravdu?

„Člověk jest od přírody úplně dobrý.“ To vyřkl nejprvé francouzský mudrák *Rousseau* (Rusó) a po něm to opakují všickni tak řečení svobodomyšlní mudrcové²⁾. My pak jsme ten výrok jakožto lživý a pravému vychování člověka velmi škodlivý zavrhli a odmítli. Ale naproti tomu jsme dokázali dle zjevení Božího, že sice následkem dědičného hříchu srdce každého člověka k zlému nakloněno jest od prvního mládí, a tudíž že při jeho vychování důležitou úlohou má býti, aby se hlavní zlá náklonnost dítěte záhy zkoumala, poznala, dusila. Nežli dále pokročíme, vyzýváme vás, otcové a matky! abyste sami sebe se přísně otázali: „Znám-li pak hlavní chybu každého z svých dítek? K kterému z sedmera hlavních hříchů kloní se nejvíce srdce každého z nich? Nepřispívám-li pak k této zlé náklonnosti já sám, — já sama? — a jak? slovem-li? nebo i příkladem? Zdali pak hledím a přičiňuji se, aby se opačná ctnost v srdce jeho vstúpila?“ Na každou otázku

¹⁾ Sir. 25, 1. — ²⁾ Viz čl. I. str. 2.

náleží odpověď. Nečtěte dále, nežli by jste si prvé na to do čista odpověděli, a nevíte-li již, co byste v tom neb onom případě činiti měli, obraťte zpět a přečtěte si tu v té knížce náležitý článek z nova, abyste co se tam radí, bedlivě konati mohli.

Tomu na opak učí *Luther*, že jest člověk od přírody veskrze zlý a jakož potomek padlého praotce Adama tak úplně zkažený, že rozum jeho nevyvádí leč bludy, srdce jeho nic než šeredné náruživosti, vůle jeho jenom samé hříchy. Co říkávame o některém tupém člověku toliko žertem nebo z přenáhlení, „že totiž jest pravý špalek“, to tvrdili *Luther* a *Kalvín* o každém potomku praotce Adama opravdu, a po nich témuž učí všickni praví stoupenici jejich. Při takovém učení a takovém pojmu přirozenosti lidské, co na plat všeliké vychování? — Na štěstí u větší části nekatolíků zdravý rozum vítězí nad takými zvrhlými pojmy svých t. ř. reformatů, kdežto na opak mnozí z katolíků, pohříchu! hůře své dítky vychovávají, neřídíce se v něm dle své svaté víry, kteráž jediná o lidské přirozenosti pravý pojem podává a tudíž úlohu vychovatelskou dobře a určitě vyměřuje.

Dle učení katolického není člověk, ač rodě se na svět s hříchem dědičným, ani veskrze dobrý ani veskrze zlý; v duši jeho jsou i mimo působení milosti Boží dobré vlohy a dobrá vůle, ale zlou žádostivostí nakažené a zeslabené. Z toho jde křesťanským vychovatelům ta úloha, aby jednak ovšem zlé náruživosti v mladém člověku dusili a vymítali, ale jinak i dobré jeho vlohy pěstovali a šlechtili a dobrou vůli posilovali a potvrzovali; v květnici duše dětské jest netoliko škodlivé bejlí vypléti, nýbrž i prospěšné sazeňičky zasázeti, zalévati, ošetřovati.

Promluvme nyní o tom, jak se mají *dobré náklonnosti pěstovati*.

Kdo bedlivě kdy nezkažené, prosté srdce dětské pozoroval, sezná v něm trojí mocnou vlohu k dobrému: *cit pro pravdu, stydlivost a zbožnost*. Bůh všemohoucí tomu nedopustil, aby zloduch trojí tento cit vykořenil a vyhubil, poněvadž býti má základem nejdůležitějších, nejvznešenějších ctností. Avšak tento „otec lži,“ tento „duch nečistý“, tento „odpůrce Boha věčného“, obchází ve světě, neustále útoky své u každého potomka Adamova obnovuje, aby poslední v duši člověka po prvotním hříchu pozůstalé zárodky k dobrému zničil a tak zhoubu svým prvním svůdnictvím u prarodičů započatou na potomcích jejich dovršil a dokončil. A to hledí způsobiti zvláště za naší doby pomocí svých náhonců, kteří zúmýslně všelikou lživou, smilnou, neznabožnou morovinu rozšiřující, hlavně nevinná a nezkušená srdce mládeže kazí a na záhubu přivádějí. Rodičové! vám Bůh přede všemi jinými svěruje

tyto drahé stkvosty v srdcích dítek vašich, abyste je šetřili, chránili, pěstovali; slyšte, jak důstojnému ale i těžkému úkolu tomu spasitelně dosti učiniti máte!

Nuže *jak se má nejprvé pěstovati cit pro pravdu*. Ten cit jest přirozený každému člověku. Zvlášť dítky táží se rády a věří rády, co se jim řekne. „Co slyší, za pravdu mají“, dí sv. Hilar; a obyčejné jest přísloví: „Dítky mluví pravdu.“ To viděti lze na nich, any se zardí, netoliko když samy selhou, ale i když někoho jiného nepravdu mluvíti slyší. Za tento dar nemůžeme ani Bohu pravdivému dosti děkovati. Neboť tento cit pro pravdu, jest téměř andělem strážným dvou veledůležitých ctností, jednak *víry*, která nás sjednocuje s Bohem, jinak *věrnosti*, která nás spojuje s lidmi. Nedá se tak snadno svést k bludu, vždy na lichých důvodech se zakládajícímu, kdo ještě cit pro pravdu chová; kdo milují pravdu, bývají pevně věřícími křesťany. Bude-li však nesvědomitá lživost a prolhaná nesvědomitost dále ve světě se rozežírati, jako se, pohříchu! nyní děje, tak že ani bratr bratru víry dáti nesmí, kam to konečně s lidstvem přijde?! Nebudou-li pak proti sobě zuřiti hůře nežli dravá zvěř? Bůh uchovej!

Zloduch lži, nyní úplně rozpoutaný, svobodně světem vládne; tak řečená osvěta ho vši uzdy zbavila; všechny poměry vezdejšího života již opanoval. Povedu vás za jeho stopou, křesťanští rodičové! odhalím před vašima očima klamnou roušku, již se zakrývá, abyste jej poznali a přístupu do domů, a odtud do srdcí *dítek svých* mu zabránili. Všelická naše snaha těmto lhaní odvyknouti, nebo je od něho uchrániti nic nezpomůže, *jestliže onen zloduch lži v rodinách vašich místa nalezne a se zahnízdí*, když by totiž všecko u vás prolháno bylo, i co vy sami myslíte, mluvíte, činíte, i co se vůkol vás děje. Jak to myslím? Ihned uvidíte.

Jsouť za naší doby někteří otcové a matky, kteří netoliko sami u sebe myslí, ale i před svými svěřenci, dítkami a čeledí, bez ostychu vyslovují: „Víra jako víra; na tom nic nezáleží, co věřím, ale co činím, na tom záleží.“ Tato lhostejnost, netečnost u víře, *indifferentismem* slove učencům, jest lež, od otce lži do nejsvětější svatyně Boží „vpašována“, jest odporný nesmysl a nerozum, jest jedovatina, kterouž kdo se nakazí, o všecku zbožnost i o všecken cit pro pravdu přiveden bývá. Bylo-li by lhostejno Bohu, ať bychom buď pravý nebo nepravý pojem měli o jeho vznešené bytosti, jeho svaté vůli, jeho divech a skutecích, proč pak by nesměl i člověk, ten obraz Boží, též lhostejným býti k pravdě? Kdyby člověk samovolně a zúmýslně všeliké zjevení Boží popíraje, právě tak blaženosti věčné dosáhl, jako ten, který

v ně věří a dle něho žije, proč pak by se mělo pokládati zločinem, a trestati, byl-li by kdo lhářem v poměrech světských? Kdyby konečně pravdu měli ti, kteří svou lhostejnost u víře, či vlastně nevěru, tím ospravedlňují, že prý se neví, která by víra ta pravá byla a tudíž že žádné Bohem zjevené není, z čehož by pak šlo, že Bůh, věčná pravda, nebyl by ani za potřebno pokládal, nás o tak důležitých otázkách našeho života poučiti; ale jak pak by se potom mohlo témuž člověku, anť ve všem Božího příkladu následovati má, ukládati, aby ve všech, i sebe menších věcech pravdy se držel, ve všem všudy jen pravdu mluvil? Z toho suďte a vizte sami, křesťanští rodičové! jak lhostejnost u víře u všech, kdož se jí oddávají, šlechetný cit pro pravdu dusí. Již pro to hleďte pilně k tomu, aby se nižádná lhostejnost, netečnost u víře v vašich rodinách neujala a pak v srdce dítek vašich se nevpíčila; nýbrž buďte sami i s celým domem svým pevně oddáni svaté křesťanské — katolické víře, věrně ji i slovy i skutky vyznávající.

Zloduch lži opanoval si za naší doby úplně i *politiku*. Diplomatické či státnické umění provádělo se sice vždy lestně, pravé účely své k podvedení jiných tajíc a zakrývající; ale nikdy ještě, co paměti lidské stačí, nesměřovalo k tomu, aby nespravedlivých účelů svých docílilo ošemetnou prolhaností a všelikými podskoky tak zjevně, jako za naší doby. Tak panuje tu zúmýslné rušení smluv, tu hnusné pokrytství, tu veřejné utrhačství, kterýmž se loupeže a potlačování práv za vlastenecké ctnosti vyhlašují. Jestliže tedy takové ošemetné jednání budete netoliko v domácnosti vychvalovati a podporovati, nýbrž i „noviny liberálnické“ a knihy téhož druhu držeti a čísti, neopatrně je i dítkám ke čtení nechávající, tuť vězte, že tím i jejich útlý cit pro pravdu velmi porušíte až i zničíte; zvláště pak si vaše dospělejší dítky z toho vezmou to krásné naučení, *smí-li se podváděti veřejně ve velkém, že to tím spíše po domácku jest dovoleno v malém, a užijí toho proti vám, jen když to k svému zisku nějak budou moci prováděti.*

Co jest nespravedlivá „politika“ u státníků, to jest „*prohnaná vychytralost*“ u lidí obyčejných. Ta se nikdy nepokládej na roven „*s křesťanskou opatrností*“, kterou sám Božský Spasitel radí. Tato záleží v odhodlané statnosti, která přes všecky obtíže a překážky nedá se odstrašiti od toho, co za dobré byla uznala, všech okolností použijíc, aby provedla věc Bohu libou. Chytráctví však nesměruje k statnému vyplnění vůle Boží a jeho přikázání, nýbrž hledí si jenom zabezpečiti své sobecké záměry, uvarujíc se při tom všeliké výčitky a nesnáze. Nemajíc žádné pevné povahy snaží se zbábele a podle líbiti se všem, všech chválu obrátiti k sobě

Jelikož pak *pravda* toliko *jedna* jest, ale *ta jediná pravda není všem* vhod; nelze se zalíbiti *všem*, leč dvojím jazykem mluvíš, na obou ramenou nosíš, „plášť po větru obracíš, každému pochlebuješ a se líšáš.“ Takovou povahy prázdnou licoměrnost odstraň od sebe i vymýtiž z celé své domácnosti, *nechceš-li, abys sám všecken cit pro pravdu v srdci dítek svých udusil*. Tu bych se ti jenom ještě o jednom rád zmínil, o lichometných zdvořilůstkách, ježto nyní netoliko ve vznešených domech, ale i v sprostých chýžkách se slýchají, jež ústa sice vyslovují a přívětivá tvářnost provází, ale srdce obyčejně o nich nic neví, neukrývá-li právě opak jejich. Jiným, zvlášť mocným osobám sladce ve tvář mluvití a za zády se jim posmívati nebo je tupiti; bližního, najmě vznešenějšího, do očí chváliti a velebiti, s ním hned radost neb žal sdíleti, ale na obrat po domácku naň láti; přepiaté poklony činiti a k nim dítky míti pouze ze slušnosti k dosažení sobeckých účelů; lichotiti, lísatí se jiným a na oko úslužným se dělati, to vše jest zhoubá vlastní mužné povahy, žravý jed nekřesťanského *vychování*.

Konečně *lživý zloduch* provádí svůj klam a podvod i v skutečném životě prolhaností v stravě, nábytku, šatu a p., když totiž mnozí lidé, zvláště z tak řečeného středního stavu, vznešenějšími a bohatšími se zdáti chtějí nežli skutečně jsou. Zdaž-li pak u těch nebývá všecko, co ve svých bytech mají, co na sobě nosí, co požívají, zhusta *skutečnou, účinnou lží*, když se ve všem tvářívají po „pánech,“ po vznešencích, místo co by si, neřku v křesťanské skromnosti, ale i z opatrné šetrnosti lecos odepřítí měli? Pročež kdo jsi moudrý, nevynášej se v ničemž nad svůj stav, nad své jmění; odstraň z domácnosti své, z sínce, kuchyně, sklepu všecku klamnou nádheru; sejmi s těla svého titěrné mody a falešné skvosty a hleď si ve všem důkladného zboží, stravy, hospodářství, jak to tvému stavu, jak to tvému měsci přísluší a jak to jindy u rázných a zbožných předků našich bývalo. Co platilo u nich? „Málo ale dobré a pravé.“ — „Potřebné věci jdou před prospěšnými, tím pak více před pěknými a pohodlnými.“ — „Věc domácí lacinější a trvalejší!“ — „Láce za láci, — peníze darmo!“ a p. — Ale nyní jest zhusta hedbávný šat s sáhodlouhou vléčkou přes košili roztrhanou; krásné drobnůstky na skříní a v truhlících hadry; pestré záclony s třapci a třasnými před špinavými okny a na posteli peřiny a prostěradla rozedraná; klobouček s fábory a pérky na hlavě a na nohou punčochy samá díra; v „saloně“ pohovka vycpaná mořskou travou a prádla ani na čtrnácte dní s dostatek; čokoládový tort pro společnost a černá kůrčička v soukromí; pozlacená náprsní jehlice na krku a nože a vidličky bez třenek na stole: —

to a tomu podobné jest prolhaná, šibalská nádhera, která, neřku nic jiného, velmi zlé působí na cit pro pravdu u dítek a u vší čeledi.

Chcete-li tedy, milí rodičové, cit pro pravdu u svých dítek a důvěru k sobě samým u jiných zachovati a utvrditi, osvědčte se ve všem co mluvíte a činíte, pravdivými, upřímnými a hodnými beze lži a klamu, bez pochlebenství a pokrytství, bez úskoku a šibalství, ve všem jevíce přímou, statnou povahu. Poctivost řiďte vaše jednání; „slovo dělá muže!“ Tak se chovejte i k dítkám svým, stůjte jim v slovu, neklamte je ani žertem, *ale věřte jim také na slovo*, dokavad se žádnou nepravdou neproviní, nižádného jiného potvrzení od nich nežádající; dle předpisu Páně buďte ve vašem domě prosté: „Jest, jest!“ — „Není, není!“ Víra plodí víru, a kde víra, tam upřímnost, tam i poctivost. Udá-li pak se ti příčina, nedůvěřiti se ve slovo některých z tvých maličkých, nejev to hned, až se přesvědčíš. Nalezneš-li, že lhálo, pojma je v soukromí a přímo v oči mu hledě, řci důvěrně ale přísně: „Pán Bůh zapovídá lháti; jest vševědoucí a zná naše nejtajnější myšlení; ústa lživá jsou před ním ohavností;“ a zapýření viníkovu až po uši vynutí mu upřímné vyznání, a uchová ho pádu opětného. Dále připomeň často svým dětem, že „Bůh jest věčná neomylná pravda,“ — že všecko vidí, všecko slyší a ze všeho nás souditi bude; — že lež pochází od ďábla, an prvý prarodiče naše v ráji obelhal, pročez jej i Kristus Pán zove „otcem lži“¹⁾. Pouč je, že ústa lživá jsou ohyzdou na člověku, a že lež zabíjí duši²⁾; — tak udržíš a posilíš s pomocí Boží v srdci dítek přirozený cit pro pravdu, až vzroste po boku tvém pokolení šťastné, „které chodí bez poškrvny a činí spravedlnost, které mluví pravdu v srdci svém a nečiní lsti jazykem svým“³⁾.

XIV.

● I Ž I.

Pravíť se: „Mlsní labužníci se nerodí, ale vychovávají.“ Já bych skoro řekl, že se to dá rozšířiti i na *lháře*. Neboť každému člověku jest, jak jsme v článku právě předešlém viděli, cit pro pravdu vrozen, tudíž jest prolhanost následkem buď nedobrého vedení, buď zlého příkladu. I nechybíme tedy řkouce, že *ani lháři se nerodí, ale vypěstují*.

¹⁾ Jan 8, 44. — ²⁾ Sir. 20, 26. Moud. 1, 11. — ³⁾ Žalm 14, 2. 3.

Jsouť ovšem některé dítky tak roztržité a těkavé myslí, které z nepozornosti a neopatrnosti lecos šplechtají, co se s pravdou nesrovnává. Dalek jsem, abych takové plískání schvaloval, v němž se pravda — nepravda v jedno smísívá, jsem spíše toho mínění, že se má takovým mladým tlachalům a nastávajícím klepnám přísně poukázati na neslušnost a škodlivost takového žvatlání. Řkou-li, „že jim to jenom tak vyskočilo,“ rcete jim moudří rodičové přísně: „Co jsi to zase splískal?! Styď se mluvit, o čemž nevíš, zdali to pravda jest, nebo není; rozvaž podruhé, než co prořekneš; kdybych ti byl, hloupý plískači, — štěbetavá klepno, — uvěřil, co z toho mohlo pojíti?“ a t. p. Ale takové neprozřetelné řeči nejsou lží; ke lži náleží *zúmyslné tajení pravdy* mluvením nepravdy.

Ani marné se vychloubání, jaké se mnohdy u maličkých nalézá, nesmí se lží nazývati. Vyskočí jim zprvu maní, vycházejíc z marnivé pýchy, jako proudící voda se pěnívá. Takové sebe vynášení nejlépe hned pokořiti a zahanbením udusiti. „Odříkávej mi ještě jednou, co pravíš, žes ve škole tak dobře uměl;“ — „udělej mi to ještě jednou, co prý jsi tak pěkně dokázal.“ — A nejde-li to, pak se dolož: „Vidíš, jak jsi se hloupě chlubil! To jest marná pýcha; vlastní chvála smrdí.“ — Takovým pokáráním léčí se prospěšně *chlubivost*.

Skutečná však lež jest, když se *vědomě a zúmyslně mluví, co není pravda*, a má svůj původ buď *v bázni*, nebo *ve studu*, nebo *ve zlém, svůdném příkladu*. Mnohé dítky nebyly by se staly lháři, kdyby s nimi rodičové moudře, opatrně, důvěrně byli zacházeli. Nuže tedy dejte pozor; poukáží vám dále na některé chyby, jichž se varovati máte, abyste si k svému zármutku a velikému odpovídání lživost u svých dítek sami nevypěstili.

Zhusta se dává dětem příčina ke lhaní, když je *zhurta okřikujeme, příkře se jich tážeme*, nebo *přílišně jim pohrozíme*. Někteří nerozumní rodičové osupí se, mnohdy již i s metlou v ruce, na své dítě: „Kdo to udělal? Zajisté jsi to zase spáchal ty, darebo; já tě zmaluju do modra, byl-lis to ty,“ a p. — Ký div, jestliže dítě v takovém strachu selže?!

Často také odhodlá se dítě ke lži, když se mu hrozbou skoro na jazyk položí a napoví, jak by se mohlo vymluviti, jako: „Snad jsi to neudělal ty sám? Byl-lis to, Bůh ti buď milostiv!“ Není-li pak docela věcí přirozenou, když dítě na to řekne: „Já to nebyl! Já jsem to neudělal!“ Stalo-li se tedy něco, zavolejte dítky k sobě a ostře jim do očí hledíce, mluvte k nim přívětivě ale vážně: „Povězte mi nyní pěkně pravdu; Pán Bůh to slyší; kdo lže, toho přísně potrestá. Kdo to byl? mluv sám; vy druzí

mlčte; kdo je upřímný a hodný, sám se přizná," a p. — Přizná-li se, kdo vinen, má-li pak se mu určený trest odpustiti? Ne vždycky, nýbrž jenom někdy, najmě poprvé a v menších věcech. Neboť promineme-li důležitější poklesky častěji bez trestu, způsobíme tím dvojí zlo, jednak bude dítě k pravdě lhostejno, poněvadž jen z prospěchu se přiznalo, a jinak bude lháti, kdykoliv mu pro vyznání pravdy nějaký trest hrozí. Pročež radno, za upřímné přiznání toliko trest zmírniti a zřejmě to i říci: „Za to, že jsi se přiznal, ujdeš s málem.“ Ale na opak buď přísně dodrženo, aby lháře dvojí trest zastihl, a tu řekni se: „To jest za to a za to, co jsi udělal, a toto ještě za to, že jsi lhal.“

Větší úleva v trestu se zachovej, když některé dítě bez ptaní samo přijde a se k něčemu přizná, co se mu z nedopatření přihodilo. Karlíček chtěl mouchu zabít, shodil a roztloukl skleněnou láhev. S hlasitým pláčem běží k otci do zahrady a praví, zlíkaje: „Ach, tatínku, já chtěl mouchu zabít a shodil jsem láhev!“ — „Cože? darebáku, láhev že jsi shodil? a snad jsi ji i roztloukl?“ — „Ach, ano, milý tatínku, ale já to neudělal schvalně.“ — „Schvalně — neschvalně! Počkej, já ti dám na pamětnou, abys podruhé dal lepší pozor.“ — To řka, uchopil prut a vyšlehal nemilosrdně upřímnému dítěti. Za nedlouho stala se Karlíčkovi podobná nehoda a tu to udělala — kočka. Kdo byl této lži vinen?

I když dítky ze skutečné bázně nebo studu poprvé selhaly, budiž s nimi velmi šetrně jednáno. Tu lze soukromí k nim promluvit asi takto: „Toho bych se nebyl od tebe nadál, že mi selžeš; co pak si asi pomyslí o tobě tvůj anděl strážce? a Pán Bůh vševědoucí, ten tě zajisté potrestá. Nezapomeň se z toho vyzpovídati. Na ponejprv ti to odpouštím, ale ať mi to neučiníš více, sic tě přísně potrestám. Dej mi na to ruku, že to více neuděláš a že nebudeš nikdy lháti; až přijdeš do kostela, pros také Pána Boha, aby ti to odpustil," a p. Svědomitým dítkám, které jak selhou, ihned samy se přiznávají, lze trest dva- i třikrát odpustiti. Avšak se *zvyčnými* lháři zacházej se přísně; mimo citelný trest ulož se jim i to, že na všechno co řeknou, musí svědka do-
staviti, jenž by potvrdil, že pravda jest, co byli řekli.

Rovněž přísně se jednej v tom, Bohu díky! řídkém případě, kdež dítky *z osobní nevole, ze záští a pomsty* bratry a sestry nebo kamarády křivě nařknou. Tehdáž, jakož i vůbec, když se lhaním jejich pohoršení nebo škoda nějaká způsobila, buď to netoliko přísně potrestáno, nýbrž i odvoláno veřejně před osobami poškozenými nebo nařknutými. To prospěje více, nežli by dovedla

dlouhá potupná kárání, jest pak i přísnou povinností křesťanského zadostučinění, na něž se dítky z mládí uvykati mají.

Nyní mám ještě něco na vroubku, a sice něco ostrého, proti těm nerozumným a nesvědomitým rodičům, kteří sami, *buď svým příkladem nebo přímým návodem dítky ke lži svádějí*. Obyčejně se to stává, aby si otec neb matka *z nějaké nesnáze* pomohli. — „Řekni tomu strýčkovi, že nejsem doma“ ¹⁾. — „Až půjdeš prosit, řekni, že ti otec umřel.“ — „Vymluv se panu učiteli, že jsi byla nemocna, — že jsi neměla střevíců, abys přišla do školy.“ — „Budou-li se tě ptáti, zdali to a to máme, řekni, žes nic neviděl, že nic nevíš.“ — „Ale nepovídej to.“ — „Ty blázne, což pak musíš vždy a každému říci pravdu?“ atd. atd.

Já už vím, co si tu pomyslíš, milý čtenáři; jako bych tě slyšel, pravíš: „Ale vždyť se nemůže, ba ani nesmí všecko všem a všudy říci; — vždyť jsou mnozí nestoudní lidé, kteří ze zvědavosti, ba i ze zlomyslnosti z dítek vyzvídají, co se v rodině děje; což si mám v takovém případě počítí?“ — Na to měj odpověď, že dítkám není ani potřebno ani slušno věděti o všem; odešli je tedy pryč, máš-li cosi tajného s někým vyjednávati. Šeptem tu pouze mluvití nestačívá, neboť ta jest zvědavost dítek, že pak tím více naslouchají, a klamně se toho, co nedoslechly, domýšlejí a pak i dolhou. Zvědí-li pak i přes tvou opatrnost někdy něco, co bys nerad, aby se na ulici dostalo, přikaz jim, aby potázány jsouce o tom od kohokoliv, řekly, jako: „Do toho mi nic není;“ — nebo: „Tomu já nerozumím,“ a p. — Rceš-li mi na to, že jest mnohdy nezbytno k uvarování se nepříjemností používati výmluv, či vyhýbavých odpovědí, tu ti přisvědčím; ale ani ty nesmějí býti lživé, tak řečené služebné lži. Smíť se ovšem pravda někdy zatajiti, buď zcela buď z části, a smí se říci slovo dvojího smyslu, ale pravdě nijak nesmí odporovati. Svatý Tomáš, arcibiskup Kanterburský, jsa na útěku před zuřivým králem Jindřichem II., potkal se, jeda na koni bez uzdy a sedla a převlečen jsa v kukli mnišskou, s pochopy královými, ani se ho tázali, není-li on arcibiskup Kanterburský. Načež svatý usmívaje se, odvětil: „Sudťe sami, zdali to jest přístroj a oblek arcibiskupský;“ a tak jim šťastně ušel. — Podobným způsobem vyvázl svatý Athanasius, patriarcha Alexandrijský, úkladně stíhajícím jej vojínům císaře Juliana odpadlíka. Pluje na řece Nilu po vodě, spatřil loď stíhajících jej vojínův, ani za ním též po vodě prudce veslují. Vida,

¹⁾ Jedno takové nevinné děcko řeklo na ten otcův návod strýčkovi, když přišel, skutečně: „Tatínek není doma!“ ale ve své pravdomluvné upřímnosti také doložilo: „on šel tamto do přístěnku.“

že nemůže ujíti, kázal svou lodí otočiti a proti vodě veslovati. Setkav se pak s lodí císařskou a tázán jsa, daleko-li je Athanasius, řekl neohroženě: „Nedaleko!“ Pak se braly obě lodice směrem protivným a svatý arcibiskup ušel šťastně nepřátelům. — Ovšemž že takové vyhýbavé odpovědi pravdě neodporující nepodaří se ani vždycky, ani každému; nelze-li se tedy nijak vyhnouti, tuť jest nezbytno se vzdáti, nebo patrná lež se nikdy a nijak nedovoluje.

Na konec ještě jeden příklad na výstrahu, jak nerozumní a nesvědomití rodičové někdy své děti *lži vyučují, klamně se domnívajíce, že to jest chytrost*. — Malý Vilímek liboval si od prvního mládí v rozličných šibalských kouskách; ani dne neušlo, aby někoho ze svých bratří, nebo sester, nebo kamarádů, ba i čeledi „nebyl napálil.“ Rodičové to považovali za chytrost, smáli se hodně jeho šutkám a šprýmům, a co mu někdy řekli, bylo jen asi: „Ty, malý šibale, ty!“ Ba někdy si i sami s ním šprým nějaký udělali, chtějíce jej navésti, aby zvěděl, „vyzná-li se“, čili nic. Když pak se objevil chytřejším, utěšeně si povídali stranou i jiným, že jest „prohnaná kopa.“ A skutečně sám se čím dále tím lépe cvičil, až i proti rodičům svým své lestné kousky obrátil, uměje jim namluvit, co chtěl, své spády jim zatajiti a tak ze všeliké nesnáze se vylhati. Když přišel do školy, tu bylo mu otevřené rejdiště ke všelikému šibalství. Neměl-li své úlohy v pořádku, neuměl-li, co bylo uloženo, hned měl celou kroniku lží pohromadě; a poslal-li učitel domů, přesvědčit se, jest-li tak všecko pravda, jak praví, milostivá matinka potvrzovala všecko, aby roztomilý synáček trestu ušel. — „Ty jsi pravý pletichář!“ to bylo všecko, co mu pak příjducímu domů řekla, radujíc se v srdci, že její Vilímek jest takový chytrák. Působil-li pak rodičům svými vždy většími a horšími praktikami značnou mrzutost nebo škodu, tuť ovšem někdy „zahřmělo doma i uhodilo“; ale Vilím byl tím horší, poněvadž zatvrzelejší; o polepšení nebylo ani řeči ani naděje. Abychom slovem řekli, jsa dvacetiletý jinoch dopustil se velikého podvodu, při němž jsa dopaden a na soudu usvědčen, do káznice odsouzen jest. S pláčem si pak stýskala jeho matka sousedovi, jaké neštěstí je potkalo, jaké hanby se dožili na synu. Ale ten ve své přátelské důvěrnosti jí směle řekl: „Vy jste sami toho vinni, vy jste ho na takového šibala vypěstovali!“ Arci že se ona proti tomu ohražovala, své vychování do nebe vynášejíc; ale moudrý soused svého úsudku se ani s vlas nevzdal. Měl-li pak pravdu? „Sapienti sat!“ dí latiník, což se po česku říká: „Moudrému napověz!“ ostatku sám se dovtipí.

XV.

● stydlivosti.

„Ó jak krásné a stkvělé jest čistotné plémě! Nezhynulá jest památka jeho; u Boha i u lidí jest v slávě“ ¹⁾. Nic nepochybuji, křesťanští rodičové, že s tímto slovem, jež sám Duch svatý ústy moudrého Šalomouna zjeviti ráčil, z plna srdce souhlasíte. Ba zajisté, „krásná jest ta čistota srdce“, ta ctnost andělská; stkví se na jasném čele, září z čerstvých očí, mluví z něžných rtíkův, dodává síly tělu a líbezné vnady celé povaze. „U Boha samého jest v slávě“ tato ctnost Panny Marie, jest zajisté kořen svaté lásky, ana se úplně jen Bohu obětuje. „U lidí jest ve cti“ i u těch, kteří jí nemají, jsouc jim blahodárnou, poněvadž na ní záleží všecko blaho a štěstí rodin, obcí a národů. „Nezhynulá jest památka její,“ vždyť Kristus Pán sám blahoslaví „kdo jsou čistého srdce,“ a slibuje jim, „že oni na Boha patřiti budou“ ²⁾.

Pročež i napomíná svatý otec Jan Zlatoústý všecky otce a matky volaje: „*Na ničemž si nedávejte tak záležití, jako abyste dítky své v svaté čistotě a stydlivosti zachovali.*“ — „*Zachovali*“, praví; neboť stydlivost jest vštípena od Boha srdcím všech maličkých, jsouc jednak význačným znamením, jímž se jejich věk vyznamenává, jednak i tajemnou páskou, kterouž srdce všech k sobě poutá, drží; jest tedy jenom třeba, abychom ji zachovali a šetřili, až by k té moci a síle dospěla, kteroužby později boj proti probuzené rozkoši tělesné statně podstoupila a vítězně dokonala.

Avšak právě to, že Bůh ve své velemoudré a laskavé prozřetelnosti dítkám cit stydlivosti k ochraně jich neviny dává, činí rodiče dvojnásob odpovědní, dopustí-li tomu jakýmkoli zanedbáním, aby ten útlý cit v mladistvých srdcích dítek byl uražen, seslaben, zrušen; tím by byli vinni, žeby pak jich syny a dcery na duši i na těle zastihla kletba časná i věčná, kterou nejsvětější a nejspravedlivější Bůh stíhá tu ohyzdnou nepravost, která by se vůbec ani jmenovati neměla mezi křesťany ³⁾. Ale tato kletba, — a to nyní dobře považte, nežli dále budete čísti, — zastihne netoliko je samy, ale padne i na hlavy vaše. Zdaliž pak nevíte, jak Božský přítel dítek, když je byl přívětivě k sobě zval a jim laskavě žehnal, potom vztaženou rukou hroze zvolal, což přede všemi jinými rodičům platí, řka: „Běda tomu, kdoby pohoršil některé z maličkých těchto, kteří ve mne věří; lépe by mu bylo, aby zavěšen byl žernov osličí na hrdlo jeho, a on s ním uvržen do hlubokosti mořské“ ⁴⁾.

¹⁾ Moudr. 4, 1. — ²⁾ Mat. 5, 8. — ³⁾ Efes. 5, 3. — ⁴⁾ Mat. 18, 6. 7.

Kdybychom to neviděli skoro každodenně na své vlastní oči, — ani bychom nevěřili, jak nedbale, neopatrně, nesmyslně si někteří rodičové v této veledůležité věci počínají. Co vám tuto dále říci hodlám, milí rodičové! má vás upamatovati, jak snad i vy v tom denně, ba okamžitě chybujete; dejž Bůh, aby tato má přátelská pokynutí u vás nebyla nadarmo, nýbrž abyste toho s dobrou vůlí použili k svému a svých dítek blahu. — Tu však se přiznávám, že jsou mi naproti všecky „třesky — plesky“, všecky „sladounké žvasty“, ježto nejsou „ani slané, ani mastné“, jak se praví, kdež jest mnoho slov, ale málo smyslu. Takové věci tu nic neprospějí, tu jest pravidlo: „s barvou ven!“ Kdybych se dále omezil na to, abych vám hudl jednou notou: „Budte počestně živi a vychovávejte své děti stydlivě,“ — tu byste zajisté taktéž všickni jednou notou přizvukovali: „Ba arci, tak to má býti; a my jistotně tak se chováme,“ a tak — zůstalo by při starém. Jen tehdáž, když se poučování váží ze skutečného života, když jest přiměřeno zevrubným poměrům, když se věc, jak se praví, „svým vlastním jmenem nazve“; jen tehdáž lze, bohdá! toho dobrého výsledku očekávati, kterýž ze slova Božího vyplývá. Pakli by se někteří přes toto mé podotknutí snad dále nad otevřenou mluvou horšili, těm tu stůj jedna pravdivá událost na uváženu.

V jednom venkovském městečku držela se svatá missie. Ale v tom městečku byl představeným obce t. ř. svobodomyslný osvěcenec, který byl jednak z pověstí slyšel, jednak i v novinách četl, že v sousedních vesnicích horliví ti kněží missionáři byli činili zvláštní kázání pro různé stavy, pro manžele, muže a ženy, a pro svobodné i mužského i ženského pohlaví, pro každé zvlášť, a že se v těch kázáních do zevrubna dotýkají zřejmě povinností těch různých stavů, zvláště svolaných, asi tak, jako sv. Pavel v prvním listu k Korintánům v kapitole sedmé činí. I uzdalo se tomuto „svobodomyslnému osvěcenci,“ — jakož se vůbec takým lidem zachtívá, mísiti se do věcí, do nichž jim pranic není a kterýmž ani za mák nerozumějí a při tom jen své zanedbávají, — aby taková kázání, jakož protivná prý „veřejné mravnosti“ zakázal, „poněvadž se prý v nich o útlých věcech příliš *otevřeně* mluví.“ Tak zněl úkaz, a dle něho byly též v určenou dobu dvěře chrámové policejně zavřeny. Že se ta kázání přes to činila, netřeba podotknouti; ale to se nám zdá důležitějším doložiti, že onen představený již dlouhá léta cizoložně živ jsa, za sklenicí býval právě ten, který nejhanebnějšími oplzlostmi se na hlas před malými i velkými chvastával. Tu jest na místě pomněti toho přísloví: „Čistému všecko jest čisto.“

Ale navraťme se k své věci. Praví se, *že reví, napustí-li se kořen jeho jedem, i jedovaté hrozny vydává*. Buď si to pravda, nebo nic, obrátíme-li to k naší řeči, zdali pak bude se co diviti, že se někdy již u mnohých nedospělých dítek nalezá tak prudká náklonnost k stydkým věcem, povážíme-li, jak mnozí rodičové za své mladosti již smilné chtíce své byli rozpoutali, prostopášně živi jsouce? povážíme-li též, jak mnohá ubohá kojenátka od chlipných kojných a mrzkých děvek odchována bývají? K tomu vezmeme ještě vychování tak pohodlné, choulostivé, rozmazané a bujné, jakož se u vznešenějších a bohatších stavů obyčejně nalezá a již pohříchu! i k nižším a méně zámožným lidem přechází; pak i předčasné navykání dítek na krmě příliš kořeněné a živné, na nápoje ostré a prudké, dále obléčení je v šaty těsné a do potu zahřívající, lehání v samých peřinách, dlouhé spaní neb i dokona provalování se na loži, aniž by spaly, klemžení za dne zvláště po jídle a p.: zdali pak se budeme diviti, že u tak chované, či rozbujnělé mládeže „smilné chtíce“ v rozkošnickou prostopášnost často přecházívají?

Že pak chytlavá taková látka za mladých let nastrádaná, brzo se plamenem ve zhoubnou nepravost vzejme, k tomu přispívá nemálo *u některých rodičů neopatrné a méně stydlivé se chování v domácnosti*, když se před očima svých dítek bez úkrytu svlácejí a oblécejí, při své práci domácí i polní polooblečení bývají, když matky nedosti stydlivě kojí, a p. Opatrní předkové věděli dobře, proč své maličké od třetího roku již ve zvláštních přístěncích k spaní ukládali, nebo alespoň společné své lože záclonami zastírali; a když i církevními sněmy se zakazovalo rodičům bráti své malé dítky spolu na lože, každý zajisté i méně soudný vážnou moudrost toho zákona uzná, jakož i že mu důvodem nebylo pouze nebezpečí, aby se dítě nezalehlo, nýbrž vůbec a více ještě šetrný ohled k počestnosti mravní. Mimo to jest velikým pohoršením, — kromě toho že jest to i hříchem, — jestliže otec a matka vespolek před „nevinným věkem“ dvojsmyslné a nepočestné řeči vedou, neslušné případy vypravují, nestoudné žerty si dovolují, o padlých osobách nebo manželských poměrech hrubě mluví; nebo když trpí, aby si domácí nebo přátelé těch anebo i nestoudnějších věcí před nevinnými dítkami dovolovali. Zhoubněji působí jedovatina takových řečí, když je někteří neopatrní rodičové přímo k dítkám mluví, s nimi „o ženění a vdávání se“ rozprávějí, na „příležitost“ k zaopatření, na toho a toho „ženicha,“ — na tu a tu „nevěstu,“ byť jen i žertem, poukazují. — Obhlídněte pak se, svědomití rodičové! po svém domě, nejsou-li tu obrazy, sošky, fotografie a p.

takového druhu, že na ně oko počestné bez zardění patřiti nemůže. I když obrázky, marcipánové balíčky, perníková srdéčka, ba i sešity ku psaní v městě nebo na trhu kupujete, hleďte pečlivě na to, aby na tom nebylo něco méně čestného malováno nebo napsáno. Nebo již i takové příležitosti používá ďábel k svedení nevinnosti! I když dovolíte, aby vaše dívky někdy se služebníky nebo jinými někam šly, snadno se státi může, že jedním necudným buď činem, buď slovem v čistá jich srdce první jiskra k zhoubnému plameni té šeredné nepravosti padne. Konečně působí velmi zhoubně na počestnost dítek, zvláště na venkově, přítomnost dobytka, jinde opět ošklivé „chování a mazlení se“ s psíky a kočkami. Zdržujte tedy dívky od obcování s čeládkou nejistou, od pastvišťat a jiných míst, kde by útlé kvítko stydlivosti škody utrpělo.

„Aj,“ řekne snad někdo z vás, „děti takových věcí ani nepozorují, poněvadž jim nerozumějí.“ — „Ale: „*Juventuti summa reverentia!*“ t. j. po česku: „K mládeži náleží největší šetrnost míti.“ Dívky totiž pozorují všecko: všecko vidí a slyší, co se vůkol nich děje, byť si i hrály; a nepochopují-li to hned, utkví to v mysli jejich, tak že to brzo jako nevědomky mluví — činí. Jest duše jejich podobna zřícadlu, ano vnímá obraz každého předmětu, který se mu představí, jenom že duše pojmy přijaté podrží a časem obnoví a zdokonalí. Přijme-li tedy dítě pojmy smyslné, byť i nejasně, dospěje ku poznání poměrů pohlavních dříve, nežli mu prospěšno jest; tak potom není divu, že bývají některé dívky před časem dospělá „raňátka“, věduce ve svém dvanáctém, ba někdy desátém a osmém roce věci, jež počestní předkové naši sotva ve dvacátém věděli. Tato „*blažená nevědomost poměrů pohlavních*“ byla štítem čistoty, kterouž na pradávných Slovanech řeční spisovatelé vychvalují a ta má býti opět ozdobou a chloubou našich křesťanských rodičů, chtějí-li, aby opět nevinnost byla základem jich radosti a blaha.

„Aj! co?“ slyším toho a toho říci, „později se to dívky přec dovědí; to zatajiti nelze.“ — Ta námitka jest, nevím zdali pošetilejší či drzejší. Neboť není to jedno, *kdy, od koho, a jak* se mládež dozví o účelu různého pohlaví, a tím o původu člověka. Jako by jedna a táž krmě, která dospělému tělu lidskému zdravá a veleprospěšná jest, mohla býti nedospělému tílku dětskému velmi škodlivá až usmrcující, tak jest i v duchovním ohledu; i tu může býti některá vědomost dospělci prospěšná, která nedospělci předčasně jsouc sdělena, zboubná bývá. Tu buď základním pravidlem, že jest lépe, dovědí-li se o těchto věcech dívky záhy, částečně,

a příležitostně z úst moudrých, opatrných a zbožných rodičů, nežli z úst nebo příkladů bujných a oplzlých druhů a družek. Pravím pak částečně a příležitostně, méně tím, aby rodičové nikdy sami o takových věcech nezačínali, nýbrž na zvědavé otazy dítek šetrně a upřímně odpověděli jenom tolik, co dle opatrnosti své uznají, že by dostačilo, nikdy žertovně jenom a nebo lehkovážně, tím pak méně hrubými a podlými slovy, nýbrž vážně a zbožně, ve všem k Bohu poukazující, že tak a tak jest řízením jeho.

Na všetečné otázky dítek o takových věcech, buď odpověď pravdivá, prosta lživých a pošetilých povídek, *ale* co možná vyhýbavá¹⁾. Jak mnoho by se tu pověditi a sděliti mělo, rozhodni věk a povaha i dosažené již známosti dítek; u prostých nevinátek dostačivá tu pouhé poukázání k Bohu, an tak všecko milostivě a laskavě zřídil. Které by však již od jinud více věděly, nemají se způrně a naprosto odbýti, sic by ve své zvědavosti jiné nekalé prameny si vyhlédaly; ale vážně a zbožně poukaž se jim ku pravdě, k čemuž biblické příběhy vhodnou příležitost dávají, a *vždy* se dolož, že o takových věcech s jinými rozmlouvati nesluší se a že to Pán Bůh zapovídá, že jest to těžký hřích a že se z toho zpovídati musí.

Druhé čím se nevinnost dětská chrání a zachovává jest: „*Hleďme vždy osvěžiti a posilniti cit přirozené stydlivosti.*“ Slyšel jsem, že jedno čtyřleté děcko, jehož se byl lékař z potřeby dotknul, proti tomuto tak zanevřelo, že se mu z daleka vyhýbalo. — Jiný chlapeček asi desetiletý nikdy z lože nevstal, dokavade druží

¹⁾ Jeden študující gymnasista, doma zbožně vychovaný, měl po domácku vyučovati dítky jednoho vojenského důstojníka, děvčátko asi o 10, chlapečka asi o 8 letech. Matka si přála, aby dívce také něco z biblické dějeprawy sdělil. Mladý učitel započal tedy ostvoření světa a prvních rodičů, úloha nesnadná, zvláště když matka vždy bývala učení přítomna. Malé děvčátko, plno zvědavosti, náhle se táže: „Pane učiteli, byli Adam a Eva, když je Pán Bůh stvořil, hned tak velicí jako tatínek a maminka?“ — Učitel přisvědčil, octna se v nemalé nesnázi. Ale ta byla ještě větší, když se nevinné děcko dále otázalo: „Proč pak nyní nejsou lidé, jak se narodí, tak velcí?“ — Co měl ten asi 16letý kandidát učitelský odpověditi k tomu, ana matka přítomna byla. I pohledna ve své nesnázi oknem a spatřiv tam květiny, některé nedávno zaseté, jiné květoucí, katechizoval dále: „Povězte mi, Karlínko, zdali pak tyto květiny hned tak pěkně květy?“ — Dítě jalo pak se vypravovati, jak byly zasety, zalévány a vždy větší a větší. — Načež doložil mladý učitel své žačce, že tak jest to i s lidmi a že jest tak od Pána Boha zřízeno; aby tak též ona byla hodná a poslušná a rodičům k radosti vyrostla, jako ty květiny. — Hodina padla; mladý učitel se poroučel. Matka za ním vyjdouc, řekla mu usmívajíc se: „Dnes jste ve své zkoušce dobře obstál!“ — Byl ten nápad toho mladého učitele náhodou, či myšlenka shůry dána? — Možná! snad k vůli tomu nevinnému dítěti. — —

bratří a sestry byli v ložnici. — Blahoslavený *Petr Fourier* (Furié) nenechal se ani od vlastní sestry, od matky jen přes moc obejmouti. — Svatý *Stanislav Kostka* omdlel, když nějaké nestoudné slovo slyšel ¹⁾).

Křesťanští rodičové! považujte to za veliké štěstí, znamená-li podobnou stydlivost u svých dětí a šetřte jí co nejpečlivěji. Nedovolujte si ani sami, tím méně dopouštějte jiným přílišné přitulky, celování a lísání se s vašimi neviňátky. Ach! jest zajisté ďábelská ohavnost z takového útlocitu dětí si žerty tropiti a se jim proto vysmívati, anebo jen k tomu lhostejně se chovati! Žluč se člověku hnouti musí, an slyší, jak i sami rodičové tento útlý kvítek u svých maličkých mařívají slovy jako tato: „Ty hloupá! nebuď tak stydlivá, jako ten skopový lůj!“ — „Cožpak jsi tak plachý, jako nějaké děvčátko!“ — „Nebuď tak upýpavá a bázlivá!“ — „Co pak jest na tom, dotkne-li se tě někdo, ty husičko!“ a t. p. Ach! rodičové, rodičové! a všickni vy dospělí, kdo sebe méně svědomí máte, pomněte tu, co praví Pán: „Lépe by byl žernov osličí na hrdlo těch a takových, nežli podobná slova z hrdel jejich!“

Jeden mladík, obrátiv se po velmi prostopášném životě, udal tuto příčinu, že za doby jeho dětství jeden ze soudruhů přede všemi žáky ve škole potrestán byl způsobem všemu studu protivným, čímž se pak stydlivost jeho samého tak otupila, že to bylo počátkem všech jeho hrubých přestupků proti počestnosti. Zdali pak se není obávati, aby takové uražení stydlivosti při neopatrném trestání, nebo jiných příležitostech podobné zlé následky za sebou nemělo? Máš-li tedy, křesťanská matko! své maličké vykoupati, ukrej se s ním, jdouc do zvláštní komory, nebo jakkoliv jinak, nepřipouštějíc žádného jiného dítěte k tomu! dívky své nikdy nepřevlácej jedno před druhým; nenechávej nikdy žádné, byť sebe menší, nahé nebo polonahé před očima jiných ležeti, aniž dopouštěj, aby pouze v košilce po síni, tím méně po ulici běhaly; postarej se o to, aby bylo řádné místo v domě nebo na dvoře, kde by všickni, malí — velcí, slušně své potřebě vyhověli, nedovol, aby jinam chodili, tím pak méně jedno s druhým; netrp, aby se koupali chlapi u veřejných cest a hled, aby vždy i při tom poctivě rouchou zastřeni byli; neoblácej své „robátko“ do šatů, v nichž by nemohlo pohodlně choditi, běhati, hráti si a seděti. Stane-li se, že některé maličké se nějak posadí nebo položí, jak není slušno, pohroz mu ihned, a rozumí-li už tomu, pokárej je přísně, zvláště, jestliže se všetečně a zúmýslně odkrývá.

¹⁾ Viz Goffin. post. I. str. 385.

Snad řekneš tu někdo: „Děti při tom nic zlého nemyslí; zakazuje-li se jim to, pak teprva bývají upozorněny.“ Co se upozornění týče, tuť arci nemyslím, aby se o tom, co se tak nesluší, činily dlouhé výklady. Slovo přísně a ostře pronešené nezkaženému dítěti dostačí, jako: „Fuj, hanba!“ — „Nestydíš se?“ — „To jest hřích!“ — „Pán Bůh vidí!“ — „Ach! jak se odvrátí od tebe tvůj svatý anděl, uvidí-li to ještě jednou!“ — Neznamená-li na taková přísná a krátká slova žádného polepšení, nýbrž stane-li se podobná neslušnost brzo opět, tu nastup citelný trest bez dlouhého kázání: „Neřekl jsem ti, že jest to hřích, — že jest to hanba, tak . . . ? Uvidím-li to ještě jednou, nebo dozvím-li se to, dostaneš, že se budeš lépe pamatovati.“ Zacházíte-li tak s dítkami svými, vštípíte jim záhy, že všecko i slovo i jednání proti stydlivosti jest *těžký hřích*, aniž byste nevinným zlé věci připomenuli. Jen tam, kde již jest větší znalost hříchu a přestupky bývají zlo-myslné, tu jest čas k výkladům, jak ohavná, jak škodlivá jest nepravost ta, k důvěrným domluvám a přísným i srdečným napo-mínáním. Když však dítě maličké, byť i nevědomky, něčeho se proti stydlivosti dopustilo a my potřebného pokárání opomineme, vymlouvající se, „že tomu nerozumí, aniž si cosi zlého myslí,“ můžet ovšem v prvním případě pravda býti, že nic nepočestného nemyslí a nehřeší; ale mravní jeho útlocit poruší a otupí se těmi neslušnými pohledy a tím odkrýváním sebe, tak že později, když by si při podobném chování se mnoho mysliti mohlo a mělo, též nic si nebude mysliti, jsouc uvyklé takovým nestoudným opl-zlostem; přijde-li pak během lét s příležitostí i pokušení ku pádu, podlehne mu spíše a snadněji, nežli kdyby bylo naopak od prv-vního mládí takové stydlivosti uvyklo, která se zardí již při dvoj-smyslném slově, zachvěje se při nečisté myšlence, a byť i samotinko bylo, samo před sebou svatou úctu zachovává.

Mějte konečně, křesťanští rodičové! *již u svých maličkých bedlivý pozor, aby nebyli svedeni k smilným skutkům*. Nepovažujte toto mé slovo za marné a zbytečné. Bohu buď žel a vám upřímně řečeno! není to nic řídkého za našeho t. ř. osvíceného věku, že seznávají dítky již z mládí takové hříchy, které by ani dospělí lidé ani dle jména znáti neměli. Původ takových hrozných ne-pravostí bývá v ložnicích, kde děti, chlapci a děvčata, pospolu spávají, což jest vždy a v každém ohledu veliká nesnáze, kterouž svatý Karel Borromejský a velemoudrý papež Benedikt XIV. ká-rají, řkouce: „Ani chudoba, ani nouze o místo tu nevymlouvají; lépe by bylo, aby leželi na zemi anebo pod širým nebem.“ Svatý Jeronym pak píše Gaudenziovi: „Děvče sebe mladší styď se

vždycky hráti si společně s chlapci,“ k čemuž dokládám, abyste hrám dítek i tehdáž dohlédli, když i jinak každé pohlaví zvláště si hraje. Slyšíte-li však, ani soudruhové vašich dítek neslušná slova mluví, znamenáte-li na nich drzé nestoudné nemravý, jsou-li prostořecí a všeteční bez ostychu a skromnosti, kterýmiž ctnostmi nevinnost čistých duší se jevívá; tu bez milosti zakažte svým dětem s takovými nebezpečnými nezvedenci obcovati, na nikoho neberouce žádného ohledu. — Dále napomíná rodiče svatý Jan Zlatoústý, aby své dítky varovali čeledínů, jichž počestnost, zbožnost a ctnost nebyla by jistě osvědčena, řka: „Mějte bedlivý pozor, aby vaši služebníci a služebnice před dítkami vašimi s osobami různého pohlaví nežertovali, neobcovali.“ Nenechávejte své maličké s nimi spolu spáti, ani v též ložnici, tím pak méně v témž loži, nechcete-li, aby mravopočestnost jich škodu utrpěla. Netrpte chůvám, aby dítky obléčejíce a svláčejíce, myjíce a koupajíce, jich se neopatrně dotýkaly nebo je lektaly, aby tak buď od pláče umlkly buď dříve usnuly; při čemž se ovšem rozumí, abyste vy nic takového nedělali; i ty *nejmenší* ze svých nevíňátek chraňte všech osob, míst, příležitostí, kdež by jich nevinnost byla porušena. Snadno může jedním neprozřetelným slovem, pohledem a p. jiskra nepočestnosti v útlá srdce jich padnouti, která se pak snadno větrem rozkoše světské u veliký požár vzejme.

Považtež, milí křesťanští rodičové! pro Bůh vás prosím, považte svědomitě, co jsem vám v tomto článku řekl. Již jej zavírám slovy jednoho slavného dítek přítele nového věku, an dí: „Jsouť ohavnosti tělesné, které netoliko nevinnost umrtvují, nýbrž i ducha otupují, síly životní otravují a moří a mnohdy předčasný hrob kopají. Nebuďte, milí rodičové! příliš bezpečni v té věci; neboť jestliže některý mladý člověk *tajnému hříchu* propadne, tomu lze toliko pilnou péčí moudrého lékaře a bedlivou pozorností rodičův a šetrným vedením horlivého duchovního pomoci. Vychovatelé a lékařové o tom mnoho truchlivých příkladů znají, mezi městskou mládeží zvláště. Potká-li tedy některé z vás to neštěstí, že z vašich dítek to nebo to v takovou šerednou ohavnost upadne, — což snadno z jistých znamení se okáže, — neprodleně se s některým opatrným a moudrým duchovním poraďte, co byste činiti měli; neboť bez jeho rady sotva se vám povede, abyste dítě své časné i věčné záhuby uchovali.“

XVI.

I opominutí povinnosti někdy těžkým hříchem bývá.

U proroka Ezechiele jest jedna kapitola, kterou by si měli představení, tudíž i rodičové, denně čísti a uvážiti. My pak je obrátíme přímo na křesťanské rodiče. Dí pak sv. prorok: „Synu člověka, *strážným dal jsem tě domu tvému*, tvým synům a dcerám. Stůj tedy vzhůru na strážnici, vyhlídaje po nepříteli jich spasení; uvidíš-li ze vzdálí třpytící se meče jeho, zatrub hlasitě, ať lid můj znamená blížící se nebezpečenství a postaví se na odpor nebo se dá v útěk. Pakli *opomineš* onu stráž a zatroubení, a nepřítel-li přijde přepadne pro neopatrnost tvou lid můj a meč jeho zahubí-li *jediného člověka, zajisté krve jeho z ruky strážného požádám*“ ¹⁾. Jaká strašlivá pohružka, milí rodičové! Každý těžký hřích vašich dítek, kterému jste překaziti mohli, ale zanedbáním svým nepřekazili, půjde u Boha na váš vrub a bude trestán na vás, jako byste se ho byli vy sami dopustili; neboť máte tu přísnou a svatou povinnost bdíti nad jejich nevinností, a znamenáte-li sebe menší nebezpečenství, abyste je nejprve laskavě varovali, pak přísně kárali i trestali.

Marně se pak budete vymlouvat, řkouce: „*Vždyť jsme my je k ničemuž zlému nevedli!*“ Vizte sami, není-li takové slovo pastnou lží; snad jste přec byli „pastýři, jižto své stádo zavedli“ ²⁾; a pak jest se vám obávati propasti pekelné. Ale byť jste nebyli sami svědci svých dítek, buď slovy, buď příkladem k zlému je majíce, přec neujdete přísnému trestu, jestliže jste buď potřebné bedlivosti opominuli, buď příležitosti nepřekazili, tak že vaši synové a dcery od jiných k nepravosti svedeni jsou, ku pádu přišli. Vy jste strážcové, kteří netoliko v trest upadnou, když pevnost byli zradili, nýbrž i když příchodu nepřítele znamením a pokřikem neohlásili; vy jste pastýři, zasluhující zavrženu býti, netoliko když byste beránky své hltavým vlkům do jícnu uvrhli, nýbrž i když byste blížícího se vlka nezahnali; vy jste majitelé domu, kteří netoliko vinni jsou tehdaž, když sami oheň v domě svém byli založili, nýbrž i když mu zdí ohnivzdornou nezabránili.

Marnáť bude též výmluva vaše, řeknete-li: „*Vždyť majíce rozum věděly, co by činiti měly a co nic.*“ Což pak nevíte, že někdy i sebe lepší rozum s slabým srdcem uteče? U člověka není tak, jako u té němé tváře; mláďata zvířat dospěvše jsou pudem přiro-

¹⁾ Dle Ezech. 33, 1—7. — ²⁾ Jer. 50, 6.

zeným vedena k věcem sobě prospěšným, odvrácena od věcí sobě škodlivých. Protož o ně staří nic více nepečují, a dospělý mladý plod nic nedbá rodičů; rozejdou — rozlétnou se, aniž by více na sebe pomněly. Ale vám, rodičové! ponechává Bůh dvadctiletého mladíka a osmnáctiletou mladici ve vašem podruží, přikazuje jim přísně, aby vás i v tomto věku poslušni byli, vaše napomínání slyšeli, vaše kárání pokorně přijímali, vše to patrně za tou příčinou, poněvadž i tehdáž vašeho poučení, vašeho dohledu, vašeho vedení potřebí mají, aby při své nezkušenosti, své prudkosti, své slabé vůli ku pádu a k záhubě nepřišli. Ostatně buďte jednou upřímní a přiznejte se, jak jste vy sami za svého mládí byli? Snad a beze snadu že jste i vy tehdáž některý „hloupý kousek“ vyvedli, jehož jest vám nyní srdečně žel. I kde se poděl tehdáž rozum váš? Zdali pak jste tehdáž nevěděli, co jste měli a neměli činiti? „Ach!“ slyším tu vzdychati, „ach! ovšem; ale jsme všickni křehcí a slabí lidé, chybě podrobeni všickni! Kéž by byla má matka na mne bedlivější oko měla! Kéž by .“ ale dosti, nežádám zevrubnějšího se přiznání; to náleží do vaší zpovědi. — Nebo dejme tomu, že jest u vás všecko v dobrém pořádku; vy jste svou mladost počestně strávili, nevinnost svou neporušenu zachovali. Ale tu i věděti budete, zdali pouze váš zdravý rozum a vaše dobrá vůle vás pádu uchránily, či snad více k tomu přispěla bedlivá péče a opatrnost dobrých rodičův vašich. Ale snad řekneš: „*Vždyť nemohu s dětmi již vyrostlými všudy choditi, všudy je s sebou voditi, všudy jim v patách býti!*“ Ovšem to nelze; ale věděti máš, kam a s kým chodívají, častěji se za nimi podívati, je náhle překvapiti. Činíš tak, otče? matko? Vědí-li tvoje dítky, že nejsou nikdež jisty, že téměř stromy i v sadě i v lese uši mají, provází-li je všudy svatá bázeň před rodiči; tuť je i jich anděl strážný nikde a nikdy neopustí. Jak často říkají mladíci a mladice o svých pečlivých rodičích: „Před matkou se musím míti na pozoru; ta vidí i za rohem.“ Nebo: „U nás mají i stěny uši!“ a p. Jest ovšem snadno říci: „*Já konám svou povinnost, a ostatně za nic nemohu.*“ Ale jest i zpropadená povinnost, s kterou se do pekla zpropadneš, t. j. povinnost prunedbaná. U některých lidí se podobá svědomí velikému a k tomu i děravému pytli, do kterého jednak mnoho se vejde, jednak i mnoho se rozsype. Pročež udám tuto dále, co byste, milí rodičové! činiti měli, abyste své povinné bedlivosti u svých dorostlých dítek dostáli tak, abyste v svědomí svém mohli upokojeni býti. A tu počnu slovy starého jednoho spisovatele pohanského, Plutarcha, an dí: „Mládež zdržujme všemožně od obcování se zlými lidmi; neboť vždy a všudy

něco ze zlých nezpůsobů jejich přijme.“ A svatý Pavel píše: „Porušujít se dobré mravy rozmluvami zlými“ ¹⁾. A jak zhoubně působí i jeden zlý společník praví pořekadlo: „Jedna prašivá ovce celé stádo nakazí;“ a „jedním shnilým jablkem všechny vůkol nahnijí.“ Pročež dobře má sv. Jan Zlatoústý, řka: „že veliké odpovídání u Boha míti budou a sotva odpuštění dojdou rodičové, kteří zanedbali pozor dáti, kam jich dítky chodí a s kým a jak obcují.“

Z příležitostí, kde mladíci mezi zlé společníky přicházejí a od nich zkažení bývají, jest především *předčasné navštěvování hospod*. Ať nic nedím o tom, „že bujná věc jest víno“ ²⁾ a svárlivé že jest opilství a že v něm jest chlípnost“ ³⁾, jak svaté písmo učí, jesti jistá věc, že si v hospodách mladíci vaši navykají špatným řečem, rouhavému lání, oplzlým žertům; hraním v karty svedení bývají k lakotě, podvodu, krádeži; brzkým kouřením tabáku bývají ochablí a vypínační, a naučivše se „sezváněti sklenicemi“ a zpívati „necudné zpěvy“, omrzí si vždy více a více vážnou službu Boží a vroucí modlitbu. Protož jindy velemoudře zakázáno bylo mladíkům před sedmnáctým rokem věku do hospody choditi; i což ti překáží, svědomitý otče! abys takový příkaz učinil zákonem svým domácím? K tomu máš úplné právo, v kterém ti nikdo nemůže brániti. — Co jsou hospody hochům, to bývají přástky a jiné zábavy večerní děvčatům; svědomité matky nemají je svým dcerám předčasně a bez opatrné dohlídky dovoliti.

„*Ale ta mládež zaslouží přec svého vyražení v neděli a svátek!*“ řekne snad mnohý. Ani já nic proti tomu nemám; avšak musí-li pak to býti právě v hospodách, přástkách a jiných podezřelých místech? Proti tomu bych učinil moudrým rodičům tento návrh: Když váš Václav, nebo vaše Anna byli ponejprv u sv. přijímání, nečekejte, až by si sami nějaké „společníky“ nebo „společnice“ vyvolili; nýbrž poohlédněte se sami, kde byste hodné jim soudruhy, dva nebo tři, mezi příbuznými nebo sousedy našli; a rcete pak k svým: „Ten a ten by byl hodný druh pro tebe; ta a ta by byla slušná společnice k tvému přátelství, od té bys se lečemus dobrému mohla přiučiti,“ a p. Pozvete pak při nejbližší příležitosti, tak v neděli po požehnání, tyto vyvolence k sobě, dejte jim připravit nějakou svačinu, děvčatům kávu, hochům třeba i nějakou tu sklenici piva, a pak ať se nějakou nevinnou hrou pobaví, jen žádnými kartami o ořechy nebo ovoce a p. Někdy si přisedněte sami k nim a povídejte jim něco zábavného a prospěšného ze své

¹⁾ I. Kor. 15, 33. — ²⁾ Tím rozuměj všeliké opojné nápoje, pivo kořalku, a p. — ³⁾ Přísl. 20, 1. Efes. 5, 18.

zkušenosti a života. Když se setmí, nechť se ten mladý lid rozejde, a tak to může býti v neděli a svátek po střídě u jiných té mladé společnosti. Není-li pak to dosti zábavy pro mladý lid srdce nevinného?

Společníky nejhoršími a nejzlobnějšími jsou „špatné knihy“, proč? protože je déle u sebe mítí, nepřetrženě a pozorně se s nimi obíratí, snadněji je ukrýti možná, nežli to se zlými soudruhy lze. Vůbec není radno, aby mladí lidé se příliš čtením pouze zábavným obírali. Tu nebud' „dlouhá chvíle“ výmluvou; neboť zdravá a silná mládež má se zajisté vážněji a prospěšněji zaměstnávatí, nežli čtením povídek, a to povídek všelijakých i lehkovážných, na nichž mnohdy ani zbla není, coby poučovalo. Dítka školní mají zvláště své úlohy pracovatí a školním předmětům se učití. Čtení zábavné přechází často v náruživou hltavost duševní, která bez rozdílu po každé knize se sápe, jsouc nejprvé spokojena slušným vypravováním, konečně však i nemravnou, nevěreckou otravinu pohlcujíc. Tudíž má pravdu svrchu jmenovaný Plutarch, že „mládež má více potřebí moudrého vůdce při čtení, nežli když se choditi učí,“ kterýž by ji jednak zdržoval, aby se nepouštěla daleko a nepadla, jednak ji na pravou cestu ukazoval, aby nezbloudila. „Zvláště pak“, napomíná sv. Alfons Ligourský, „zakažte, křesťanští rodičové, svým dítkám čtení zamilovaných povídek, tak zvaných „románů“; nebo ty zanechávají v mladých lidech vždy neslušné, nepočetné, plzké myšlenky, jimiž od zbožných mravů odvrácení a k hříchu naklonění bývají.“ — „Varuj se“, píše moudrý hrabě Stollberg svému synu, „varuj se mrzkého kaliště čtení románů; tím se čas maří, nevinnost podrývá, omrzelosť k vážnému čtení vštěpuje a zhusta náboženství kazívá“ ¹⁾.

Velikou též prozřetelností kupujte křesťanští rodičové i *kalen-*

¹⁾ Tu lze málokteré spisy zábavné svědomitě doporučiti. Nejspolehlivější jsou v tomto ohledu spisy Ehrenbergrovy, Frant. Pravdy, Souhradovy a jiných z tisk. spoiku, i z části povídky Boženy Němcové; z přeložených pak pro mládež nejvhodnější jsou Křištofa Šmida. (Nieritzovy bych pro náboženskou lhostejnost neradil.) Jiné vesměs jsou více méně závadné, buď že obsahující pletky zamilovaných, vadí mravnosti, obraznost lživými poměry života naplňující, buď že, zvláště které se nazývají *dějepisnými*, tu „trudně slavnou“ dobu vlasti naší velebí, kdež národ náš, v náboženství i v politice jsa rozdroben, sám proti sobě brojil, strana stranu ubíjela, velebné památky bezohledně ničila, a tak drahou vlast napořád zubožovala. To jest právě tak, jako když někteří spisovatelé francouzští „velikou svou revoluci nejslavnější dobou“ národa svého jmenují. Spisy „krejcarové“, jež vlastenečtí pomatenci odevšad sbírají a obsaženou v nich jedovatinu jidášsky mezi nezkažený náš lid rozvádějí, ta všelijaká „tajemství“ à la E. Sue a p. jsou na oheň špatná, nehodíce se leč — na hnůj. Takové knihy nepřejděte přes váš práh!

dáře. Těch bývá co rok více a více; ale vedle nezávadného rozvrhu ročních částek a jiných prospěšných udání, obsahují též povídky a pojednání buď proti náboženství, nebo proti útlocitu mravnímu. Nejbezpečnější jest tu „Poutník, kalendář pro katolíky“ a „Pečírkův vlastenecký kalendář, pořádaný od V. Štulce.“ — Můžete-li pak i nějaké „noviny“ nebo „časopis“ si objednat, tu nemohu vám z oněch navrhnouti leč „Čecha“ a z těchto „Blahověst“ a poněkud „Světobzor“ z moravských pak „Hlas“ a „Školu B. Srdce P.“ dokládaje, že jest to velmi nesvědomitá věc, podporovati listy směru proticírkevního a je v domě svém k duševnímu otrávení svých dítek držeti.

Co mám říci o *divadlech*? Divadelní kusy novější doby jsou z větší části spracované romány, nebo obrazy ze života velkoměstského, v nichž se zločiny všeho druhu, podvod, cizoložství a všeliké šibalství líčí, ale tak, že to více vábí nežli odstrašuje. Dobře pravil již Tertullian: „Co vám ukazuje truchlohra? Smyšlená a přehnaná dobrodružství, připomínající vám ukrutnosti a hanebnosti, jichž byste neměli ani pomněti. — A co veselohra? co představuje vám ta? Nevěrnost mezi manželi, neposlušnost dítek k rodičům, svůdnictví a porušení nevinnosti, neslušné šprýmy, podvádění rodičův a vyžilých starcův. A což pak tance (ballety) nebo živé obrazy? Vyvinují před očima vašima všelikou neřešť chlupného rozkošnictví, — slovem vše, čehož by křesťan ani pomněti neměl.“ Dle toho i podnes platného úsudku zřejmě jest, zdali se dětem navštěvování divadla dovoliti má, čili nic. Nedospělým a žákům nijak; dospělejším s opatrným výborem. Nejspolehlivější by byla snad některá počestná opera nebo činohra; veselohry a frašky jsou z větší části pochybného druhu¹⁾.

„*Obcování osob různého pohlaví*“ nedovoluj se leč z vážných důvodův a se vší opatrností, a byť nebylo nižádné příčiny k podezření. „*Máš-li dcery, opatruj těla jejich*“²⁾, dí moudrý Sirach: a jinde opět: „Dcera působí otci tajné bdění, a péče o ní odnímá mu sen, an se bojí, aby nebyla prostopášná“³⁾. Dobře o tom se vyjadřuje ctihodný otec Bergamo řka: „Nemysli, že bych tě napomínal, abys všecky lidi v podezření měl, když ti radím, abys na své dítky bedlivý pozor dával. Zdali pak nezavíráme i své peníze a klenoty, aniž bychom tím všecky lidi za zloděje vyhlášovali? Lze o každém člověku dobré mínění míti, že jest slušný, mravný, poctivý, ale i přes to máme své svěřence pilně a opatrně střežiti, jakož nižádnému nic nekřivdíme, své peníze a stkvosty uzavírajíce.“

¹⁾ Viz ještě, co jsme o divadlech podali do „Blahověstu“ r. 1877. str. 111. — ²⁾ Sir. 7, 26. — ³⁾ Tamž. 42, 9.

Pročež, milí křesťanští rodičové! netrpte svým synům a dcerám *žádné známosti různého pohlaví*. Každé takové důvěrné obcování mezi osobami rozdílného pohlaví považuj se *nejbližší příležitostí k hříchu, která se rovná hříchu těžkému*, nejsou-li při tom tyto tři podmínky: předně *opravdový úmysl* vstoupiti do stavu manželského s tou osobou, jejíž známost si kdo vyhlédává; druhé jistá *vyhlídka*, že ten sňatek možný jest; a třetí, že se to *brzo, v krátké době* státi může. Křesťanským rodičům tedy nastává ta přísná povinnost, aby bedlivě své dítky na pozoru měli a jim všelikou známost zakázali a přetrhli, kdež není ani úmyslu ani možnosti, ani vyhlídky na sňatek a nebo že by teprva po letech jej uzavříti možná bylo. Dobře praví blahoslavený Leonard de Ponte Mauritió z řádu sv. Františka: „Takové bezúčelné a dlouhé známosti mladých lidí mohou býti z počátku ovšemf bezvadné a nevinné, ale časem nevinnost jich přestává. Nejprvé si libují vzájemně na sebe pohlédati, pak pro vyrazení s sebou žertovati, to pak přechází, aniž bys znamenal, v náruživou žádostivost, jejímž splněním konečně bývá pád ve zhoubnou propast.“ Snad vlastní vaše zkušenost toto potvrzuje a nebo důkazy toho vůkol sebe ve svém příbuzenstvu a sousedstvu snadno naleznete. Buďte tedy pilně na stráž, abyste podobného neštěstí svoji rodinu uchovali.

Ba i tehdáž, když by vaše dospělá dcera pořádnou a počestnou známost měla, hodlajíc s rovněž tak počestným mladíkem v stav manželský vstoupiti, ani tehdáž neopomíňte opatrné stráž. Uvažujíc velikou lidskou slabost, ukládá svatá Církev v té příčině svědomitým rodičům tu povinnost, aby snoubenci nikdy s sebou soukromí ani nemluvili. Jak můžete tedy, rodičové! to zodpovídati, nechávajíc takové mladé lidi schvalně s sebou samými? jdouce jim stranou, abyste jim téměř příležitost k hříchu dali? ponechávajíc je večerní dobou samých před domem nebo v jiných úkrytech? dovolujíc jim procházky soukromí a přespelní? Srovnajte jak se takové vaše lehkovážné (neřku nic hůře!) jednání shoduje s přísnými slovy sv. Jeronyma, an dí: „Dej pozor, matko! na dceru svou, ať bez tebe ani přes práh nevyjde, a když jest s tebou, ať tě ani na krok neopustí; nedovol jí samotné ani k hrobům svatých putovati, aniž ti buď lhostejno, když by nějaký vystrojený mladík na potkání se jí poklonil a se na ni zasmál!“

Tak dle toho sv. otce nemají vaše dcery bez vás ani na poutě jíti, a vy jim dovolujete *i k muzikám, tancům, bálům*, bez vašeho ostražitého průvodu! Když by nějaký vystrojený jinoch na potkání se na ně zasmál a je pozdravil, toho nemáte přehlédnouti, a vy jim dovolujete, aby se s takovými samy v tancích po celé noci

proháněly!? Nikdy se nemohou rodičové ve svém svědomí upokojiti, opominou-li lehkovázně své dospělé dítky k muzikám a bálům doprovoditi a v čas opět domů dovésti. Je tam bez dohledu při tak nebezpečném vyrazení mezi mladíky ponechati jest nedbalost těžce hříšná. Dobře praví týž sv. Jeronym: „Při tanci umírá nevinnost, při průvodu domů bývá pohřbena.“ — Nezdržuj se *nikdy dlouho* v takových plesích; neboť po půlnoci bývají obyčejně hlavy osvětleny či rozníceny, a při takovém světle upadávají lidé v temnotu nepravostí a tou v oheň pekelný. Do dvanácté hodiny by bylo těch skoků dost a dost; co nad to jest, unavuje tělo i ducha a naklání k hříchu. Dítky pak školní anebo nedávno škole odrostlé vůbec se k tancům ani neberte ani nepouštějte. — Aniž pak mají rodičové práva, své dítky, když by k muzice jíti nechtěly, nějak k tomu nutiti. Zdali pak nemůže býti, že jim svědomí jejich zakazuje jíti tam, kde jest jim blízká příležitost hřešiti myšlením, pohledy, žádostmi, skutkem? A když z nějakého zbožného úmyslu se některého vyrazení zdržeti chtějí, jakým právem se smíte, otče — matko! odvážiti, abyste Boha o tuto jejich oběť oloupili? Povážíme-li, jaký úsudek moudří a zbožní mužové o nebezpečí s tanci spojeném vydali a vydávají; jak tyto úsudky jejich každodenní skoro zkušenost potvrzuje: nemůžeme neraditi, leč aby všickni představení své svěřence všech tanců zdržovali raději, nežli jim dovolovali. Sv. František Saleský, který zajisté i vele-moudře i shovívavě o tancích soudí, praví, že jest to s nimi jako s houbami; sebe lepší nestojí za nic, a nemají-li zdraví škoditi, jest potřebí, aby byly zvláště upraveny a málo se jich a se vši opatrností počilo ¹⁾).

„Budtež tedy bedliví, rodičové, a potvrďte v dobrém, co by jinak zahynulo“ ²⁾; neboť nebudete-li nad svými syny a dcerami ostrážitým okem bdíti a nebudete-li hleděti, abyste moudrou a přísnou kázní slabou jich vůli potvrdili; snad klesnou v hřích a propadnou věčnému zahynutí. Od vás Bůh někdy duší jejich požádá. „Bděte nad nimi po každý čas“ ³⁾, nejprve za dětinství, a více ještě za věku mladosti. Jednejte dle příkladu statné ženy, o níž svaté písmo dí, „*že v noci nezhasne světlo její*“ ⁴⁾, aby pozorovala mravy domácích.

¹⁾ Viz Bohum. kn. III. č. 31. str. 330. — ²⁾ Zjev. 3, 2. — ³⁾ Luk. 21, 36. —

⁴⁾ Přísl. 31, 18.

XVII. V cizině.

Ale děti nemohou povždy všechny u rodičů zůstat, až by se zaopatřily, nýbrž jedno po druhém musí se s domovem rozloučiti, aspoň na čas, a jíti „do světa“ — „mezi lidi“. Chlapec sotva že ze školy vystoupí, musí do nejbližšího města se odebrati, učít se řemeslu, po několika letech musí dále do ciziny, aby se zdokonalil; dospěje-li do dvacátého roku a jest-li „k světu“, přichází k vojsku, bývá cvičen a „leží“ pak v nějaké daleké stanici. Jiný, který má schopnosti a na nějž rodičové nakládati mohou, dává se do studií na školy latinské nebo realní, které bývají též více — méně vzdálené. — Děvčatům jest v té příčině lépe, mohou zůstat u matky, až se „zaopatří“; ale některým také nastane mnohdy potřeba se rozloučiti s domovem a jíti do služby, poněvadž by jinak strava nestačila; někteří rodičové (nedím však, že by byli z těch lepších!) také své dcery vysílají do ciziny pro to, aby se snadněji „dostaly za muž“. Slovem dítkám nastane loučení, a to není nikdy nic radostného v rodině; tu není slyšení leč hluboké vzdechy, není viděti leč potoky slzí, požehnání a — miláček přeráčí práh domova, aby snad nikdy více se zpět přes něj nenavrátil. Upřímní rodičové křesťanští pláčí ne tak nad odloučením svého miláčka, než více v té trudné nejistotě: „Co pak ho asi tam v dáli v tom širém světě očekává? kam pak se dostane? jaká nebezpečí těla i duše hrozí mu v cizině?“ — Abych i ty rodiče pro případ takového jejich spravedlivého zármutku potěšil, udám jim v tomto článku, *jak by své děti chrániti měli, i když se od nich odeberou*.

Čím starý, pečlivý a zbožný Tobiáš svého syna opatřil, než svůj otcovský dům opustil, bylo předně to, že mu vyhledal *věrného, spolehlivého průvodce*¹⁾. Podobně i ty hled' učiniti, máš-li své dítě z domova vypraviti. Tvůj syn, tvá dcera nebudou snad jediní, kteří se z svého rodiště pryč odebírají; zhusta se stává, že jich několik do téhož místa namíří, ba jsou i tam již někteří, ani je předešli. Nuže tedy ohledni se mezi těmi, kteří v onom místě buď již jsou anebo tam teprva jíti hodlají, není-li mezi nimi nějaké „zbožné“ duše, jíž bys svého syna, svou dceru důvěrně svěřiti mohl. Nalezl-lis takové, pozvi ji k sobě, pochval její poctivost, řekni, že k ní důvěru máš a požádej ji, aby se tvého dítěte ujala, jemu radou i napomenutím přispěla, když by potřebí bylo. Na-

¹⁾ Tob. 5, 4.

pomeň pak sám oba, aby jsouce krajané, k sobě pevně a věrně drželi, zlého se varovali, k dobrému se povzbuzovali. Hlavně pak, aby se drželi Boha a svaté víry; opatři je modlitební knížkou, růžencem, a p. Naleznou-li v tom místě, kam se ubírají, nějaké zbožné bratrstvo, ať se mu přidruží a své křesťanské povinnosti svatě vykonávají. Zvláště pak vy, tovaryši! hleďte vstoupiti v některý řemeslnický spolek, kdež byste se i ve vědomostech svých zdokonalili, i v neděli a ve svátek pořádně pobavili, prosti vší prostopášnosti, která, Bohužel! za naší doby velmi převládá.

K průvodcím na cestě života náležejí také *mistři*, u nichž se syn váš učí nebo pracuje, *páni a paní*, u nichž dcery vaše slouží. Ale Bohužel! tu mnozí rodičové nemálo chybuji. Starý Tobiáš se pilně ptal, kdoby byl ten, který se synu jeho průvodcím nabízel. Ale rodičové mnozí, ač by jim to často možná bylo, nic nedbají toho, kde se jich chlapec učí, u koho dcera jejich slouží, ponechávajíce to buď jejich vůli nebo náhodě. Avšak to není dobře. Rodičové mají každou hodinu věděti, v čí rukou dítky jejich jsou, a o to pečovati, aby co možná byly v rukou hodných, zbožných lidí; neboť oni někdy za své dítky odpovídati mají, od nich Bůh duše jich požádá. Smutno, velesmutno jest, že se u mnohých ani toho nedbá, zdali dítky jejich slouží a pracují u katolíků či nekatolíků anebo i židů. V tom ohledu by měli i rodičové i dítky býti svědomitějšími, opatrnějšími.

Avšak hleďte se, křesťanští rodičové, možná-li vám to, častěji *přesvědčiti sami*, jak to s vašimi dítkami v cizině vyhlíží. Již přirozená láska vás povzbuzuje, abyste je navštívili. I vyptávejte se v tom případě, jak se chovají: zdali se večerem netoulají, žádné-li známosti nemají, nechodí-li do hospody, neobcují-li se zlými společníky a p. Nebo na opak, dítky navštíví vás, ku př. při slavnostech, nebo je-li někdo z vás nemocen. Ale nač se tu obyčejně hledívá? Nejvíce se tu přihlížívá, jak jsou oblečeny, jakou mívají stravu, co si vydělají a vyslouží. Mají-li na sobě některý ten lehký a laciný kousek šatu, vyhlíží-li zdravý, zvlášť pak přinesou-li ten některý uspořenéý groš, tu bývá radosti, tu bývá chvály a chlouby u přátel a sousedů, jak se dobře mají! Ale málokterým rodičům napadne zeptati se svých v cizině jsoucích dítek, zdali byly poslední velikonoční čas u sv. zpovědi a sv. přijímání, zdali chodí v neděli a ve svátek *na mši svatou*, zdali také někdy slyší slovo Boží na kázání, na učení, zdali svou ranní a večerní modlitbu vykonávají. Na to když se rodičové zeptají, mnohým dítkám se v srdci jako rozbřeskuje, a dokavade jsou nezkažené, navrátí se ke zbožným obyčejům, jestliže byly v nich lehkovážně něco prunedbaly.

Konečně ještě jedno mám na srdci, zeptati se vás, křesťanští rodičové, toto: *Modlíte-li pak se sami také pilně za své ve světě vzdálené děti?* Dali-li pak jste jim nějaké zbožné znamení, aby je nosily, křížek nebo posvěcený penízek? Poroučíte-li pak je denně pod ochranu *nejsvětější Svátosti?* do srdce Páně? do jeho svatých ran? Vyzýváte-li pak jim ku pomoci nejsvětější Rodičku Boží, jejich svaté anděly, jejich svaté ochránce a jmenovce? Poroučíte-li pak je Bohu v nejsvětější oběti mše svaté? Jako starý Tobiaš k svému synu na odchodu řekl, tak i vy rcete častěji, kdykoliv vzdálených svých dítek pamatujete: „Bůh budiž s vámi a anděl jeho svatý provázej vás na všech cestách vašich“ ¹⁾.

XVIII.

Vychování pro Boha.

„*Vezmi to pachole a vychovej mi je; já ti dám odměnu tvou*“ ²⁾. Těmi slovy odevzdala kralovička egyptská vytažené z řeky Nilu pachole, Mojžíše, matce jeho, jí neznámé. — „*Vezmi to pachole a vychovej mi je; já ti dám odměnu tvou,*“ tak praví též král králův ústy své chotě, Církve svaté, každé křesťanské matce, když jí novorozenátko její z vody a Ducha svatého znovuzrozené a od duchovní smrti zachované opět podává. Po úvodu pak klečíc v tiché modlitbě, z hloubi srdce svého zasílá matka křesťanská k Bohu svou prosbu, své díky, svůj slib, řkouc: „*Plesá srdce mé v Hospodinu, neb obveselil mne pomocí svou. Za toto dítě modlila jsem se a dal mi Hospodin, zač jsem prosila. Protož i já od dávám jej Hospodinu po všechny dny života jeho*“ ³⁾.

To tedy žádá od vás, křesťanští rodičové! svrchovaný Pán všehomíra a to jste mu svým stavem manželským slavně slíbili, *že totiž své děti pro Boha a pro nebe vychováte*. Ani za mák mi nenapadá, abych si myslel, že byste na této své svaté a veledůležité povinnosti pochybovali nebo ji menší jiných vážili. Jinak byste ihned přestali býti rodiči *křesťanskými*, jakmile byste opominuli za příkladem oněch matek ve svatém evangeliu své maličké k Pánu *Ježíši* uváděti ⁴⁾, vychovávající je pouze pro svět, („*jejž milovati jest nepřátelstvím proti Bohu*“) ⁵⁾, rovnali byste se pak oněm krutým národům, kteří „*syny své a dcery obětovali ďáblům*“ ⁶⁾. Nikolivěk! to zajisté nechcete, abyste duše, od Boha k jeho cti

¹⁾ Tobiaš 5, 21. — ²⁾ II. Mojž. 2, 9. — ³⁾ I. Král. 1, 27. 28. a 2, 1. — ⁴⁾ Mat. 19, 13. — ⁵⁾ Jak. 4, 4. — ⁶⁾ Žalm 105, 37.

a slávě stvořené, duše dle slova Tertullianova „přirozeně křesťanské,“ nevěreckým, beznáboženským vychováním Kristu odcizili a přes moc zpohanštili a tak ďáblu zaprodali. Naopak toho jsem jist, že byste rádi, aby ten šlechetný pud, kterýmž každé srdce se k Bohu a k blahu věčnému nese, ježž Bůh v člověku i po dědičném hříchu zachoval a novým zrozením na křtu svatém utvrdil, v dítkách vašich se posilnil, aniž pak sveden byl a udušen láskou světa tohoto, „ana nesrovnává se s láskou k Bohu“ ¹⁾. Tak zajisté chcete býti svým dětem pravými náměstky Božími, jimž na spasení duší jejich nejvíce záleží a kteří k tomu, jakožto hlavnímu cíli vši snažností svou směřují; dle svatých andělů strážných chcete nejen těla jejich zachovati, nýbrž i duše jejich šťastně dovésti tam, kam je Otec věčný určil a Božský Spasitel neustále volá: „Nechtež maličkým přijíti ke mně a nebraňte jim; neboť jejich jest království nebeské“ ²⁾.

Nuže tedy, vysvětlíme si již, *v čemže pravé zbožné vychování záleží* má, neboť co posud jsme uvažovali, náleží k vychování vůbec. Mnozí rodičové jsou toho klamného náhledu, že již dosti zbožně vychovali dítky své, když je posílají do školy, mají k modlitbě, povzbuzují k službám Božím a přijímání svatých svátostí. Toť jsou ovšem důležité věci, o něž křesťanská rodina pilně dbáti má. Ačkoliv malý Samuel nebyl určen k stavu kněžskému, nic však méně dán byl od rodičů svých nejvyššímu knězi Heli, aby se od něho učil, jak má sloužiti Bohu. A tak máte i vy, křesťanští rodičové, aspoň v smyslu duchovním své dítky učiti, jak by s Bohem obcovati, naň pamatovati, jemu sloužiti měly. A v tom ohledu to již za našeho věku tak daleko přišlo, že mnozí rodičové se obávají, aby jich dítky nebyly „příliš pobožné,“ a přec takové dítky, jakož lze pozorovati, nic v pobožnosti nečiní „*přílišného*,“ nýbrž jen pouze svou nevyhnutelnou povinností. — „Račte si pomyslit, dnes jsme chtěli použiti krásného jarního jitra a učiniti si „výlet“ k přátelům, a tu naše malá Bětuška přivstala si již o páté, aby mohla jíti na mši svatou; to dítě jest pobožné „*až příliš*.“ — „Co ty děti nyní mají s tou přísností! Považte jen, dnes přijda náš Karlík ze školy, nechtěl ani za celý svět vzíti masa do úst, že prý je *pátek*; ten bude ještě nemocen z té své svědomitosti!“ — „Ta naše Anežka jakmile dostane nějakou modlitební knihu do rukou, hneď v ní celý den leží, až se i modlitbám z paměti učí; ta holka se buď zblázní anebo si zkazí oči; to také není dobře, z takových bývají „modlilky.“ Tak a ještě hůře se

¹⁾ I. Jan 2, 15. — ²⁾ Mat. 19, 14. Mar. 10, 14. Luk. 18, 16.

mluví nyní zhusta, zvláště mezi t. ř. „vzdělanci“ a „statkáři.“ O takových neřku dále ani slova; byloť by zajisté u těchto a takových na zmar. — Ale vy, kteří jste ještě svědomití rodičové, mějte se na pozoru, ať neškodíte sobě i svým dětem!

Při vychování tedy, má-li býti zbožným, hled' se zevnějších služeb Božích jak v kostele tak po domácku. Jakož se nalezají lidé, kteří se sice mnoho modlí, zbožné knihy čítají, do kostela chodívají, ale přec opravdu zbožnými nejsou; tak může býti i vychování, při němž se na modlitbu a veřejnou službu Boží hledí, ale které nic méně zbožným nazvati nelze. Vychování zasluhuje slouti zbožným, když se dětem od prvního mládí *„ty věčné pravdy hluboko do srdce vštěpují, kterým svatá víra učí, zvláště o tom, k čemu Bůh člověka stvořil a jak se člověk k Bohu zachovati má.“* Čím jasněji člověk tyto pravdy zná, čím živěji je na očích chová, čím snadněji si jich při každé příležitosti vědom jest, čím ochotněji, statněji a stáleji dle nich jedná, — tím jest zbožnějším. A tomu všemu ochotná dětská srdce slovem i příkladem tak naučiti a navyknouti, aby jim byla nezvratným pravidlem pro celý život, — v tom záleží účel a úloha opravdu zbožného vychování.

Nuže, které pak jsou ty články svaté víry, téměř jádro pravé zbožnosti, jimiž jemná srdce dítek opatřiti sluší?

První, co svým dětem opět a opět vštípití máš, jest, že *všecko kromě hříchu pochází od Boha, velemoudrého a dobrotivého Otce nebeského*¹⁾. Žásnou-li tedy nad hvězdnatou oblohou, nad pestrými luhy a sady, nad šumícími lesy, nad libými hlasy ptactva, ať jim nežvastáš „o matce přírodě,“ ana to štědře plodí smrtelníkům, nýbrž mluv k nim moudře za zbožnou matkou Machabejskou, řka: „Pohleď, synu, na nebe a na zemi i ke všem věcem, kteréž na nich jsou, a poznej, že z ničehož Bůh učinil je i lidské pokolení“²⁾. — „Onť dává všechněm život a dech, a nic by nemohlo trvati, kdyby On nechtěl, a nic se nestává, co by On nebyl přikázal“³⁾. Dále pak neužívej ve své řeči slova „náhody“, nestěžuj si „na osudy“ své a svých, nestav v domě svém za bohyni „slepu štěstěnu“; nýbrž vyučuj raději dle slov sv. písma své syny, že „od Hospodina pochází řízení losů našich“, a „v rukou Jeho že jest osud náš“⁴⁾. — Jsi-li šťasten vzdej „Bohu díky,“ řka za mudrcem: „Nic nemáme, co bychom nebyli obdrželi; Hospodin dává zdraví a život i požehnání“⁵⁾. — Když první vůz s obilím do stodoly vjede, nějaká dobrá zpráva přijde, některá práce se ti podaří, zavzni hlasitě: „Díky Bohu!“ až se to po celém domě

¹⁾ Jak. 1, 17. — ²⁾ II. Mach. 7, 28. — ³⁾ Sk. 17, 25. Moud. 11, 26. Pláč. 3, 37. — ⁴⁾ Přísl. 16, 33. Žalm 30, 16. — ⁵⁾ J. Sir. 34, 20.

ozve a všechno za tebou tak řekne; než načnež pecen chleba, znamenej jej znamením svatého kříže; přijde-li „novinka“ na stůl, obléčeš-li nový šat, nezapomeň říci „požehnej Bůh!“ Před jídlem ať se vše modlí: „Oči všech hledí k tobě, ó Pane!“ a d., po jídle pak: „Račiž nám Hospodine, požehnati,“ a d. — Potká-li pak tebe nebo někoho z rodiny nějaké neštěstí, rci s Jobem: „Pán Bůh dal, Pán Bůh vzal; jak se Pánu Bohu líbilo, tak se stalo: buď jméno Páně pochváleno!“ ¹⁾ Aniž pak uváděj novomodní pozdravy, nýbrž zůstaň při starých, upřímných a zbožných: „Pozdrav vás Pán Bůh!“ — „Pochválen Pán Ježíš Kristus! Až na věky. Amen.“ — „S Pánem Bohem!“ — „Požehnej, — pomáhej, — zdař vám Pán Bůh!“ — „Zaplať Pán Bůh!“ — „Bohdá!“ — „Bude-li vůle Boží,“ a p.

Dále se vštip mladým lidem, mají-li býti zbožnými křesťany, to přesvědčení, *„že člověk stvořen jest, aby došel s milostí Boží blaženosti nebeské, pročez i hlavní jeho péče má býti, aby spasil duši svou.“* „Hosté jsouce a poutníci ²⁾, nemáme zde stálého bydla, nýbrž hledáme budoucí ³⁾, tak že náš cíl a konec jest život věčný“ ⁴⁾. — „Což by tedy prospělo člověku, byť celý svět získal, duše pak své škodu trpěl“ ⁵⁾. Aby tato moudrost Boží, ač ji mudráctví tohoto světa bláznovstvím považuje, v srdci vašich dítek, křesťanští rodičové! co nejpevněji, co nejživěji utkvěla, k tomu přičiňte se, seč jste, slovy, skutky. Již svatý Jan Zlatoústý žehře na ty otce a matky, „jižto synům a dcerám svým zvelebují ty, kteří se z nízkého rodu ke stavu vznešenému učeností a přičinlivostí vyšinuli, kteří velikého bohatství získali, kteří na dobré místo se doženili, anebo které se tak dovďaly, kteří si nádherné domy vystavěli; ale naopak o nebeských věcech a věčné blaženosti, o kráse a slasti života onoho nic anebo jen málo se zmiňují, ba kdo by jim o tom začal, toho hned okřiknou, jakoby je z vezdejšího štěstí a poklidu vyrušoval.“

Ať taková pohrůžka neplatí též tobě! Neveleb dítkám svým nikoho pouze pro to, že jest bohat a vznešen, že se stkví krásou tělesnou, že veliké štěstí a dobré bydlo má; nemluv o nikom pohrdlivě pouze pro to, že jest chud a všelijak nuzen, sprostého stavu, neumělým, nesličným, nešťastným ve svém podnikání; nýbrž uč své dítky každého posuzovati dle jeho vnitřní ceny a povahy, dle jeho spravedlnosti a zbožnosti. Při vlastním i jiných štěstí připomeň jim bohatce an sobě sám řekl: „Nyní jez a pí a buď vesel!“ ale jemuž i Bůh řekl: „Blázne! dnes bude duše tvá požádána od tebe, a co jsi nashromáždil, čím bude?“ ⁶⁾ Učí-li se syn

¹⁾ Job. 1, 21. — ²⁾ I. Petr 2, 11. — ³⁾ Žid. 13, 14. — ⁴⁾ Řím. 6, 22. —

⁵⁾ Mat. 16, 26. — ⁶⁾ Luk. 12, 19.

tvůj dobře, jeví-li dcera tvá hbitost a schopnost k domácímu hospodářství, vyjev radost svou nad tím, abys je povzbudil, ale připomeň jim i napomenutí Páně k Martě, řka jim: „Dobře tak, milé dítě! ale jednoho jest potřebí; nezapomínej pro vezdejší věci na věčné, tyto jsou částka nejlepší“ ¹⁾).

Nedaří-li se ti, jsi-li nuzen a strastmi stížen, nestěžuj si příliš, nezoufej; nýbrž hleď i sebe i své svěřence povzbuditi slovy zbožného Tobiáše: „Dítky, nebojte se! Chudý sice život vedeme, ale mnoho dobrého míti budeme, jestliže se budeme báti Boha a odstoupíme-li ode všeho hříchu a budeme-li činiti dobré“ ²⁾. — I tomu podobné úsudky nechť slyší od tebe dítky tvoje, jako: „Co to všecko prospěje, nejsme-li dobrými před Bohem?“ — „Co to a to škodí, máš-li dobré svědomí?“ — „Pro to a to mohu přec spasení dojíti.“ — „To není tak zlé jako hřích a peklo!“ — „Všeho do času, jen Pán Bůh na věky!“ — „Byť všecko bylo to tam, jen se nespouštějme Boha svého!“ — „Všecko pomine, jen ctnost a zbožnost zůstane věčně!“ — Ta a taková slova mluv dětem svým a dokazuj je skutkem i měj je k tomu, ať samy je v životě zachovávají. „Jedno takové slovo,“ dí sv. Alfons, „jest s to, aby utkvělo v srdci dětském a zachovalo je v milosti Boží.“

Avšak i mnozí světáci i světačky žijí v té bludné domněnce, že krácejí po pravé cestě k věčné blaženosti; pročez poukazuj svým dětem i slovem i příkladem k tomu, „že není jiné cesty k dospění blaženosti věčné, leč věrné plnění vůle Boží.“ — „Chceš-li do života vjíti, zachovej příkázání!“ ³⁾ — Nejhlavnějším neduhem věku našeho jest nesvědomitost. Nyní se zhusta koná jen to, co užitek přináší, a přemnoží se varují toliko toho, co škodu působí; málo kdo se táže, co jest povinen, nejvíce si každý hledí jenom toho, co se mu líbí, nebo snad tu a tu některý si pomyslí: „Co pak by řekli lidé, kdybych toho nebo toho se dopustil.“ Ale naše i časné i věčné blaho závisí od toho, abychom svědomitě a věrně konali, *co Bůh přikazuje*, byť nám to buď ani nebylo po chuti, anebo nám z toho i škoda vzešla; a pak abychom se varovali všeho, *co Bůh zakazuje*, byť nám bylo zdržení se toho sebe obtížnější a my hned o nějaký prospěch při tom přišli. Nechať tedy dítky tvoje od první mladosti zvyknou si, tázati se ve všem *svého katolického svědomí, a jednati dle toho, jak jim toto přikazuje*. — „Ten a ten praví, že to a to činiti není potřebí; ta a ta prý to také nedělá.“ — „Já se stydím tak a tak jednati;“ — „oni se mi druzí vysmívají, když tak činím;“ — „oni praví, že to a to

¹⁾ Luk. 10, 42. — ²⁾ Tob. 4, 23. — ³⁾ Matouš 19, 17.

není žádný hřích;“ — s takovými a těm podobnými výmluvami přicházejí dítky přechasto ze zlých společností, nemají-li to neštěstí je slyšeti doma od rodičů samých, *majících větší bázeň před lidmi, nežli před Bohem*. — Ach, křesťanští rodičové! mějte bedlivý pozor, ať se taková podlá bázeň před lidmi nezahnízdí v útlém srdci vašich dítek, jich svědomí nezkazí, a od Boha je neodvrátí. Nečiňte se toho sami vinni, chválice a odměňující svým dětem jenom to, co prospěšno jest, ale ctnostné není, a naopak kárajíce a trestajíce, co škodu přináší, ale není hříchem. Toho je varujte, co jest těžkým hříchem řkouce „To nesmíš! to jest hřích a přivádí do pekla!“ — a jenom při dobrých skutcích je máte povzbuditi slovy: „To bylo dobře; budeš-li vždy tak činiti, přijdeš do nebe.“ Hrozná pak jest zaslepenost malé poklesky proti zdvořilosti, nebo chybičky z nepozornosti přísně trestati, ale znamenitých provin proti Bohu a bližnímu nic si nevšímati. Avšak o tom dále promluvíme zevrubněji.

Z toho jde čtvrté pravidlo křesťanského života, které co nejhlouběji se má zapustiti v srdce dítek, že totiž *hřích smrtelný*, t. j. *dobrovolné a vědomé přestoupení zákona Božího v důležité věci*, jest člověku *největším neštěstím*, připravujíc ho o milost Boží a život věčný. Pohnutlivé jest, co čteme v životě svaté Blanky, matky sv. Ludvíka, potom franckého krále. Celujíc toho svého synáčka, často říkávala ta svědomitá máti: „Ach, milé dítě! nedopusť se nikdy žádného těžkého hříchu; raději bych si žádala, abys ihned v náručí mém umřel, nežli abys se kdysi těžce prohřešil.“ Origines pak vypravuje, že se ho otec jeho Leonidas, potom svatý mučeník, tázával častěji, jest-li ještě v stavu milosti Boží, a kdykoliv mu přisvědčil, že ho na prsa políbil, raduje se, že srdce synáčkovo jest chrámem Ducha svatého. — Ó kéžby mnoho takových otcův, takových matek bylo, ani by své dítky od mladosti učili, „jak hrozno a trpké jest spustiti se Boha a jak všickni, kdož činí hřích, nepřátelé jsou duše své!“²⁾ Sotva lze uvěřiti, jak mnozí rodičové nechávají své dítky jíti k svaté zpovědi, aniž by jim řekli slovíčka o tom, jak ohavný jest hřích a jak velmi by ho želeti měly! Jak mnoho by působilo při takové příležitosti vroucí napomenutí zbožného otce, zbožné matky! — Dále pak navykněte své dítky k tomu, aby každodenně své svědomí zpytovaly, což mocně povzbuzuje, aby hřích měly v ošklivosti a se ho varovaly. Jakož pak svatý Job denně oběti vzdával za své dítky, „aby snad nebyly zhřešily a Boha se nespustily v srdcích svých“²⁾;

¹⁾ Tob. 12, 10. — ²⁾ Job 1, 5.

Tak i zbožní rodičové poroučejte dítky své na modlitbách Bohu, aby je hříchu uchoval a v dobrém utvrdil. Již pro to by měly býti v každé rodině křesťanské „Životy svatých,“ z nichž by všem možná bylo dočísti se, jak praví křesťané vždy nenáviděli hříchu, tak že raději smrt podstoupili, nežli by se ho byli dopustili.

Nyní pak podotknu ještě toto, nač, prosím, bedlivý pozor dejte. Aby vedení a konečné vychování dítek opravdu zbožné bylo, naučte a navykněte je, „*aby vždy v jednání svém měly nadpřirozený účel na mysli.*“ Činiti dobré jenom ze zvyku, z opatrnosti světské, z ohledu lidského a p., není žádnou ctností *křesťanskou*, Bohu libou a spasitelnou, nýbrž jest toliko přirozenou rozšafností, (humanitou — lidskostí — říkají tomu lidé učení); ale ta nedostačuje člověku k spasení, nepocházejíc z milosti, a v pokušení zhusta neostojí, nýbrž zdánlivým klamem se ukazuje. „Můj spravedlivec žije z víry“, dí Duch svatý¹⁾, rozuměj, že před Bohem toliko ten jest opravdu spravedlivým a zbožným, který v tom, co činí a čeho se varuje, řídívá se dle příčin na víře se zakládajících, který se snaží ctnostně a zbožně žíti, aby se Bohu líbil a jej tím oslavoval, aby Pána Ježíše následoval, aby věčného života dosáhl, aby posvěcující milosti nezmařil, a p. Uvykněte dle toho, milí rodičové! své dítky k tomu, ať každý den k ranní své modlitbě připojí „*dobrý úmysl*“ asi takto:

„Všecko k větší slávě Boží!
Jeho chvála nechť se množí
Každou prací i radostí.
Bohu budiž všecko dáno,
Všecko jemu věnováno
S tvou, ó Ježíši, milostí!²⁾“

Patříte-li že se nějaké chyby dopustily, nenapomínejte je pouze po světsku, jako: „To není hezké!“ — „Tak se chováš před lidmi?“ — „To se nesluší!“ — „S tebou člověk jenom hanby si utrží;“ a p. Nic tak, nýbrž raději vždy vaše napomenutí spojeno buď s myšlenkou nábožnou, jako: „To se Pánu Bohu nelíbí;“ — „to tě Pán *Ježíš* nebude míti rád;“ — „tím zarmucuješ svého svatého anděla strážce;“ — „jak to můžeš činiti, an Pán Bůh tě vidí,“ a p. Dobře jest též, dítky, když chybují, upamatovati na to přikázání Boží, proti kterému chybily, na příklad svatých dítek, které v tom a v tom případě jinak jednaly a d. Jedna zbožná matka

¹⁾ Řím. 1, 17. — ²⁾ Jiný způsob vzbuditi dobrý úmysl nalezneš v modlitebních knížkách, zvláště „Svatyni Sionské“, v „Kytici rajske“, v „Duchovním boji“ a j.

důmyslně vedla svou dcerušku k tomu přesvědčení, že všechno, co chudým se uštědruje, dává se vlastně Pánu Ježíši v osobě chudých. Majíc v skleněné skříni sošku malého Ježíška, postavila tam malý košíček, do něhož dceruška každý penízek ukládati měla, který se pak odtud dostával do rukou chudým. — Velekrásně lze použiti i slavných nebo jinak znamenitých dnů, aby se zbožná mysl dítek oživila. Tak lze ku př. říci: „Dnes jest Navštívení bl. Panny Marie, navštívme tedy tu a tu nemocnou osobu.“ Nebo: „Dnes jest den Narození Páně; co pak ty přineseš Ježíškovi?“ — Nebo vadí-li se dítě některé v pátek nebo ve svatý týden, rci: „Styď se! kdo pak se bude vaditi v den, když Kristus Pán se za své protivníky modlil?“ — „Dnes jest Panny Marie den, budtež hodni a pobožni!“ — Bydlíte-li na blízku chrámu Páně, připomeňte svým dítkám často, jak jsou téměř v ustavičném sousedstvu s Pánem Ježíšem ve svátosti oltářní, a jak tudíž se mají tím vroucněji modliti, tím bedlivěji všeho zlého se varovati a t. d. — Katolická víra poskytlá zajisté přemnohé a rozmanité příležitosti ke vzbuzení a oživení zbožnosti, jenom aby toho každý pamětliv býti a k dobrému vychování svých dítek použiti uměl! Jakmile tedy dítky vaše štebetati mohou, ať říkají:

„Pane Bože, dejž mi zbožně žíti,
A pak k tobě do nebe přijíti!“

Avšak co vzpomohou všechny tyto dobré rady, když byste, rodičové, sami nebyli opravdově zbožní?! Pročež hleďtež sami mysl i řeči i celý život svůj dle těchto zásad zříditi, aby dítky vaše, co jim poroučíte, jako v živém obraze patřily a k následování vás povzbuzeny byly. Jmenovitě na vás toho žádám, — či žádá Církev svatá, křesťanské matky! abyste svou zbožností celou svou domácnost zasvětily. Neboť od své matky dostává dítě símě zbožnosti již prvé, než se narodí, jakož o sobě sv. Augustin do-
svědčuje, „že soli Božské moudrosti již okusil, jsa pod srdcem matčíným.“ A jistotně z očí zbožné matky září bázeň Boží a láska k Bohu; pohled její, když laskavé napomenutí z úst jejích v srdce synovo — dceřino plyne, jest jiný, nežli matky světácké; hlas její má cosi libého a dojemného, nežli slova nějaké prosté nebo dokonce upýpavé vychovatelky; svou pokorou, svou nelíčenou upřímností, svou moudrou pováživostí jest téměř „zřícadlem spravedlnosti“, v němž se jasný obraz Boží jeví a v útlé srdce dětské obráží. — „Račiž, milostivý Bože! všem křesťanským matkám vštípi Ducha pravé zbožnosti a obnoví se tvářnost země, zalidní se tvoje sídlo nebeské dušemi svatými!“

XIX.

Svéhlavost a poslušnost.

Byť se náhledy rodičův u vychování dítek sebe více lišily, v tom jednom se přec všickni srovnávají, žádajíce si míti *dítky poslušné*. Ale důvody takové žádosti bývají rozličné. Rodičové nevěřící a vlažní žádají si poslušnosti svých dítek z pýchy a hrdosti; rádi by totiž vládli všemu, co vůkol nich jest; libují si, když všechno k nim hledí a od jich pokynutí závisí; lichotí jim, mohou-li se svými zvedenými dcerami, poslušnými syny chlubit. Že takové smýšlení ani ctností není, ani k ctnosti nevede, samo sebou se rozumí; tací zbožňovatelé sebe samých vychovávají tím buď hrdopyšné nezvedence, buď pokrytecké lichometníky. Ale zbožní rodičové žádají od svých dítek poslušnosti ve jménu Božím a k plnění zákona jeho. Uznávají vždycky, že nejsou žádnými pány, nýbrž služebníky, byť i jiným prikazovati právo měli, činíce to pouze za příkazem Otce nebeského a jsouce mu za to ve všem a přísně zodpovědni; nežádají poslušnosti od svých dítek z lásky sobecké, nýbrž poslušnost sama jest jim účelem, jsouc nejenom Bohu milou ctností, nýbrž i cestou k dosažení ctností jiných.

Avšak byť byla žádost míti *dítky poslušné* sebe všeobecnější, nic však méně ozývá se přes to vždy více a více stížnost, „že prý *dítky nyní poslouchati nechtějí*.“ Ovšemť má toho vinu poněkud duch časový, nesa se k nevázanosti a zpouře. Tím zlým příkladem nakazí se i sebe lepší *dítky*, tak že tím i mnohá zbožná rodina zle trpí. Kde se to však stává, není to naprosto bez viny otcův a matek, neboť oni právě jsou povinni, aby všemožně zabránili a překazili tomu, aby se žádný zlý duch v jich rodiny nevplížil a jich *dítky* nepokazil. Ale tu právě chyba vězí. Mnozí zajisté rodičové pouštějí se neopatrně tím *svobodomyšlným proudem* doby naší, který již již celý náš společenský řád podemlíti a sřítiti hrozí. Tu se staví otec hrdopyšně, a hlásá po celém domě: „že mu nikdo nic nemá poroučeti;“ laje na každý zákon, kterým se k obecnému dobru volnost jednotlivcova obmezuje; i mnohá matka již říkává, „že smí dělati co chce, aniž by koho dbala.“ Ba i proti Bohu samému vzpouzí se již ta zpupná libovůle, ozve-li se takovému domýšlivému svobodníku Bůh se svým přísným: „nepomyslíš!“ — „nepožádáš!“ — „nepromluvíš!“ — „nepohledneš!“ A byť ihned ten a ten nerouhal se Bohu přímo, vyleje si žluč tím hořčeji na náměstcích jeho, na duchovních, nazýváje Božská prikázání „blábolním kněží,“ — „tmářstvím,“

„otroctvím“ a p. Kde se takové mravy vplížily, kde takové písně se ozývají skoro co den, ký div, že se tam vyplní pořekadlo: „Jako staří zpívají, tak i mladí vrzají?“ ký div, že se tam syni holobrádkové s otcem o domácí právo „konstitučně“ hádají? že děvčata se z područí matčina vybavují? Chcete-li, křesťanští rodičové, aby vás dívky poslouchaly, dejte jim v tom živý příklad, věrně a svědomitě i slovem i skutkem plníce přikázání Boží i církevní, poddání jsouce bez reptání vrchnosti své pro Boha, pro svědomí.

Avšak toto pošetilé milkování s rozpoutanou libovolností naší rozhárané doby, kdežto by rád každý všem rozkazoval, žádný žádného poslouchati nechtě, není jediná chyba, kterouž mnozí zpozdlí rodičové sami ducha neposlušnosti svým dítkám vštěpují a pak si naň trpce stěžují. Jest ještě drahně takových vychovatelských chyb, jimiž se nevázanost u mládeže působí. K těm tedy nyní zřetel svůj obrátíme, poukážíce *ke třem* pravidlům, jimiž se u dítek poslušnost docíliti má. Hlavně tedy, kdo chceš míti dívky poslušné, hleď k tomu, abys jim *svěhlavost* zlomil, *úctu* jim vštípil, *lásku* jich a *oddanost* sobě získal.

Nad všemi schopnostmi duševními vládne u člověka *vůle*, řídící je ve všem všudy. Kdyby naši prarodiči vůle své nebyli zle užili k hříchu, přestoupivše přikázání Boží, mohli bychom nyní vždy činiti co chceme, nahlížejíce v každém případě, co jest dobré, a jsouce též silni dosti, abychom se k tomu i rozhodli i to vykonali. Bychomť i nyní, světlem víry jsouce na rozumu osvětleni, věděli, co máme činiti a co nic, cítíme přec všickni vždycky, že vůle naše jest příliš slabá, aby skutečně vykonala, co rozum za dobré uznává, poněvadž zlá náklonnost dobrou vůli vždy jinam láká a táhne. Podobna jest vůle naše slabému stromku, anť přirozeně vzhůru vzrůstá, ježž pak divá bouře násilně k zemi sklání. Pročež nemá-li zakrsati a zahynouti, třeba jest, aby byl uvázán k pevnému kolu; vzduch, světlo a teplo přispěje mu pak k síle a potom k ovoci. Tento kůl, k němuž vůle naše připevněna a tím posilněna bývá, jest *vůle našich vrchních*, k níž se poslušností vážeme, v bouřlivých pochybnostech upevňujeme, milost Boží si získáme a tak ke všemu dobrému schopni býváme. Patrnou, ošemetnou lží tedy jest, praví-li novověké rozumářství, že by zapření své vůle rozumnou poslušností bylo podlým zotročením svobodného ducha lidského, neboť právě naopak jest vybavením jeho a vyproštěním od bludu, slabosti, hříchu. Neboť co svou vůlí nazýváme, není vlastně naší náklonností k dobrému, nýbrž bludným vábením smyslnosti, ana slabost naši pobuřuje a k sobě snižuje. Tak jest

tedy nevyhnutelná potřeba, aby ten slabý strůmek, vůle naše, byl kolem vůle vyšší upevněn, aby vzrosta pak v mohutný kmen, odolal všem bouřím i prudké smyslnosti i uchvacujících útoků zevnějších. A nedokazuje-li pak zkušenost každodenní, že lidé svévolní bývají v životě malátnými slabochy, kdežto rozumně poslušní pevnou a statečnou povahu osvědčují?

Pročež i moudrý Sirach napomíná i dospělé muže k umrtvení své vůle, říká: „Po žádostech svých nechod a od vlastní vůle odvracuj se“ ¹⁾ i zvláště rodičům to radí, ohledně jich dětí říká: „*Nedávej synovi svému moci v mládí a nepřehlídej obmyslu jeho; shybej mu šíji a tresci ho, dokavad jest mlád, aby snad nezatvrdil se a zprotivil se tobě a ty měl bolest duše*“ ²⁾; neboť „*pachole kterému se pcuští vůle jeho, zahanbuje matku svou*“ ³⁾.

„V mládí“ a „dokavade jest mlád,“ dí sv. mudřec. A zbožný biskup Sailer praví: „Ohýbání mladistvé svéhlavosti jest nejtěžším úkolem vychovatelovým;“ a jiný zkušený vychovatel tvrdí, že „poslušnost více nežli všeliká jiná ctnost cvičení potřebuje,“ pročež se tím „záhy začítí má.“ Již to kojenátko v kolébce projevuje vůli svou, nemohouc jinak, „pláčem.“ Tu zachovej se svatě, pláče-li to maličké ze skutečné potřeby, z hladu a žízně, že jest mu horko nebo zima, že má nějakou bolest nebo že leží v nečistotě, nikdy je nenechávej dlouho kvíleti o pomoc, nýbrž odpomoz co nejčerstvěji potřebě jeho, upokoj, ukoj je. Ale ani větších dětí nenechávej dlouho žebrotiti o to, čeho skutečně potřebují a ty jim rozumně odepříti nesmíš a nemůžeš. Tak by byl holý nerozum, nechávati je po celé hodiny prositi za důležité potřeby školní, za svačinu, za nevyhnutelný oděv a t. p. Odpíráním povinných potřeb vyvolává se jak u malých, tak u velkých vzdornost a vzpoura, ba přivádějí se i ke krádeži. Avšak jsou některé dítky i choulostivé, plačtivé povahy, což mnohdy ze slabosti tělesné pochází. Takoví „kvikálkové“ zasluhují shovívavosti, povzbuzení, vyrazení, posilnění, čehož lze zvláště docíliti pohybováním se v čerstvém vzduchu a pomocí lékařskou. S takovými přísně a tvrdě nakládati byla by rovněž chyba, jako jest je mazlením ještě více kaziti.

Ale jiná se musí zahráti dětem, které se dávají do pláče bez příčiny, z pouhé svévole. Ty ukájeti lichocením a sliby byla by se strany rodičů slabost, jen k horšímu vedoucí. „Ať si taký „křikloun“ vřeští, až má dost, ani si ho nevšimni; však on přestane, uvida, že si ničehož nevypláče. Učiníš-li mu jednou po vůli,

¹⁾ Sir. 18, 30. — ²⁾ 30, 11—13. — ³⁾ Přísl. 29, 15.

rozvřeští se ti podruhé tím více, mysle, že křikem svého účele dosáhne. — Jedno děvčátko mělo z příkazu lékařova pít po ránu čerstvě nadojené mléko. I stalo se jednou, že toto nebylo hned přichystáno. I dalo se to rozmařilé stvořeníčko do hlasitého pláče, a když mu je po chvíli matka přinesla, odstrčilo hrneček, že se převrhl a mléko vyteklo, řkouc: „Já už nechci!“ Matka odstavila nádobu stranou. Tu ono počalo znovu vřeštět: „Ale já teď chci, dejte mi je!“ Slabá matka učinila mu po vůli. Já bych tak nebyl učinil. — Dále už dospěl malý Petřík. „Hodný chlapec,“ chválila matinka, „jen když se mu jeho vůle nechá.“ Stůj tu příklad jak hodným byl a jak moudře s ním zacházeli. Jednou chtěl dveře zavřít sám, ano právě přicházející děvečka je za sebou zavřela. Tu se dal do hlasitého pláče, jako by mu o život šlo. „Ubožáčku,“ řekla babička za stolem sedíc, „vid', že's se opozdil; pojď sem, tu máš kafičko.“ — „Já nechci!“ — „Kačeno,“ poručil otec, „otevři zase dveře! Tak! Jdi nyní, Petříčku, a zavři je.“ — „Já teď také nechci,“ odpověděl hodný chlapeček. — „Pojď sem ke mně,“ dobřila matka, „tu máš kousek cukru.“ — „Já nechci; sněs si ho sama.“ A tak nezvedenec opra hlavu o zeď řval, co mu hrdlo stačilo: „Ach, Bože!“ kvílela babička, „to dítě to nemůže zapomenouti!“ — To jest příklad, jak se dítky *kazí*.

Jakož jest chyba, dětem odpírati, zač právě prosí, tak jest i velmi nerozumno, *jim ve všem po vůli býti, čeho se jim zachce*. Ať nedím že mnohdy žádají, co jest škodlivé, nemožné, neslušné, může i smí každý otec, každá matka někdy zvláštní svůj důvod míti, proč by jim to a to nedali, byť i bylo jenom, aby je naučili, něco si odepříti. Pročež neostýchejte se, rodičové, říci dítkám svým: „To ti nedám!“ — „To nedostaneš!“ — „Tam nepůjdeš!“ Avšak trvejte pevně, jako železnou vůlí na tom, co jste jednou řekli; nebo jednou li se poddáte vůli svých maličkých, způsobíte si brzo u sebe „*převrácený svět*,“ tak že bude poroučeti, kdo by měl poslouchati. Ráčí-li synáček — dceruška nosíček věšeti, mračiti se a p., když se jim nestalo po vůli, nechtež jich, nevšímnuce si jich ani, až sami se přilichotí. Pakli nespokojenost jejich přejde v urputnou vzdornost, zahodí-li, co se jim podá, vrhnou-li sebou na zemi, třepající rukama, nohama, tu pomoz metla; odstrčení do koutka neb i zavření na krátký čas, aniž pak se vzdorníku okaž laskavé oko, pokud mysl svou nezmění. Jenom jednou ukážete-li se v takovém případě slabými, máte pak svůj kříž se svéhlavcem po celičský život.

Tu však podotknu ještě něco, dejte pozor, jest to velmi důležité. Moudrý Sirach praví: „Jeden staví a druhý boří; co z toho

mají, leč práci“¹⁾? Ničím se nezmáhá svéhlavost u dětí více nežli tím, když se jim s jedné strany dá za právo, s druhé pak za nepravdu; když se jim s jedné strany poskytne, co se jim s druhé odepřelo, když jedna strana vůli jich potvrdí, druhá pak jí odpírá. Přijde-li ku př. maličký s pláčem k matce, stěžuje si na otce, že mu to a to nechce dáti, a matka pak, buď si jenom žertem nebo i opravdu, vytýká onomu, že dítěti nic nepřeje; nebo když přemoudřelý tatínek matku, dceruše něco odepřevší, žertem na rameno klepne, nebo i miláčku svému metlu do ruky podá, aby „zlou mámu bacala;“ — tuť vskutku nevím, kdo by většího trestu zasluhoval. Ale i všecko prostředkování od přátel, bratrů, čeledi budiž přísně zamítnuto, jedná-li se o to, aby se svéhlavost dětí oblomila.

Bláznivou pak jest pošetilost, „*svéhlavost u dětí schvalně vyvolávati*,“ když se jim ku př. něco poskytá a zase odnímá, aby se tím více potom roztoužily, rozdráždily, svou mrzutost ukázaly a p. Anebo když bys se bez potřeby a příliš po jich žádosti ptal, ku př.: „Jak pak to chceš míti?“ — „Jest to tak dobře?“ „Líbí se ti to takto?“ — „Máme jíti na procházku?“ — „Chceš hajat?“ a pod. Takové lichotivé přívětivosti nehodí se pro dítky a čím jsou menší, tím méně; naučte a navykněte si je rodičové, aby spokojeny byly, co jim dáte. Aniž pak se jim trpěti smí, aby buď bratrům nebo čeledi prikazovaly; rodičové jsou páni v domě, dětem nic nesluší jiným vládnouti. Mají-li posloužení od jiných potřebí, ať se obrátí k vám, a vy pak dejte náležité rozkazy. Mimo to, že by se dětem, kdyby směly jiným poroučeti, hrdá vládyčtivost vstúpila, má se bráti i slušný ohled k sloužící čeledi; sloužití jest dosti trpká věc, ztrpčuje se pak náramně, když se nerozumným a svévolným dětem dovoluje služebnictvem postrkovati. Nepohodnou-li se dítky mezi sebou, nedávejte nikdy právo nikterému bez zdravého uvážení, jak se často děje, že buď miláček, nebo nejmladší vždy za pravdu dostává, jiný pak všecko odnésti musí za všecky. — „Už tě zase nenechají, můj holoubku?“ — „Počkej ty, darebo, budeš-li ještě jednou mého Jeníčka hněvati, dostaneš!“ — „Hned to dáš mému Vanouškovi!“ — „Starý osle, ty! což nemůžeš mladšímu ustoupiti?“ a p. — Opět příklady, jak se dítky *kazívají*.

Co však svévolnost dětí oblomujete, hleďte spolu i svou vůli u nich ku platnosti přivést, t. j. *učte a cvičte je záhy ruče, a na slovo poslouchati*. Nikdy ať bez dovolení vašeho nikam ne-

jdou, aniž se přes určený čas zdrží, nikdy ať si nic bez vašeho vědomí a dovolení neberou. Protož nežli jim něco přikážete, rozvažte bedlivě, ať na nich nežádáte nic nespravedlivého, ani směšného, ani přes jich síly; jestliže jste se přenáhli s nějakým rozkazem, zničte, odvolejte jej co nejdříve, jak se vám mírnou námitkou nemožným nebo nevhodným ukáže. Nemáte-li k tomu žádného důvodu, stůjte na svém, co jste rozkázali, nedadouce se ničímž mýlití, ani otálením ani vzdorovitostí. „Dobré děti poslouchají na slovo, nikdy si nenechávají nic dvakrát říci; co jsem řekl, řekl jsem!“ To se dětem opět a opět připomínej. Vizte pak i jak se vyplní, co přikazujete; svévolné děti rády si příkazy rodičův obejdou a tak přec jenom činí, co se jim samým líbí. Znamenáte-li to, upamatujte je vlídně ale přísně na to, co jste přikázali, řkouce: „Nevíš, co jsem řekl? — Tedy chutě do toho!“ Nestane-li se ani tak, co jste veleli, odstrčte je pak od sebe, když za něco žádají, a nebo jdou-li k jídlu, odstraňte je slovem: „Prvé udělej, co máš přikázáno, potom přijď.“ — Tak jen vždycky pevně! Vůle, dle níž se dětská řídití má, nesmí býti slabou třtinou, nýbrž pevným kulem.

XX.

Ú c t a.

Základem poslušnosti jest *úcta*; snadno a rádi se poddáváme tomu, jehož si vážíme. Ovšemť že již sama přirozenost dítkám veliké mínění o rodičích v srdce vštěpuje; neboť přirozeno jest, aby menší a mladší s jakousi vážností pohlédali k větším a starším, vidouce, jak je předčí i postavou, i silou, i věděním i zkušeností. Tomu pak dodá váhy i čtvrté Boží přikázání, učíc, že jsou otec a matka dítkám náměstky Božími a tudíž že jim po Bohu největší *úcta* a bázeň náleží, jsoucím v domě i hlasateli i strážci zákonů Božích, oprávněnými trestati jich přestoupení. Avšak my lidé již tak jsme zřízení, že zapomínáme toho, co rozumem a věrou jsme pojali, jestliže to jako vtělené na své oči nepatříme, tak že se nám to potom téměř jako mlhavý obraz ve vzduchu rozplyne, až o tom není v duši naší ani památky, tím pak méně, aby to v životě našem účinkovalo, tu k dobrému nás povzbuzujíc, tu od zlého odvracujíc. Cit přirozený ozývá se v srdci dětském, že jsou rodičové nad ním, a že si jich tudíž vážití má: ale tato „přirozená přednost“ rodičů sotva dítětem k úctě pohne,

nejeví-li se též patrně skutkem v jich životě, ba ta úcta bude klesati hloub a hloub, čím si otec a matka nerozumějí, titěrněji, pošetileji před dítkami počínati budou. Duchovní jim sice praví: „Rodičové vaši jsou vám náměstky Boha samého, vy k nim tedy máte mluvit, je v uctivosti chovati, jich poslouchati, jako by Bůh přítomen byl, s vámi mluvil, vám rozkazoval.“ Avšak tato nadpřirozená úcta sotva se ujme a potrvá, obcují-li denně dítky s otcem neb matkou, kteří ve svém jednání netoliko nic Božského a vznešeného nejeví, nýbrž pouhé sprosté bídáctví lidské slovem a skutkem dokazují. Nuže tedy, milí křesťanští rodičové! patřte v následujících slovech mých, jak se sami zachovati máte, chcete-li, aby dítky vaše k vám pravou úctou pojaly a věrně zachovaly. Dejte pozor!

Rádi byste zajisté byli od dítek svých považováni a ctěni co náměstci Boží! Nuže tedy, Bůh jest hlavně *svatý*. „Svatý, svatý, svatý! věčně svatý“ volá zástup nebešťanův, a takto zní věčné chvalozpěvy blažencův. Čím tedy světější bude vůle vaše, tím světější bude i každé vaše slovo dítkám. Slova zjevují vůli; *dobrý příklad* povzbuzuje, že jiní si ho váží a je plní. Pročež i napomíná sv. apoštol v osobě Tita všecky představené: „Ve všech věcech dávej na sobě samém příklad dobrých skutkův“¹⁾. Ale „zlý příklad,“ tvrdí sv. Tomáš Akvinský, „svádí dítky, že netoliko hříchy, jež vídají, samy též konají, ale i pro ně též pohrdají těmi, na nichž je spatřují.“ Jmenovitě pak jsou tyto hrubé nepravosti rodičů s to, aby u dítek jejich všecku přirozenou čest a vážnost zničily. —

Z těch tu nejprve položím „*hrubé zacházení s vlastními rodiči*.“ V rodinách, kde dědeček a babička za kamny sedíce ani ceknouti nesmějí, nechtí-li si nadávek a kletby utržiti; v rodinách, kde dospělý pan syn hospodář o *starém* otci, kde zpanštlá paní nevěsta hospodyně o *staré* tchýni jen podle názvy před dětmi a čeládkou hlásají, na ně se osupují, jim lají, jich výživu jim jako psům podávají: tam si toho i vnoučátka všimnou a pak brzičko samy čtvrtého Božího přikázání málo dbáti budou. — Podobně taktéž bude, když otec a matka sami *s sebou se sváří*, sobě vespolně své proviny vyčítajíce, nadávajíce sobě a lajíce nebo se i perouce. Jenom pohledte, jak to vaše maličké zprvu celé udivené oči vyvaluje, pak zvědavě poslouchá, potom buď plaše uprchne nebo usedavě plačíc mezi vás se uvrhne, — *jediný* taký výjev dostačí, aby dětská jeho úcta k rodičům byla na vždycky ta tam! A opa-

¹⁾ Tit. 2, 7.

kuje-li se takové truchlivé divadlo častěji, neujde-li ani jeden týden bez vády a sváru; když jedna strana si u dětí s slzami stýská na týrání druhé a ji tupí, haní, proklíná; ozývají-li se v některém domě výčitky jako: „Ty jsi právě takový ničema jako ten tvůj tatík!“ — „Ty budeš podobná císařka jako ta tvá máma!“ — „Jdi si k svému tatínkovi, ať ti to okáže, vždyť on prý všemu rozumí;“ → „vím, vím od koho to máš, tak právě mluví ta tvá hezká maminka,“ a p. když tak otec o matce a matka o otci mluví, pak jest po vši úctě, po vši poslušnosti v domě. — Rovněž škodí mnozí rodičové své vážnosti u dětí svou nevčasnou upřímností, či spíše pošetilou plískavostí, „*své mladistvé poklesky a chyby před dětmi vykládající*“, jako: „Za naší mladosti nebylo jinak;“ — „my jsme se ve škole také nic neučili;“ — „to jest tak běh toho světa a dědičný náš hřích!“ — Abychom pak řeči příliš nešířili, buď jenom podotknuto ještě to, že opilství, mrhavé nehospodářství, toulání se žebrem, lání na vládu a rouhavé řeči proti svatým věcem a duchovním osobám, lhaní a krádež i všeliké svůdnictví všecku uctivost dětí k rodičům do gruntu zničují. Ovšemž že vinníci v těch věcech ještě za tu výmluvu se utíkají, řkouce: „To a to není hřích!“ ale tím si málo pomohou. Dítě chodící do školy jinak slyší od duchovního, co jest hřích a co není. Kdyby si pak chtěl proti tomu nadávkami na kněze pomoci, nalezne se i takto brzo v koncích, a sám si uškodí. Neboť pak jeho dítky taktéž neuvěří knězi, až jim bude čtvrté Boží přikázání vykládati.

Druhá vlastnost Boží, kterouž náměstci jeho poněkud následovati mají, jest *jeho velebnost*, před níž i svatí andělé tváří své zahalují a jemu mlčky se klanějí. *Důstojná vážnost*, která při vši důvěrnosti nikdy v sprosté kamarádství nesklesne, jest k výchování nevyhnutelnou podmínkou. Tu nemohu tajiti svou pochybnost, že by zavládnuvší a vždy dále se rozšiřující nezpůsob rodičům „*tykati*“ lásku k nim zvýšiti pomáhal; že pak přímo proti povinné úctě jest, směle pravím. Ostatně vždy se hled k tomu, aby dítky v rozmluvách s rodiči nic jinak než slušně se vyjádřily; aby mlčely, když oni mluví, jim nikdy v řeč neskákaly, příkazy jich tiše a pokorně přijaly¹⁾. — Netrpte nikdy, rodičové, aby dítky rozkazy vaše jenom v běhu, mezi dveřmi vyslyšely, aby nad nimi hlavou kroutily, ramenoma krčily, nebo jakkoliv svou nelibost na jevo

¹⁾ V jedné vznešené hraběcí rodině byla hostina, při níž i dospělejší slečny dcery byly. Mluvílo se o příběhu nedávno sběhlém, a jeden z hostů ve vypravování okoličnost jednu pominul. Mladá hraběnka chtěla to doplniti. Ale na první slovo ji matka přísně přede všemi okřikla: „Mladší nemluví, lež jsou tázáni!“ Nedlouho na to provdala se tatáž za vznešeného knížete.

dávaly. „Sem stůj a hled' mi do očí, když s tebou mluvím,“ buď prvním pravidlem poslušnosti. Netrpte, aby dívky od vás něco méně zdvořile, nebo i způrně žádaly; hned je okřikněte: „Tak se nemluví s rodiči! Nevíš-li, jak se říká?“ — Veliká chyba proti úctě k rodičům jest, když tito sami s dětmi mnoho si zahrávají a žertují. „Nepohrávej a nesměj se s synem svým, a dcerám neukazuj vesele tváře, sic tebe zarmoutí a ty toho želeti budeš“¹⁾. Tím nechci říci, že bys si *někdy* nevinného žertu s dětmi dovoliti nesměl; ale *někdy* a *vždycky* jest rozdíl. U některých i sebe starších lidí bývá takové lehkovážné jednání, že se vším laškují, buď si sebe vznešenější a světější; lidé toho druhu i své napomínky a káry žertovnými šprýmy protkávají, že více posměchu než dojmu působí. Tací „šaskové“ nepožívají u žádného žádné vážnosti, ani u dítek. Kdož by se bál otce, jemuž se po celý den směje? Nedovolujte tedy ani maličkým, aby s vámi si laškovali, vás za bradu tahali, žertem „bacali“, nebo vám směšná jména dávali, neslušně odpovídali a p.; ale sami též je nemějte za blázny, nepodvádějte, neškádlete, nestrašte je a p. Není třeba, aby byl člověk, otec a učitel, zamračeným mrzoutem, ale vážným má býti vždy; kdo chce býti náměstkem Božím, hled' při vši laskavosti jeviti vážnou přísnost ve všem, v pohledu, v řeči, v jednání.²⁾

Svaté evangelium praví, že Syn Boží „*mluvil, jako moc maje*“³⁾. Mají-li tedy příkazy vaše, milí rodičové! míti tu mocnou váhu, jako příkazy Páně, hleďtež, ať jsou především *rozumné*, nikoliv libovolné, tím pak méně kruté a nespravedlivé. Co pak si mají mysliti ubohé dívky, když jim matka dnes za dobrého rozmaru všecko dovolí a dá, zejtra pak rozmrzelá jsouc, všecko zakáže a odepře? Jak je to mate, když otec v poledne zakazuje, co ráno dovolil? když se dnes trestá, co včera k smíchu bylo? Zdali pak tímto rodičům vážnosti přibude? Nevzbudí-li pak sami u svých dítek myšlenky jako: „Dnes není zase otci nic vděk!“ — „Dnes je zase matka celá rozmrzelá!“ — „Dnes mají zase něco v hlavě; tu bude zase „nelze“! — „Dneš tak, zejtra tak; tu člověk neví, jak by měl krok udělati.“ — Ovšemť že k povinnostem dítek i náleží, aby slabosti rodičů trpělivě snášely; ale přec jest patrno, že se takovým nestálým rozkazováním úctě k rodičům pramálo přispěje; čím jsou děti menší, tím škodlivěji to působí. Nežli tedy něco přikázete, považte rozumně, je-li to možná, neprotiví-li se to jiné povinnosti dítěte, nepřesahuje-li jeho síly a p. Jedna neváčasně horlivá matka nutila se vši přísností svou dcerušku, právě

¹⁾ Sir. 7, 26. 30, 9. 10. — ²⁾ „Kdo působí smích, maří vážnost.“ — ³⁾ Mat. 7, 29.

když měla jíti do školy, aby dříve donesla otci snídání na pole, poněvadž děvečka jinou potřebnou práci měla. Nebylo-li pak to neprozřetelné od matky té? Nemohlo-li jinak býti, mělo se to zaříditi včasněji, aby dítě školu nezanedbalo.

Nepřikazujte potom příliš *mnoho*, ani *najednou rozličné věci*, aniž příliš *často*. Co řídké, bývá lépe v mysli a ve vážnosti; časté věci ovšednívají. Ustavičné „kázání“ a neustále „okřesávání“ omrzí malého — velkého, tím každý ochabne, zmalátní. Zkušenost učí, že čím více se přikazuje, tím méně se udělá. Co z vlastního puzení dobře se děje, to netřeba poroučeti. Dostačí tu slovo: „Jest tak dobře?“ — „Mám to udělati jinak?“ — A na to krátká odpověď: „Jest!“ — „Není!“ — Dospělejším dětem lze v oboru jim příslušném více volnosti popříti; avšak co by důležitějším bylo, o to se mají vždy dříve s rodiči domluvit a nikdy a nijak to na vlastní pěst, jak se říká, podniknouti. Z nevrlosti nechtíti „učiniti vůli“ poručenou, jest tvrdošijná hrdopýcha, vždy přísného pokárání zasluhující. Ale naopak nikdy nemysli nikdo, že by se měl ve všem opak toho určití, čemu dítky radí. Nemělo-li pak by to rozumné rodiče těšiti, když jejich buď syn buď dcera v něčem dobrý, ba i lepší náhled má, nežli oni sami? Pročež spokojte se, když vám je upřímně a uctivě sdělí, a uznáte-li je za dobré, dejte své svolení. Svéhlavě na svém státí jest hrubá pánovitost, úctě velmi škodlivá.

Dále buď každý příkaz *krátký a stručný, beze všeho odůvodnění*, a to tím více, čím menší jsou ti, jimž se dává. Táže-li se kdo: „Proč?“ řekne se mu zkrátka: „Abys poslouchal“; nebo „že tak chci.“ — I dospělejší mají se spokojiti s pouhým příkazem zvláště ve věcech, jimž nerozumějí, aneb když se jim nesluší říci, proč tak a nic jinak býti má. Později pak lze jim prospěšné vysvětlení dáti. Sám jeden velmi svobodomyslný vychovatelský spisovatel praví: „Příkaz jest projevení vůle a nic jiného. Důvodů má potřebí rada a naučení. Sám jsem býval toho mínění, že by se mělo záhy s dětmi o příčinách, z nichž příkazy vycházejí, rozumovati; ale později jsem rozjímáním a zkušeností se přesvědčil, že se tou cestou pevná poslušnost velmi zdrží“¹⁾. Mnohem převráceněji si počínají, kdož úlisným lichocením a sladkými sliby poslušnost vylouditi chtějí. Jedinké slovo: „To uděláš!“ — „Nech toho!“ — „Pst!“ — nebo pouhé pokynutí prstem, nebo kývnutí hlavou má

¹⁾ *Basedow* v Hamburku; založil dle zvláštní metody školu „*Filantropin*“ v Desavě roku 1774, která však již 1776 zašla, když se B. s svými kolegy Kampem, Salzmanem a j. nepohodl. † 1790.

zvedeným a poslušným dětem dostačiti. Mnoho slov u příkazů jest jako řídká omáčka k dobré pečení.

Buďte konečně, rodičové! *svorní* ve všem co se v domě nařizuje. Dítě měj to přesvědčení, že co otec chce, jest i vůle matčina, a co tato přikazuje, že platí i u něho. Nic neškodí více i vážnosti i poslušnosti, nežli dvojaká vláda domácích. Neshodujete-li se, rodičové! v něčem, domluvte se soukromí, jak se k dětem — k čeládce zachováte; před dětmi mějte vůli jedinou a příkazy vaše jděte jako z úst jedněch. Táhne-li ten na levo, ta na pravo, každý za jeden cíp, roztrhne se šat i sebe pevnější; tak se roztrhne i úcta dítek k rodičům, když otec káže „hat!“ — matka pak „tihý!“ Příkázání církevní zachovávají se tím jistěji, poněvadž všickni kněží jako jedněmi ústy totéž věřícím držeti hlásají; a tak i dítky příkazů rodičů raději a ochotněji poslechnou, vědouce, že i vůle i slova obou vespolek souhlasí.

XXI.

L á s k a.

Rozeznáváme poslušnost dvojí; vynucenou a dobrovolnou. Dle oné poddáváme se vůli jiného pouze proto, že má nad námi moc, že se ho bojíme; posloucháme ho, že jinak nemůžeme. Tak poslouchají otroci svého bohatého velmože, anť si je za drahý peníz koupil a bičem ku práci je dohání; tak poslouchají dítky čínské svých rodičů, vědouce, že na pouhou jich stížnost budou vydány císařskému biřici, anť je pak bez zeptání co nejprísněji potrestati musí. Ačkoliv jest pravda, že i křesťanští rodičové své dítky ku poslušnosti donucovati smějí a mají, nic však méně platí to jenom o tvrdošijných a vzdorných synech a dcerách, a i o těch má to býti jen výjimkou, když k napravení jich nic nevzpomáhá; ale jest to vždy věcí veletrudnou, a při tom pochybnou, koho více želeti tu jest, či takových nekáranců, či jich rodičů. Nebo stane-li se nucení pravidlem, poslouchají-li dítky vždy jenom z bázně a strachu, stávají se z nich zarytí vzdorníci, kteří trpce zanevrou proti rodičům, ani se nemohouce dočkati okamžiku, až z těžké kázně vyvážnou a své vůli uzdu pustí. Rozumní tedy rodičové pečují o to, aby *dítky jich od prvního mládí poslouchaly rády a ochotně*. Ale toho docílí jenom tehdaž, když si důvěru a lásku svých dítek získati dovedou; miluje-li dítě otce a matku upřímně a vroucně, bude jich poslouchati vždy, ne tak bojíc se,

aby jich nerozhněvalo, nýbrž spíše strachujíc se, aby je nezarmoutilo. Ale takové poslušnosti z lásky dostává se toliko *za lásku*; ačkoliv mnohdy některé dítky poslouchávají i rodičů nelskavých, bývá toto jenom zvláštní milostí Boží, jížto nelze vůbec každému očekávati; tu má pravdu přísloví: „*Láska za lásku!*“

Není tedy úplná pravda, co se zhusta slýchává, že se nemá dětem příliš na jevo dávat, jak je máme rádi. To platí o lásce lísavé, či vlastně o mazlivém opičím milkování, to nemáme ani míti ani dětem prokazovati; ale srdečnou něžnou přítulností smíme i k nim míti i jim prokazovati. Nic tedy nevadí, aby rodiče své dítky líbali a objímali. Z jiskrného oka matčina přechází jiskra lásky v srdce dítěte, a polibek rtů jejích ji v živý plamen roznítí. Jakož pak takové celování dítkám vzdáváte, tak je i od dítek přijímejte; zamítnutím toho byste je zarmoutili. Ale jako ve všem tak i tu škodívá, co jest příliš. Chce-li pak některé dítě se příliš lichotiti z příčiny sobecké, buď aby chyby své utlumilo, nebo svou vůli vyvedlo a p., nepřijímejte ho, zamítněte je, přísně řkouce: „Jdi! já s tebou nejsem spokojen! Prvé se polepši, a potom přijď.“ — Nebo: „Tak se lichotí také kočky; z předu lízají, ze zadu škrabou.“ Polepší-li se potom dítě a příliš se k vám, přijměte je, ale neopomíňte mu při tom dáti vhodné napomenutí.

Hledte pak i dále udělati svým dítkám *nějakou radost*; netýrejte je pracemi, ani mnohými ani těžkými, popřávejte jim času, aby se vyřádily a si hrály, dovolte jim důvěrně s vámi rozmlouvat z večera, překvapte je nějakým dárkem, ku př. na jich svátek, na vánoce¹⁾. Srdečně mi bylo líto jedné dívčinky, kteréž jsem se po vánočních svátcích zeptal, co jí Ježíšek „nadělil“, a ona mi odpověděla trdně: „Mně nic!“ Mělaf ubožátko macechu, ale otec jsa zámožný, měl býti i moudřejším i citlivějším. Na opak nebuďte sami lhostejni, když vám dítky něco k svátku dají, zvláště, jest-li to „vázané“ prvotinkou jejich prací. Děláte-li, jako by vám na tom nic nezáleželo, nebo vysmíváte-li se jim, anebo káráte-li je pro nějaké ty výlohy na to, raníte je snad tak hluboce, že se ta rána jejich k vaší škodě nezavře, nezacelí věčně. Jedna matka dostavši od své malé dcerušky kytku květin, zahodila ji do bláta a zašlapala a děvčátko zbila, že si při trhání

¹⁾ I u vysokém věku si vzpomíná pisatel toho, jakou radost měl, byv co jedenáctiletý chlapec neočekávaně od otce 1. května časně ráno probuzen a v nový šat oblečen, aby tak s otcem šel na pouť na Svatou Horu. Téhož pak roku opustil i dům otcovský, jsa dán ku přípravě na budoucí studie.

květin střevíčky a šatičky porosila. Sotva lze uvěřiti, že by kdosi tak nerozumně, tak sprostácky jednati mohl!

Dále pak se i varujte, abyste nezanedbali některé ani z duševních ani z tělesných potřeb dítek svých, nýbrž buďte *o jich dobré velmi pečliví*, aniž pak byste se s nimi mazlili. Příklad toho viděti na kvočně; jak ustavičně hledá a pracně tu zemi rozhrabává a naleznouc to zrnko sama si je odpírá a svolává své kuřátka, aby jim je poskytla. Pročež, *otče*, nepohazuj mrzutě dítkám svým toho sousta chleba, nýbrž buď rád, že tě Bůh sílí, abys jim ho, a byť v potu tváři své, dobytí mohl, a podávej jim ho laskavě; a ty, *matko*, ujmi si raději sama od úst, než-li abys své maličké o každý drobet plakati nechala; nikdy nebuď nevrlá po práci, kterou s nimi máš, pomníš, že i tvoji rodičové ji měli s tebou. Dále pečujte o to, aby se dítky vaše něčemu pořádnému naučily, čím by ve světě prošly; ale nemyslete při tom vysoko, abyste nebyli nuceni v půli cesty obrátiti, podobni člověku, an počal stavěti a nemohl dokonati. Nic vám neodcizí srdce vašich dítek více, nežli když vidí, že jim volíte společnost, stav, povolání více dle své choutky, ctižádosti, lakoty, nežli dle jich schopnosti a prospěchu; nic je nezarmoutí více a nezruší všecku radost na světě, nežli když donuceny bývají v poměry, které se jim protiví, nad to ještě, necháte-li je na půl cestě v potřebách jich bez pomoci. Kdo svého syna dává na studie, aniž by jist byl, že je i s jeho schopností i se svým nákladem do konce provede; kdo své dcery, dobře věda, že se za žádného hraběte nedostanou, po panskou vyčvičiti dává, zajisté se od nich malého vděku dožije, aniž pak ho zaslouží, poněvadž nejednal dle jich prospěchu, nýbrž dle své ctižádosti.

Mějte *v bolestech a nesnázích*, vaše dítky potkávajících, *srdечnou útrpnost s nimi, pomáhající jim, seč jste*. Přihoď-li se vašim maličkým nějaká nehoda, nenechávejte je dlouho kvíleti; pomozte jim hned, možná-li, neb aspoň potěšte je. Odvratte pozornost jejich od bolesti, povídejte jim něco utěšeného, slibte jim nějaký dárek a napomínejte je k trpělivosti. Avšak nedávejte se sami do pláče, aniž jevte jakou pochybnost o zlepšení, tím pak méně věc nad potřebu zveličujte; to vše poleká, aniž by prospělo. Nesdělujte jim příliš brzo své starosti, trudy a nouze, neztrpčujte jim mladost jejich kvílením nad obtížemi svého života. Jak on se Bůh postará o to, aby se i jim nějakého křížku dostalo; váš kříž je těžký na jejich slabá ramena. O lvu se vypravuje, že byť na poušti sebe více trpěl, pokrmu hledaje, proti útokům se bráně a jinak zuře, jak mile přijde k sluji, kde svá mláďata má, upokojí

se a tiše k nim vchází. Tak i ty, otče, byť tě i sebe větší starosti životní tísnily, byť sebe těžší protivenství tě stíhala, — nedávej to svým maličkým — a vůbec domácím cítiti, nevylévej si žluč svou na nich, raději vyjasni tvář, upokoj srdce, umírní řeč svou a tak vstup mezi své domácí, a okřeješ u prostřed tiché domácnosti, u prostřed nevinných dítek svých.

Hleďte si získati srdce dítek *upřímně a šetrně s nimi zacházejíce*. Netýrejte je křivým podezříváním a zlými pohrůžkami, jako: „Když vás člověk nevidí, tropíte, co chcete; kdo ví, co jste zase dokázaly!“ — „Ty zase máš asi něco hezkého za lubem!“ — „To bude asi opětně náká ošemetná lež!“ — „Vy mne zlostí ještě do hrobu připravíte!“ — Taková bezdůvodná, přehnaná podezřívání bolí a srdce velmi odvracují¹⁾. Nelécte na ně tajné nástrahy a pastě, neužívejte důvěrnosti jejich, abyste je chytili; upřímná, zřejmá domluva také dostačí, aby vás k cíli přivedla. Příkazy své nestrpčujte hanlivými poznámkami, kárání svá pichlavými ústipky, trestání svá potupným zahanbením. Co jest zlé, zakažte přísně, ale nic urputně; dobré přikazujte mírně, aniž pak úlisně; řeč buď pevná, ale laskava, hlas přirozený, srdečný, aniž pak přetýněný, celé chování důstojné, aniž pak pánovitě hroživé. Pomněte *Srdce Božího*, v němž milost a spravedlnost se družily; představte si Božského Spasitele, u něhož se ve všem velebnost s laskavostí jevila; mějte na očích obraz blah. Panny Marie, na jejímž obličejí se leskne obětovná láska k duchovním jejím dítkám vedle trudné bolesti nad utrpením vlastního Syna jejího. Tyto obrazy mějte stále na mysli hledíce je nápodobiti v chování svém, a pak se zachováte k svým dítkám tak, že je svou přísností nesklíčíte, svou shovívavostí nezkazíte, svou laskavostí neotupíte.

Lásku, kteréž sami sobě od jiných žádáme, nemůžeme těmto sami ani vštípati, ani přikázati, ani jinak na nich vymoci; ale *ovšemž lze jiného učiti, jak by jiné milovati měl*: tudíž mají i rodičové tu povinnost, aby své dítky k tomuž vedli, otec aby jim řekl, jak se laskavě k matce chovati, matka pak aby jim pověděla, jak si otce vážiti mají. Nikterá strana nevynášej to dobré, jež

¹⁾ Ve farní obci H. nedaleko Svaté Hory v Čechách žil před léty horník se svou manželkou a dvěma syny. Starší byl k vojsku odveden. Vyslouživ si svá léta navrátil se k rodičům, co zatím mladší na 20letého jinocha dorostl. Starší bratr zhýřiv na vojně a nemaje dosti peněz, ukrádal je rodičům, věda chytře podezření jejich svěsti na bratra mladšího. Rodičové pak, že staršího více milovali, věřili mu a mladšího v podezření měli, ačkoliv tento ujišťoval, že jest nevinný, v náboženství útěchu hledaje. Když pak rodičové neustáli z krádeže ho viniti i pobožnáustkářů mu spílajíce, přivedli ho tak daleko, že vykonav pouť na sv. Horu smrt si učinil, oběsiv se v lese.

byla dětem prokázala, nýbrž každá vypravuj o dobrodiní, péči, strastech, jež druhá strana o dítky měla; matka měj každé dítě k tomu, jak se má uctivě, přívětivě, zdvořile k otci chovati; jak ho má ráno a večer pozdraviti, když přijde s cesty, přivítati, jemu nějakou službu prokázati, něčím ho dle možnosti poctíti, buď psaním, buď dárkem a p.; jak má se přičiniti, aby mu dobrým chováním a pilností radost působilo, jak se má za něho modliti, když jest na cestě, nebo nemocen, ku př. „Dejž nám, prosíme, Pane Bože, aby se otec šťastně navrátil!“ — „aby se matka opět brzo uzdravila“ a p. Tak se vyučují dítky upřímné, nezištné lásce! — Ovšemž že rovněž má i otec povzbuzovati dítky, aby se nápodobně chovaly k matce.

Hříšná, bezbožná pošetilost jest na opak, když každá strana rodičů dítky jenom k sobě potahuje, *od druhé je odvracujíc*. „Čí pak jsi? Vid' že jenom *maminčina*? — Ten tatík jest zlý, ani se naň nepodívej!“ — „Je-li pravda, ty že jsi jen tatínkův? co pak je ti do té mámy; jest ošklivá!“ — Takové nerozumné, bláznivé řeči kazí, hubí lásku dětskou k oběma rodičům, činíce děti lživými, úlisnými, zištnými. Patrná bezbožnost jest, když otec zřejmě dítky proti matce, nebo matka proti otci popouzí; když zlomyslně jedna strana vyzrazuje chyby strany druhé, na ni laje, jí nadává, ji tupí, a vyzývá dítky, aby buď proti otci nebo matce samy soudily. Truchlivé dosti jest neštěstí, když se manželé mezi sebou neshodují a se sváří; ale nad to ještě syny a dcery v toto neštěstí potahovati, a je proti tomu pobuřovati, k němuž úctou a láskou povinni jsou, to jest až ďábelská pošetilost a má v zápětí tréšť, pohrožený v slově samého Krista Pána an dí: „Dům proti sobě rozdělený neostojí“¹⁾. I to jest nesmyslné a škodlivé, tréštění ponechávati jedné jediné straně, když buď matka z choulivosti otcem, neb otec z lhostejnosti matkou hrozí dětem. — „Počkej, až otec přijde, dostaneš svůj dí!“ — „Co jest mi do toho, hled' jak si sama toho svého nezvedence napraviš!“ Nač to? Každý potréstejte, co vidíte a slyšíte, sami dle svého náhledu. Zasloužené pokárání a potrestání nerozhořčí nikdy potrestaného; ale srdce se odvrací vždy od toho, který má býti jako biřicem domácím.

Seberouce konečně v jedno, co jsme ve třech tu položených člancích řekli, pravíme, že vychování dítek k pravé poslušnosti žádá, aby se věrně a zevrubna zachovala tato pravidla, proti kterýmž, jakkoliv prostá se býti zdají, zhusta se chybuje, a sice

¹⁾ Mat. 12, 25.

1. Splňujte ochotně a rádi spravedlivé prosby dítek, ale zbytečných, svémyslných žádostí nic nedbejte; tiše pak, ale pevně zamítněte cokoliiv buď nespravedlivě nebo vzdorně žádají, ve všem záhy k okamžité poslušnosti hleďte.

2. Získejte si upřímnou a vroucnou úctu, bezúhonnými se ve všem svým dětem ukazujte, a své rozumné příkazy jim dávejte vážně, krátce a stručně, raději zřídka nežli zhusta.

3. Aby vás dítky srdečně milovaly, zacházejte s nimi mírně a šetrně i laskavě, pomáhajíce jim v jich potřebách a těšíce je v jich nesnázích.

4. Toto své jednání dotvrzujte vzornou manželskou svorností, poctivou sdílností a snažnou vespólnou pomocí.

5. Buďte pokorně sami poslušni svých představených, a prostě zbožně za milostivou pomoc Otce nebeského, jehož náměstky jste.

Tak se zachovajíce, důvěřujte, že s pomocí Boží vychováte dítky poslušné, sobě k potěšení, a jim i k časnému štěstí i věčnému blahu.

XXII.

Něco o metle.

Ke konci minulého století se jako skoro všecko, tak též i vychování horempádem převrátilo. Mnoho hluku tehdáž nadělali a veliký vliv na celou lidskou společnost měli t. ř. *filantropisté*, t. j. po česku „*lidumilové*“. Nechtějíce totiž slouti ani křesťanského, ani jakéhokoliv jiného vyznání, jež by víře v Boha učilo, dali si ono jméno a umínili si, pojmouti člověka v původní, přirozené prostotě, aby mu pak tím snadněji vštípili všeliké umění bez obtíže a práce, bez nucení a slzí, jen jako hravě. Ale tím se brali k tomu stavu, který již dávno jednou v pohanském, zženštilém Římě zavládl a o němž sv. Jeronym praví: „Jindy bývala novorozenátnka natírána solí, ale nyní se téměř do medu zadělávají.“ A jeden z novověkých takových lidumilův učitelských opravdu navrhoval, aby se upekla písmena z marcipánu a dětem se dávala na pamlsek, aby se tak sladce a příjemně čísti naučily; za měsíc prý by to dítky, taková písmena požívajíce, jistotně dokázaly, že by uměly čísti ¹⁾.

Že takové přepiaté citlivůstkářství o žádném *tělesném trestu* nic věděti nechtělo a nechce, snadno lze se domyslit. Ačkoliv

¹⁾ *Basedov*, viz svrchu.

toto hravé a rozmazané lidumilství posavade v hlavách mnohých „osvícených“ otců, mnohých „vzdělaných“ matek, mnohých „pokročilých“ učitelů straší, toť se přec uznati musí, že zdravý rozum posud vůbec nevyhynul, ba vrací se mnohým, kteří se dříve k oné náuce byli přidali, tak že pohozená „metla“ zase ve své staré právo přichází, jakéž jí i od svatého písma i od jiných moudrých a zbožných vychovatelů vykázano bylo. Tak ono Duchem Božím nadchnuté písmo zřejmě praví: „Kdo šetří metly, nenávidí syna svého, ale kdo ho miluje, v čas jej tresce“ ¹⁾. „Bláznovství přivázáno jest k srdci pacholete, ale metla kázně vyžene je“ ²⁾. „Neodjímej od pacholete kázně; nebo budeš-li je trestati metlou, neumře, — ale ty duši jeho z pekla vysvobodíš“ ³⁾. „Metla a kárání dává moudrost“ ⁴⁾; — kdo tedy miluje syna svého, často jej trestá“ ⁵⁾. A tak i v novém zákoně praví sv. Pavel: „Který jest syn, jehož by netrestal otec?“ A dále dokládá jako na důkaz, že moudrý trest vážnosti a lásce nic není na ujmu, říká: „Měli jsme my otce své tělesné, kteří nás trestali a *ctili jsme je*“ ⁶⁾.

Kdo se tedy nepokládáš moudřejším Šalomouna, rozumnějším sv. Pavla, neomylnějším Ducha svatého, který je nadchnul, zajisté metly neodstraníš naprosto z domácnosti své. Jest ovšem možná, že jsou některé dítky útlocitné a dobromyslné, zvláště některá z děvčat, u nichž aspoň v dalších letech pouhé napomenutí, ba pokynutí dostačuje; ale tak též i na opak jisto, poněvadž zkušeností dotvrzeno jest, že u větší části dítek, zvláště chlapcův a to nejvíce za prvních lét bez metly obejít se nelze. Svaté písmo vyjádřuje se vůbec velmi určitě ve všem, co přikazuje, udává zřejmě, kdy se má tělesnými tresty k dětem přikročiti, když totiž „bláznovství jako přivázáno jest k srdci pacholíkovu“ t. j. když některý nemrav ze zlé a tvrdošijné vůle pochází, jako: když dítě zarytě lže, když po opětném napomenutí nestoudně se chová, když byvši poučeno a pokáráno zase něco cizího vezme, když tvrdošijnost svou hrubými slovy, vzdorným se chováním na jevo dává, na rodiče a představené laje, proti nim ruku pozdvihne, trestu se urputně protiví, zlostí se zajikne, dupá, věci podané odhazuje, na zemi hněvem se vrhá, bratrům a sestrám zlomyslně ubližuje, kleje, zlé a rouhavé řeči mluví a t. d. Kde se takové a tomu podobné nepravosti u dítek buď ponejprv objeví a nebo po přísném napomenutí opakují, tu jest tělesné potrestání na svém místě a nebude bez viny, kdo by ho opominul. Příklad toho nám dává kněz *Heli*, jenž své syny trestati opomina, přísně za to od Boha sám

¹⁾ Přísl. 13, 24. — ²⁾ t. 22, 15. — ³⁾ t. 23, 13. 14. — ⁴⁾ t. 29, 15. — ⁵⁾ Sir. 30, 1. — ⁶⁾ Žid. 12, 7. 9.

potrestán byl. Z přílišné lásky je pouze sladounkými slovy napomínal, řka: „Proč činíte takové věci nejhorší, kteréž já slyším ode všeho lidu? Nikoliv, synové moji, nečiňte tak, neboť není dobrá pověst, kterouž já slyším“¹⁾). Tak je sice napomínal, což pak při jich nepravostech a zatvrzelosti srdce nedostačovalo, mělt přisněji k nim přikročiti; že však pro svou přílišnou lásku tak ne učinil, proto oba zlí synové Ofni a Finees v boji zahynuli, a otec, osmadvadesátiletý stařec, slyše to „spadl s stolice na zpět a zlomiv si šiji umřel“²⁾).

Zastáváje pak proti lichému lidumilství užívání tělesných trestů v případech svrchu podotknutých, osvědčují spolu zřejmě, že zavrhuji s ošklivostí všeliké *biřicování a týrání*, jehož se nezřídka někteří rodičové na svých dítkách dopouštějí. Takového jednání varuje sv. Pavel, píše ke Kolosčanům a Efesčanům řka: „Otcové! nepopouzejte synů svých k hněvivosti, aby nebyli malomyslni, ale vychovávejte je s kázní a tresty“³⁾). Týráním pak jest, biješ-li hrubým nástrojem nebo příliš, anebo do nepatřičného místa. Svaté písmo mluví jen o *metle*, která u menších úplně dostačí; u větších lze použití slabší rákosky nebo prutu lískového anebo i řemene, kteréhož se ani proslavení vzdělaností Athénané nic neštítily; ale tlouci hrubou holí, kyjem, klackem a jiným co se nahodí, jest nerozumné, nelidské katování. Bítí do hlavy, rvátí za vlasy, pěstí tlouci do zad nebo do prsou, kopati nohou, a j. to vše jest nebezpečné a hříšné jednání proti pátému Božímu přikázání; políčkování a tahání za ucho děj se velmi opatrně a mírně, vždy lépe jest vůbec obého toho se varovati.

Taktéž týráním jest přílišné a časté bití, pročez i málo prospívá k napravení, více jsouc mu na škodu, poněvadž zatvrzuje a ke vzdornosti ponouká. Bití vůbec jest velmi trpký lék, proto se ho má užívati zřídka a toliko proti hrubým přečinům, ale kdykoliv se ho užívá, budiž citelné. Při tom se jeví též, že mnohdy jedno takové potrestání na vždy pomůže; později dostačuje toliko ukázati na metlu; neb jen na ni připomenouti a není-li již dítě necitelné, jistě že svého nemravu nechá. V tom ohledu dí Šalomoun: „Pruhy a rány do těla zasahující zahlazují zlé“⁴⁾).

Ustavičné bití, mnohdy i za příčinou sebe menší, jest buď zlou navyklostí, nebo poukazuje na nepořádné hospodářství, zvláště pak bývá zaviněno zlým příkladem. Kde se nalézá vážné vychování, pořádek domácí a dobrý příklad s hůry, tam chodívá všecko jako po šňůrce, kdežto jinde se ozývá neustálé „bíkání“ a „pleskání.“

¹⁾ I. král. 2, 23. 24. -- ²⁾ t. 4, 18. — ³⁾ Kol. 3, 21. a Efes. 6, 4. —

⁴⁾ Přisl. 20, 30.

Zda-li pak není směšno, či smutno, když semo — tamo od rána do večera nic jiného neslyšíš, leč: „Půjdeš hned! (Plesk!) „Tu máš!“ — „Co zase vřeštíš? Počkej, dostaneš, abys měl proč plakat;“ (plesk!) — „Nepovídal jsem ti to už desetkrát?“ (plesk!) — „Zase už máš šaty ušpiněné, roztrhané?“ (plesk! plesk! plesk!)“ — Jde-li to v domě tvém tak, bude snad vina na tobě samém; ty si však pamatuj tuto rozmluvu dvou sousedů. „Milý Václave, jak pak toho dovedete, že váš Vojtěch jest tak pořádný, čistotný a poslušný? Vy ho nebijete, aniž se s ním vadíte. A já? já svého Pavla kárám, celý — celíčký den, a spohlavkuju ho někdy, až mne ruka brní, a kleju až se hory třesou, a on jest přec jen ušpiněný a otrhaný otrapa a spíše horší než lepší. Řekněte mi, sousede! jak pak vy to se svým děláte?“ — „Já?“ odpověděl moudrý a povážlivý Václav, „já ani nevím, co bych tu zvláštního činil, leda že sám si pořádku a čistoty hledím.“ — Dobře též zavrhuje sv. Anselm to nerozumné, neustálé „tepání a štulcování“ tímto krásným podobenstvím, řka: „S dětmi se zacházej, jako zlatník zachází se zlatem, z něhož nějakou sličnou věc vytvořiti chce, netepá je vždy, ale také je ohýbá a hladí.“

Není-li pak *žádných jiných trestů*, leč tělesných? Chceš-li některé dítě citelně potrestati, zkus to někdy *postem*; toho užiješ-li mírně a opatrně, dobrý účinek míti může. „*Jejunium vitia comprimere*,“ — „půst potlačuje nepravosti,“ učí církev. Ujma na svačině, z části i na večeri a snídani, již mnohého svéhlavce napravila, mnohého lenocha na pilného proměnila. — Uzavřením soukromí, (což se však zvláště bojácným dítkám nikdy nečin v místě temném) náleží trestati hrubé proviny, jako jest: svárliвість, mstivost, zlomyslnost a p., při čemž se potrestanému připomeň, že kdo se takového čehosi proti jiným dopouští, nezasluhuje dlíti ve společnosti lidské. U dítek jemnější povahy dostačuje tu též odloučení je od hry s jinými, postavití je do koutka, nedovoliti jim na procházku, nevzíti je na návštěvu přátel, nepřipustiti jich ke společnému stolu a p. Varovati tu jest od přílišného zahanbení dítek před mnohými. Chlapec jeden, jemuž matka za trest uložila, aby sám svou mokrou peřinku před oknem držel a sušil, ze studu se oběsil.(!) Dítka čilá a ctižádostivá dosti bývají potrestána, když věc špatně od nich udělanou dělati musí znova a pořádněji, jak náleží. Mimo to bývá též chladná nevšímavost, provinilcům prokázána, mnohdy dosti citlivým trestem. Slavný *Fenelon*, vychovatelem jsa francouzského králeviče, kdykoliv chtěl vznešeného chovance svého přísně potrestati, po nějaký čas s ním ani nemluvil, zakázav i služebnictvu, aby se mlčelivě k provinilci chovalo, a tak

trval, až se tento polepšil. — Převrácenost pošetilá jest trestati tím, co má býti dětem vždy drahé, vážené, svaté, jako ukládati, aby se z trestu modlily, do kostela chodily, učily se, a p. To nikdy nemá se pokládati za trest, spíše pak odloučenu býti od toho.

Nejlevnějším trestem jest *pokárání a důtka*; obé však buď velmi krátké. Několik vážných slov, laskavě a spolu i dojemně promluvených působí více nežli dlouhá káravá kázání, kterými se mnohdy napomínající rozhněvá, napomínaný pak ohluší. Každý přestupek přináší sám s sebou svůj trest, an záleží v přirozeném a nadpřirozeném následku hříchu. Na to upozorni, kdo napomínáš, řka, jako: „Jest to dobře? Není-li pak to hřích? Víš-li pak, že kdo tak činí, do pekla přijdou?“ — „Co si pomyslí o tobě Pán Bůh?“ — „Co máš z toho, že jsi to učinil? Nemusíš-li pak se za to stydět? Hleď! to jest zlé svědomí!“ — „Podívej se do zřícadla, jak zlostný hněvivec vyhlíží!“ — Vidiš! to jest následek tvého lhání; nikdo ti již nevěří!“ — „Hanba! tak mluví uličníci a pacholci!“ — „Což pak nevíš, že mne to a to mrzí? Chceš mne pořádě rmoutiti?“ — „Ale, ty jsi nemravná dívka! Toho bych se od tebe nebyla nadála! Styď se přece!“ a p. Avšak nejmeně mluv, kdo tělesně trestáš. Čím tu více hulákáš, tím méně prospěješ; čím tišeji to vykonáš, tím lépe bývá. — Jmenovitě se varuj, kdo trestáš, všeho lání a klení. „Marné jestiž trestání v hněvu hanlivém,“ dí moudrý Sirach ¹⁾. Patrný totiž nerozum jest, žeby chybuujícího napravití možno bylo chybou horší; byloť by, jako bys ďábla Belzebubem vymítal, a tak hloupý ďábel přece není, aby své království sám rozdvojoval a tím rušil. — Nejostřejší důtkou jest *hrozba* či *pohrůžka*. Ta má býti pravdivá t. j. má se případně vykonati, pročez má býti i možná. Nikdy nebudiž pohrožováno tím, co jest nemožno, hříšno. „Já tě zabím!“ — „Já tě zchroumám, že ani neodlezeš!“ — „Zmaluju tě, že tě ani č nepozná!“ — „Hlavu ti utrhnu, uděláš-li to ještě jednou!“ a p. — Nač taková pošetilá, hrubá, rouhavá slova? Má-li dítě sebe méně rozumu, ví, že se to nestane a jest v nejbližší příležitosti hříchu, vysmáti se tak pošetile hrozícímu otci, tak zuřivé matce. — Hroziti strašidly, bubákem, polednicemi a p., jest tak též nesmyslné bláznovství, kterýmž se rodiče u dítek o všecku víru a tím též o úctu připravují. Lež a přepiatost škodí vždycky, ve všem, všudy!

¹⁾ 28, 19.

XXIII.

Mylné svědomí.

Co se má trestati? — „Podivná otázka“ pomyslíš si; „o tom není pochybnosti, aniž pak poučení potřebí, co by se trestati mělo. Nic patrnějšího nad to, že trestati se mají *nemravy*.“

Avšak věc ta přec není tak prosta, jako by se zdálo. Jest s tím jako s jiným běžným a nepovážlivým slovem nového věku: „Víra jako víra; my všickni věříme v jednoho Boha.“ Ovšemť; ale jdeš-li o krok dále, tázaje se: „Kdo a co *jest* Bůh? co *působí*? co *přikazuje*?“ tu jest po jednotě, tak že skoro každý, kdo není statným pravověrným katolíkem, jinak a jinak ti na to odpoví. Tak jest i s otázkou: „Co jest zlé a hřích?“ Není zajisté slova, v jehož významu by se náhledy lidí, nedržících se učení svaté Církve katolické, více lišily, nežli slovo „*hřích*“. Co jeden pokládá za hřích, nalezá druhý veskrze v pořádku; co jeden má za hrubý přestupek, to druhý vyhlašuje za maličkost; tu někdo se některého slova — činu hrozí, jiný pak se témuž směje. Jest zajisté i nyní ve světě tak, jako již Isaiáš prorok svým vrstevníkům, vytýkal a přísně hrozil: „Běda vám! kteříž říkáte zlému dobré a dobrému zlé, kladouce tmu za světlo a světlo za tmu, pokládající hořké za sladké a sladké za hořké“ ¹⁾.

Toto „*mylné svědomí*“, jak učenci tu pomatenost a převrácenost nazývají, nalezá se též u mnohých svěťáckých rodičů, tak že lecos jako nemrav kárají, co by vlastně chvály zasluhovalo, a naopak beze všeho povšimnutí nechávají, co jest vlastně hrubou chybou; přílišně trestají, kde se dítě sotva chybičky dopustilo a p. Jiní rodičové mají sami dobré a zdravé náhledy o tom, co jest pravé a nepravé dle učení Páně a svaté Církve, co jest lehkým a co těžkým hříchem, ale bývají někdy neopatrní a nepozorní, někdy lhostejní, jindy zase prudeí; nerozváží vždycky, nežli mluví a jednají; mají-li trestati nebo netrestati, to záleží u nich na tom, jak jsou zlé nebo dobré vůle, mají-li na trestu přitěžovati či ulevovati, v tom řídí se dle toho jak jsou rozzlobeni, nebo upokojeni. Byť tedy ve svém smýšlení od oněch svrchu líčených lehkovážníků rozdílného smýšlení byli, rovnají se jim mnohdy v jednání na vlas, když mají trestati, co za zlé uznávají. Není pak divu, že i výsledek takového jednání bývá u obou tentýž, že totiž i oni i tito vychovávají pokolení s mylným svědomím,

¹⁾ Is. 5, 20.

které o ctnosti a nepravosti, o dobrém a zlém, o zbožnosti a hříchu veskrze nejisté, neurčité pojmy má, jich se drží a dle nich jedná. Totéž stává se, když někdy otec a matka ve svých náhledech o něčem se různí, buď že se o tom dříve neshodli, buď že jedna strana jsouc rozčilená, nějaké pochybení více trestuhodným považuje, co druhá, mírnější a povážlivější jsouc za levné neb i nepatrné pokládá.

Kdož by si pak pomyslí, že by bylo i potřebí podotknouti, aby se *netrestalo nic dobrého*? A přec není ani to zbytečno připomenouti. Tu přineslo ku př. děvčátko sousedce, byvši od ní dožádáno, mimochodem od pekaře pecen chleba; matka pak jeho znamenajíc to, přivítá je domů s hněvem, láním, nadávkami, protože ona sama jest s sousedkou na štíru. — Tu se někteří maličcí odstranili soukromí do jedné komůrky a pletou květné věnce, hodlajíce matku jimi na její zejtřejší svátek překvapiti; tu náhle vrazí mezi ně rozlícený otec a rány padají v pravo v levo, poněvadž větší dítky nepřišly mu v čas na pomoc v jeho práci. — Malá Mařenka, pořádku velmi milovná, pláče a zdráhá se obouti děravou punčochu a matka ji za to bez milosti políčkuje. — Malý pobožný Karlíček nechce jíti spat, až se s ním někdo pomodlí, matka se ho chopí a uvrhne ho do postýlky, až se zajikne. — „Já jsem tatínka prosil, aby mi koupil katechismus, ale on se se mnou vadil,“ stěžoval si pilný chlapec ve škole, jsa tázán, proč neumí úlohu z náboženství. — „Nepřinesu-li tolik a tolik grošův, tolik a tolik chleba večer domů, bývám bita,“ stýská si s pláčem chudá, stydlivá dívka. Zdali pak neděje se zhusta, že dítkám jest odnésti za to, že byly pravdomluvné, úslužné, zdvořilé, štedré, shovívavé, zbožné, ponížené. Jaká jest to nesmyslnost! A byť i skutečně něco zlého byly dokázaly, ale v klamném domněnce, že to není zlé, nemají býti trestány za to, nýbrž poučeny; nevědomost hříchu nečiní.

Surová pak podlost jest trestati vady dítek, za něž nemohou, majíce je buď od narození nebo neštěstím. „Do tvé dubové palice přece nic nejde,“ volá zlostně tatík a již ubohému chlapci dal jednu za ucho. — „Mluv a nekoktej, sic tě naučím jazykem hýbati,“ praví rozlícená matka k své těžce mluvící dcerušce. — „Ba! ty jsi z perníku, že to nésti nechceš; počkej, já ti pomohu!“ a již se slabému hochu ukládá břemeno, až se ohýbá. — „Jdi mi z očí, hloupá kachno! ty jak živa nic nepochopíš!“ a dívčinka jest od nerozumné matky odstrčena, až vrávorá, že hned nedovede práci, která se jí ukazuje. Či přeháním? Či se nestává, že méně schopné, nejapné, zmrzačené dítky pro ty vady, za něž nemohou, bývají zle

týrány, kdežto by se s nimi mělo trpělivě co nejšetrněji, nej-laskavěji zacházeti?

Někdy mají některé děti na sobě *nezpůsoby*, které buď jsou bez viny, nebo více méně zaviněné; na ty se ovšem hled, aby si je odvykly, ale nikdy se nemají pro ně tak přísně trestati, jako se to mnohdy od nerozumných rodičů stává. Některé z takových nedokonalostí ztratí se samy v dalším věku a vlastním přičiněním, jiné ovšem potřebují pomoci vychovatelské, ale záležející více v napomínání, ponaučení, pokárání, někdy i v opatrném zahanbení, nežli v citelných trestech. Jest-li některé dítě nepozorné, těkavé myslí, ulož se mu, aby déle zaměstnávalo se nějakou prací, která by celou jeho pozornost zajímala a dohlédni se k němu, aby to bedlivě vykonalo; zapomíná-li některé jiné, co se mu řeklo, připomeň mu to, a nedbá-li, nechť pak to vykoná tehdaž, když se mu to více protivuje; ku př. kdy si jiné hrají; chová-li se některé při práci nejapně, okaž se mu to častěji a pomoz se mu, až se konečně do toho vpraví; lehkomyšlná lež z pouhé žvastavosti pokárej se přísně a poukaž se k možným zlým následkům; neopatrnost mívá obyčejně i svůj trest v zápětí; nezpůsoby v mluvení, v chůzi, a j. pokárejte se někdy přísně, někdy i směšně; tyto vyčtené věci jsou sice mrzuté, ale nikdy tak velmi, aby se pro ně rodičové přílišně rozhorlili a je bitím napravovali.

Zlé nesmí se nikdy stotožňovati se *škodným* a *hanebným*; některé slovo, některý čin může za sebou míti velikou škodu i veliké zahanbení, nejsou však nížádným hříchem. Tohoto rozdílu šetři každý, když trestáš, a to za naší doby zvlášť, kdežto se t. ř. „osvícené“ učení mravů od křesťanského tak liší, že ony pojmy ostře nerozeznává. Tu se držeti třeba přísně pravidla: „*Jenom co před Bohem hřích jest, zasluhuje, aby tělesně potrestáno bylo.*“ Roztlučení nějaké nádoby, zanedbání zdvořilosti, neopatrné slovo, lehkomyšlné skotačení a p. mohou za sebou míti hodně mrzuté následky a zasluhovati přísného pokárání, a nesmí se nijak bez něho nechávati, neboť dítky se též cvičiti mají, jakby opatrně si počínaly a slušně s jinými zacházely, zdvořile se ve všem chovaly. Bylať by zajisté hrubá převrácenost, když by se, co jest škodlivé, přísně trestalo, ale co jest patrný hřích, mlčky přehlédlo. Dítky, posuzující velikost viny podle velikosti trestu, přijdou pak tím na tu klamnou domněnku, že více se mají varovati toho, co škodí, nežli toho, co jest hřích.

Nejméně okamžité škody za sebou mívají *provinění proti Bohu*. Tudíž pochází, že si lidé za našeho, ku prospěchářství veskrze obráceného věku tak málo váží přestupků proti třem

prvním z desatera Božích přikázání, a je pak na svých dítkách ani slovem nekárají a nenapravují, z čehož si pak tyto berou tu klamnou důmněnku, jakoby na povinnostech k Bohu málo záleželo. Již svatý Jan Zlatouústý stýská si na to řka: „Když Bůh již v starém zákoně hrubá provinění proti rodičům smrtí trestati káže ¹⁾, jak se můžeme vymlouvatí my, jestliže hříchů dítek svých proti Bohu bez trestu necháváme? Ke každému otci praví Bůh: „Syna, který se proti tobě těžce proviní, peklem potrestám, a ty bys ani slovem nepokáral toho, který moje příkazy nohama šlape? Zasluluješ-li pak, abych ti to prominul?“ Ty vidíš, jak syn tvůj proti Bohu svému se prohřešuje, a nejevíš proti tomu žádné nevole, nepohrožíš mu, netrestáš ho, ačkoliv víš, že Bůh takové shovívání zakazuje! Považ jen, že kdo tak zpozdlé proti Bohu brojí, i svému otci se někdy protiví, i spasení své duše zanedbá.“ Tím však nemyslím, aby rodičové dítky své metlou a holí nutili k modlitbě, k službám Božím, k počestnému chování se v kostele a k vážnosti svatých věcí; náležité poučení a laskavé pobídnutí tu obyčejně dostačí, málo kdy bude potřebí i přísného pokárání, poněvadž srdce dítek přirozeně k zbožnosti lne, zvláště vidí-li téžetnosti na rodičích dobrý příklad.

Nemravý z vnitřní zkaženosti pocházející a *zlomyslně* vyvedené, zasluhují *zvláště citelného* potrestání. Sem náležejí: ošemetná lež, zlomyslná hněvivost, urputná vzdorovitost, nestydatost, drzost, msta, rouhání a p. Vůbec čím zúmyslněji a zlovolněji kterákoliv provina se spáchala, tím přísněji a citelněji buď potrestána. Z toho jde, že ti rodičové velmi chybují, kteří vždy téhož trestu užívají, jak si ho kdy v obyčej vzali. I způsob i citelnost trestu říd se dle přestupku, který se jím napravití má; těžké provinění trestej se těžce, lehké lehce; levným trestem se počni, aby se mohlo přejíti k přísnějšímu a tužšímu.

Srovnává-li se trest s uvedenými pravidly, jest-li v pravém poměru k provinění, jest *spravedlivým*. Ale ještě jest třeba dvojího ohledu šetřiti, o němž tu ke konci povím. Nikdy se nesmí k trestání přikročiti, leč se provinění úplně dokáže. Nic není tak s to, aby srdce dětská od nás více odvrátilo a je sama více zatvrdilo, jako když bychom je *bez jich viny trestali*. Protož nikdy se nespokojíme s pouhým udáním, nýbrž vyšetřeme úplně, co se stalo a jak se stalo. Zůstává-li při tom sebe menší pochybnosti, raději trestání se zdržme, nežli bychom trestali nevinného. Tu jest dobře, říci tomu, na nějž největší podezření padá: „Jsi-li přec vinen,

¹⁾ II. Mojž. 21, 17.

jak ono ti svědomí nedá pokoje, až se přiznáš;“ nebo: „Pán Bůh vševědoucí zajisté potrestá toho, kdo své rodiče klame.“ Trestal-li kdosi přec nevinného, pak žádá spravedlnost, aby se k tomu přiznal a vysvětlil spolu, jak to přišlo, že někoho za vinníka pokládal, což tím snadněji lze, poněvadž dítě samo neprozřetelným se chováním příčinu k omylu zavdává.

Konečně nebuď nikdy v trestání *stranným*; nešetři svého miláčka, když toho zaslouží, a nepřikládej přísnosti druhému, který se ti méně líbí. To zachovávej zvlášť přísně, máš-li dívky nevlastní; aniž pak znamenajte dívky tvoje nějakého rozdílu, když by buď proti tobě, nebo proti jiným pochybily, ať jest proti příteli nebo nepříteli, proti vznešenci nebo člověku sprostému. Okážeš-li se tak ve svém trestání spravedlivým a nestranným, pak se nemáš nic obávati, že bys si pro tresty srdce svých dětí odvrátil a odcizil; naopak zkušenost sama to dotvrzuje, že dívky, které dle zasloužení přísněji bývají drženy, zvláštní náklonností přilnou k těm, jichž prozřetelnost Boží používá co nástrojů, jimiž by k napravení a zdokonalení jich působila.

XXIV.

Účel a důvod trestu.

Často jsme již podotkli, že se *nemá trestati* ve zlosti nebo hněvu. Toho důvod nám nejlépe udává svatý Jakub, an dí: „že hněv člověka nečiní, co jest spravedlivé před Bohem“¹⁾. A dle slova sv. Řehoře jest hněv jako „opojení duševní,“ při němž mysl naše jest pomatena, rozum zatemněn, vůle sebe málo mocna, pročez i kdo hněvem roznícen jest, obyčejně také trestá nepředloženě a maním, přílišně, nespravedlivě. Ale těžší příčina, proč se trestání v hněvu zavrhuje, jest, že kdo tak trestá, *pravého důvodu v trestání nemívá*. Kdo v hněvu trestá, činí tak z rozhořčenosti a msty, cítí se totiž vinníkem uražen; samoláska namlouvá mu, že se vinník opovážil jemu odporovati, jej zarmoutiti, uraziti; to ho hněte a mrzí. Aby mu tedy rovné rovným splatil, tu se mu potupná a hanlivá slova z úst řinou a bije pádně provinilce, kam ruka zasáhne a až se mu uzdá, že se za utrpenou křivdu dosti vymstil.

Avšak, milí rodičové! otcovské trestání nemá býti mstou, nýbrž *skutkem milosrdným*; účel trestu buď *polepšení trestaného a důvod k němu láska*. „Chcete-li,“ praví sv. Anselm k rodičům,

¹⁾ Jak. 1, 20.

„syny své a dcery náležitě vychovati, máte trpkou a přísnou kázeň medem otcovské a mateřské lásky oslazovati.“ Dopustí-li se tedy dítě tvé nějakého přestupku, neuvažuj dle své samolásky, jak velmi jsi byl jeho svévolností, lživostí, neposlušností, atd. uražen, nýbrž tvé myšlenky buďte obráceny *k Bohu a k duši vinníkově*; nevole tvá buď proti tomu, že se v domácnosti tvé přikázání Boží přestupuje, a žel toho upřímně, že tvé dítě, syn nebo dcera, Boha urazilo; a potom měj opravdovou bázeň, aby toto dítě tvé, jsouc „částkou srdce tvého“, na své zlé cestě netrvalo, až by snad časně i věčně zahynulo, z té bázně konečně, není-li jinak, vykonej ten citlivý trest na něm, abys je od zlého a horších téhož následkův uvaroval. Jako vinař révu pořezává, byť i slzela, aby ji k lepšímu zrůstu a hojnějšímu ovoci pomohl; jako lékař nemocnému trpký lék přes moc vnucuje, aby jej uzdravil; jako pravý lidumil tonoucího i za vlasy uchopívá, aby jej od utonutí zachránil: tak máš i ty při bolestném trestání jen k tomu účelu hleděti, abys napravil, polepšil, prospěl. „Dítě se proti bití brání,“ praví svatý Cyprian; „ale toho matka nic nedbá, hledíc k užítku, jenž mu z toho bude, pročez i trestá laskavě, milosrdně.“ —

„Mám-li býti přísnou a trestati, musím se rozhorliti a rozhněvati, sic nedovedu nic,“ říká mnohá citlivá maminka, mníc spolu, že tím výborně vylíčila své „*dobré srdce*“. Ale povážíme-li to slovo přísně, není její dobrotu nic jiného, leč samoláska; tklivá maminka nemůže dříve trestati, než až se cítí hodně uražena, až se dosti rozhněvá nad tím, že se jejím slovem pohrdlo, její úctě ublížilo; dojde-li na to, nuže! pak se — pomstí. Kdyby měla pravou lásku křesťanskou, nečekala by, až by se plamen hněvu v srdci jejím vzňal, aby si sama za urážku náhradu vzala; nýbrž byl by jí žal toho zlého, co se stalo, a aby se neopětovalo, pomohla by tomu trestem, byť jí to i srdce její tisnilo a svíralo.

„Já jsem chladné mysli, když trestám,“ dí některý otec; „já mohu bít, ani oka nezamhouře. Klukovi nezvedenému vyprášiti, až se svíjí, to mi jde, aniž by to mnou za mák pohnulo.“ To jest též převrácené a k tomu hrubé až nelidské jednání. Neboť i tu jest, jakož u toho, kdo ze zlosti trestá, mstivost pohnutkou, a sice velmi šeredná, poněvadž předložená, zúmyslná. Při trestání nemáš býti nijak necitelným, nýbrž zarmouceným pro zpáchaný hřích, máš útrpnost jeviti s hřešícím dítětem, a horlivost osvědčiti, abys je napravil. Šlechetná rozhorlenost, vyjádření své nevole, žal nad zpáchaným přestupkem provázejtež trestání křesťanského vychovatele, a to jest veskrze něco jiného nežli rozmrzelost nad urážkou utrpenou, za kterouž by se uražený mstil. Jest i hněv spravedlivý,

jenž by vlastně ani hněvem slouti neměl, jsa opravdu svatým horlením. Ale to pochází z lásky k Bohu a k chybuujícímu bližnímu a trestá v dobrém úmyslu, „naděje se utěšitelného ovoce spravedlnosti,“ jak dí svaté písmo¹⁾, t. j. aby svědomitou povinnost vykonal, člověka od urážení Boha odvrátil a k časné i věčné blaženosti mu dopomohl. Zbožní předkové naši schovávali metlu obyčejně za svatým křížem; velmi moudře a křesťansky, neboť kdykoliv jí použili, pomněli čím jménem jí vládnou, a že Kristus Pán, útrpně slze, nevěrnému Jerusalemu budoucí trest předpověděl, a že Otec nebeský pro naše spasení *na něho* těžký trest kříže uložil.

Z toho že trest nemá se díti ze msty nýbrž hlavně za účelem napravení trestance, položím tu ještě některé poznámky, na něž zvláště upozorňuji. Cítíš-li tedy, že tě nějaký přestupek dítěte rozhorlil, *odlož potrestání*, mlč, aniž kvapně něčím hroziš; odejdi a obírej se nějakou prací, mysle na Boha i pomodle se krátce, až roznícenost pobouřené mysli pomine. Ale potom i pomni: „Co se vleče, neuteče!“ Nabytá znova pokojná mysl nesmí přejíti v lhostejnost, ana se povinnosti trestu odříká, nýbrž má tě schopným učiniti, abys jej moudře, opatrně, mírně vykonal.

Protož nesmíš nikdy *slepě a nepředloženě* trestati, jak ti napadne anebo v obyčeji máš, nýbrž pokaždé sám s sebou se porad', jaký trest by byl v tom a v tom případě nejprůměřenější a k napravení nejprospěšnější. Ale při tom sluší, jak již řečeno, ohled míti netoliko na přečin, jak veliký a zlomyslný jest, nýbrž i jaké povahy, jakého věku a pohlaví dítě jest, jakož i to napřed povážiti, jaký dojem asi na ně trest způsobí. Neboť jeden a týž trest, kterýž u toho a toho dítěte velmi prospěšným se okázal, může jiné zatvrditi navždy; a co jednomu jednou pomohlo, nehodí se témuž po druhé. I to povážiti sluší, má-li se tajně a soukromí či před jinými něco kárati a nějaký trest uložití. Vůbec láska k bližnímu a úcta k slovu Božímu toho žádá, aby se i u dětí zachoval příkaz Páně o bratrském napomenutí a pokárání, t. j. aby se některý přestupek tehdaž teprva veřejně káral a trestal, když by soukromé napomenutí nic nebylo prospělo. Přirozenou a zkušeností dotvrzenou věcí jest, že útlé a ctimilovné dítky, zvláště pak dívky, soukromým napomenutím tak dojaty bývají, že pak u nich *veřejného* ani pokárání ani trestu nebývá dále potřebí, tím méně, jestliže se jim pohrozilo, že toto při opětém přestupku následovati bude.

¹⁾ Žid. 12, 11.

Dále jest i na zřeteli míti, *jak se asi podrobí dítky trestu, kterýmž se jim hrozí*. Hledí-li se které vzdorně vymknouti, odporujíc tomu, co se mu ukládá, nebo utíkajíc, tuť se mu nepromiň nic, nýbrž buď tím citelněji potrestáno. Nikdy však nevolej za ním hanlivými a zlolajícími slovy, aniž je horempádem stíhej, nýbrž čekej tiše, až přijde. Jest uvyklé chlebu, s hladem se ti dostaví. — Ošemetní chlapi a lstivé dívky dělají se též, jakoby stonali, aby tak trestu ušli; vzdychají usedavě, blednou, padají jako ve mdlobách na zemi, kvílejí, jakoby je na nože bral, a t. d. Dokáže-li se takové šibalství, není jiné pomoci, leč aby se citelným trestem vyhnalo; zkušenost dokazuje, že takový lék mnohdy dobře pomohl.

Ale jak se máme zachovati, když malý trestanec prosbou a pláčem hrozící bol od sebe odvrátiti hledí? Spravedlivý trest docela odpustiti, jest vždy velmi choulostivá věc; tím škodíme své úctě a podobá se, jakobychem libovolně trestali, trestanec pak, proklouzne-li, bývá potom tím lehkomyšlnějším. Uvážíce, čím jsme rozumně pohrozili, dodejme si i srdnatosti, abychom to vykonali. Dle okoličností můžeš trest zmenšiti, zkrátiti; abys pak ho docela prominul, neradím. „Ale já už to více neudělám!“ řekne dítě; ale ty odvěť: „Toť se rozumí! Avšak tento trest není za to, jak se budoucně zachováš, nýbrž za to, co jsi udělal.“ — Někdy tu lze trest změnit a dítěti ponechat, aby si samo nějaké pokání uložilo. „Nemravy mají se trestati;“ tak velí Pán Bůh. „Jak pak ty chceš chybu svou napravit?“ Šťastní rodičové, kteří na takovou otázku od svých dětí zkroušenou odpověď obdrží.

Vůbec jest vzbuzení žalu velmi důležité, a dobře učiní rodičové, nežli první citelný trest vykonají, když dítě krátce *o účelu trestu poučí*, jako řeknou-li: „Netrestám tě rád, ale musím; neboť tak Pán Bůh přikazuje, aby dítky nebyly čím dále tím horší, a pak časně i věčně nešťastné. Jak často jsem tě již napomínal! Jak mnoho dobrého ti Pán Bůh skrze nás, tvé rodiče, již prokázal, a ty nám děláš takový zármutek! Co jsi dokázal jest velmi ošklivé a zlé; tak zatvrzelé dítky, které nechtějí poslouchati, musí pocítiti. Kéž by to bylo naposled, co jsem přinucen tě potrestati! Kéž by Pán Bůh dal, abys se napravil,“ a t. d. Taková a podobná slova působí, že se dítě s žalem trestu podrobí, což nevyhnutelné jest, aby tento prospěl.

Jak se sluší zachovati *po trestu*? Aby dobrého účinku se docílilo, jest opatrně jednati. Dítě pláče ovšem, to jest věc přirozená; tyto slzy kanou buď z bolesti nebo ze studu, nebo z žalu, a proto jest to nerozum chtít, aby hned plakati přestalo. Ale jsou i slze vzdornosti, jest i pláč vzpurný, který se jeví zvláštním

vynuceným hlasem a tvářností urputnou i jinými posuňky. To se nesmí trpěti, a nepřestane-li takové dítě plakati, zavři je; tím se zlomyslnému kvílení zajisté učiní konec. Nejlépe pozná opatrná matka, kdy jest čas říci: „Nyní dost! Mlč, sic dostaneš, proč bys plakal.“ — Naproti tomu ponechejte všech ústípků, výsměšků, hanlivých a potupných slov, což platí nejenom rodičům, nýbrž i všem domácím. Věru! žluč se v člověku zdvihá, slyší-li od nerozumných, necitelných matek nebo jiných domácích slova: „Dobře na tebe! Kdyby ti to jen hodně šlo do živého! Okaž; jest to hodně červené! Škoda rány která chybí!“ a p. To jest zlomyslnost, která trest ztrpčuje, to není žádná láska, která by napravila. — Ale na opak nedělejte rodičové, jako byste toho litovali, že jste svého miláčka trestali, lichotivými sladkostmi si jej udobřiti hledíce, aniž pak trpte, aby to jiní domácí činili. Na potrestaném záleží, aby se opět sebral a zpamatoval, uznáváje své provinění, a sám přišel a za odpuštění prosil. Dokavade tak neučiní, na uraženého si zahráváje, chovej se k němu chladně, mlčky. Ale když dá znáti, že chyby své želí, slibuje-li polepšení, a blíží-li se ti opět důvěrně, nezapuzuj ho, nýbrž přijmi jej rád a laskavě, napomínej ho při tom jemně a poučuj pro budoucnost. Konečně tu stůj slovo svatého Jana Zlatoústého, an dí: „Potom teprva budeme s to, abychom jiné napravili, když si vezmeme ku pomoci — *modlitbu*.“ Obrácení a polepšení *jest milost od Boha*.

XXV.

o d m ě n a.

Na otázku: „Co se má odměňovati?“ odpovídá jeden ve vychovatelství zkušený spisovatel rovněž stručně jako pravdivě, řka: „Jen takoví *dobří činové* zasluhují odměny, jižto pocházejí z dobromyslné svobodné vůle, která ještě povzbuzení potřebuje.“ Rozložme si to pravidlo a poznáme jeho pravý smysl, a budeme si moci některé poučení z něho vzíti.

Jen *dobří činové* mají odměny dosíci. Co jest přirozenějšího nad to, tak že by každý myslil, že se to samo sebou rozumí? A přec se proti tomu chybuje častěji nežli bys se od tvorův rozumných nadál. Jak často bývají děti chváleny, že něco zlého byly udělaly, ku př. že se na někom pomstily, že jiným drze odpověděly, že někoho chytře obelstily aneb ošemetně oklamaly, že sobě lží z nesnáze pomohly! Tak i mravně lhostejné činy nižádné ani

pochvaly ani odměny nezasluhují ku př. zručná zběhlost v něčem, pěkná chůze, lehounké skoky a p. — Zásahu má jediné to, *co vychází ze svobodné vůle*, tudíž ani ostrovtip, ani bystrá a věrná paměť, ani jiné kterékoli pouze zevnější přednosti. Z toho lze souditi, zdali dobře činí rodičové, vychvalující své dítky, že jsou tak „milí holoubkové,“ tak „štíhle rostlé,“ že „tak hezky přednášeti znají.“ — Jako Bůh sám jenom dobré činy odměňuje, které *z dobré vůle pocházejí*, tak si počínejte v odměnách též ná-městkové jeho. Co jest zlomyslné, jest a zůstane zlem, byť zevna sebe lepším se býti zdálo. Tím základním pravidlem se křesťanské učení mravů výtečně rozeznává od každého jiného, což ani dosti dětem vštípati nelze, mají-li se z nich státi opravdově srdeční a dobří lidé. Nikdy tedy nebudtež chváleny, jsou-li pilné pouze z marné ctižádosti, zbožné z pokrytství, pracovité z lakomství, spořivé z hrabivosti, poslušné z lichometnosti, štedré z chlouby. Kdo však pochybuješ o dobrém jich úmyslu, upozorni je, jak nevyhnutelno jest, aby všechno dobré, co konáme, mělo také vnitřní cenu, tázaje se jich, jako: „Proč pak jsi to a to, tak a tak udělal?“ — „K čemu to má býti?“ — „Co pak s tím dosíci chceš?“ — „Měl-li pak jsi při tom dobrý účel? — „Pomněl-li pak jsi při tom na Pána Boha?“

I to pozorovati a zachovati sluší, že odměn jen tam udělovati se má, kde jest k činění dobrého *ještě povzbuzení potřebí*. Ctnosti, k nimž se dítě přirozenou náklonností nese; činy, k nimž dobré schopnosti od narození má, jež pouze příkladem, poučením, napomenutím vzbuditi lze, k těm není zvláštního povzbuzení odměnami potřebí; naopak má se těmito pomáhati tam, kde buď schopnost duševní, buď jiná vada vychovanci obtíže působí v do-sažení nějaké ctnosti. Pročež pošetilé a převrácené jest vychlou-bati a vynášeti se dobrým pokrokem svých schopných dítek; za to však velmi radno a prospěšno slabší dítky pochvalou a odmě-nami k pilnému používání skromných schopností jejich povzbu-zovati. Tak jest některým jakási ohebnost a povolnost již přiro-zena, takové pro poslušnost a snášelivost chváliti nebo nějak od-měňovati byla by chyba, ale prudší a drážlivější povahy mají se pochvalou a odměnou nakloniti k tomu, aby zponenáhla sebe samy přemáhaly.

Že odměna má býti poněkud jenom pobudkou, z toho jde, že se jí nemá dostávati dětem ustavičně; kdykoliv něco dobrého vykonaly neb konají, nýbrž že se jim má jen tak dlouho udíleti, dokavade je to stojí přemáhání a nesnáze; když pak v konání dobrého již nějakou hbitost si byly osvojily, tu přestaň pochvala,

přestaňtež odměny. Nemalou pošetilostí jest dítky, které pracovitosti, snášlivosti, poslušnosti uvykly, neustále chváliti; uvažtež, pečliví rodičové! raději na mysli, zdaliž mimo to ještě něco vašim dítkám schází, co by k jich napravení anebo zdokonalení patřilo, a v tom používejtež chvály a odměny k povzbuzení další jich činnosti.

Konečně neodměňujte skoro *každý dobrý skutek zvláště, nýbrž celé dobré jednání v tom neb onom ohledu*. Neboť stálost v dobrém jest teprva ctností chvály hodnou. Tak nezasluhuje chlapec povahy váhavé, jednou-li se byl pilně učil, žádné pochvaly, může to býti u něho právě tentokrát pouhým rozmarem, při němž se nic nepřemohl; tomu slib raději, že jej nějakou odměnou obmyslíš, překvapíš, jestliže ve škole pokročí a lepší měsíční vysvědčení přinese. Takéž možná, že ta a ta svévolná dívka najednou se okáže velmi ochotnou a úslušnou, má-li totiž nějakou žádost za lubem. Tu se nikdy nepřekvap s chvalou a odměnou, nýbrž počkej asi týden, a pak, setrvá-li v dobrém, řekni: „Nuže, tento týden jsi byla hodná; za to půjdeš dnes s námi k babičce; ale musíš býti ještě hodnější.“ Toto podotknutí není zbytečné, neboť pochvala má býti vždy povzbuzením pro budoucnost a nikoliv pouze odplatou za minulosť.

Již pak odpovězme si na tu důležitou otázku: „*Čím se má odměňovati?*“ — Především nikdy se neděj odměna tím, co u dítek dobře zvedených nemá ni žádných cen míti, tudíž ani pamlsky, ani marnivým šatem, ani zahálkou, ani nebezpečnými radovánkami a p. Tak ku př.: „Budeš-li hodná, nepůjdeš do školy, dostaneš pěkné šaty a půjdeš s námi k muzice.“ — „Budeš-li hodný, dostaneš cukrovinky a půjdeš na posvícení,“ a p. Toť zajisté není nic jiného, nežli dítky vésti a navykati ničemným daremnostem! Neboť čím rodičové odměňují, to musí býti zajisté cosi vzácného; tak soudí i sebe menší dítky.

Mají-li dítky k rodičům pravou úctu a lásku, dostačí jim jejich *pochvala*, když tito jim svou spokojenost projeví. Dobře a mocně působí též k dobrému vychování dítek povzbuzovati jich cit pro čest, stává-li se to moudře a mírně. Přílišnost i tu škodí jako všudy jinde; by pak se marnost v srdci dětském neživila, jest nejlépe tak chváliti, aby se méně hledělo k tomu, co se již dobrého vykonalo, ale více povzbuzovalo k tomu, co ještě vykonati třeba. Ku př.: „Budeš-li tak pilen, můžeš to daleko přivést;“ — „Jan se může mnohému naučiti, když jen chce;“ — „máš dobrou vůli, milé dítě! jen tak dále, Pán Bůh ti pomůže;“ — „když jsi byl tak dlouho hodným, proč bys nemohl býti i na dále?“ Velmi vhodně lze též k pochvalě připojiti přirozené a nad-

přirozené následky ctnosti; ku př.: „Hleď! nyní jsi rád a vesel, že jsi byl pilen a tu svou lenost přemohl.“ — „Tak! nyní mám z tebe radost.“ — „Jak to potěší otce, až se to dozví!“ — „Dobré, co jsi vykonal, vypravuje tvůj anděl strážný Pánu Bohu.“ — „Poslušné dítky miluje Otec nebeský a dá jim za to všechno dobré.“ —

Jiný způsob prospěšné odměny jest *dovoliti dětem nevinná vyražení*. „Přineseš-li dobré vysvědčení dostaneš záhonek na zahrádku.“ — „Vykonaš-li dobře tu práci, budeš míti dovoleno si zahrát.“ — „Když jsi nebyla ten týden svévolná, půjdeš se mnou navštívit dědečka.“ — I procházka do polí, vypravování povídek zábavných a poučlivých těšívá dítky a lze je tím k dobrému povzbudit. Ve zbožných rodinách lze i dítkám slíbiti, že půjdou do některé zvláštní kaple na pouť, nebo na slavnost, že se jim dá nějaká nová píseň a p. —

Co však se týče *darů*, s těmi buďtež rodičové a vychovatelé opatrní, aby množstvím anebo častým udělováním nezvšedněly. Tu by bylo nejvhodněji darovati nějaký obrázek, modlitební nebo jinou poučlivou knížku, růženeček, křížek, některý nový peníz do spořitelničky, anebo žádanou hračku. Aby se dary neudělovaly často, lze je odložit na zvláštní doby, kdež bez toho jest obyčej, dítky nějakým dárkem překvapiti, jako na jich svátek, na vánoce; nepozbudou tím své ceny, nýbrž pro slavnost se stanou tím dražšími a milejšími; jen se jim vždy řekni, že jsou také za odměnu toho a toho, jak se dříve zachovaly. Takovým podotknutím lze i sjednání nějaké potřebné věci: šatu, knihy a p. za povzbuzující dar považovati; lze k tomu říci: „Na hodné dítky se nikdy nezapomene; ty dostanou vždy co potřebují, a to co možná nejlepší.“

Konečně nebude zbytečno ještě připojiti, že se má hleděti k tomu, aby *odměna předcházela před trestem*. K tomuto se přístup, když se onou něčehož nedocílilo. Tak jest rozuměti obyčejnému pořekadlu: „Co nechce jíti *po dobrém*, musí jíti *po zlém*.“ To však se nikdy nevykládej na to, jako by se rodičové na dítkách poslušnosti doprošovati měli.

XXVI.

● Š k o l e.

Škola jest na pomoc rodině; úkol její jest, aby rodičům pomáhala dítky vyučovati a vychovávat, působení domácí tak podporujíc a doplňujíc. Učitel tedy má jednak žákům potřebné a pro-

spěšné vědomosti vštěpovati, kterým je rodičové buď z nedostatku času, nebo umění nemohou tak vyučiti, jak by toho dítky k svému dalšímu prospěchu v životě potřebu měly; ale jinak má i učitel tu povinnost, aby své žáky spolu s jich rodiči k takovému smýšlení vedl a v takových ctnostech cvičil, kterými by se svědomitými, spravedlivými lidmi, dobrými občany i zbožnými křesťany stali.

Škola tedy není rodině na odpor, nýbrž má s ní jeden a týž účel; škola nesmí působení rodičů mařiti, nýbrž cokoliv oni dobrého žádají a působí, to má podporovati a k dokonalosti přiváděti; tím pak méně smí odporovati náboženskému přesvědčení a z něho vyplývajícím obyčejům, v nichž dítě doma vychováno bývá, nýbrž má tu zvlášť domácímu vedení pomocně po boku státi. Zvláště pak mají *katoličtí rodičové právo a povinnost, žádati škol katolických, v nichž by katoličtí učitelové v duchu katolickém jich dítky vyučovali a vychovávali.* Jest to zajisté hnusné a zlomyslné stenčování svobody svědomí a práva rodinného, když dnes tak řečení „pokrokáři“ o to vší mocí a úskoky se zasazují, aby vlády přiměli k tomu, zřizovati školy takové, v nichž by nevěřící nebo k víře lhostejní učitelové katolické dítky vedli směrem protivným i víře i vůli zbožných jejich rodičů. Pročež přijde-li to někdy mezi řečenou stranou a církví na spor o záležitosti školní, mají otcové svatou povinnost státi k svému biskupovi a jednati tak, jak jim on ve svých pastýřských listech velí a je napomíná. Onť zajisté zastává právo rodičů na katolické vychování dítek. Nedivte pak se, jestliže vás při té příležitosti též napomenu, *abyste se ve volbách do místní i okresní školní rady vždy horlivě zúčastnili, a tu jenom pro takové může hlasovali, kteří v náboženských otázkách s vámi souhlasí.* Nic nedbejte těch potměšilých svůdců lidu, kteří by rádi pod rouškou svobody a volnosti všecku víru, — katolickou pak zvláště, ze světa vyplenili, když vám snad budou chtítí namluvití, že prý „náboženství nenáleží do věcí obecných, že jest příliš vznešené, nežli aby se smělo mísiti s politikou.“ Avšak otevřete jen oči a uši; slyšte a vizte! Což neslyšíte, jak v tom a v tom sněmu, v té a v té zemské radě nevěrcové svými zběsilými řeči proti katolické církvi bouří? Nevíte nic o zákonech, navrhovaných od lidí, o víře méně rozumějících, nežli žáčkové, kteří svému katechismu se dobře naučili? Nevíte-li, jak starostové a radové obcí za beznáboženské školy žádají a hlasují? Nevíte, jak mnohá školní rada katolické ústavy stíhá, týrá a omezuje, aby je odstranila a potlačila? Neslyšíte tu ďábelskou vřavu, která se den co den v novinách t. zv. liberálních rozléhá a do všech koutů rozesílá, špiníc, tupíc, šlapajíc všecko co k náboženství katolickému

náleží? Všecka ta pronásledování vaší církve a víry i vašich dítek přestala by, kdyby mužové přesně katoličtí zasedali ve všech sborech od vesnické obce až do sněmovny panské. Ale to se nikdy nestane, budete-li při volbách si počínati liknavě, ospale, lhostejně. Z toho tedy poznejte, jak důležité jest, abyste se svědomitě účastnili rozličných voleb, a to netoliko ohledem na obecné ale i na náboženské záležitosti a jak veliký vliv mají ty volby i na dobré, zbožné vychování dítek vašich, tudíž i hleďte budoucně takového svého práva občanského věrně a statně používat. K tomu jste tím více povinni, jelikož se vám jiné právní cesty dle novověkého zřízení obecného nedopřává, abyste na křesťanské vychování ve školách působiti směli a mohli. Neboť co může za naší doby pouhý soukromník učiniti proti tomu, když nevěrecká vláda školu na nekřesťanské učiliště přes moc změnit chce? Snad adresy podepisovati? Ale ty platí jenom tehdy, když se „pánům liberálům“ do krámu hodí; žádá-li si pak lid něčeho *proti* jich hlavě nadají mu „hloupých sprostáků.“ Aby pak vláda nebyla nevěrecká, nýbrž křesťanská, záleží na těch, kdo ji volí.

V městech a městečkách mají rodičové, aspoň bohatší, ještě jinou cestu, aby si zbožné vychování svých dítek ve škole zaručili, mohou je totiž posílati *do školy soukromé*. Avšak při tom jest hlavně hleděti k tomu, aby i ředitel i pomocní učitelové byli muži netoliko bezúhonných mravů a svého úřadu dostojní, nýbrž aby se též opravdu katolickými křesťany osvědčovali. Sám pohanský mudřec Plutarch praví: „Trpkého pokárání zasluhují otcové, kteří své dítky dávají na vychování učitelům, neřku nezkušeným, nýbrž zjevně špatným. Stane-li se to někdy z nevědomosti, není to tak zlé; ale velmi trestuhodno jest, když někteří i přes výstrahu rozumných mužů své dítky dávají učitelům neschopným a nemravným, buď z ohledu na cizince, an jim k tomu radí, nebo na přátele, anebo že jim ten a ten zalichotiti zná. Takový otec podobá se nemocnému, který dobrého lékaře odbude a svým přátelům k vůli si vezme jiného, který ho o život připraví, nebo plujícímu přes moře, an zkušeného lodníka doma nechá a na přímluvu známých nejšpatnějšímu se svěří.“ Jak jest to, co tu ten mudřec praví, svatá pravda, pomníme-li těch rodičů, kteří na domlouvání svých osvícených příbuzných a přátel své syny a dcery do cizích ústavů zasílají, kde se i národu a vlasti, i (co více váží) svatému náboženství a Bohu odcizují, ačkoliv se jim od duchovních jejich důtklivé výstrahy dostalo. I neměli by rodičové křesťanští oslyšeti jednu takovou výstrahu, kterouž jim jeden velemoudrý a zbožný biskup dává, řka: „Zkoumejte, rodičové! nežli to, co

máte nejlepšího, své děti, některému učiteli odevzdáte, zkoumejte před soudnou stolicí své katolické víry učení a mravy toho vychovatele a přesvědčte se, zdali jeho náhledy se srovnávají s svatým evangeliem, jak je svatá Církev vykládá. Tuto zkoušku nemůžete nikdy dosti přísně vykonati; tu jde o zkázu nebo spásu duše, to jest o život věčný neb o věčnou smrt!“

„*Hlouposti!*“ řekne, jakobych ho slyšel, některý z těch svobodomyšlných svědků a škůdců lidu, „*na tom pranic nezáleží, čemu učitel věří a čemu nevěří*, vyučuje děti čtení, počtům, psaní, zeměpisu a t. d., v těchto světských předmětech zajisté žádného rozdílu není mezi katolíky a nekatolíky; co však se náboženství týče, k tomu jest duchovní.“ Že takové klábosení těch liberálních panáčků není leč holým pokrytstvím, snadno lze dokázati i pochopiti, vždyť oni sami dobře vědí, jak velmi na tom záleží, jakých náboženských náhledův učitelstvo jest, sic by nebyli tolik usilovali o to, aby školu s učiteli pod svou mocnou ruku dostali. Jest zajisté na bílé dni, že v každý světský předmět lze mnoho vřaditi, co se katolické víře protivuje, ji zlehčuje, ji tupí. Protikatolické může býti *čtení*; či nelze uvést čítanky, v nichž jsou články, jimiž se víra, obřady, osobnosti naší svaté Církve tupí a v posměchy uvádějí, působení však protivníkův a bludařův, ku př. Husovo, Žižkovo, do nebes vynášejí? — Protikatolické může býti *psaní*; či nedokazuje zkušenost, že jsou t. ř. pisanky a předpisy s větami hanobícími učení a výkony naší sv. Církve?

Učení mluvnici může býti protikatolické, když učitel dává dětem příklady protivné článkům sv. katolické víry, jako: „Papež prodával odpustky za peníze!“ A tak mohou býti i protikatolické úlohy, protikatolické dějiny a zeměpis, když se k nim dávají úkoly k vypracování, protivné katolickému přesvědčení a všeliké poznámky téhož druhu, jimiž někteří „osvícení“ učitelové rádi své přednášky opepřují. I počtům lze přimísiti mnohý příklad, obsahující ošemetný útok na sv. víru a Církev katolickou. A učí-li v takové škole nevěrecký učitel, co vzpomohou — zkušenost jest důkazem! — výklady duchovního za dvě hodiny týdně? Sotva jest katecheta ze školy přes práh, přijde po něm učitel osvícenec, a vykládá divy biblické přirozeně; jiný v dějinách poučuje, že papež Innocenc III. teprv r. 1215 zповěď zavedl a přikázal; jiný opět při opravě úloh vtipkuje úsměšně proti katolickému žáku, jenž si křesťanskou myšlenku ve svém vypracování dovolil atd. atd. To vše dotvrzuje zkušenost; a přes to se chce tvrditi, že nic na tom nezáleží, čemu učitel věří a nevěří? Není-li pak takové trvání, jakož jsme řekli, holé — blbé pokrytství?!

Kdo tedy své dítě do nějaké soukromé školy poslati chceš, nejjistěji se zachováš, poradě se s svým duchovním správcem, který ti pak *některý ústav navrhne vedený od řeholníků nebo řeholnic*, jakož sv. Jeroným už poradil v jednom svém listu vdově Létě ohledem dcery její Pauly. A proč? Protože v takovém ústavu nejen v žádném nebezpečí není víra chovancova, an se veskrze v duchu katolickém vyučuje a vzdělává, nýbrž i mravní příklad zbožných učitelův a učitelek mocně naň působí, a to tak, že ho, co viděl a slyšel v takové škole, jako anděl strážce po celý jeho život provází. Na tuto přednost náboženských škol upozorňuje již sv. Jan Zlatoústý, řka: „V klášteře se vede život, podobný nebeskému; obyvatelé jeho žijí jako andělé v společném míru, v společném poklidu, v společné radosti. Proto uvedl Bůh národ židovský na poušť, aby tam jako v klášterní samotě odložil a napravil všecky v Egyptě uvyklé nepravosti.“

Konečně jest ještě jedno slovo, jehož smysl mnozí rodičové křivě si vykládajíce, při volbě školy pro své děti svedeni bývají; přechasto se totiž ozývá krásné slovo, „vzdělanost“, skoro z úst všech. — Tu vyjme některý otec svého synáčka ze školy farní, či mám říci „národní“, aby v nějakém soukromém ústavu „vyšší vzdělanosti nabyt;“ tu se rozhodne ta a ta maminka pro některý ústav, poněvadž slyšela, „že prý se tam děvčata velmi pěkně vzdělávají.“ Jest to s tímto slovem, jako vůbec se všemi hesly našeho věku; mají tak mnohonásobný jednak dobrý, jinak opět zlý smysl, že člověk ani neví, jak je z úst toho a toho bráti má. Tak v našem případě jest nám rozeznávati na člověku vzdělanost *zevnější* a vzdělanost *vnitřní*, a tu opět vzdělanost *rozumu* a vzdělanost *srdce*. Abychom především o této poslední se prohlásili, pravíme, ta že jest nejdůležitější, záležejíc v tom, aby srdce a mysl člověka věrou a zbožností ušlechtěny byly. Bez ušlechtění srdce jest všeliká jiná vzdělanost, jak sv. Řehoř velepřísně, ale i velepravdivě dí, zhusta „uměním k věčnému ztracení“; vzdělanost zevnější jest dle výroku moudrého Herdera pouze „uhlazenou slabostí;“ rozum pak plný učenosti bývá často velikým neštěstím, jak Viktorin Felterský, znamenitý pedagóg (vychovatel) středověký soudí, řka: „Svět má přede vším jiným potřebí lidí, v jichž srdci věční základové toho, co pravé a dobré jest, skalopevně založeni jsou, kteří proudu uchvacujícímu tisíce lidí v hanbu a hřích statně se opříti dovedou, kteří jsou s to, aby i sebe bolestnější utrpení své povinnosti v oběť přinesli, aniž pak vše za ztracené považovali, dokavade svou ctnost neporušenu zachovají. Byla-li by tedy, dí tentýž dále, některá škola, podávající jednak vhodné

vědomosti rozumu, ale jinak jsou na zhoubu dobrým mravům, žádal bych, aby škola taková se odstranila, poněvadž menší zlo jest člověk neumělý ale zbožný a rozšafný, nežli muž učený ale při tom nespravedlivý a zlopášný. Nevinná věru nevědomost nikdy nepůsobí tolik zlého na světě, co ho natropí zlé užívání mudrců a vědomostí.“ Varujte se tedy, křesťanští rodičové, ať nikdy nesvěříte své děti ústavům, kde se nedbá náboženského ušlechťení srdce, byť se v nich i jiným vědomostem sebe stkvěleji vyučovalo.

Po těchto poznámkách přikročíme již k další úvaze o tom, co se obyčejně rozumívá *vzdělaností*. Mnozí lidé tím slovem myslí pouze *zevnější způsoby v obcování s lidmi*; vzdělanec jest jim, kdo se umí slušně tvářiti a stavěti i mluvit, jak toho okolnosti žádají. Ovšemž že takové slušné se chování jest nemalé ceny v životě našem, a to nejenom co do společenského obcování, nýbrž i do mravnosti samé, jak dále ukážeme. Jsouť zajisté na hrubém omylu, kdož si myslí, že by zbožnost tomu dopouštěla, aby si člověk v obcování s jinými neohrabaně, surově, drsně dovoloval všecko, co by chtěl. Vincenc Beauvais-ský (Bovésský) z první polovice třináctého století — tedy ještě za toho pro tmářství vykřičeného středověku, — odporučuje zevnější vzdělanost, nazýváje ji: „poutem rozkoše, hrází zlých žádostí, uzdou bujnosti, jármem pýchy, lékem prechlivosti.“ A sv. Augustin napomíná ve svém zákoně duchovního života: „Ať chodíte, ať stojíte, ať cokoliv děláte, nic nečiňte, co by oči kohokolivěk uráželo, nýbrž všecko se shoduj s vnitřní čistotou, o niž se snažíte. Takové vzdělané chování jevte v oděvu, v tvářnosti, v řeči, při jídle.“ Naproti tomu vytýká sv. Řehoř Nazianský císaři Julianovi Odpadlíku: „že šíjí přímo a vzdorně vztyčoval, rukama vždy házíval, očima neustále a drze semo tamo hledíval, na nohou nikdy pevně nestával, chrípěma opovržení a potupu soptil, nemístnými a vždy stejnými vtipy jiné k smíchu popuzoval, jim pak se sám hlasitě a neslušně chechtával. Jedním téměř dechem přisvědčoval i odpíral; že jednání jeho bylo beze všeho pořádku, že pomateně se tázával, v odpovědích svých sám sobě odporoval.“ Jesuité, jsouce jakkoliv tupeni, ale přec posud nepřekonanými vychovateli, žádají ve svém učebním plánu zvláště *cvičení svých chovanců ve zdvořilosti*, tak aby se na chovancích jejich nikdy netrpělo nic hrubého, sprostého, neslušného, méně čistého. Z toho všeho jest zřejmě viděti, jak i zbožní a církevně smýšlející mužové si zevnější vzdělanosti vážiti umějí. Avšak při tom varují té pouze zevnější „uhlazenosti“, která se nezakládá na přímé srdečnosti, ponížené mírnosti, upřímné zdvořilosti a tudíž ničím jiným není, leč „strojenou přetvářkou.“

Přísně ale veskrze spravedlivě ji kárá již sv. papež Řehoř, dokládaje: „Taková tedy jest ta vzdělanost světská, kterou se mladí lidé cvičivají, jak zkušenost svědčí, za drahé peníze!“ A takové výčitky by zasluhovali posud mnozí rodičové! Kéžby vždy zdravě rozvážili, než své děti nějakému z vychvalovaných ústavů svěří, zdali se v něm pouze oné „přetvářivé uhlazenosti“ či pravé a čiré poníženosti a pokoře vyučuje. Ostatně není to žádné dobré znamení, okáže-li se toho potřeba, aby se těmto právě řečeným ctnostem děti mimo dům otcovský učily. Jenom když matka zemřela anebo když zvláště zámožná rodina z kraje někdy svou dvanácti či trnácti-letou dcerušku na rok jeden nebo dva „na cvičenou“ dáti chce do města, může se jim raditi takový ústav, v kterém by se v zevnějších způsobech vycvičila, ale při tom ani ženské skromnosti nepozbyla, ani domácím pracem neodvykla.

Konečně ještě něco o vzdělanosti rozumu *potřebnými* vědomostmi. Pravím **potřebnými** vědomostmi, neboť jest svatá povinnost rodičův v tom opatrnými býti, aby dětem neuškodili více nežli prospěli. Držte se tu přísně toho pravidla, *že tu nezáleží tak velmi na tom, aby člověk o mnohých věcech leccos věděl, nýbrž aby se tomu, čeho nevyhnutelnou potřebu má, důkladně naučil.* Obraťme toto k našim poměrům. Prvních šest-sedm let školních nelze mysliti na nějaký budoucí stav dítěte, pročez tu směřuj vyučování k tomu, aby si žák osvojil až k hbitému používání vědomosti, každému člověku v obecném životě potřebné; tou dobou jde hlavně o to, aby se naučil dobře, t. jistě a hbitě čísti i čtenému dle obsahu i řeči rozuměti, své myšlenky pořádně dle mluvnice a pravopisu napsati, nevyhnutelných v životě počtů bez chyby použití a nejhlavnější věci z místopisu a dějin své vlasti znáti. Dobrá škola národní (elementárka) v tom pádu veskrze postačí. Asi po prvním sv. přijímání bude čas u chlapce pomysleti *na volení stavu.* Tu bude rozumným rodičům, nežli se na nějakém dalším cvičení usnesou, přísně uvážiti, jaká dráha života by synu jejich i podle jich *jmění* i podle jeho *schopností a náklonností* nejvhodnější a nejprospěšnější byla. Bez ohledu na tyto dvě podotknuté věci syna přímo na další učení dáti, snad v tom mínění, „že se člověk nemůže dosti naučiti a že umění nikdy neobtěžuje,“ jest nepředloženost, kterou přesmutné následky v zápětí stíhají. Převráceně jedná, kdo svého chlapce dá do gymnasia (do latinských škol), o němž není naděje, že by dále ve študiích pokročil, nebo dáti hochu do reálky, který má za několik let choditi za pluhem, jedno i druhé snad pouze proto, aby mohl říci, že své děti něčemu učití dává, jako ten a ten. Praví se ovšem, že

„umění neobtěžuje“, ale přec může i škodlivým býti; když totiž člověku buď času nebo příležitosti, nebo nákladu, anebo chuti schází, aby učení započaté dokonal, zůstává polo-učeným, či jak se hruběji ale i pravdivěji říká, nedoukem, o kterém platí co písmo praví, „kopati neumím a žebrati se stydím“ ¹⁾). Přechasto nejnešťastnější lidé toho druhu! Jest to jako když někdo něco pro svůj žaludek těžkého pojí, nebo přes míru něčeho požije, nežli snést může, obtěžuje ho to, kazí životné šťávy jeho a může mu nemoc i smrt způsobiti. Tak si mnohý leccos z dějin, z přírodních věd, z latiny, řečtiny, frančtiny, prosou i veršem do hlavy nabral, ale nic nezažil, poměry rozličnými donucen jsa, s učeností jen tak povrchně a částečně získanou odstoupiti; avšak ten a takový, za učeného se považuje, bývá se svým nižším stavem nespokojen, a jest z něho domýšlivý žvastal, nevěrec, buřič a t. d. Či snad nelze patřiti vůkol tu chásku těch novověkých nedouků, jsoucích sobě břemenem, žalem rodičům, obtíží obcí, zkázou vlasti i Církve? Nechceš-li k této, Bohužel! dosti četné chásce lidí i svůj díl přidati, považ, nežli se svým synem k vyššímu učení odhodláš, toto dvě přísně u sebe: „*Poslouží-li* pak mu to k jeho budoucímu povolání?“ — „Bude-li pak i jemu *možná* k tomu učenému stavu dospěti i *mně* naň potřebný náklad vésti? Dosti ví, kdo ví tolik, co potřebuje.“

XXVII.

Rodičové a učitelové.

Posud jsme tuším dokázali, že škola má býti na pomoc rodině, to jest, že učitel má dobré snahy rodičův, najmě náboženské výchování dítek všemožně podporovati. Nyní pak to již také obraťme, řkouce, že rodina má býti na pomoc škole, to jest, že i rodičové jsou povinni všemožně podporovati, co učitel k duchovnímu vzdělání a zdokonalení jich dítek potřebným a prospěšným uzná. Jen tam, kde tato vzájemná pomoc školy a rodiny místo má, lze trvalého prospěchu ve výchování očekávati; ale nikdež nezvrátí, nezmaří nesvornost tolik, jako když se mezi rodiče a učitele jich dítek vetře.

Snad bude mnohemu na první pohled divno, řku-li, že toto svorné působení rodičův s učiteli počíti již má, než dítky do školy chodí; vyjádřím se tedy zřejměji řka: „*rodičové mají dítky ke škole připravovati*“, což dokáží, duševní schopnosti jejich záhy vzbuzu-

¹⁾ Luk. 16, 3.

jíce a vhodně zaměstnávajíce. Pozorujeme-li na počátku roku školního nováčky ty ponejprvé do školy příslé, nalezneme na první pohled mezi nimi veliký rozdíl. Tu hledí jedno svýma malýma očkoma pod hladkým čelíčkem a mezi růžovýma lícema tak přívětivě a rozumně, mluví tak zřetelně a ostražitě, chová se tak srdnatě a čile, že tu s radostí a blahou nadějí s vyučováním započínáme. Vedlé něho sedí chlapeček, jemuž vlasy až do očí visí, tak že sotva lze krhavé očka patřiti, tváří pak blbě ušklíbavou mluví — či bručí nesrozumitelně, chová se tak nemotorně, že učiteli jest úzko, pomní-li, co z něho vyšlechtiti má. Jest ovšem „rozdíl mezi dětmi a dětmi“; ale u řečených právě není to veskrze přirozeností, čímž se tak značně od sebe liší; nemálo k tomu působí i domácí vychování, kterým se, jak známo, dívky *i zbystřiti i otupiti mohou*.

Možná-li pak, *aby dívky nebyly tupé*, jsouce zplozeny rodiči hrubě smyslnými, opilství a jiným vášním oddanými, které potom s klínu matčina nepatřily než v oči mdlé, blbě, hněvem a jinými vášněmi potřhané, které nemluvným a krutým týráním každého člověka se bojí a beze všeho šlechetnějšího povzbuzení odrůstají, doma neslyšíce mluvit leč o hnoji, pluhu, dobytku a hrncích, s nimiž se nemluví o ničemž jiném leč o věcech ničemných a podlých, a ptají-li se z dětské zvědavosti někdy na něco, bývají nevlídně, úsměšně, potupně odbyty; které kam se postaví, všudy každému překázejí, z kouta do kouta nevrle jsouce postrkávány, a při tom všem také prací nad své síly přeloženy? Jak mnohé dítě duševně otupí, když bývá neopatrně polekáno, když se naň s zastřenou tváří náhle vyběhne, když se mu povídají hloupé bajky o strašidlech, kouzelnících, ohnivých mužích, a p.! Jak mnohá skrovná schopnost udusí se docela, když se dítěti nic jinak neříká nežli „hlupáku“, „vole“, „osle“, „špalku“! a j. Zaboletí to musí každého rozumného a citlivého člověka, když mu dívky od nerozumných otcův a matek bývají představeny slovy, jako: „Tento se dobře učí! ale tomuto nic nejde do té jeho dubové palice.“ — „Ten jest vůl a zůstane volem do smrti!“ — O tom se vyjadřuje svrchu schválený Viktorin Feltreský, takto řka: „Veskrze tupé a k učení neschopné hlavy jsou právě výminky; každého člověka lze v něčem vzdělati, jen když druhý, jemuž se svěruje, zná, z které strany by se toho chopiti měl; jest to jako s poli; málokteré jest neúrodné naprosto, byť se i nedařila na každém zlatá pšenička. A tak každodenní zkušenost osvědčuje, že nebývají lidé výtečných schopností právě nejužitečnějšími údy lidské společnosti; nýbrž právě na opak lidé pro-

středních schopností, kteří povážlivým vychováním vedeni byli k příčinlivé pilnosti, ti se pak v životě okáží nejstatnějšími ve svém stavu a povolání. Dítka tedy méně schopnostmi obdařené, nebudtež beznadějně a zoufale odstrkovány a tak otupeny, nýbrž s těmi se zacházej laskavě; ty nechť upozorní moudrý učitel na jejich skutečné schopnosti, povzbuzuje jich pilnost, odměňuje tím více některou zdařilou prací¹⁾. Jak mnohý slabý štípek vzrostl v mohutný, úrodný strom, že jej rozumný štěpař hned nevytrhl a nepohodil, nýbrž šlechetně a bedlivě pěstoval, tak že potom i své z mládí mízné soudruhy předčil! Při té příležitosti buď podotknuto, jak zhusta a šeredně se člověk v těch některých „moudrých“ dětech klame! Co se tu mnohdy nazývá chytrostí, nebývá leč holá všetečná prostořekost a hubařství! „Přečasto,“ tak dí moudrý a zbožný biskup Fenelon, „přečasto se schopné dítka kazívají potěšením, jež se jim za příčinou jich prostolibé žvastavosti na jevo dává; tím se učí, aby všechno, co jim napadne maně mluvily, byť byly i věci, o nichž nic nerozumějí; a taková navyklost, překvapeně souditi a žvastati o tom, o čem žádného jasného pojmu nemají, roste s nimi a zůstává po celý jich život, a celou jejich povahu ve zlou posune a převrátí.“ Kdo chce, co lidské působení stačí, „*schopné dítka vychovávat*“, varuj se jednak podotknutých omylů, a jinak zachovávej tato pravidla. Jak mile malitký kojenec věci vůkol sebe ostře pozoruje, ručkou po nich sáhá, na ně se usmívá a k nim poskakuje, — v tom již se jeví první jeho činnost duševní. Tato se musí již z počátku živiti, podporovati. A to se činí tím, když z těch věcí, které se mu líbí, jednotlivé vyberouce, před očima mu je držíme, aby si na ně pokojně a pohodlně pohleděti mohl. Tak se v jeho dušince tvoří první náhledy a pojmy. Tu však bedlivě se zachovej, aby se mu z počátku nepředstavovalo věcí mnoho a rozmanitých; tím by se počal klásti základ k povrchnosti a roztržitosti. Když pak dále dítě mluvit počíná, otazuje se na všelicos. Tato zvědavost jest přirozená, razíc téměř cestu příštímu vyučování a nesmí se opominouti. Zvědavé otázky dětské vesměs odmítati jest chyba, jakož i taktéž chtíti mu všechno, nač se táže, dokona vysvětliti. Má již tehdaž věděti, že jsou věci, jež vysvětliti buď naprosto nemožno jest, anebo nevhodno; ku př. některé náboženské nebo mravní články; ale má i té zkušenosti nabyti, že touha po vědomosti jest dovolena, a my, vychovatelé, vizme, že tento přirozený člověku

¹⁾ Jak mnoho působiti může moudrý a horlivý vychovatel i u chovance méně schopného, to dokázal náš výtečný p. V. Hlinka. Viz Blahov. r. 1877 str. 146.

pud, vede-li se rozumně, jest lávkou k pravdám přirozeným i nadpřirozeným, položenou Bohem samým, kterouž strhnouti nesmíme. Nemrzi vás tedy maličkým odpovídati, ptají-li se proč a nač to a to, co v domě nebo mimo dům spatřují; ba raději je sami voďte do dvora, do stájů, do sadu, na pole, do kostela, a t. d. poučující je o všem, co se vám objeví a po čem se vás táží. Opatřete jim též poučlivé hračky: obrazy zvířat, bylin, řemeslníkův i jich náradí a p. Nechejte je, ať si v písku dělají pole, je orají, ať si stavějí z cihel a střepin stáje, domy; ať si udělají svou kuchyni s nádobím a strojí hostiny svým loutkám. Potom se sotva přihodí, že budou ve škole dřepěti jako špalíci, blbě před se hledíce.

V dalších letech má se i pokročiti v takové přípravě dítek pro budoucí školu. Náš slavný *Komenský* mluví o „škole mateřské“, v které se základ položení má ke všemu vychování vůbec a k učení zvlášť; *Pestalozzi* sepsal zvláštní „knihu pro matky“, v které jim naučení dává, jak by dítky v prvním mládí vyučovati měly. Naše časopisy „*Ludmila*“, „*Školník*“, „*Komenský*“, obsahují pozoruhodné, prospěšné poznámky toho druhu, jichž opatrně použití sluší; neboť, jako ve všem, co od lidí pochází, i tu se některé poklesky nalezají. Zvláště pak se varujte, rodičové, abyste tak nevypěstovali předčasné „*přemoudřelce*“, dítky totiž, které již ve svém desátém — jedenáctém roce jsou „mladí páni“, a „slečny“, jižto všecko znáti se domnívají, o všem mluvit si drze dovolují. Varujte se, abyste vývoj duševních schopností nepřeháněli a přeložením je neseslabili; to by mohlo býti ke škodě duše i těla, i mravnosti samé. Avšak i toto jakkoliv potřebné umírnění, nebuď přeháněno; neboť i to pěti- a šestileté děcko má duši rozumnou, která živena býti má duševním pokrmem dle pokaždé své potřeby a schopnosti, nemá-li zakrnutí a zeslábnouti. Tím zajisté neupadne do nemoci, uložíš-li mu, aby spočítalo ku př. okna, židle, kuřátka, husičky, své prstíčky a p., aniž tím, když mu několikrát předříkáš nějakou krátkou průpověď, aby si ji pamatovalo, nebo mu vypravuješ pohádku o beránkovi, o holubičce, pejsku, kočičce a p., jenom o žádných strašidlech a loupežnících, nechceš-li, aby se pak v noci ze spaní děsilo, neb i na rozumu pomátlo; dej mu i tabulku s tužkou, ať si čmárá rovné i nerovné čárky, až i později všelike nákresy věcí, jakkoliv hrubě; tím vším se dítě učí hravě všelichemus, hlavní však výhoda jest, že duch jeho, vždy čilý, bývá tím prospěšně zaměstnán. Velevhodně připravují rodičové své dítky ke školnímu vyučování, uvykajíce je dobré a řádné výslovnosti v řeči. To již i pohanský proslavený řečník Cicero i svatý Jeronym

podotkli, stýskajíce si na ty rodiče, kteří své dívky nechávají koktati, šiplati, a p. Sv. Jeronym praví: „Jaký jest nesmysl, navykati maličké tomu, čemu později s obtíží odvykati musejí?!“ Pročež netrpte to, aby starší dívky, nebo čeládka některé chybné vyslovování písmen maličkým, kteří pro slabost jazyka to ještě řádně říci nedovedou, posměšně vytýkala, aniž to sami čiňte, po nich šiplajíce, koktajíce a p. Každé slovo, kterému se dítě přiučuje, vyslovte mu písmě po písmeni, pomalu, zřetelně, častěji, až to samo dovede, ku př. p-o-s-t-e-l, z-a-hr-a-d-a, j-a-bl-k-o; přirozený pud k nápodobování přivede je zponenáhla k tomu, že to pak dovedou. Jako dítě nemá nic neslušného, nemravného slyšeti, tak se ušetř i všelikého nezpůsobu v řeči. Aby pak se přičinily řádně vyslovovati, lze i tohoto použití, když je k tomu máme, aby to, co žádají, i řádně pojmenovaly. — Učíme-li je modlitbám, čiňme to opatrně jakožto věc svatou, předříkávající jim i slova i věty jasně, pořádně, aby nepletly páté přes deváté. Avšak ušetřme je častým opakováním, aniž je donucujeme bitím, aby se jim modlitba nezhnusila, nýbrž hleďme k tomu, aby ji vždy uctivě a zbožně jako věc svatou a rozmluvu s Bohem konaly.

Nepochopitelného nerozumu dopouštějí se rodičové „*dítě se školou strašice*,“ hrozíce jim učitelem, duchovním, jakoby jich nepřáteli a biřici byli, a jakoby byla škola nějakou pro ně mučírnou. Kde mají vzítí dívky chuti k učení? Tu jest radno, jim říci, že jest tam mnoho jejich soudruhů, že jim pan učitel a pan „páter“ lecos hezkého vypravovati bude, jim pěkné obrázky okáže, a budou-li se dobře chovati a pilně učit, že je Pán Bůh bude míti rád a že něco na odměnu dostanou. Škodlivý nezpůsob jest dívky podáváním pamlsků do školy vábiti, jak je jindy pečlivé „babičky“ panu učiteli poskytaly, aby je jich miláčkům dával.

Když jsem já ponejprvé do školy jíti měl, dovedl mne tam otec a pan učitel mne vlídně přijal a na místo posadil a od té doby mi byla škola milá. Jak mnohého pokárání i trestu dostane se nevině dětem, jehož by vlastně otec nebo matka zasluhovali, za tak mnohé *pronedbání* školy! Tato bývají zhusta rodiči zaviněna a vadí velmi pořádnému vyučování. Pro malitký prospěch, skrovnou, málo nebo nic výdatnou pomoc při práci, pro malitké poselství, zanedbává se škola a tak se podporuje nepořádek a lenost, přímo k otupení mysli a nemravnosti vedouce. *Aniž pak si stěžujete* moudří rodičové *na tu školní povinnost* dítek, na školní plat, na vydání na knihy, papír a p. potřeby, sic se i dětem škola zhnusí. Když pilný Prokop chtěl psáti svou úlohu, osupil se naň lakomý otec a rozkřikl se: „Nyní půjdeš na pole! Nevím jaké to hlou-

posti máte nyní v těch školách, co nikdy nebývalo. Tu jsou úlohy, tu počty, tu písemnosti, tu i výtahy z kázání. Tak to jde z jednoho do druhého, že z vás člověk nic nemá. Což myslí ten učitel, že my nemáme žádné jiné práce? Štěstí, že jsi již 12; ani den mi nepůjdeš déle do té školy; já jim okážu, kdo má s vámi poroučeti!“ — Jiný žák prosil otce, aby mu dal na pisanku řádkovanou, ale tento ve své moudrosti se prohlásil: „Hlouposti! co že? řádkovanou pisanku? — ať ji linuje učitel sám, jako to jindy bývalo; nač pak mu platíme takové hříšné peníze!“

Takové pošetilé, nelaskavé, hrubé, ale ještě nikoliv nejhrubší, řeči vedou mne přímo, abych tu něco řekl o tom, *jak se rodičové vůbec k učitelům chovati mají*. To se dá sebrati v toto: aby byli k němu vlídní, zdvořilí, vděční; aby mu v působení jeho nejenom nepřekáželi ale je seč jsou podporovali. Nikdy neslyštež dítky ani sebe menšího slova *proti* učitelům. Učitel jest člověk a má své chyby, — větší — menší, ale nikdy tak veliké, jako si je mnohý vášnivě rozhorlený otec představuje. Stane-li se, že se s učitelem v něčem nesrovnáváš, myslíš-li, že ti nějak ublížil, že s tvým dítětem dobře nezacházel, že je tuze potrestal a p., domluv se s ním sám a sám do očí, řekni mu svou stížnost mužně, klidně, zdvořile, ale doma mlč, aniž dávej svou nevoli na jevo, abys s vážností učitelovou nepřevrátil i svou vlastní. Čtvrté přikázání velíc lásku, úctu, poslušnost k rodičům, týká se v tom i učitelů; sám i sobě prospěješ i svému dítěti, když tuto uctivost, lásku a poslušnost k učitelům živiti a podporovati budeš. Pečuj o to, ať domácí tvoji vážnost mají před působením učitelovým, ty sám pak buď mu za jeho snahu vděčen zdvořilostí, pochvalou před jinými, slušným a statným se ho zastáváním a p. Jsou-li zkoušky veřejné, buď jim přítomen; to jest projevením tvé uznalosti za snahy učitelovy a povzbuzením pro něho v nesnadném povolání jeho. Vystoupí-li dítě tvé ze školy, neopomíň s ním se učitelům za jeho práci poděkovati; jest on i tvého dítěte i tvým největším dobrodincem. Kéž bys nejen tomu přisvědčiti, ale i říci mohl, co Cicero praví: „Kdo jest z nás, anť šlechtně jsa vychován, nepřipomínal by si vděčně své učitele a vůdce, ba i ta nemá místa, kdež duševně živen a vyučen byl?“

Na spolupůsobení rodičů záleží též, *aby všeliké učení ve škole tím prospěšnější a trvalejší bylo*. Tažte se tedy, rodičové, denně dítek, co mají ze školy uloženo, dejte jim kdy, aby své úlohy pracovaly, možná-li též pod vaším dohledem, nedovolujte jim prvé žádné hry, až jsou se svým školním úkolem hotovy. Pomáhejte jim též, jak můžete, ale nikdy jim je nedělejte sami, tím pak

méně kdy dopouštějte, aby je od spolužákův opisovaly. Pomáhati při úlohách nevyklučuje přemýšlení a spolupůsobení žákovo, a jest něco jiného, než bezesmyslné opisování. Můžete-li, dejte jim sami podobné úlohy ku př. z hospodářství, z řemesla a p., tím poznají praktickou stránku a tak prospěšnost toho, co se jim ve škole podává. Tažte se jich častěji, čemu se ve škole učily, nechávejte si to opakovati, pochvalte je, uznáte-li, že pokročily, a pokárejte je na opak, znamenáte-li na nich nějaké nedbalosti. Byl-li učitel přinucen je potrestati, pohrozte jim, že v opětém případě budou i doma trestány, a stane-li se skutečně, vykonejte přísně pohrůžku svou. Ale *nepřehánějte učení*, tak aby dívky vaše nad knihami zakrněly a zmrzačely, nýbrž popřejte jim zotaviti se hrou nebo snadnou prací; tím pak méně je donucujte k učení „bitím“, láním, nadávkami, aby se jim učení nezhnusilo, které dle slov svatého Jeronyma nemá býti „robotou, nýbrž radostí, žádným mušením, nýbrž svobodnou vůlí.“ — I kázeň školní podporujte moudří rodičové, hledíce k tomu, aby dívky vaše v čas do školy přicházely, pokojně a slušně na cestě sem a tam se chovaly, se spolužáky svorny, ve škole pozorlivy, s svými věcmi šetrny byly. Z toho všeho i vy svůj prospěch máte.

Kterým rodičům na blahu jich dítek opravdu záleží, budou o to pečovati, aby tyto i po prošlých školních letech ve vědomostech nabytých se utvrzovaly a zdokonalovaly. K tomu bývaly jindy tak zvané *opakovací hodiny* nebo *škola nedělní*. Byť i ta nebyla měla žádného jiného prospěchu, sloužila aspoň k tomu, že se mládež v neděli něčím užitečným obírala, kdežto nyní, Bohu žel! se cvičí na výletech, v hospodách a t. d. Co by měli nyní rodičové učiniti? Nejlépe by bylo, aby své dívky po službách Božích vůkol domácího stolu sebrali, a si od nich z nějaké poučlivé knihy čísti dali. Velmi zhoubně působí v těch létech, kde síly tělesné se vyvinují, ale rozum pomalu za nimi poklusává, všeliká společnost s tupými kamarády, nemajícími smyslu pro dobré a prospěšné vědomosti, až se i stydí o tom mluvit, čemu se neučili, aby se nevyzradili s svou nevědomostí. Rozumí se samo sebou, že se k takovému nedělnímu čtení nesmějí bráti knihy nepřátelské náboženství a víře¹⁾. Podotknouti sluší, že k čtení *básnických spisů* náleží věk dospělejší, jak sami pohanští mudrcové soudili, zejména Konfutse, Plato, Loke, a ti jistě nebyli žádnými tmáři. Nikdy, ani za doby krvavých pronásledování křesťanů, nebyla nevěra tak mocnými, veřejnými i tajnými šiky proti

¹⁾ Které by se odporučiti daly viz svrchu str. 85.

Církvi katolické rozpoutána a poháněna, jako za doby naší; ze všech záloh vypouštějí nyní nepřátelé její své jedem kalené střely; vaše dítky budou jedem takovým otráveny, i když z čistého vědy zřídla se budou chtít obcerstvit, jestliže vy jim otravující přítoky nezatknete.

XXVIII.

Z á v ě r e k.

Nežli se, milí rodičové křesťanští, rozloučíme, seberu vám posud vysvětlená *základní pravidla katolického vychování dítek* stručně v několik jako zákonův, a pak vás upozorním, jaké *následky* má za sebou i *dobré* i *zlé* vychování.

Abyste pak snadněji se na svou povinnost upamatovali, postavím ji téměř obsahem celé té knížky *v desatero přikázání*, dle nichž se při vychování svých dítek řídit a před svatou zpověď svědomitě zpytovat máte, zdali a jak jste je zachovali. Jest co jsem vám posud pověděl opravdu vůle Boží k vám, ač nástrojem nehodným vám sdělena; pročez i všudy jsem se odvolati hleděl k slovu Božímu ve svatém písmě. Jest pak to *desatero pravidel* či *zákonů katolického vychování* toto:

1. Počňte s vychováním *záhy*, za prvního mládí; šest prvních lét člověka jest dobou k tomu nejprospěšnější.

2. Poněvadž vychování záleží uchovati dítě zlého a vštípití mu dobré, zkoumejte vůbec *jaké zlé náklonnosti* každé vaše dítě má a hleďte nejvíce k tomu, abyste vykořenili tu *nejhorší*.

3. Zvláště pak vyhladte ze srdce dětského *lásku sobeckou*, zřídlo mnohých hříchů, mějte dítky záhy k tomu, aby se *otužily*, zvykajíce je *zdrželivosti* a *mírnosti* v požívání.

4. Pěstujte bedlivě a pilně *dobré vlohy* svých dítek, hlavně pak ve všem *pravdomluvnost*, *stydlivost*, *zbožnost*.

5. *Poučujte* je sami, jak můžete, ve všem, co k vezdejšímu štěstí i k věčnému blahu potřebí mají, a to číňte *nežli* do školy nastoupí, i *když tam chodí*, i *když byly vystoupily*.

6. *Pilně bděte* nad malými i dorostlými, *doma i vně*, aby se vám nezkazily *špatným příkladem*, *zlou společností* a *příležitostí k hříchu*.

7. Ve všem všudy i vždycky tlačte na to, aby *poslouchaly* pro Boha, ale usnadněte jim tu poslušnost *vážně a spolu laskavě s nimi zacházejíce*.

8. *Odměňujte jim, kde ještě povzbuzení potřebují, ale nedají-li na pokárání, trestejte je spravedlivě, mírně, laskavě.*

9. *Jednejte vždy svorně, horlivě, statně, nikdy pak libovolně, váhavě, nestejně, ve všem svědomitě se vespolek dorozumějíce.*

10. *Máte-li úmysl některou zvláštní školu svým dítkám zvoliti, hleďte na víru a zbožnost učitelovu, ale podporujte ho i svou vážností, a vzdávejte mu úctu a vděčnost, aby učení jeho vašim dětem a tudíž i vám bylo ku prospěchu.*

A nyní již vám, křesťanští rodičové, pravím, jako Mojžíš, když byl desatero Božích přikázání lidu israelskému oznámil: „Hle! já předkládám vám dnes požehnání a kletbu; požehnání, jestliže zachováte, co jsem přikázal vám, kletbu, uchýlíte-li se cesty, již jsem vám okázal“ ¹⁾).

A toto buď si *požehnání*, buď si *kletba* jest trojí:

1. Požehnání nebo kletba nejprve *vaším dětem*. Příkladů toho máte, Bohužel! dosti. Patřte tohoto chlapce, anť jest dáblíkem svým učitelům, potupou svým spolužákům, pohoršením každému povážlivému člověku; slyšte tam onoho mladíka, anť za tiché noci z hospody do hospody se potácejí nestoudně huláká, jehož jméno při každé prostopášnosti se udává i úřadům dobře známo, kterýž před časem sstárnul, jehož život červ nepravosti užírál, ježž zlé svědomí jako Kaina z místa na místo pohání, jemuž se kdo kde poctivý všudy vyhýbají, s nímž neobcují leč rovní jemu zlopášníci; vizte tu toho muže, jenž samou nespravedlností, krádeží a podvod a loupež tropí, jsa mládeži ku posměchu, své obci hanebným břemenem, jenž v nouzi, kterouž sám zavinil, konečně bídne umírá, klna tu hodinu, kdy se narodil; hleďte tamto onu osobu, která se zanedbáním v mladosti stala otrokyní hříchu, z jasného chrámu Ducha svatého temnou peleší nejhnusnějších nepravostí, která na duchu i na těle zmařena předčasně smrti vstříc se vleče, aby pak snad i věčné propadla: to truchliví příkladové lidské skleslosti, tyto ohavy člověčenstva, stali se tím, čím byli a jsou, zhusta *zanedbaným vychováním*²⁾). Hrozná myšlenka těm rodičům, ani přiznati se musí, že sami tělesnou i duševní tu záhubu svých dítek zavinili, k nimž přec mocnou a svatou páskou přirozené lásky vázáni byli. — Ale naproti tomu blažený pocit, utěšená radost otci a matce, ani si vychovali syny a dcery, z jichž obličeje ne-

¹⁾ V. Mojž. 11, 26. 28. — ²⁾ Že se tímto truchlivým obrazem nic nepřehání, dalo by se skoro denně jmenovitě dotvrditi. Právě co toto píšeme (13. června 1877), působí všeobecný úžas odsouzení *jedenáctiletého* chlapce ve Vídni, jenž se loupežné krádeže byl dopustil. Úředně jest uznáno hlavní příčinou toho, že tak záhy na takový zločin dospěl, *zanedbané jeho vychování*.

porušený obraz Boha samého vyzírá, z jichž očí čistá ctnost září, pravá zbožnost plane, kteří rádi s Bohem se obírají a s nimiž obcovati každého blaží; kteří spokojeně žijí pilnou, přičinnivou prací svou, připomínajíce sobě nezkalené doby mladosti své, jež vážnost a láska všech, kdo je znali, po dlouhém blaženém a oblažujícím životě k hrobu doprovázejí, a kteří tamo na věčnosti rozmnoží sbory blažených nebešťanů věčně s nimi Boha velebíce. Ó jaká nevyslovitelná radost bude tam rodičům, ani před trůnem velebnosti Božské budou moci říci: „Hle, Pane! ty které jsi nám dal, neztratili jsme z nich nižádného!“ Nezapomeňme, že to všecko úkol a výsledek jest *dobrého vychování*, vésti člověka k časné i věčné blaženosti.

2. *Požehnání nebo kletba člověčenstvu!* Netoliko časné i věčné blaho jednotlivcův závisí od vychování, nýbrž toto má veliké působení i na celé člověčenstvo. Každý i sebe sprostší člověk jest částkou kvasu, který jsa vmísen k svým vrstevníkům, více méně k ušlechtění jich nebo ke zkáze přispívá, jakož sám buď ušlechtěn buď zkažen jest. „To jest právě,“ dí sv. Jan Zlatoústý, „co celý svět v záhubu uvrhuje, že své dítky nedobře vychováváme, jenom o jmění jim pečujeme, duše pak jejich nic nedbajíce.“ — „Nelze lepšího léku ani si pomyslit,“ dí zbožný Ludvík Granadský, „kterýmž bychom zlé neduhy věku našeho vyléčili a tak křesťanské obce k rozkvětu přivedli, leč tím, když by se všickni rodičové přičiňovali a k tomu jednomu všecku svou péči obrátili, aby své syny a dcery dobře vychovávali.“ A řečený již sv. Jan Zlatoústý to vysvětluje řka: „Vychováš-li syna ctnostného, bude míti i ctnostné dítky, a tak se dobré chování co řetěz dále potáhne a řadou na vše strany rozšíří, od tebe poučnouc blažené ovoce vydávati bude.“ To dotvrzuje i sv. písmo řkouc o zbožném Tobiášovi: „Tobiáš pak viděl syny synův svých do pátého pokolení. Všecko pak příbuzenstvo jeho a veškeren rod jeho v dobrém životě a v svatém obcování trval, tak že jsou byli milí Bohu i lidem, jakož i všechněm obyvatelům země“¹⁾. — Tak to tedy dobře považte, křesťanští rodičové! jak vážnou, důležitou a veleprospěšnou úlohu máte v člověčenstvu, byť jste byli v sebe sprostějším stavu. Má-li Církev svou oblažující mocí působiti, či spoutána a zotročena býti; mají-li království a státy kvést, či hynouti; mají-li obce se dařiti či zpustnouti: to vše nezáleží tak na představených a vrchních, na papežích a biskupích, na knížatech a ministřích, na úřadech a soudech, nýbrž více a hlavně na otcích a matkách, od nichž

¹⁾ Tob. 14, 15. 17.

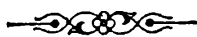
pocházejí státům občané, Církvi veškerí údové, věřící a kněži. A jestli opravdu máme proč si stěžovati na mravní zkaženost svého věku, svého národu, nelze stav ten nížádnou cestou k lepšímu přivést, ani vědeckými a průmyslovými pokroky, ani ústavami a spolky, nýbrž jenom pravým křesťanským vychováním mládeže. Všecko vezdejší dobro, jehož si žádáme a po němž se snažíme, jest jenom tehdaž dobrem, *jest-li v ruce lidí dobrých*; v ruce zlopášnickových bývá i sebe lepší věc kalenou, jedem napuštěnou zbraní k záhubě jeho samého i jiných. Ale na roli rodiny klíčí se, vzrůstají, kvetou lidé i dobří i zlí, jak právě ta role buď dobrá buď zlá jest.

3. *Kletba nebo požehnání konečně vám samým!* „Kdo seje vítr, což může jiného těžiti leč bouři?“ ¹⁾ Pročež neradujte se z dítek, jsou-li bezbožné. Lépe jest umřítí bez synů, nežli zůstaviti syny, nemající bázně Boží. Nesvěřujte sebe životu jejich, aniž se spolehejte na práce jejich ²⁾. „Syn nezdárný jest zármutkem srdce matčina“ ³⁾. Tak se vyjadřuje Duch Svatý částečně o tom, co ze špatného vychování dítek rodičům pochází: zanedbání a opuštěnost, opovržení a kletba, hanba a potupa světská, zármutek v srdci, stáří pomoci a podpory prázdny, smrt bez soustrasti, hrob žádnou slzou lásky neskropený! A což pak tam někdy na věčnosti! Až ti někdy ukáže věčný tvůj soudce pokálené křestní roucho tvého dítěte, tázaje se tě: „Jest toto, někdy bělostkvoucí roucho syna tvého? Proč se nyní nestkví leskem milosti? proč jest pokáleno krví? Co jsi tomu dopustil?“ Ach! jak se zachvěješ až do dna srdce svého! Tehdaž poznáš, že pravdu má sv. Jan Zlatoústý řka: „Kdo zanedbá vychování, nemá u Boha na odpuštění žádné naděje.“ A potkáš-li se pak v propasti pekelné s svým dítětem, ano tě klne zuby skřípíc: „*non parentes, sed peremptores!*“ „nikoliv vy nejste rodiči nýbrž vrahy mými!“ — Jak dvoj- i tisícronásobně bude pak tě páliť plamen zlého svědomí, a to — věčně! Avšak tímto trudným, hrozným obrazem nechci skončiti! Raději vám, křesťanští rodičové, poukáži k tomu blahu a požehnání, které vás někdy očekává, když své otcovské a mateřské povinnosti svědomitě dostojíte a vyplníte povolání, které vám od Boha určeno jest a v němž vás on sám, jako náměstky své, svou sv. milostí podporuje. Poukáži vám k tomu slovy samého vašeho nebeského otce, anť nejlépe ví, jaké odměny zasluhujete, pracující na tom velikém úkolu ušlechtění lidstva a vedení jiných k věčnému blahu. „Kdo v kázni vychovává syna svého, radovati se bude

¹⁾ Ose. 8, 7. — ²⁾ Sir. 16, 1. a d. — ³⁾ Přísl. 10, 1.

v poslední svůj čas, aniž bude makati dveří bližních. Budeť chválen pro něho a mezi domácími bude chlubit se s ním. Umře-li, bude jakoby neumřel, nebo podobného sobě pozůstavil po sobě. Za života svého viděl jej a veselil se z něho; při smrti své nebude zarmoucen aniž zahanben před nepřátely, neboť pozůstaví obrance domu svého proti nepřítelům, a přátelům dobrého odměnitele“ ¹⁾. Odměnu pak vaši na věčnosti udává týž Duch svatý řka o matce, že „blažena bude rodící dítě, jestliže setrvá u víře a lásce a v svatosti a střízlivosti“ ²⁾. A oběma platí: „Co jste v bolestech a slzách rozsívali, s plesáním žíti budete; s radostí přijdete, snášejíce snopy své“ ³⁾. A vstříc vám přijde odměnitel všelikého dobrého skutku a přijme vás s utěšitelnými slovy: „Mějte dík, služebníci dobří a věrní, že jste nad málem byli věrní, nad mnohem vás ustanovím; vejďte v radost Pána svého“ ⁴⁾.

¹⁾ Sir. 30, 1. a d. — ²⁾ I. Tim. 2, 15. — ³⁾ Žalm 125, 5. 6. — ⁴⁾ Mat. 25, 21.

DODATEK.

Některé modlitby rodičům.

(Ke konci článku XVII. str. 91. a 97. upozornili jsme rodiče, že se za své děti modlití mají. Nuže nebude od místa, když tuto na závěrek podáme některé modlitby, jimiž by to učiniti mohli ¹⁾).

1. Modlitba manželky, jsoucí v stavu požehnaném.

„Dal mi Hospodin k prosbě mé to, zač jsem ho žádala.“ (I. Král. 1, 27.)

Bože dobrotivý a milosrdný, jenž jsi mne stvořiti a od prvního okamžiku života mého v lůně mateřském mou nadějí zůstáváš, Ty jsi dle nezpytatelné a laskavé prozřetelnosti své sňatku našemu požehnati ráčil. Sláva a díky Tobě buďtež, Otče všemohoucí, jenž všecko dobře a milostivě řídíš a spravuješ. Dejž mi jenom, abych nesmírné milosrdenství Tvé vždy zřejměji poznávala a Tobě za všecko vděčna byla. Dokonejš, prosím, co jsi tak laskavě ve mně počítí ráčil, a uděl mi té milosti, abych veškeré nesnáze a obtíže nynějšího stavu svého ke cti a chvále Tvé trpělivě snesla a přestála. Račiž mne dle smilování svého chrániti každého přístrachu, bázně a všeliké nehody; posilni mne, abych se netoliko všeho požitku a vyražení, které by plodu mému škodilo, ráda odřekla a zdržela, nýbrž i bedlivě se varovala vší lehkomyšlné prostopášnosti, zlosti, zármutku a všelikého vášnivého pohnutí mysli a srdce; milost Tvá svatá dopomoz mi, abych po tento čas svůj více nežli jindy se přičinila býti tichou, mírnou, zdrželivou, počestnou, střídou, nábožnou, v nejsvětější vůli Tvé zcela oddanou. — Až mi pak, ó Bože! čas můj, svrchovanou moudrostí Tvou určený, dojde, rač mi tehdaž dodati síly ku porodu šťastnému; posilni milostivě slabost služebnice své a uleviž bolestem mým. — Dejž mi, Hospodine, Bože můj! dožítí se té radosti, aby dítě života mého zdrávo světla tohoto spatřilo a šťastně ihned svátostí svatého křtu milosti duchovního znovuzrození došlo. — Za to pak Tobě, ó Bože Spasiteli! věnováno budiž po všecky dny života svého, Tobě jedinému, jenž jsi je stvořiti a nejdražší krví svou na kříži vykoupiti ráčil. Tvým jest, ó *Ježíši!* Tvým budiž věčně! Nyní již Ti je zcela obětuji; rač s ním jakož všemohoucí Pán a milostivý otec naložiti dle nesmírné a laskavé prozřetelnosti své; co nejpokorněji je vzdávám a kladu v nejsvětější ránu boku Tvého, aby vždy v srdci Tvém přebývalo a láskou téhož

¹⁾ Viz také „Svatyně Sionská“ str. 552—571 a „Kytice rajská“ 348—365.

Božského srdce všeho těžkého hříchu až do smrti uchováno bylo. — Mám pevný úmysl, ó Bože můj! je vychovati dle nejsvětější vůle Tvé, aby jen k Tvé cti a chvále žilo a rostlo, a přičiním se, abych jednak srdce jeho všech marností varovala a jednak mu lásku k Tobě a snahu po věcech nebeských vštíčila. Sešli mi, nebeský otče můj! někdy paprslek moudrosti své, abych tohoto úmyslu svého pamětliva jsouc, jej věrně zachovala. — Za to tě prosím skrze neskonanou milost a lásku, jížto jsi svého jednorozeného syna pro nás na svět seslati ráčil, by se co maličký zrodil. Žehnejž mi, ó Bože, Spasiteli můj! žehnejž i plodu pod srdcem mým a zachovejž nás ode všeho zlého na těle i na duši, skrze zásluhy nejsvětější Rodičky své, v jejížto životě jsi se sám vtělití a po devět měsíců pod srdcem jejím dlíti ráčil. Amen.

Svatá *Maria*, matko Boží, oroduj za mne. — „Zdrávas *Maria!*“ — (Třikrát.)

2. Modlitba šestinedělky při úvodu,

„Vezmi toto dítě a vychovej je pro mne;
já ti dám odměnu tvou.“ (II. Mojš. 2, 9.)

Vroucím a vděčným srdcem přicházím dnes do chrámu Tvého, ó Bože! Ty jsi mne vysvobodil z nebezpečí smrti a mně nad to i té milosti udělil, že zdráva s rozeňátkem svým před tvář Tvou předstoupiti mohu. Rozkoší plesá srdce moje! Ale jakými díky Tobě za to povinna jsem! Velebiž Tě z toho celá duše má a srdce moje celé vzplaň vroucí vděčností za tak veliké dary Tvé! — Otče všemohoucí! Ty jsi sám milého, nověnarozeného Syna svého v náručí blahoslavené matky jeho obětovati přikázal a jej ústy Simeona starce za světlo světa a spasitele prohlásiti ráčil; aj! já, služebnice Tvá, Tobě se dnes s rozeňátkem svým v chrámě Tvém představuji; Tobě, kterýž jsi je stvořiti a mně svěriti ráčil, Tobě je v oběť přináším a svaté službě Tvé je věnuji. Račiž milostivě přijmouti tento dar! Račiž laskavě patřiti a požehnati tuto oběť mou. Rač dítě to, na křtu svatém Tobě zasvěcené, naplniti Duchem svým svatým, aby jenom Tobě jsouc živo, cestami přikázání Tvých v životě svém vždy kráčelo a Tobě až do skonání svého věrně zůstalo. *Ježíš Kristus*, věčné světlo světa, budiž mu pravdou, kteréž by se drželo; cestou, kterouž by kráčelo; životem, k němuž by se konečně dostalo. — Otče nebeský! dejž mi pro zásluhy Pána našeho, *Ježíše Krista*, na přímlovu nejsvětější rodičky jeho *Marie Panny* a jmenovce (jmenovkyně) dítěte tohoto, svatého (svaté) N., abych je slovem i příkladem v bázni Tvé vychovala, vši zhouby hříchu a svůdného světa ochránila, v pravé víře a ctnosti udržela a tak

někdy na věčném soudu Tvém neohroženě k Tobě říci směla: „Aj, Pane! klenot, kterýž jsi péči mé mateřské svěřiti ráčil, věrně zachovavši nyní radostně opět navracuji Tobě. Amen.

Svatá *Maria*, máti Pána mého! utěšeně si dnes připomínám tu dobu, kdežto jsi ty svého syna, *Ježíše Krista* v chrámě představila. Duch svatý ti ústy zbožného starce Simeona zvěstoval, že se ti s novorozeným synem tvým i radosti i žalosti dostane, že bude světlem k osvětlení národů, ku pádu i ku povstání mnohých, ale i že srdce tvoje meč bolestný pronikne. Ty's se u svaté pokoře vůli Boha svého podrobila. Vyžádej i mně u Boha té milosti, abych i já se vždy svrchovanému řízení nejsvětější jeho vůle podrobila a tak všecko, co mne a toto dítě moje někdy potká, trpělivě snášela, přičinujíc se všemožně vésti je k milování Boha a tím k blaženosti věčné. Amen.

3. Modlitba rodičů za dítky.

„Job vstávaje na úsvitě obětoval oběti zápalné za jednoho každého z synů svých.“
(Job I. 5.)

Netoliko přirozenou láskou, nýbrž i zřejmým slovem svým, ó Bože! ukládáš nám tu důležitou a těžkou povinnost, abychom své dítky, jimiž jsi manželství našemu požehnati ráčil, k ctnosti a k blaženosti vedli a vychovávali. Neboť tvoje jsou spíše, nežli naše; z rukou našich je někdy přísně požádáš. „*Kdo o své domácnosti nepečuje*“, tak zní svaté slovo tvé, „*víru zapřel a jest horší nevěřícího.*“ (I. Tim. 5, 8.) Avšak což by jim to prospělo, kdybychom se jenom o jejich tělesné potřeby, o vezdejší blahobyť jejich starali, nic nedbajíce ušlechtění srdcí a svatosti duší jejich?

Ale abychom to dokázali a je na dobré lidi a pravé křesťany vychovali, k tomu jest nám všemohoucí pomoci tvojí nevyhnutelně třeba. Osvěť tedy rozum náš a dejž ať horlivou a vytrvalou snažností a trpělivostí všemožně oba k cíli tomu směřujeme a pracujeme. Řiď v nás přirozenou k dětem svým lásku, aby se nikdy nepřevrátila v lásku zaslepenou, dle které mnozí rodičové chyby, nemravy a zlé náklonnosti dítek svých, jakoby byli oslnuli, nepatříce, buď nerozumně a pošetile prohledají a nebo i vymlouvají. Dejž nám vždy zdravě uznati, kdebychom přísnosti použití měli a kdeby laskavá mírnost dostačila. Račiž nám povždy svou svatou milostí přispěti, abychom jim v chování svém ni slovem ni skutkem nikdy nižádného pohoršení nezavdali, nýbrž jim vždy a ve všem předcházeli příkladem dobrým a chvalitebným. — Dítky pak naše račiž, Otče nebeský, svým svatým Duchem osvítiti, aby se záhy učily tebe milovati a tebe se báti; dejž jim ducha poslušnosti,

aby snahy naše, k jich dobrému na ně vynaložené, nemařily vzdornou neposlušností. Nežádáme jim od tebe velikého bohatství, nýbrž rač je toliko opatřiti potřebnými vlohami duševními a silou tělesnou, aby někdy v tom svém povolání, k němuž je vésti ráčíš, pilnou a ochotnou pracovitostí dostatečné výživy dosáhly. Uchovejž, mocný Hospodine! srdce jejich poroby vášní a chraň nevinnost jejich svůdnických osidel, tak aby nepravost vždy za největší zlo považující, všeliký hřích v ošklivosti měly a se hrozily i nepravým pomyšlením mysl svou poškrbniti. Račíž je svěsti s lidmi dobrými, jenž by je příkladem svým k pilnosti a bohabojnosti a vůbec k mravopoctnosti vedli; dejž ať všech lehkomyšlníků se varující, počestných toliko a mravných lidí se drží. — Předzvídáš-li pak, Bože vševědoucí! že by se některé nezdařilo a stalo se zlým a nešlechetným, ach! pak je raději k sobě za doby jich nevinnosti povolej, nežli by o ni přišly; ale patříš-li vševidoucím okem svým že budou z nich lidé počestní a ctnostní, pak račiž prodloužiti dny života jejich, aby v povolání svém světu prospěly, i nás na živu zachovati, abychom je dochovali a jim k dobrému stavu dopomohli. — Pakli jsi jinak ve své moudrosti usoudil, nebudeme malomyslni: Tobě je odevzdáváme, Tobě, Otci nejlaskavějšímu; Ty rač jich štítem, jich ochráncem býti. Jako jsi o nás péči měl, tak zajisté ani jich neopustíš. Vynasnažíme se tedy seč budeme s pomocí Tvou svatou vštěpovati v útlá srdce jejich lásku zbožnou a úctu hlubokou k Tobě a svatým příkázáním Tvým, aby si též oni lásky a milosti Tvé zasloužili, již Ty dušem nábožným zvláště slibuješ. Nuže tedy, ó Bože všemohoucí, račiž jimi rozmnožiti zde na zemi počet dobrých, počestných, prospěšných lidí, tamto pak v nebesích sbor vyvolenců svých a dejž nám i v tomto životě tou blahou nadějí se kojiti, že někdy s radostí je budeme moci představití Tobě a říci: „*Aj, Pane! z těch, které jsi nám dal, neztratili jsme nižádného.*“ — Amen.

4. Modlitba rodičů za děti, když ponejprv k svatému přijímání jdou.

„*Nechejte maličkých jíti ke mně, aniž jim braňte, neboť jejich jest království nebeské.*“

(Mat. 19, 14. Mar. 10, 14. Luk. 18, 16.)

Božský Spasiteli, *Ježíši Kriste!* Ty jsi za svého na zemi putování maličké laskavě k sobě zval a milostivě přijímal, hlásaje zástupům vůkol stojícím, jakou velikou cenu mají u Tebe duše nevinné, anapomínal jsi přísně, aby nikdo nižádného pohoršení maličkým nedával; i kohož by tato Tvá milá přívětivost více po-

hnouti měla, nežli srdce rodičů? Komuž přísné napomenutí Tvé více platí, nežli rodičům? — Aj, i my přivádíme dnes milé dítě své k Tobě, abys si je zasvětil a je nejsvětějším tělem svým a krví svou předrahou posilnití ráčil pro všechny dny budoucího nebezpečného života jeho. Důvěříme se, že posud sličný nevinnosti květ srdce jeho zdobí; a mysl jeho svatým učením Tvým již tak dospěla, že dobré a zlé rozeznati umí, a vůle jeho tak jest způsobena, že ono milovati a zvoliti, toto pak nenáviděti a zavrhnouti může. Znáť již prevelikou cenu ctnosti, předpisy její chápe a v srdce své pojímá. Ach, Božský Spasiteli náš! hrůzou chvějí se utroby duší našich, pomníme-li, že by snad někdy toto dítě naše svaté víry se spustilo, srdce své proti zákonům tvým zatvrdilo, nepravosti se přidrželo a tak bezbožným se stalo. I nelze si ani pomyslit, že by nás, rodiče jeho, cosi hroznějšího potkati mohlo. Nedopouštějž tomu, milostivý *Ježíši*, Božský příteli dítek, nýbrž račiž to laskavě od něho a od každého z těchto maličkých odvrátiti! Toť jest nejdůležitější prosba naše, když dnes Tobě tuto neporušenou duši obětuje. Rač k ní zavítati a se v ní uhostiti! Naplň ji svou svatou milostí a zasvěť si ji celou! Řiď náklonnosti její, zahlad' každý zárodek zlého, které co koukol mezi dobrou pšenici rádo se k lepším vlohám přiměšuje; nedopouštěj, aby se v ní ujala kterákoliv nepravost, tím pak méně, aby v obyčej vzrostla! Nic se nebudeme domnívati, že by těmito pobožnostmi, jež toto dítě naše nyní s dospělými věřícími koná, křesťanské jeho vzdělání již na vždy dokonáno bylo; nikoliv! nýbrž nyní nám tím více bude záležeti na tom, abychom základy svaté víry a bohabojného života co nehlouběji v srdce jeho vštípli. Co posavadní naučení započalo, dokonejž od nynějška horlivě a bedlivě plnění. Dobrým tedy příkladem, pilnou návštěvou služeb Božích, vroucí nábožností a svědomitým konáním všeho, co Ty, ó *Ježíši*, od nás žádáš, předcházeti budeme dítě své, aby co se spasitelného v srdci jeho ujalo, časem se utvrdilo, dorostlo a v hojné ovoce ctnosti a zbožnosti dozrálo. Tak budiž veškerý jeho život Tobě věnován. Nuže tedy žehnejž úmyslu našemu i dítěti, jež Ti dnes znovu věnujeme a zcela Tvé svaté ochraně poroučíme. Amen.

5. Modlitba matky za napravení dítěte nezdárného.

„Zdali vůle má jest smrt bezbožného, praví Pán Bůh, či aby se obrátil od cest svých a živ byl?“ (Ezech. 18, 23.)

Všemohoucí věčný Bože, milosrdný Spasiteli náš! aj, já padám k nohám velebnosti Tvé, abych oplakávala nešťastný stav dí-

těte svého a v zármutku svém útěchy nabyla od nesmírné lásky Tvé. Připomínám si, jak jsi se smiloval nad ubohou vdovou, když tělesné úmrtí jediného syna svého oplakávala a jak jsi ho zázračně vzkřísiti a jí opět živého navrátiti ráčil; připomínám si, jak živě jsi v příběhu o synu marnotratném žalost ztrápeného otce a vroucí jeho lásku i k synu nezdárnému vyličil; připomínám si též, jak jsi na pláč a prosby svaté Moniky zbloudilým srdcem syna jejího Augustina tak pohnul, že se úplně obrátil a vyvolenou nádobou Ducha svatého se stal. To si připomínajíc, utíkám se k nesmírnému milosrdenství Tvému, důvěřujíc se pevně, že i mé úzkostlivé volání nezavrhněš, nýbrž je milostivě vyslyšeti ráčíš. Otče věčný, jenž nežádáš smrti hříšníka, ale aby se napravil a živ byl, vzhledni okem svého milosrdenství na ubohé, zbloudilé dítě moje, obrať je od zhoubné cesty hříchu a uveď opět na cestu ctnostného života. Božský Spasiteli, *Ježíši Kriste!* jenž jsi sám řekl, že jsi přišel hledat co bylo zahynulo; jenž jsi chybujiícího Petra pouhým pohledem k žalu pohnul, malomocné dotknutím očistil, ano i lotra umírajícího k sobě obrátil a v nebeský ráj pojal: nerač dopustiti, aby Tvá předrahá, všespasná krev na mém zbloudilém dítěti byla zmařena. Račiž mi laskavě odpustiti, jestliže jsem mu sama nějak příčinou k pobloudění byla. Želím toho srdečně a mám pevný úmysl dobrým příkladem to napravit, seč budu. Pakli mne za mé provinění trestati míníš, podrobuji se svaté spravedlnosti Tvé; tresci mně jak chceš, jen račiž zachovati — spasiti dítě mé. Osvět rozum, obměkči srdce, pohni vůlí jeho, ať svůj truchlivý, zhoubný stav pozná, svého provinění želí, a co marnotratný, zbloudilý syn se navrátí opět k Tobě, laskavému Otci svému. — Ó, nejsvětější panno *Maria*, útěcho zarmoucených, útočiště hříšníků, podporuj prosby mé u trůnu Božského Syna Tvého, ať milostivě vyslyší volání moje. — A ty svatý anděle, laskavý strážce dítěte mého, odpusť mu jeho nevděčné jednání, jímž tě rmoutí, a neopouštěj ho, nýbrž hled' jej dobrým vnuknutím navrátiti na cestu pravou, k Bohu milostivému a k blahu věčnému. Amen.

6. Jak by rodičové dítkám svým žehnati měli.

„*Požehnání otcovo utvrzuje domy synův,
ale kletba matčina do kořan je vy-
vrací.*“
(Sir. 3, 11.)

(Jest to pradávný a zbožný způsob, že rodičové dítkám svým při důležitých případnostech své požehnání udělují. Příklady toho máme již v starém zákoně; i prvokřesťané tak činili, a ten svatý obyčej dotrval až po naši dobu, a nábožní rodičové neopominou je dítkám svým uděliti. Zvláště pak se to stává: když dítky poprvé k sv. přijímání přistupují; když se z domova do ciziny na delší čas ubírají; když v nový stav — manželský, kněžský, vojanský

a p. vstupují; když otec nebo matka v nebezpečí smrti jsou. Vždy se sluší, aby dítky za to požehnání ponížené prosily a je klečíce zbožně přijaly; jsouť zajisté rodičové náměstky Boha samého¹⁾. I řekněte pak jim rodičové asi takto):

Synu můj (dcero má) hleď, ať Bůh přebývá v srdci tvém po všecky dny života tvého. Varuj se, ať nikdy v žádný hřích nesvolíš. Drž se vždy Boha a zachovávej svědomitě přikázání jeho a dobře ti bude na zemi. Všemohoucí Bůh požehnejž tobě a buď ti milostiv; jemu tě poroučíme a odevzdáváme a udělujeme ti veškeré požehnání, kterého jen rodičové dítěti svému udíleti mohou. Trojjediný Bůh Otec † Syn † a Duch † svatý opatrujž tě, milé dítě, a chraň tě všeho zlého, zvláště největšího ze všech — hříchu totiž, abychom se někdy pospolu v blaženosti nebeské shledali a Jej věčně velebili.

(Jsou-li *dva neb i více*, jimž se žehná, čiň se řeč počtem množným).

7. Modlitba učitele.

„*Pojďte, synové, a slyšte mne; bázně Hospodinově naučím vás.*“ (Žalm. 33, 13.)

Jak důležitý jest stav můj, ó Bože! Mámt totiž slabé duševní mocnosti útlé mládeže budit a cvičiti, mysl a srdce jich vzdělávati a šlechtiti a tak je křesťansky vychovávat. Posilni mne, Otče všemohoucí, abych toto vznešené povolání své laskavě a horlivě plnil, považuje svěřenou mi mládež za předrahý dar, z něhož Ti někdy přísný počet vydám. Rač mi svatou pomocí svou přispěti, abych sebe sám vždy více a více zdokonaluje, na každé i slovo i hnutí své tak bedlivý pozor dal, abych ničádné ze svěřených mi duší nepohoršil, nýbrž všechněm a každému byl příkladem a vzorem všeho dobrého. Chování Tvého Božského syna a laskavého přítele dítek buď mi stále na očích a vzbuzujž mne, abych žákům svým nejenom učením ale i příkladem svým prospíval. Přispěj i jim i mně milostí svatou svou ku pomoci, neboť nic není ani kdo sije ani kdo zalévá, nýbrž jedině Ty, Bože mocný, který sám zdar každému počínání našemu dáváš. Dejž, ať i snaha moje i tuto na zemi i tamo v nebesích s dobrým prospěchem se potká; skrze *Ježíše Krista*, Pána našeho. — Amen.

Ježíši, mistře nejmodřejší! buď mi vzorem, dle něhož bych vždy mírností a trpělivostí vzdělával, nikoliv pak hněvem a prudkostí bořil!

¹⁾ Více viz Goffine: Postilla I. str. 77.

Obsah.

	Strana
I. Úvod .	1
II. Kdo jest vinen?	4
III. Má vina! má vina! má největší vina!	9
IV. Počátek	14
V. Kdy se má počítí vyučování o Bohu?	19
VI. Kdo mají býti domácími apoštoly?	26
VII. Odkud mnoho zlého pochází? .	32
VIII. Dětská vyražení	38
IX. Goliáš a Achab	43
X. Jak se má léčiti?	48
XI. Mamonictví	53
XII. Ještě o jednom ze sedmera hlavních hříchův .	59
XIII. Jak se má pěstovati cit pro pravdu?	64
XIV. O lži .	69
XV. O stydlivosti	74
XVI. I opominutí povinnosti někdy těžkým hříchem bývá	82
XVII. V cizině	89
XVIII. Vychování pro Boha	91
XIX. Svéhlavost a poslušnost	99
XX. Úcta	104
XXI. Láska	109
XXII. Něco o metle	114
XXIII. Mylné svědomí	119
XXIV. Účel a důvod trestu	124
XXV. Odměna	127
XXVI. O škole	130
XXVII. Rodičové a učitelové	137
XXVIII. Závěrek . .	144
Dodatek. Některé modlitby rodičů .	149

D O D A T E K.

Některé písně na oslavu sv. Jana Nepomuckého

vyňaté z Kancionálu vydaného nákladem Dědictví Svatojanského.

Melodie čili nápěvy nalezají se v Kancionálu od Svatojanského Dědictví vydaném, jenž ve dvou dílech stojí 3 zl. 40 kr. a nevázaný jenom 3 zl.

Jak se tyto písně mají provázeti hrou na varhanech, obsaženo jest v knize „Hlas Varhan“ od téhož Dědictví vydané.

Dva díly ve foliu stojí nyní 10 zl.

I.

1. Svatý Jene, reku Boží! nebes dare, nebes zboží, rajský puku - z Nepomuku, - lilium zkvětlé - v Božím světle! - Kyrie eleison!

2. Rozpomeň se na své plémě, i zastaň se české země, s kterou k tobě v této době zření máme a voláme: Kyrie eleison!

3. Tys truchlivé vždy těšival a sirotkům otcem býval: potěš smutné, co v ukrutné bídě lkají a volají: Kyrie eleison!

4. Neoslýchej naše hlasy, - a zažeň ty smutné časy: rač odvésti od neřesti, chraň od strasti české vlasti; - Kyrie eleison!

5. Tys nevinné vždycky bránil - a před hanbou ctnostné chránil: - pomoz nyní, ať nečiní ústa zlostných smích si z ctnostných; Kyrie eleison!

6. Chraň a zastaň české jméno, by nebylo potupeno: nechť synové, - jak otcové - chválívali, - Boha chválí; - Kyrie eleison!

7. Přimlouvej se, ať Duch Boží světlo víry v nás rozmnoží, a zlé bludy - všecky všudy pravdou jasnou ať vyhasnou; Kyrie eleison!

8. Pros ty za nás, — při poslední - při hodině na nás shlédni: ať v tom boji při nás stojí - s svou milostí Pán s výsosti; Kyrie eleison!

9. Amen, rač to, Bože! dáti, i nám slávy své dopřáti: ať s Tvým Janem v požehnaném lid Tvůj nebi Tě velebí; Kyrie eleison!

II.

1. Svatý Jan dle svého řádu - pojal jazyk ve svou vládu, upřímně v čas pravdu mluvil a v čas mlčel.

II

2. Král chtě týrat svou choť z viny, žádal zvědět její činy, kázal Janu zjevit zpověď; Jan však mlčel.

3. Tož král myslil její chyby - vyzvědět na Janu sliby, úřad, čest a statky dával; - Jan však mlčel.

4. I dal kněze v kata ruku - a Jan trpěl skřipce muku a byl pálen pochodněmi; předce mlčel.

5. Nad tou myslí nepohnutou rozmrzen král duší krutou hrobem vlhkým hrozil Janu; on přede mlčel.

6. Tehdy král v svém prchlém vzteku káže Jana vrhnout v řeku, tam do říše němých tvorů, že byl mlčel.

7. A však kolem jeho hlavy prokmitají ze Vltavy hvězdy mučně velebíce že byl mlčel.

8. A když pohrobené tělo dlouhým věkem zpráchnivělo, - jazyk shledán neporušen, že Jan mlčel.

9. Tak Jan zvítězil nad králem a teď chválí v plesu stálém s ándělskými sbory Boha, že v čas mlčel.

10. Uč nás, Jene! mluvit stále - to, co slouží k Boží chvále, uč dle vůle Páně mlčet, jak tys mlčel.

11. Vypros, až Duch vyjde z těla, - by k nám slova Páně zněla: - Že jsi mluvil v čas i mlčel, zpívej věčně.

III.

1. V Nepomuku zrozenému - Janu, knězi příkladnému, úctu vzdejme, krajané! onť je slávou české vlasti, svítí v štěstí nám i v strasti jeho obcování ctné.

2. Václav král vší mocí hleděl, aby zpověď choti zvěděl, ale stále mlčí kněz; když král vábil úlisností, i když hrozil ukrutností: Jan, muž statný, nepokles'.

3. Zlý panovník, hněvem plana, ctihodného kněze Jana - do žaláře vléci dal; Jan tam pálen od zlostníků jako vzor všech zpovědníků v mlčení svém setrval.

4. Vida král, že nepřemůže kněze, rekovného muže, vyřkl ortel nepravý: kázal v ohni hněvu svého - sluhu Páně šlechetného - vrhnout u proud Vltavy.

5. Bohabojný zpovědníku, stavu svého mučeníku, tebou stkví se Čechů kmen! - Tvoje slávy hodné jméno bude po vše věky ctěno, - jako ctí se v tento den.

6. Oslavenče! věnec sličný dán ti tam, kde ustavičný - blaží sluhý Páně mír: neopomeň o to dbáti, ať nás nikdy nezachvátí hříšný toho světa vír.

7. Pros, ať Bůh nás svou milostí, vede vždy po dráze ctnosti - ku přístavu spasení; vzor tvůj v paměti ať máme, a jak ty se zachováme v mluvení a v mlčení.

8. Tvá o chudé péče věrná, dobrota tvá nepřeborná - srdce naše rozpaluj: od poznané vůle Boží žádný kříž a žádné zboží ani smrt nás nevzdaluj!

9. Rač, ó Bože! darů s nebe, o které Jan žádá Tebe, hojně poskytnouti nám: buď náš pomocník a rádce, - až skonáme zdejší práce, - k věčným veď nás lahodám!

IV.

1. Mnoho příčin k bědování jest u světa kolotání, mnoho úzkosti a žele; já však Bohu oddán cele - zármutku se nepoddám, - jáť ochrance mám, - ten je svatý Jan.

2. Vžívám ho za pomoc, radu, bych stál věrně v svém úřadu - a měl povždy na své péči víru v mlčení i v řeči; a na to se spolehám, že ochrance mám, - ten je svatý Jan.

3. Nechať shlukuje se bouře, ať jsou živly v divé zpouře, ať se země v strachu třese: můj duch se tu k Bohu vznese; ničeho se nelekám, - jáť ochrance mám, ten je svatý Jan.

4. Snad mi otec zemře v krátkce, v příteli snad najdu zrádce, shledám nevděk, shledám zlobu, - Bohu oddán řku v tu dobu: ztrátě všaké odolám, jáť ochrance mám, ten je svatý Jan.

5. Stihnou-li mne řeči lživé aneb podezření křivé, nevině-li eti pozbuď, řeknu bez velkého trudu: jednou jistě mine klam, jáť ochrance mám, ten je svatý Jan.

6. A když ztýrán u nemoci bolem nemohu spát v noci: vidím Jana, an obnažen, pálen je a skřipcem tažen: tu hned trudu výhost dám; já ochrance mám ten je svatý Jan.

7. Zlato, to mne neporuší, já neprodám svoji duši, byť i král chtěl na mně zradu, Jan mi dává jinou radu: dle té zlatem pohrdám. Já ochrance mám, ten je svatý Jan.

8. Tak vždy budu s Janem žíti, následovat ho a ctíti, on mne střeže od mladosti, on provodí ku starosti, a já Bohu slávu dám. Já ochrance mám, ten je svatý Jan.

9. Jene! až pak dojdou k cíli, klekni k trůnu v oné chvíli a pros, aby smrti doba věčně spojila nás oba, ať tam v nebi zaplesám: já ochrance mám, ten je svatý Jan.

V.

1. Pobožnou píseň k chvále tvé rád, svatý Jene! zpívám, vímť, že můj duch se povznese, když tebe vroucně vžívám.

2. Nebeská zář zvěstuje nám tvé narození šťastné, hlásá, že Bůh tě zvolil sám za svědka pravdy spasné.

3. Jsa ještě útlý mládenec, dals výhost vnaďám světa, jak Jan, ten Páně milenec, chtěls po všecka žít léta.

4. Co dobrý pastýř pěstuješ své stádo s pečlivostí - a věrně lid vyučuješ křesťanské povinnosti.

5. Hříšníků srdce kamenné pobádáš ku pokání a hledáš ovce ztracené ochotně bez ustání.

6. Král Václav zbouřen vášní zlou chce hřích své choti znáti, tys hotov za povinnost svou i život v oběť dáti.

7. Ach, vlekou tebe k Vltavě, ty s jasnou tváří kráčíš, pokorně k Boží oslavě smrt mučnickou snášíš.

8. Tu hvězdy s nebe stupují k slavnému pohřbu tvému, a na hrob tvůj ukazují národu veškerému.

9. Ze slzavého údolí přeploul jsi k slávy břehu, kdež vítězné zní hlaholy, kdež cíl lidského běhu.

IV

10. Ó shlédni okem přítele - s nebeské této výše - na svoje věrné ctitele do těžkých bojů říše.

11. Vypros nám srdce laskavé, jenž bližním rádo slouží, na nepřátely nezavře, i je oblažít touží.

12. Vyžádej, svatý krajaně! ať Bůh nás viny zproští, když za své hříchy zpáchané - se kajem v skroušenosti.

13. Ať příkladem tvým vedení, plníme vůli Boží, ať i nám věnec spasení na hlavu Kristus vloží.

VI.

1. Odkud, Jene! smutně kráčíš - za večera k městu? ach, proč, Jene! slzou máčíš - svou k domovu cestu? - Ty z poslední kráčíš pouti, a náš osud tebe rmoutí, - neopouštěj, svatý Jene! své dítky ztrápené.

2. Ty se vracíš z Boleslavi, tam, kde Boží Máti, — tam jsi Panně věčné slávy - chtěl si stěžovati. Maria ti dala radu umřít, jen nespáchat zradu, - vyprosila ti dar síly v těžké smrti chvíli.

3. „Ó vy pole, ó vy sady ozdobené klasy, všudy stkví se květů vnady, ze všad pějí hlasy: oslavujte nebes krále každým jarem neustále! - Jan též Bohu chválu dává, an se rozžehnává.“

4. „Kde jste posluchači moji, - kde sirotci, vdovy? - neplačtež, — v tom světa boji - jděte k Ježíšovi. Onť vyhojí každou ránu, nahradí vám strast a hanu, - Jemu vás Jan odporoučí, - an se s vámi loučí.“

5. „Praho, Čechů město skvostné, plné krásy, zdoby, nebudeš-li věrné, ctnostné, - jsi jak bílé hroby. Já tě volal v spásy sídla, - pod Kristovy lásky křídla; tam tě, života až zbudu, - z hrobu volat budu.“

6. „A ty věži nade Prahou u svatého Víta, jížto nehne žádnou snahou - živlů bouře lítá: aj, tvá báně — ta mi kyne, tam; kde bouře každá mine; ukazuj vždy smutným v nebe — já víc nezřím tebe.“

7. „Moste, jenž dvě města pojíš - jako k choti chotě, ty mi přechod slavný strojíš noční u mrákotě, pode mnou dva spojíš světy; - kročím nocí do osvěty a přeplavu z hlubin strasti k břehu pravé vlasti.“

8. „S Bohem, s Bohem! drahý kraji, - kde jsem Kristu sloužil, Jemu věren jazyk ztají, - pročže mne král soužil; kráčím naposledy k hradu, - jako náš Pán u zahradu, Čechům požehnání dávám, - s Kristem dokonávám.“

9. „Shod', Vltavo omlzená! mlhy příkrov temný, tys mi rakev drahocenná a hrob tichý, jemný. Vodou křestní zrozen k spáse, - ve vodě se zrodím zase ku životu nadzemskému, - věčně blaženému.“

10. Zůstaň s námi, neodcházej, předrahý náš Jene! světa poutí doprovázej dítky opuštěné; všímej si vždy našich vzdechů - a pros Krista za útěchu, ať nám žehná jako tobě a dá spásu v hrobě.

VII *).

1. Probudily se již zpěvné háje, jarní nastal všeho tvorů ples, - z něžných květů milostného máje - nejvonnější rozvíjí se dnes; - Tys to, svatý Jene z Nepomuku, - vroucích nezamítej chvalozvuků, - jež ti pějí zbožní křesťané, - Čechoslovanskí tví krajané.

2. V české vlasti kolébka tvá stála - ozářená nebes jasnotou, duše tvoje láskou Boží zplála, - andělskou se skvěla čistotou; a Pán spatřiv spanilé tvé ctnosti povolá tě k velké důstojnosti, budeš knězem Boha živého, nepromluvíš slova křivého.

3. Jan hle na svícnu již Církve stojí, - chlouba Prahy, světlo otčiny, duše hříchem poraněné hojí lékem přezáračným s výšiny; - slovo pravdy věčné lidu hlásá, - Kristus jediná že světa spása, - a kdo Jemu srdce zamyká, v nepravostech bídně zaniká.

4. A co ústy výmluvnými káže, - potvrzuje září života, - když pak svátost jazyk Janu váže, neleká ho smrti mrákota; nebojí se hněvu královského nezradit on nikdy Boha svého, nezjeví, co Pán mu zakázal, Jemuž na věky se zavázal.

5. Darma Janu hroziš, králi krutý, - darma hory, doly slibuješ, darma nevinného vážeš púty, marně katy svoje na něj šťveš; nežádáť on lesku tvého zlata, přísaha jej váže svatosvatá, lidé na něm nikdy nezvědí, - královna co řekla v zpovědi.

6. Již jej ku Karlovu mostu vlekou, již jej vrhli v lůno Vltavy, hvězdy jasné nad hlubokou řekou - ve věčném se běhu zastaví; na místě, kde tone mučen svatý, - v zázračný se vinou věnec zlatý, - jímž Bůh Jana věncí na věky, a kraj divem září daleký.

7. Duši čistou blaží věčná sláva, - tělo svaté v Praze sladce spí, - jazyk neporušen pozůstává - neprozradiv Boží tajemství; nebe, země Jana mučně slaví; máj mu na ctnou hlavu věnec staví, národ otcem svým jej nazývá, za přimluvou jeho prospívá.

8. Zasvěťme též jazyk pravdě Boží za příkladem Jana statečným a když Pán prst na ústa nám vloží, neplývejme slovem zbytečným; mluvm, když Bůh mluvití nám velí - a byť svět nám brániti chtěl celý, mlčme však též k Páně rozkazu - nedbajíce žádných úrazů.

9. Slyš, o slyš nás, otče, svatý Jene, přimlouvej se za nás u Boha, ať se nade vlastí stále klene - zlatá Církve Páně obloha; - nechť se v národu tvém vezdy skvěje - símě Cyrilla a Methoděje, - víra, ona hvězda spanilá, by nás věčně s tebou spasila.

*) Píseň tuto strojenou k oblíbenému nápěvu Pavla Křížkovského na poutnickou: „Ejhle svatý Velehrad již září“ — složil Jan Soukop.

Zprávy

o Dědictví Svato-Janském.

I. Přehled údů v roce 1877.

Zakladatelů jest	6
Spoluzakladatelů	52
Údů první třídy	25
Údů druhé třídy	132
Údů třetí třídy	 25745
	Úhrnem . 25960

Mezi těmi jest údů stálých:

a sice rodů	5410
škol, obcí, knihoven, bratrstev a spolků	1101
údů duchovního stavu	2709

 Údy stavu kněžského snažně žádáme, aby, jak veškeré údstvo očekává, mezi oktávem sv. Jana Nep. oběť mše svaté za živé a za mrtvé údy našeho Dědictví každoročně obětovali. Ostatní údové nekněží s týmž nábožným úmyslem v naznačeném čase přítomni budtež mši svaté. U hrobu sv. Jana Nep. v Praze koná též ředitel Svatojanského Dědictví v den po slavnosti Svatojanské v 8 hodin slavné zpívané rekviem za všechny v Pánu zesnulé údy, kteroužto pobožnost založil a nadal v Pánu odpočívající kanovník kustos Václav Pešina rytíř z Čechorodu, bývalý redaktor Dědictví Svatojanského.

II. Poučení o přístupu nových údů a odbírání knih.

1. Kdo k Dědictví Svatojanskému v Praze přistoupiti hodlá, nechť poštou ve vyplaceném psaní (franko) aneb jinak příležitostně s nápisem: „Ředitelství Svatojanského Dědictví v Praze“ své jméno a příjmení, pak svou osadu farní a biskupství (diecési), ku kterémuž přináleží, udá, zároveň i peníze vloží. Vklad za úda

třetí třídy obnáší jednou a na vždy 11 zlatých rak. měny; za rod, školu, obec, knihovnu platí se jednou na vždy 22 zl.*).

2. Každý nově přistouplý úd nechť si lístek na odbírání knih dobře uschová a následujícího roku, jakož i potom v budoucích letech po Velikonoci si jej od svého veleb. duchovního pastýře podepsati dá. Pak může na tento lístek, žije-li úd v Čechách, knihu v kněhkupectví B. Stýbla v Praze na sv.-Václavském náměstí (býv. koňském trhu) číslo 786—II. vyzdvihnouti, jen že musí připojiti 3 kr. r. č., kterýžto peníz přísluší kněhkupci za práci a obálku. Pro údy v Olomúckém arcibiskupství platí totéž, jen že knihy své vybírají v kněhkupectví Eduarda Hölzla (Helcla) v Olomúci na horním náměstí v č. d. 285; údové pak z Brněnského biskupství nechť se o knihy své hlásí v kněhkupectví Karla Vinikra v Brně v řemenářské ulici. Ostatním údům v jiných diecésích zasílají se knihy přímo z Prahy. Kdožby však žádal, aby mu kněhkupec knihu poštou zaslal, připoj mimo ony 3 krejcarey kněhkupci náležející, ještě 6 krejcarů na kolkovaný list nákladní.

3. Přestěhuje-li se některý úd z Čech na Moravu, aneb odeběře-li se z Brněnského biskupství do Olomúckého aneb naopak, nechť to ve vyplaceném listu (franko) oznámí Ředitelství, kteréž mu nový lístek na odbírání knih pošle, aby mu pak v příslušném kněhkupectví vydány byly.

4. Poněvadž odebírací či podělný lístek může v ztrátu přijíti neb i ukraden býti, každý si číslo jeho pro takový případ na jistém místě, ku příkladu v modlitební knížce zaznamenej; a pakli skutečně ztráta se udála, Ředitelství o nový lístek požádej s připojením 20 krejcarů, co poplatku za vydání listu nového, a 10 kr. na poštovní výlohy, tedy úhrnem 30 kr. Připomínáme však, že kdyby se nápotom pohřešovaný první lístek zase našel, tento již žádné platnosti nemá.

5. Když umřel úd, žádáme snažně pozůstalé přátele, aby, kdož si na tento lístek knihu posledního roku (třebas po smrti úda) vybrali, úmrtí toho úda na lístek ten poznamenali a dotýčenému kněhkupectví vydali, aneb poprosili svého pastýře duchovního, aby lístek ten nejdůstojněji konsistoři Pražské zaslal.

*) Jména nových údů, kteří k Dědictví Sv.-Janskému přistoupili a jiná téhož Dědictví týkající se návštějí ohlašujeme v časopisu „Blahověst“, jenž vychází (letos již 28. rok) třikrát za měsíc, totiž dne 5., 15. a 25. každého měsíce. Redaktorem jest (od r. 1861) p. Frant. Srdínko. Na „Blahověst“ předplácí se v kněhkupectví B. Stýbla v Praze č. 786—II. a sice na celý rok s poštovní zásilkou jenom 3 zl. 50 kr.

6. Rod se béře, pokud jméno se neztratí. Synů-li není, odebírají knihy dcery zakladatele rodu, dokud žijí; dívky pak jejich jiné již jméno nesoucí nemají práva tohoto; rod vymřel.

7. Spojí-li se manžel s manželkou svou v jeden toliko základ (11 zl.), vydávají se knihy jenom do úmrtí prvního z nich. Tolikéž, spojí-li se v jeden základ bratr s bratrem neb sestra se sestrou, neb bratr se sestrou a podobně, vydávají se knihy jen do úmrtí toho, jenž první jest napsán na přijímající listině (diplomu).

Připomínáme, že správa Dědictví Svatojanského rozdělena jest nyní v ten způsob, že ředitel Dědictví přijímá vklady nových údů, žádosti o knihy, o duplikáty diplomu, jež podpisuje, atd.; redaktor pak Dědictví vede péči o vydání knih, pročež se tomuto jen rukopisy podávají, vše ostatní budiž zasíláno: Ředitelství Dědictví Svatojanského v Praze.

III. S e z n a m

údu Svatojanského Dědictví v Praze,

kteří během roku 1877 zemřeli, aneb již dříve zemřeli jsouce,
ředitelství teprv letos oznámeni byli.

I. V Čechách.

1. V Pražské arcidiecési.

Dyškant Jan v Černém Kostelci.
Francová Karolina v Brandýse.
Důst. p. P. Havel Jakub, kněz z řádu
OO. Redemptoristů na Svaté Hoře.
Důst. p. Hložek Karel, farář v Koz-
micích.
Důst. p. Hoffer Antonín, zpovědník
u sv. Víta v Praze.
Káňová Anna v Mšeně.
Kejhová Anna v Stodůlkách.
Důst. p. Kodým Josef, farář v Pra-
skolessích.
Důst. p. Košák Jan, farář v Bříství.
Koutný Jan v Praze.
Lerchová Barbora v Praze.
Veledůst. p. Lindner Jan, č. kano-
vník Staroboleslavský a děkan
v Nov. Kolíně.
Důst. p. Možíš Josef, farář ve Vra-
nově.
Veledůst. p. Oliva Antonín, kano-
vník u Věch Svatých a farář

Svato-Haštalský v Praze, z a k l á-
d a t e l D ě d i c t v í.
Pašková Markéta v Zásnukách.
Uroz. p. Pergen Ladislav hrabě,
c. k. komoří v Praze.
Píša Vojtěch v Škvorci.
Píšová Marie v Škvorci.
Rejholec Josef v Škramníku z. r.
Důst. p. Rojek Karel, děkan v Bu-
dyně, spoluzakladatel Dědictví.
Růžek Václav v Kožlanech z. r.
Šalanská Anna v Příbrami.
Důst. p. Trnka Václav, farář v Uhlíř.
Janovicích.
Ullmanová Kateřina v Pohořicích.
Vacková Magdalena v Kuchanově.
Vidra František v Tittrách.
Vonková Johanna v Praze.
Důst. p. Zimmermann Josef, děkan
v Českém Brodě.
Žižková Johanna v Brandýse.

Ú h r n e m 29.*

V Kladsku.

Beková Josefa v Čermě.	Matouš Josef v Čermě.
Ktvarová Františka v Čermě.	Schirlo František v Čermě.
Lachníková Dorota v Jakubovicích.	Schulzová Josefa v Slaném.
Matouš František v Čermě.	Zeidler František v Jakubovicích.

Úhrnem 8.

2. V Budějovické diecési.

Balíková Marie v Březnici.	Nováčková Veronika v Selibově z. r.
Bártová Veronika v Loutkově.	Důst. p. Pacht Bartoloměj, farář
Bečvář Václav ve Vodňanech.	v Rynarci.
Brdová Barbora v Rožmitále.	Peer Václav ve Vraném.
Brožová Anna v Brloze.	Pešinová Anna, provdaná Černo-
Bumbalová Alžběta v Diníně.	chová, v Rožmitále z. r.
Duffková Markéta v Tlumáčově.	Poláková Anna v Javoří.
Černých Marie v Domažlicích.	Protiva Josef v Milenovicích z. r.
Česánek Matěj v Kvašovicích.	Důst. p. Rathauský Jan, farář
Frydl Ondřej v Domažlicích.	v Krasilově.
Chuman Pavel v Chvaleticích.	Raška František ve Voselci.
Janda Matěj v Hornosíně z. r.	Rohlíček Matěj v Nové vsi.
Jiša Jan v Droužeticích.	Smrčková Rosalie v Podluzí.
Kapicová Kateřina v Starém Po-	Svatoňová Anna v Hlubíni.
střekově.	Šámal Václav v Kamenici.
Komusková Anna v Přeborovicích.	Šefelín František v Sousedovicích.
Kořenský Evarist ve Volenicích.	Štola Jan v Březnici.
Kozák Antonín v Čížkově.	Švejda Václav v Malkově z. r.
Kromíchalová Josefa v Kruplově.	Tymichová Marie v Martinovsi.
Kuthan Matěj v Tršicích.	Vlas František v Hlubíni.
Lucek Jan v Nepomuku.	Votava Matěj v Liběticích.
Mach Jan v Sušici.	Vraný Šimon v Maňovicích.
Důst. p. Mottl Šimon, děkan v Čer-	
vené Řečici.	

Úhrnem 41.

3. V Litoměřické diecési.

Důst. p. Čermák Filip, farář v Li-	počinku v Praze, spoluzakladatel
běchově.	Dědictví.
Hořinová Anna v Sedlišti z. r.	Nohynková Anna v Rokytanech.
Hlubáček Florian, učitel v Želez.	Důst. p. Preissler Michal, farář
Brodě z. r.	v Tatobytech.
Důst. p. Kettner František, farář	Šimáčková Anna v Brodku.
v Bělé.	Důst. p. Schovánek Josef, farář
Veledůst. p. Marek Antonín, č. ka-	ve Světlé.
novník, děkan Libuňský na od-	

Úhrnem 9.

4. V Kralohradecké diecési.

Bednářík Jan a manželka Johanna	Čejková Marie v Nové Pace.
v Kral. Hradci z. r.	Erbenová Anna v Pecce.
Čacková Magdalena v Korouhvi.	Frendl Josef v Hylvátech.
Důst. p. Částek Václav, osob. děkan	Fridrichová Anna v Heřman. Městci.
v Nové Pace.	Gabert Placidus v Pěkově.

Herných Jan v Ústí nad Orlicí.
 Hubáček Jan, učitel v Dlouhé
 Třebové.
 Jansonová Rosalie ve Velké Řetové.
 Důst. p. Janura Václav, farář v Ku-
 klenách.
 Důst. p. Kaulich František, farář
 v Krásné Hoře.
 Kautský Vojtěch v Ústí nad Orlicí.
 Důst. p. Kopecký Josef, farář ve
 Velké Řetové.
 Korál Jan v Ústí nad Orlicí.
 Veledůst. p. Kukla Antonín, kano-
 vník v Král. Hradci.
 Kundrtová Anna v Popovicích.
 Machek Jan v Doubravici.
 Malejovská Kateřina v Ústí nad
 Orlicí.
 Veledůst. p. Marek Jan, kanovník
 v Hradci Král.
 Marek Václav a Kateřina manželka
 v Král. Hradci.
 Naglová Tekla v Ústí nad Orlicí.
 Důst. p. Niederle Ondřej, kaplan ve
 Vrchlabí.
 Obstová Josefa v Dobrušce.
 Osoba Jan v Pěkově.

Pacaltová Anna v Čáslavkách.
 Pejskar Josef v Polici.
 Důst. p. Petera František, farář
 na odpočinku.
 Pokorný Václav v Lhotě.
 Rejnek František v Dlouhých Dlu-
 žinách.
 Důst. p. Seidl Josef, vikar, tajemník
 a farář v Pouchově.
 Smotlach Václav v Rusku z. r.
 Důst. p. P. Solař Jeronym, kněz
 řádu praemonstr. v Želivě.
 Suchomelová Rosalie v Supkovicích.
 Svobodová Anna v Pulicích.
 Stránská Anna v Hořeněvsi.
 Stránská Veronika v Česk. Jabloni
 z. r.
 Veledůst. p. Schoffer František,
 kanovník v Král. Hradci.
 Šourková Marie v Heřman. Městci.
 Taller Frant. v Nov. Bydžově.
 Vaňková Alžběta v Slatinách.
 Vavroušková Anna v Ústí nad Orlicí.
 Vořechovský Jan v Jaroměři.
 Zacharová Helena v Hor. Sloupnici.
 Zajíček Hynek v Ústí nad Orlicí.
 Úhrnem 48.

II. Na Moravě.

5. V Olomúcké arcidiecési.

Adamíková Viktorie v Starém městě
 z. r.
 Ambrožek Karel a manž. Viktorie
 v Hnojicích z. r.
 Beránek František v Starém městě
 z. r.
 Bernátek Václav a Alžběta manž.
 v Dubravech z. r.
 Bořil Jan v Hranicích.
 Čagala František v Holici z. r.
 Černoch Jan v Klenovicích.
 Černošková Rosalie v Uher. Hradišti.
 Domesová Mariana ve Velk. Újezdě.
 Dvorský Josef a syn Tomáš v Dol.
 Štěpánově z. r.
 Erla Jan v Opatovicích.
 Fešarová Teresie v Drahotouších.
 Flašar František ve Zvole.
 Formánková Teresie v Hranicích.

Fryba Ondřej v Sternberku.
 Giblová Rosalie v Hnojicích.
 Hanušová Teresie v Doloplazích.
 Hastíková Františka v Huštěno-
 vicích.
 Homolář Fabian v Holici z. r.
 Hradilová Františka v Radkově.
 Hýbal Antonín v Starém Ptění.
 Hyblova Eva v Otaslavicích.
 Chalupa Antonín v Lipňanech z. r.
 Chláchula František v Starém městě
 z. r.
 Chmelařová Rosalie ve Vánovicích.
 Chocholáčová Alžběta v Lubné.
 Chodilová Mariana provdaná Rá-
 bová v Nelešovicích.
 Chuda Jan a manželka Barbora
 v Hnojicích z. r.
 Janáčková Anna v Brumově.

Indra Jan ve Zvole z. r.
 Karasčíková Kateřina v Starém městě.
 Kaymová Vincencie v Uher. Hradišti.
 Kelnerová Marie ve Vacenovicích.
 Kociánová Anna v Žakovicích.
 Kopřivová Marie v Bezuchově.
 Klobouková Veronika ve Věrovanech z. r.
 Kračmár Jakub v Hnojicích z. r.
 Králíček Josef v Doln. Nečicích.
 Kučera Josef v Drahohlavě z. r.
 Kvapil František v Holici z. r.
 Lamparová Vincencie na Sv. Kopečku.
 Lubína František v Lubné.
 Důst. p. Michalský Frant., farář v Uh. Hradišti.
 Mikulík Jan v Soběchlebovích.
 Mikulíčová Barbora v Olomúci.
 Veledůst. p. Müller František, probošt na Sv. Kopečku.
 Němečková Františka v Starém městě.
 Neudeková Anna v Bohuňovanicích.
 Očková Anna v Hranicích.
 Důst. p. Ochrana Ludvík, farář v Stibořicích, spoluzakladatel Dědictví, jemuž odkázal 200 zl.
 Ondrová Antonie v Hranicích.
 Polach Filip v Bezuchově.
 Polašková Kateřina v Králíci z. r.
 Polcarová Rosalie v Dřevohosticích.
 Popracha Antonín v Mlači.
 Důst. p. Přehnil František, děkan a farář v Tovačově.

Přikrylová Lidmila v Hradisku.
 Rektoříková Františka ve Fryštáku.
 Ryparová Anežka ve Velk. Újezdě z. r.
 Sedláčková Kateřina v Droždíně.
 Skácelová Veronika v Smržicích z. r.
 Smetana Jan a manželka Johanna v Štíplě z. r.
 Spurná Teresie v Holici.
 Šťastný Martin v Miloticích.
 Teglová Teresie v Droždíně.
 Tichý František v Savíně.
 Tillich Josef ve Velk. Újezdě z. r.
 Trousilová Juliana v Holici.
 Unzeitig Ignát v Koloredo.
 Vaja František v Kudlově.
 Valenta Filip v Žakovicích.
 Valerian Jan v Káňovicích.
 Vašková Kateřina v Stádle z. r.
 Vavřda Jan v Měrotíně.
 Villová Anna na Sv. Kopečku.
 Vlk Tomáš v Slatinkách.
 Vrtalová Mariana v Bedihošti z. r.
 Vrzalík František v Pršném.
 Důst. p. Vyhnánek Šebestian, farář v Citově.
 Vymetalíková Marie v Opatovicích.
 Zabranský František v Zlechově.
 Zaoral Josef v Kožučanech.
 Zdražil Jakub v Holici z. r.
 Zetochová Mariana v Bečvě.
 Zmeškalová Petronila v Dřevohosticích.

Úhrnem 90.

6. V Brněnské diecési.

Janhubová Marie v Želeticích.
 Janišťin Václav v Újezdě.
 Kacelt František v Rosicích.
 Klíma Josef v Rudicích.
 Kohoutová Kateřina v Oslavanech.
 Kvapil Jan ve Velk. Bytišce.
 Nečeschleb Frant. ve Vilímovicích.
 Důst. p. Novotný Jan, farář v Tvarožné.
 Novotný Karel v Lomničce.
 Petingrová Františka v Ivančicích.

Počinková Antonie v Černé Hoře.
 Pokorná Františka v Blánsku.
 Důst. p. Procházka Jakub, farář v Urbanově.
 Snášel Josef v Žarošicích.
 Šebelová Marie v Jedovnicích.
 Šťastná Alžběta v Bosonohách.
 Vrzalová Marie v Bošovicích.
 Výchorcová Antonie v Studené.

Úhrnem 18.

III. V Slezsku.

7. Ve Vratislavské diecési.

Klimšová Anna v Bludovicích.	Schudová Magdalena v Lenkách.
Laštůvková Kateřina v Spluchově.	Stolná Marie v Petrovicích.
Němcová Marie v Petrovicích.	Úhrnem 5.

IV. V Rakousích.

Důst. p. Fischer Josef, farář ve Weikersfeldu.	Voštová Anna ve Vídni.
	Úhrnem 2.

V. V Uherských diecésích.

Bachratý Štěpán v Trnavě.	Důst. p. Pelcman Jan, farář v Smolenicích.
Vel. p. P. Beluš Frant., kněz Tovaryšstva Ježíšova.	Plechlo Štefan v Trnavě.
Důst. p. Fodor Josef, farář v Horn. Ořešanech.	Důst. p. Rišák Ondřej, farář v Radošíně.
Veledůst. p. Homoky Josef, opat kanovník v Trnavě.	Svitková Marie v Radočovicích z. r.
Hornáčková Marie v Trnavě.	Šarmírová Anna vdaná Majdanová v Gocnodě z. r.
Důst. p. Hortl Josef, děkan a farář na odpočinku v Boleráze.	Veledůst. p. Schirgl Ondřej, papežský prelát, probošt kanovník v Ostřihomě.
Majkrabová Zuzana v Čachticích.	Vel. p. P. Zachar Chrysostom, kněz řádu sv. Františka.
Martínková Helena v Forkašíně.	Vel. p. P. Zachar Othmar, kněz řádu sv. Františka.
Masarovič Michal a Kateřina dcera v Radočovicích z. r.	Úhrnem 19.
Důst. p. Novotný Josef, farář v Dobré Vodě.	

Všech v Pánu zesnulých údův jest tedy úhrnem letos, pokud ředitelství oznámeni byli, 269, kteřížto nábožným modlitbám živoucích poručeni budtež!

IV. Knihy Svatojanského Dědictví.

Z kněh Svatojanským Dědictvím vydaných jest posud na skladě:

Bible Česká čili Písmo svaté starého i nového Zákona. Velký oktáv. Stran 1433, dříve za 2 zl., nyní toliko za 1 zl. 5 kr.

Postilla anebo výklady a rozjímání na evangelia nedělní a sváteční od dr. Innocencia Frencla.

Díl. I. dříve za 1 zl. 84 kr., nyní za 60 kr.

Díl. II. " " 2 44 " " " 1 zl.

Díl. III. " " 1 " 50 " " " 1 zl.

Díl. IV. obsahující výklady na epištoly celého roku, dříve za 1 zl. 50 kr., nyní za 60 kr.

Kancionál. Díl I. a II. dříve za 4 zl. 40 kr., nyní za 3 zl. 40 kr., nevázaný jen za 3 zl.

Hlas varhan. Díl I. a II., obsahuje dokonalý průvod varhan ke všem písným v Kancionálu obsaženým; dříve za 18 zl., nyní za 10 zlatých.

Život Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista. Od far. Pant. Neumanna, 2 díly, dříve za 3 zl., nyní oba za 1 zl.

Duševní zábavy. Sbírka povídek, dříve za 1 zl., nyní za 50 kr.

Čermáková rodina, dříve za 1 zl., nyní za 80 kr.

Vůdce hřištníků Ludvíka Granadského. Od Jana N. Frant. Desoldy. Stran 733 dříve za 1 zl. 40 kr., nyní za 1 zl.

Příběhy Starého Zákona a jim připojené nábožné rozjímání pro lid křesťanský; s obrázky; dříve za 2 zl., nyní za 1 zl.

Příběhy Nového Zákona a jim připojené atd.; s obrázky; dříve za 2 zl., nyní za 1 zl.

Boj a vítězství pravdy Boží v Čechách. Sepsal kan. Jos. Ehrenberger. Dříve za 1 zl., nyní za 60 kr.

Drahé kameny z koruny Svatováclavské čili životy Světců, Blahoslavených a domněním Svatých národa československého; dříve za 1 zl. 40 kr., nyní za 1 zl.

Obrazy z dějepisu Církve Páně. Sepsal Tomáš Novák. Díl I., dříve za 1 zl. 36 kr., nyní za 1 zl.

Dějiny diecése Pražské. Národní dům český v Římě. Sepsal a vzdělal Dr. Klement Borový; posud za 1 zl. 45 kr., nyní za 1 zlatý.

Ctih. otce Leonarda Goffine-a: **Postilla.** Přel. Jan N. Fr. Desolda. Díl I. obsahuje neděle a svátky Páně. St. XVI. a 530. Cena 2 zl. 40 kr.

Ctih. otce Leonarda Goffine-a: **Postilla.** Přel. Jan N. Fr. Desolda. Díl II. Obsahuje slavnosti a svátky Svatých. Cena 1 zl. 60 kr.

Obrazy z dějepisu Církve Páně. Sepsal † Tomáš Novák. Díl II. — **O svatém biřmování.** Cena obou spisů 1 zl. 50 kr.

Též lze dostati následující výňatky z **Velkého Kancionálu** vydané nákladem **K. Bellmanna:**

Nešpory čili večerní pobožnost církevní o nedělích a slavnostech Páně, též o svátcích Svatých a Světic Božích. — V malém formátě bez not za 25 kr.

Žalmové nešporní a antifony Mariánské za 6 kr.

Školní kancionálek. Z rozkazu Jeho Eminencí nejdůstojnějšího knížete pána arcibiskupa Pražského Bedřicha sestavil a vydal V. Bradáč. V malém formátu, v tuhé vazbě za 20 kr.

Písně na oslavu svatého Jana Nepomuckého. V Praze 1869. Za **6** kr.
Mešní písně. V této knížce jsou obsaženy všechny v Kancionálu zahrnuté mešní písně kromě prvních třech slavnostních. Dvoje vydání, jedno písmem latinským, druhé frakturou po **8** kr.
Církevní hodinky za mrtvé. Vydal Vinc. Bradáč. S povolením nejdůst. kníž. arcibiskupského Ordinariátu. Za **10** kr.

P o z n á m k a.

Životy, utrpení a skutky Svatých a Světic Božích. Od Hug. Karlíka. I., II. a III. díl lze ještě dostati a sice každý díl po **70** kr.; avšak díl IV. a V. jest již úplně rozebrán.

Z p r á v a

o milodarech věnovaných na důstojnou obnovu chrámu sv. Jana v Nepomuku k oslavení 150tiletého jubilea prohlášení blah. Jana Nepomuckého za Svatého.

Všech milodarů se úhrnem až posud sešlo 4340 zl. 21 kr.

	zl.	kr.
K zbožnému tomu účelu štědře přispěli:		
Jeho c. k. Apoštolské Veličenstvo František Josef I. . .	300	—
Její c. k. Veličenstvo císařovna vdova Maria Anna . .	100	—
Jeho c. Výsost v Pánu zesnulý arcivévoda František Karel	200	—
Jeho Jasnost pan Karel, kníže z Trautmansdorfů . . .	50	—
Vysokorodý pan Karel hrabě Buquoy	100	—
Jeho Excellenci nejdůst. pan biskup dr. Jan Valerian Jirsík	100	—
Jeho Milost nejdůst. pan biskup dr. Karel Prucha . .	50	—
Nejdůst. kníž. arcib. vždy věrná metropolitní kapitola u sv. Víta na Hradčanech v Praze	500	—
Nejdůst. kníž. arcib. věrná metrop. kapitola v Olomouci	200	—
Nejdůst. biskupská kathedr. kapitola v Budějovicích . .	50	—
Nejdůst. král. kolegiální kapitola na Vyšehradě . . .	100	—
Vys. důst. pan kanovník kustos Jan. Nep. Bernard na Hradčanech v Praze	100	—
Vys. důst. pan Dr. Jan Nep. Rotter, opat v Broumově	100	—
Vys. důst. pan Jan Nep. Jestržabek, velmistr řádu křížovn. v Praze	100	—
Vys. důst. pan Vojtěch Hron, opat na Strahově . . .	100	—
Vys. důst. pan Leopold Vackář, opat ve Vyšším Brodě	50	—
Vys. důst. pan Maxmilian Liebsch, opat v Teplé . . .	50	—
Vys. důst. pan Berthold Fröschl, probošt v Klosterneuburgu	50	—
Snáška	2300	—

	zl.	kr.
Přenáška	2300	—
Vys. důst. pan Jan Nep. Jaresch, převor řádu maltez. v Praze	30	—
Vys. důst. pan Ignác Krahel, opat v Oseku	25	—
Vys. důst. pan Norbert Sychrava, opat v Želivě	20	—
Vys. důst. pan Emanuel Hrdlička, administrator opatství v Emausích	20	—
Vys. důst. pan Jan Fleischer, děkan kapitoly na Vyšehradě	15	—
Vys. důst. pan Dr. František Laurin, c. k. dvorní kaplan a professor ve Vídni	30	—
Veledůstojný pan Jan Duben, b. vikář a farář v Nezamyslicích	50	—
Veledůstojný pan Jan Kouba, b. notář a farář v Třebčovicích	15	50
Veledůstojný pan Jan Volf, vik. tajemník a farář ve Žlebích	15	—
Důstojná duchovní správa — a osada Blatenská	47	18
Ctitelové sv. Jana na farní osadě Jaktarské u Opavy ve Slezsku	36	—
Osadníci farnosti „Kuschwarda“	32	—
„Nové Hrady“ (Gratzen)	25	50
„Starý Kolín“	20	16
„Vimberk“	12	54
Z osady Nepomucké složili až posud hotově:		
Matěj Veselý, děkan v Nepomuku	50	—
Josef Janský, kaplan	10	—
František Pehr, zám. kaplan na Zelené hoře	10	—
Ostatní občané města Nepomuku	289	83
Občané ve Dvorci	19	37
v Klášteře	26	79
v Kozlovicích	40	—
v Kramolíně	26	61
v Maňovicích	32	05
v Nové vsi	25	80
v Soběsukách	27	34
v Třebčicích	14	72
v Záhoří	18	10
„ v Želvici	17	01
„ na Zelené Hoře	8	50
Spolek sv. růžence na osadě Nepomucké	140	87
Ostatní milodary činí	889	34
Úhrn	4340	21

Z těchto milodarů zasláno bylo:

Nejd. b. konsistoří v Budějovicích	530	zl. 44	kr.
Nejd. b. konsistoří v Králové Hradci	177	81	
Ctěnou redakcí „Blahověsta“	122	10	
Ctěnou redakcí „Čecha“	22	—	
Ctěnou redakcí „Školy Bož. srdce Páně“	5	—	

XVI

Mezi dárci jsou přemnozí „údobé Dědictví Svatojanského“, kteří prosbou v lonském podílu „Dědictví Svatoj.“ uveřejněnou povzbuzení milodárky své zaslali. Všem spanilomyslným dárcům vřelé díky vzdávám a prosím snažně ostatní údy Dědictví Svatojanského, by k oslavě sv. Jana, svého patrona milodárkem svým laskavě přispěli. Čítat Dědictví sv. Jana 25.960 údů. Kdyby každý úd jen nepatrným dárkem 10 kr. přispěl, doufám, že bych posvátné dílo obnovy „Kolébky“ sv. Jana v Nepomuku k 150tiletému jubileu i vystavením věží korunovati mohl, aby hlásaly, že posud v národě Českém nevyhynula zbožná úcta k tomuto oslavenému Patronu Českému.

Matěj Veselý,

děkan.

V Nepomuku v den Zvěstování Bl. P. M. 1878.

D o s l o v.

Podávajíce letos údům Dědictví Svatojanského knihu objemem, obsahem i úpravou nad jiné vzácnější za podíl jubilejní, doufáme, že aspoň většině se zavděčíme. Komu by písmo latinské nebylo vhod, tomu dáváme na vůli, aby si ze starších frakturou tištěných podílů některý vybral na místo této letošní knihy. Spisy Dědictví našeho tisknou se od mnohých let vesměs sličnou latinkou a přece nám nedávno čísti bylo v jednom časopise výtku: „Škoda, že Dědictví sv. Jana posud knihy své tiskne švabachem!“ Za posledních let vyšel jedině „Obrazů z dějepisu církve Páně“ díl II. (vloni) frakturou a to proto, že díl I. téhož spisu týmž písmem tištěn byl. Z toho sezná soudný čtenář, že nelze zachovati se všechněm. Končíme povzdechem k sv. patronu našemu: „Žehnej Dědictví svému a spravuj je!“

V Praze, dne 6. dubna 1878.

Karel Schwarz,

kanovník metrop. kapitoly
u sv. Víta na hradě Pražském,

ř e d i t e l
Dědictví sv.-Janského.

František Srdínko,

ředitel kníž.-arcibisk. semináře,
kanovník Staroboleslavský,

r e d a k t o r
Dědictví sv.-Janského.